

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

SIGNATUUR MICROVORM:

*SHELF NUMBER
MICROFORM:*

M META 0137

091 427 142

055,

DE VAN SONS.

I.

19/3

cc
379

DE VAN SONS.

EEN VERHAAL UIT INDIE

DOOR

ANNIE FOORE.

EERSTE DEEL.

's GRAVENHAGE,
HENRI J. STEMBERG,
1881.

I.

Het was een niet zeer aangename bezigheid, die op den morgen van den achtsten Januarij 18.. zekeren eerzamen delftschen burger wachtte, toen hij de blinden van het echtelijk slaapvertrek opende; langen tijd toch moest hij te vergeefs beproeven met ademtichten uit zijn wijd geopenden mond, een plekje te ontdooven op de bevroren vensterruit.

Maar als het hem eindelijk is gelukt, schijnt hij rijk beloond te worden voor de genomen moeite, immers het moet voor een delftschen burger een zeldzaam genot wezen, iets nieuws, iets ongewoons te ontdekken in de stille straten van de stad zijner inwoning!

En dat hij in deze oogenblikken dit genot smaakt, blijkt zijn nog sluimerende echtvriendin uit een half verstaanbaar gemompel: »Heere, wat kan dat zijn?» En dan: »Daár heb ik geen hoogte van! Dat heb ik nog niet beleefd in de twintig jaar, die we bureu waren.»

Deze alarmeerende gezegden blijven niet zonder uitwerking op de eerzame burgeres.

Ze heeft zich juist verschanst achter kussens en dekens, om zich slapende te kunnen houden als manlief zijn koffie

vraagt, maar nu komt weldra een tipje van haar onbevallige nachtmuts te voorschijn, en op den eenigzins onvriendelijken toon, die in koude winterochtenden tusschen echtelieden gebezigd wordt, bromt ze: »Is er iets, Evert?»

»Nee, dat nu niet,» antwoordt Evert... »maar 't verwondert me toch!» — en hij blijft door het venster kijken.

»Wat verwondert je?»

Er schijnt iets heel bijzonders te zien te wezen, want Evert tuurt steeds naar buiten en vergeet te antwoorden.

Zoo de delftenaar de nieuwsgierigheid van zijn gade heeft opgewekt, om haar spoedig te doen verrijzen — en welk getrouwd man, die zelf zijn lekker warm bed moet verlaten, ziet niet met leede oogen zijn wederhelft onder de dekens toeven? — dan gelukt zijn booze toeleg volkomen.

Met één ruk werpt ze het zware dek ter zijde, met één sprong staat ze naast hem, met één duw heeft ze hem van zijn plaats vóór het vensterglas verdrongen.

»Nu?» vraagt ze, daar ze niets bijzonders ziet, en een krijgslist begint te vermoeden, »nu?»

Maar dan wordt haar toon veel zachter en met een dankbaren blik naar haar echtvriend gaat ze voort:

»Je hebt wel gelijk, Evert, dat moet iets bijzonders zijn! Al bij achten, en hierover nog gesloten! Daar moet ik het mijne van hebben!»

Man en vrouw openen nu hun monden zoo wijd mogelijk, verspillen eene groote hoeveelheid warmen adem op het glas en dringen, rillend en bevend, meer en meer tegen elkander aan, om naar buiten te zien op de ledige straat, naar het groote, fraaie huis aan den overkant.

»Trek toch wat aan, vrouw!» vermaant de burger terwijl hij even van het venster wijkt, om naar zijn chambercloak te grijpen.

»Evert, als je naar beneden gaat,» zegt Everdina eindelijk klappertandend, »vraag dan of Mietje eens wil gaan hooren hierover; — zoo maar bij de meiden begrijp je... 't Zou anders haast lijken of we nieuwsgierig waren...»

Mijnheer, herinnerd aan den warmen kachel, die hem beneden wacht, haast zich de trappen af; mevrouw ontdekt zich van de onbevallige nachtmuts, en begint een haastig toilet, maar ze vordert niet veel want telkens moet ze naar het venster terug, zooals ze tot zichzelf zegt, om het ontgooide plekje open te houden.

Eindelijk toch treedt ze de woonkamer binnen; maar hier wacht haar een teleurstelling: Mietje had niet aan het verzoek van haar heer en meester kunnen voldoen.

Wist meneer dan niet dat ze niet goed was met de meiden van de Raat? het ware alle drie kaskenademakers, en ze hadden pas weer een nieuwe beleediging bij de vorigen gevoegd door den aschman op te stoken; immers, hij ledigde nu altijd het eerst den vuilnisbak van hierover — en liet haar wachten.

Evert krijgt last, een oog in het zeil te houden terwijl zijn ega de koffie zet. Het eerste bericht dat hij geven kan is, dat de linnenmeid van hierover de straat opgaat met een briefje in de hand.

»En de muts scheef!» voegt Mietje er bij.

Het tweede bericht, dat mevrouw de kokende koffie over haar hand doet storten, luidt:

»Docter Ems staat op de stoep.»

Hij wordt binnengelaten.

»Daar is de oppasser,» roept Evert en verbrandt zijn tong aan het heete vocht.

Nu was Mietje in een oogwenk op straat. De oppasser was het geheel met Mietje eens, dat de meiden gasconna-demaaksters waren, en dat het laaghartig gedrag van den aschman aan hun schandelijke intrigues was te wijten; ja, er bestond eenige reden om te vermoeden, dat de oppasser en Mietje het op nog heel veel andere punten eens waren. Evertje dwingt zich om bedaard de terugkomst van haar gezant af te wachten, en vraagt of Evert niet een beschuitje bij de koffie wil; Evert, die zich onverschillig tracht te houden, merkt op, dat er sneeuw aan de lucht zit; — maar geen van beiden wenden het oog af van de deur waardoor Mietje zal binnentreden.

Eindelijk verschijnt de vurig verwachte.

»Jesus, Maria,» gilt ze en valt neer op den eersten stoel den besten.

»Nu, wat is er?» vraagt mijnheer; mevrouw kan niet spreken.

»Een klein slokje anijs, asjebliedt,» zucht Mietje en sluit de oogen.

Wat kan ze in een oogenblik als dit, niet van haar mevrouw gedaan krijgen? Met van ongeduld bevende handen, schenkt Everdina een likeurglaasje vol van het vocht, dat Mietje bij alle buitengewone gelegenheden behoeft, om staande te blijven.

»Och, mevrouw! ik ben heelemaal van mijn tramontanen!» — een slok — »och Heere, wat ben ik verbouwereerd!»

»Meid, spreek!» gilt mevrouw, en dreigend strekt ze de hand uit naar het glaasje.

Maar Mietje omklemt het glas vaster, en vaster, terwijl

ze met moeite uitbrengt: »Nou, als ik 'et dan zeggen mot... Meneer van hierover is van morgen dood in zijn bed gevonden!»

Weinige minuten, nadat dit nieuws met gepaste verbazing en ontsteltenis door de bureu van den heer De Raat is ontvangen, wordt de voordeur van het groote huis geopend.

Bleek en ontroerd, zonder een woord te spreken tot de bedienden, die hij ontmoet, gaat een jonge man den breeden marmeren gang door naar de achterkamer; daar vindt hij voor het groote haardvuur, de handen in den schoot gevouwen, het hoofd gebogen, de drooge, dofse oogen strak starend in de vlammen, het eenig kind van den man, die in dezen nacht is heengegaan.

»Mijn arme Dora!»

»Emile!»

Hij spreekt, zooals men het in zulk een geval doet, verward, onsamenhangend; het volgend gezegde in tegenpraak met het vorige; zij antwoordt als iemand wiens denkvermogen door een plotselingen schok is verlamd; half droomerig alsof ze zelve den zin niet begrijpt van de enkele woorden, die haar over de lippen komen...

»Emile,» vraagt ze eindelijk, »weet je wat hij gisteravond zeide, toen ik je had uitgelaten? Dat je zoo'n goede beste jongen waart, en dat hij niet twijfelde of je zoudt mij gelukkig maken... en dat hij altijd zooveel van je had gehouden; alsof je zijn eigen kind waart...»

Emile van Son is het huis zijner verloofde binnentreden met het vaste voornemen zich goed te houden, en Dora niet zenuwachtiger te maken, dan ze reeds zijn zal; nu ontdekt hij, dat hij zelf zenuwachtig is; hij slikt

een paar malen, draait zijn hoofd af en: »Ik heb hem altijd lief gehad als mijn eigen vader, neen, oneindig meer!» barst hij los.

Langzaam wellen de tranen op in de groote brandende oogen tegenover hem; een zware snik, en Dora werpt zich luid schreiend, weeklagend om den dierbaren vader, aan zijn borst.

Het zijn de eerste tranen, die ze schreit, sinds ze bij haar ontwaken dien morgen verplet werd door de vreeselijke tijding.

Niet lang na die weldadige uitbarsting harer droefheid treedt Dora, aan de hand van den geliefden de sterfkamer binnen.

Er heerscht een half donker, en de stilte wordt niet verstoord door hun voetstappen op het tapijt; van daar wellicht, dat dokter Ems, die over het lijk lag heengebogen, zich zoo ontsteld opricht, als hij hun tegenwoordigheid opmerkt.

Haastig bedekt hij het lichaam, dat hij bezig schijnt te onderzoeken; met zenuwachtige gejaagdheid treedt hij de jongelieden tegen, als wilde hij hen weerhouden; dan echter zichzelf weder meester, reikt hij Emile de hand met een paar woorden van beklag en deelneming.

Het bleeke gelaat, dat daar op de kussens ligt, is dat van een man in de kracht des levens met grijzende haren, en een vroeggerimpeld voorhoofd, met een smartelijken trek om den sprekenden mond.

Zwijgend staat het jonge paar bij het sterfbed; bevangen door de huivering, de plechtige vrees, die zich van de jeugd meester maakt bij het aanschouwen van den dood.

Emile buigt zich over hetgeen daar is overgebleven van hem, dien hij zoo gaarne vader zou genoemd hebben,

en drukt een kus op het bleeke voorhoofd. »Ik zal me zijn vertrouwen waardig maken, Dora!» fluistert hij, terwijl hij de hand van het meisje drukt.

Een flauw glimlachje breekt door haar tranen heen, terwijl ze zijn handdruk beantwoordt en de oogen volliedde naar hem opheft; dan, als berouwde het haar zich een oogenblik aan gelukkiger gedachten te hebben overgegeven, werpt ze zich weenend neder voor de stervenssponde.

Haar vader heeft haar het leven zoo zoet en licht gemaakt, hij heeft uit den overvloed zijner teederheid haar zelfs de zorgen eener moeder vergoed; ze hebben elkaar zoo innig liefgehad, zoo geheel voor elkanders geluk geleefd.

Dokter Ems blijft zich zeer zonderling gedragen. Ofschoon hij de treurenden daar deerlijk in den weg staat, heeft hij post gevat voor een klein tafeltje, waarop de overledene gewoon was, alles te plaatsen, wat hij gedurende den nacht kon noodig hebben; hij doet alle moeite om de aandacht van Emile te trekken en, als dit niet mag gelukken begint hij hevige gesticulaties te maken; eindelijk op betekenissvolle wijze te kuchen.

Daar komt een straal van hoop het bezorgd gelaat des Esculaaps verhelderen; uitgeput van het weenen heeft de arme weeze het hoofd laten neerzinken op het bed haars vaders, met de oogen onafgewend op haar gericht, grijpt de dokter haastig naar een klein voorwerp op het bewuste tafeltje, steekt het ongemerkt in zijn vestzak, en verwijdert zich van de standplaats, die hij zoo hardnekkig is blijven innemen.

Emile heeft zijn bewegingen gevolgd met een verontwaardigden blik. Hoe is het mogelijk, dat, terwijl de arme Dora daar zoo hartverscheurend ligt te schreien, die man aan iets anders denken kan dan aan haar bittere smart?

En dat dokter Ems, de vriend haars vaders! Maar zoo waren die dokters! langzamerhand worden zij geheel onverschillig voor het lijden hunner medemenschen . . .

Toch moest hij het zich weinige oogenblikken later bekennen, dat men moeilijk de treurende met meer zachtheid en gemoedelijkheid had kunnen toespreken, dan de oude man deed; dat er diep gevoeld medelijden lag in zijn bewogen toon, toen hij haar buiten het vertrek geleidde en aanspoorde tot onderwerping.

»Even spreken,» zei fluisterend de geneesheer toen Emile op het punt stond Dora naar de achterkamer te volgen, en weldra zaten de beide mannen tegenover elkander in het slaapvertrek.

Dokter Ems sluit de deur; ziet opmerkzaam in alle hoeken, als vreest hij ergens een bespieder, en haalt dan een brief te voorschijn, dien hij met bevende hand den jongeling ter lezing aanbiedt.

Nu eerst valt het Emile op, hoe bleek en ontdaan het gelaat van den dokter is; een angstig voor gevoel maakt zich van hem meester, hij leest een paar regels van het onduidelijk schrift, waarin hij met moeite de vaste hand van Dora's vader herkent, dan beginnen de letters voor zijn oogen te dansen; hij brengt de hand aan het voorhoofd, als om tot bezinning te komen, leest verder . . . eensklaps valt het papier op den grond.

De dokter raapt het op en vouwt het te zaam met de erbiedige teederheid, die men aan de laatste gift van een dooden bewijst, hij wischt zich het zweet van het voorhoofd en treedt zoo dicht op den jongeling toe dat hij hem in het oor kan fluisteren: »Er is meer, mijnheer Van Son!»

Het kleine fleschje van daareven komt nu langzaam uit

zijn vestzak te voorschijn; hij houdt het tegen het licht, er waren eenige droppels overgebleven van een donker vocht. — Emile staart hem aan met doodelijken angst in den vragenden blik.

Het duurt lang voor dokter Ems sprekt. De Raat is zijn vriend geweest. Eindelijk brengt hij met stukkende stem het woord uit, dat als een vreeselijke beschuldiging klinkt door de stille sterfkamer: »Laudanum.»

II.

Op dienzelfden kouden morgen, waarop Emile en Dora te samen treurden, dokter Ems zich zoo vreemd gedroeg, de eerzame deltsche burger een zware kou vatte en zijn Evertje deerlijk haar tong brandde, op dienzelfden kouden morgen vinden wij de familie Van Son aan het ontbijt vereenigd.

't Is waar, de vrouw des huizes is nog niet tegenwoordig, maar niemand denkt er aan, op haar te wachten. Klokslag acht luidt Christina, de oudste dochter, een schelletje, klokslag acht opent de heer Van Son de deur van zijn slaapkamer, klokslag acht komen Gertrude en Bernard aanloopen, en niemand bekommert zich om mama, die trouwens altijd beweert, dat ze klokken de onaangenaamste dingen ter wereld vindt, en zich maar niet begrijpen kan, waarom de menschen zich door zulke onaangename dingen laten regeeren.

Christien staat nog met het schelletje in de hand als haar vader binnentreedt; een hooge gebogen figuur, vermagerd tot op vel en been, met een bleekgeel gelaat, regelmatig en fraai van trekken, maar ontsierd door een uitdrukking van list en berekening in de grijze oogen;

somtijds speelt er een vriendelijke lach om de dunne lippen, maar die lach is zoo zeer in tegenspraak met zijn geheele wezen, dat hij weinig vertrouwen, veel minder genegenheid wekt.

De huiskamer der Van Sons heeft niets huiselijks. 't Is een van die binnenkamers, die geen wolkje van den blauwen hemel, geen stukje van de groene aarde te zien geven; een van die donkere, langwerpige hollen, geliefd door oude jufvrouwen en podagreuze grijsaards, wie een zonnescijntje de borst niet meer verwarmen, wie een lentebloempje geen glimlach meer ontlokken kan.

Alles is er donker. De zware deuren met sloten en grendels, alsof ze voor een kerker bestemd waren, de zoldering, de hooge lambrizeering, het verkleurde vloertapijt, maar vooral het geschilderd behangsel vol stijve mannetjes en vrouwtjes met verweerde gezichten onder verkleurde staartpruikjes, met zulke afgemeten bewegingen, dat men zich verbazen moet, hoe de door tijd en zeepsop bruingekeurde boezems ooit van liefde of haat konden kloppen in de onnatuurlijke keurslijven.

Twee groote, zware kabinetten maken het vertrek nog donkerder, want op dringend verzoek van de zedige Christina zijn ze zoo geplaatst, dat ze de twee lichtende punten van het doek, Jupiter die Europa wegvoert en Venus in een rendez-vous met Bacchus, bedekken.

Het donkerst van alles is echter de groote, holleschoorsteen met zijn zwarten inkt; vroeger, toen de staartpruikjes nog goudblond en de boezems nog vleeschkleurig waren, had er wellicht een vroolijk houtvuur gebrand in den open haard, maar dat is lang geleden: het huis van den heer Van Son wordt sedert jaren geleidelijk verwarmd met pijpen.

Misschien werd er vroeger ook vroolijk geschermt en hartelijk gelachen om dat houtvuur, maar nu is het niet alleen ongezellig en koud, maar ook erg stil in de ontbijtkamer.

Het jonge frissche gezichtje van Gertrude, met haar verstandige, bruine kijkers had eenige vroolijkheid kunnen verspreiden, maar naast haar zit Christina, ernstig en streng, met een zwart merinos japon, die aan een kwakeres en een kapsel dat aan den vóórtijd herinnert; tegenover haar de notaris, verdiept in zijn courant en wiens gezicht, nu het niet door dien bewusten glimlach wordt verheiderd, weinig genoegelijk is om aan te zien.

Maar een veel treuriger indruk dan de strenge vader of sombere dochter, maakt Bernard, de blonde knaap met de donkere kringen onder de van overspanning fonkelende oogen, gebogen over een boek, dat hij geen oogenblik weglegt om te ontbijten.

Gertrude verbreekt het eerst de stilte. »Bernard, beste jongen, wat zie je weer bleek! Toe, laat nu dat boek eens even liggen en eet wat!» Een vriendelijk knikje is zijn dank voor de zusterlijke vermaning. Dan laat hij zijn blik over de schraal voorziene ontbijttafel gaan en zegt op lusteloozen toon: »Ik heb geen trek, Trude.»

De heer Van Son legt de courant neer en er spreekt angstige bezorgdheid uit zijn oogen, als hij ze op den knaap rusten laat. »Wil je niet een versch eitje, mijn jongen?» Dan keert hij zich knorrig tot zijn dochter. »Christien, waar zijn de eieren voor Bernard?»

»Pa, de eieren kosten tegenwoordig acht centen het stuk en ik . . .»

»Al kosten ze zestien, het kind moet ze hebben!» klinkt het op bevelenden toon, »kóok ze dadelijk.»

Christina staat op om aan het bevel te voldoen, en Bernard ziet zijn vader dankbaar aan, maar merkt dan aarzelend op: »Als Chris maar uit komt met haar huishoudgeld, pa?»

»O zeker mijn jongen, maak je daarover niet ongerust.»

Daar komt op eens leven, beweging, drukte, ja zelfs vroolijkheid de donkere ontbijtkamer binnentreden, in de gedaante van mevrouw Van Son.

»Goeden morgen! Goeden morgen, Van Son, goed geslapen? En jullie ook, kindertjes? Brrr, wat is het koud! Om te bevriezen! Chris, kan het hier niet een beetje warmer worden?»

Christien keert zich naar den thermometer.

»'t Is 70 graden, mama!»

»Och Heertje! En ik weet, jij en papa zijn op dat punt onverbiddelijk als het noodlot. Geef me dan maar gauw een warm kop thee? En Trude, wil je een stukje brood voor me roosteren, maar gloeiend, hoor!»

Mevrouw Van Son trekt het eenmaal elegant, maar nu verschoten morgengewaad om de ronde schouders, nestelt het slank figuur in den eenigen fauteuil, dien het vertrek rijk is, zet de kleine voetjes op de marmeren waterstoof, en begint, wat ze altijd begint en nooit eindigt, te babelen.

»Trudelief, wat heb je me van nacht doen schrikken, 't is een vreeselijke gewoonte van je om zoo 's avonds door het huis te zwerven.»

»Mijn papillot papier was op, ma, en ik wou meteen Bernard naar bed jagen, hij zat nog op . . .»

»Te studeeren, hoop ik?» vraagt mevrouw met alle tekenen van afschuw. »Bernard, kind, hoe kun je toch zoo onverstandig zijn? Je zult er je gezondheid nog bij

in schieten. En dat om te kunnen voldoen aan de dwaze eischen van die ellendige docenten"

»Ma!"

De waarschuwende stem komt van Christina, die, bezig de eieren te koken, even den blik van den zandlooper opheft, om dien berispelend op haar moeder te vestigen.

Mevrouw Van Son zwijgt verschrikt stil. —

»Maar ma, u zoudt toch niet willen, dat ik de minste was op het examen u zult toch ook wel trotsch zijn," en de bleeke wang kleurt zich hooger, »als ik, zooals verleden jaar, de eerste ben van mijn klasse?"

»Het zou me niets kunnen schelen al was je de laatste," zegt mevrouw Van Son zeer bepaald. En zonder zich verder aan het berispelende »ma" van Christina te storen, gaat ze in één adem voort: »En als je dan volstrekt de eerste van de klasse zijn wilt, dan zijn daar nog wel andere middeltjes op, dan dat leeren bij dag en bij nacht. Went maar, met het Casino zal ik die heeren docenten wel eens à faire nemen. Als ik hun ieder een dans geef en wat vriendelijk ben"

»Och neen, ma! doe dat maar niet, ik vind het heel lief van u, maar waarlijk, ik heb het liever niet!"

Een pijnlijke blos bedekt het gelaat van den knaap. Heeft hij niet, toen er onlangs over den Sint Vitusdans werd gesproken, een van de jongens der hoogste klasse hooren vragen, of het zoo iets was als de danswoede van mevrouw Van Son?

Een bescheiden tikje op de kamerdeur kondigt den barbier aan.

»Uw dienaar, mijnheer, uw dienaar, dames!"

»Goeden morgen, mijnheer Man," zegt mevrouw, blijde

iemand te hebben tot wien ze het woord kan richten, »wat is het koud van morgen!"

Mevrouw Van Son en de heer Man zijn sints jaren verbonden door een onverbreekbaren band. Man vertelt graag nieuwtjes, mevrouw kent geen grooter genot dan ze aan te hooren. Mevrouw bemerkt dezen morgen dat dit genot haar wacht. Man trekt een gelegenhedsgezicht, dat hij altijd bij tragische gebeurtenissen aanneemt. — 't Is iets akeligs, denkt mevrouw Van Son en wordt onrustig, maar ze durft niets zeggen omdat mijnheer haar reeds herhaaldelijk beknorde over haar ongepasten toon tegenover dien baardschraper. —

»Een kopje thee, mijnheer Man?" vraagt ze. —

Maar Man laat zich niet verbidden. »Dank u mevrouw, dank u," antwoordt hij op een toon, alsof hij zeggen wil: Het nieuws dat ik vernomen heb is van dien aard, dat ik van nu af aan nat noch droog over mijn lippen zal kunnen brengen.

Mevrouw houdt het niet langer uit. »Iets nieuws, mijnheer Man?"

»Gelijk de bloeme des velds," declameert Man nu, »is ons kortstondig leven." Dan vervolgt hij op zijn gewonen toon: »Mijnheer en Mevrouw weten het natuurlijk al?"

»Neen! Wat?"

»Weet u het niet?" vraagt Man en geniet ten volle van de zegepraal de eerste bringer eener zoo belangrijke tijding te wezen. »Van meneer De Raat? Weet u daar niets van?"

»Van morgen schel ik aan, — mijn diensten overbodig! Een goede klant minder, mevrouw. Er viel weinig te scheren en altijd een prompte betaling." —

»Dood?" vraagt mevrouw en huivert.

»Dood mevrouw; als het niet oneerbiedig was om zoo over een goeden klant te spreken, dan zou ik zeggen: dood als een pier!»

»Arme Dora! ze hield zoo innig veel van hem,» roept Gertrude ontsteld. —

»Pa hoort u dat? mijnheer De Raat is dood,» vraagt Bernard.

»Ja kind,» zegt de heer Van Son ontwakend uit zijn gepeins. »'t Is zeker heel onverwacht. Waar is Emile?»

»De jonge mijnheer was aan het sterfhuis,» bericht Man.

»O zoo? Nu, we zullen van hem wel nadere bijzonderheden hooren. Bernard, 't wordt je tijd. Meneer Man, ik ben gereed.»

Er is niets aan te doen; ongevoelig voor de smeevende blikken zijner echtgenoot, gaat de heer Van Son den bar- bier voor naar zijn slaapvertrek; deze heeft nog even den tijd met een plechtig gebaar te mompelen: »Gelijk een bloem» en de zware deur valt achter hen toe. Ter nauwer- nood kon de heer Man met zijn kunstbewerking begonnen zijn, toen er in de donkere binnenkamer een plotselinge verwarring ontstond.

»Eau de Cologne! Spiritus! Water!»

Ieder der huisgenooten kent de beteekenis van dezen kreet; als de oorlogsklaroen het strijdros, roept hij allen tot handelen op; Christien vergeet haar afgemeten tred, terwijl ze naar een kast snelt om den gevraagden spiritus te krijgen. Bernard legt zijn boeken weer neder en hoort niet als het schooluur slaat, zoo ijverig besprenkelt hij zijn mama met Eau de Cologne. —

Mevrouw heeft een van haar kuren, zooals de meid het zeer oneerbiedig noemt; ze gilt met kleine korte giljetjes, ze lacht, ze snikt . . . tot Christien eensklaps

op haar eigenaardigen, koelen toon vraagt: »Is het nu over, mama?»

»Ja, lieve, ja,» fluistert mevrouw gedwee en opent langzaam de oogen.

Wat maar zeer zelden het geval was bij de zenuw- aanvallen van mevrouw Van Son, het is geen comédie, maar werkelijkheid. Zij beeft over het geheele lichaam en is doodsbleek, als ze klappertandend vraagt: »Christine, is het hier niet vreeselijk koud?»

»Neen, mama!»

Christien spreekt de waarheid; 't is niet kouder dan een oogenblik te voren, maar mevrouw Van Son blijft huiveren en beven, dien geheelen langen morgen. —

Er is weinig dat haar treft, weinig dat haar tot ernstig nadenken stemt, maar zoo'n plotseling sterfgeval hu! ze kan er koud van worden.

Mevrouw Van Son is in geheel Delft bekend om haar vroolijkheid; er is haast nog geen rimpel te zien op haar blanke voorhoofd, de helderblauwe oogen schijnen nooit geweend te hebben, en als de leeftijd harer kinderen niet had uitgewezen hoe oud ze was, zou men haar waar- lijk voor een nog jonge vrouw kunnen houden.

Maar dan moest er geen sprake zijn van den dood; dáárvoor had ze een vrees als een kind voor het don- ker. Sterven, begraven worden, geheel alleen blijven lig- gen, daar buiten op het stille, vervelende kerkhof, terwijl uw vrienden en kennissen pret maken, terwijl er bals en comedies zijn, terwijl er nieuwe zomertoiletjes of keurige wintercostumen uitkomen, daar te moeten blijven liggen in dat akelige doodshemd . . . brrr . . . mevrouw vroeg nog een kop thee, maar vooral gloeiend warm.

III.

De heer Van Son heeft zich teruggetrokken in zijn kantoor, dat heilige der heiligen, waarvoor zijn kinderen een eerbied koesteren, die aan vrees grenst, en waarvan de toegang aan mevrouw Van Son ten strengste verboden is. Hij zit daar verschanst achter zijn hoogen, breeden lessenaar, verdiept in cijfers en acten, zooals hij daar altijd zit, hetzij het een heerlijke lentedag, of een prachtige wintermorgen, of een goddelijke zomeravond is.

»Dood in zijn bed gevonden,» mompelt hij. »Vreemd, zeer vreemd! Ik houd daar niet van bij kooplui. 't Is altijd een veeg teeken en — — — als ik niet zoo zeker was van mijn zaak»

Een haastig kloppen op de deur doet den notaris uit zijn gepeins ontwaken. Hij heeft juist den tijd om een welwillenden glimlach op het gelaat te voorschijn te roepen, als zijn zoon binnentreedt.

»Neem me niet kwalijk papa, dat ik u stoort.»

»Ga zitten Emile. Je bent zenuwachtig . . . zou je niet een glas water drinken?»

»Dank u! Ik wil maar dadelijk ter zake komen.»

»We weten het treurig nieuws al. Natuurlijk ben ik

verlangend eenige bijzonderheden te vernemen over het sterven.»

»Och, daar valt niet veel van te vertellen,» zegt Emile, terwijl hij haastig met de hand over het gelaat strijkt om het wisselen van kleur te verbergen.

»Maar wat is dan eigenlijk de oorzaak van zijn plotselinge dood?» vraagt de notaris, schijnbaar druk bezig met het stoppen van zijn lange goudsche pijp, maar de grijze oogen onafgewend op zijn zoon gericht.

De jongeling schrikt op bij die vraag, hoewel hij haar verwachtte en er zich op heeft voorbereid.

»De dokter denkt een hartkwaal . . . of zoo iets. Hij weet het zelf niet recht.»

»Zoo? och reik me even het komfoor! Ja, dat zijn leelijke dingen!» Een paar langzame trekken aan de pijp, en dan de deelnemende vraag:

»En hoe is Dora er onder? Nog al verstandig?»

»Ik zou haar niet uit kunnen staan, als ze nu verstandig was! Neen, ze is bitter bedroefd en verbazend zenuwachtig.»

»Ja, natuurlijk: 't Is ook zoo plotseling! Ik heb gedacht of het niet goed zou zijn als het lieve kind maar dadelijk bij ons haar intrek nam. Je begrijpt, een meisje, dat op eens bezitster van zulk een fortuin wordt, komt in moeilijkheden, die oogenblikkelijken raad en hulp noodig maken; ze zal last krijgen van allerlei menschen, die op een buitenkantsje azen, familieleden, protegés van haar vader, armen, en al dat slag van volkje. Als ze bij ons is, zal ze daar veel minder van bemerken en we voorkomen meteen het al te bemoeiziek optreden van haar voorgd — dat zou immers dokter Ems zijn?»

»Ja papa. Maar»

»Je wilt zeker zeggen dat Ems de meest belangeloze man ter wereld is — goed, ofschoon je nooit over iemands belangeloosheid oordeelen moet vóór je hem in geldzaken hebt leeren kennen.»

»Neen. Ik, ik kwam u iets meedeelen, papa!»

»Nu, wat is er?»

»Dora is niet rijk meer. Haar fortuin....»

»Emile! Je wilt toch niet zeggen....?»

»Ja, papa, ja! De Raat was arm, dood arm!»

De pijp valt den heer Van Son uit de handen. Hij zit daar doodsbleek en roerloos, terwijl Emile steeds gejaagder voortgaat: »'t Schijnt, dat hij ongelukkig gespeculeerd heeft. In den laatsten tijd vooral moet hij zware verliezen hebben geleden, en... zooals het gaat in zoo'n geval; hij heeft het een met het ander gedekt, zijn landerijen ondershands verkocht, zijn huis zwaar verhypothetheerd, schulden gemaakt....»

»Onmogelijk! onmogelijk, zeg ik je! Denk je, Emile, dat iemand mij zoo zou kunnen beetnemen? Denk je, dat ik mijn toestemming tot het engagement zou hebben gegeven, zonder zeker te zijn van haar fortuin? Neen, het kan niet zijn! Met eigen oogen heb ik gezien, dat bijna geheel zijn vermogen was belegd in soliede fondsen, in landerijen — — —»

»Maar dokter Ems, haar voogd, heeft het me gezegd.»

»Wie bewijst je, dat hij de waarheid spreekt? Wie bewijst je, dat hij niet van de eerste verwarring heeft geprofiteerd....?»

»Papa! Dien man te verdenken!....»

»Daarenboven; alles is volgens de wet gegaan; de boedel is dadelijk verzegeld in tegenwoordigheid van getuigen.»

»Dat beteekent niets!» roept de heer Van Son uit, terwijl hij van zijn stoel opspringt; »ik wil andere, ik wil onweersprekelijke bewijzen. Neen, neen, ik zal het niet verdragen, — — — Ik zal....»

»Papa,» zegt Emile aarzelend, »er is daarenboven een brief gevonden, die mijnheer De Raat gisteravond aan dokter Ems moet geschreven hebben, en waarin hij zijn ouden vriend alles verklaart. — — —»

De welwillende glimlach op het gelaat van den notaris is reeds lang geweken, maar nu komt een kwaadaardige grijns zijn plaats innemen. »Ah zoo?» Hij schuift zijn bril in de hoogte, kijkt zijn zoon doordringend in de oogen en vraagt: »Dus hij heeft zich van kant gemaakt?»

Ontsteld ziet de jongeling om zich heen.

»Stil toch papa, spreek dat woord niet uit!»

»De lafaard!» klinkt het van de loodkleurige lippen tegenover hem.

»Papa, bedenk dat het Dora's vader is!»

»Dora's vader? Welnu, wat gaat mij die meid nog aan?»

De onuitsprekelijke verbazing, die zich op Emiles gelaat teekent, brengt den man op eens tot bezinning. Wat heeft hij begonnen? Het masker van deugd en belangeloosheid zich van het gelaat gerukt!

Hij, die zich zelf zoo volkomen meester is, hij heeft zich daar zoo schrikkelijk vergeten, hij heeft gedaan, wat hij in geen jaren gedaan heeft, een ander laten doordringen in de duistere schuilhoeken van zijn hart.

Nog kost het hem moeite zich te herstellen; als de oogen van zijn zoon niet met zooveel schrik, zooveel afschuw op hem gericht waren, zou het hem misschien niet gelukt zijn, nu doet hij een krachtige poging.

»Ja Emile,» begint hij, »wel mag je me verbaasd aan-

zien. Ik ben buiten mezelf. Je weet niet, mijn jongen, hoe dat altijd mijn verontwaardiging wekt, als een vader zoo schandelijk zijn eigen kind benadeelt! En dan met een zelfmoord te eindigen! 't Is onverantwoordelijk!

Nog zit Emile zijn vader aan te staren als iemand, die op eens aan een welbekend voorwerp een geheel nieuwe ontdekking heeft gedaan; nog kan hij geen woorden vinden om te antwoorden op die gemoedelijke taal der lippen, die daareven trilden van woede.

»'t Spijt me, mijn jongen, dat je zoo teleurgesteld wordt; ik heb altijd gewenscht, dat je een rijk meisje vinden zoudt en nu je schijnbaar zoo'n goede partij deedt»

»Een goede partij blijft Dora altijd,» valt Emile in, »een meisje met haar karakter, haar opvoeding»

»O zeker, zeker! 't Is een allerlieft kind een vrouw, die je overal kunt presenteren. Ik zou je ook volstrekt niet aanraden, wat" — de glimlach is nu welwillender dan ooit — »wat sommige papa's je in mijn geval raden zouden; ofschoon een bedrog als dat van De Raat zou je het volste recht geven, om onder een of ander voorwendsel een engagement te verbreken, dat . . . enfin, dat eigenlijk van het begin af kinderspel is geweest.»

»Zoo hebt u het toch nooit beschouwd, papa, toen Dora nog rijk was,» zegt Emile met bitterheid.

»Nee, dat is zoo, Emile! Maar ik was toen zoo in mijn schik met het denkbeeld, je een rijk man te zien worden, dat ik het minder gewenschte van de verbintenis geheel over het hoofd zag.»

Er volgt een stilte. Emile keert zich af naar het venster. Even droef en somber als daar buiten is het op dit oogenblik in zijn jong hart.

De gedachte, die hij zoo lang heeft onderdrukt, is met

vernieuwde kracht in hem opgekomen. Zou Gertrude gelijk hebben? Zou zij met haar helder verstand, haar scherpen blik, misschien juist gezien hebben? Zou het waarheid zijn, wat zij beweerde, dat hun vader niet is, zooals hij zich vertoont? Was, wat hij daar straks in zijn drift openbaarde, misschien zijn ware aard, was wat hij nu sprak en deed slechts schijn?

Maar neen! neen! dat zou te vreeselijk zijn!

't Wordt hem te benauwd in het vertrek, in de tegenwoordigheid van dien raadselachtigen man en met een haastig woord van verontschuldiging loopt hij naar buiten, in de frissche lucht

't Is verscheidene dagen later als de heer Van Son het zoo plotseling afgebroken gesprek hervat:

»Zooals we onlangs reeds zeiden, Emile, het zou niet edelmoedig van je zijn, het meisje nu te laten loopen maar het brengt natuurlijk een groote verandering in de trouwplannen»

Ontsteld ziet Emile op. »Een verandering in de trouwplannen? ik zie niet in waarom.»

»Zie je dat niet in, Emile? Neen, dat kan je geen ernst zijn? Laten we de zaak eens bedaard overleggen.» En de heer Van Son neemt zijn plaats achter de schrijftafel weder in, terwijl hij zijn zoon, die nog steeds onrustig op en neder loopt, wenkt te gaan zitten.

»Je zegt, er blijft niets over bij De Raat. Hij had mij beloofd voor alles te zullen zorgen. Wie moet nu de onkosten van het huwelijk en de uitrusting bestrijden? En waarvan zul je, bij aankomst in Indië, je inrichten, waarvan een vrouw onderhouden?»

»Ik kan voorschot nemen op mijn traktement.»

»En maanden lang op korting zitten. Weet je wat

het tractement van een aspirant-controleur is, Emile?"

»Ja. Men kan daarvan leven. Ook al is men getrouwd.»

»Dat wil ik je toestemmen, in het algemeen. Maar het uwe is een geheel bijzonder geval. Emile, heb je er wel eens over gedacht, dat het voor een arm man een zeer gewaagd iets is te trouwen met een meisje, dat in de weelde werd grootgebracht? Zou je wel willen gelooven, dat het oneindig verstandiger is een flinke burgerdochter te kiezen, die geleerd heeft de handen uit den mouw te steken en een dubbeltje tweemaal om te keeren, voor ze het uitgeeft dan een dametje, dat aan zijden japonnen en équipage gewoon is — ook al had dat dametje wat fortuin?"

»Dora's geluk ligt niet in haar zijden japonnen of équipage.» zegt de jongeling met al het vertrouwen der liefde; »zij zal zich om mijnentwil gaarne behelpen.»

»Ik geloof wel dat het haar daartoe niet aan goeden wil ontbreekt. Maar heb je je wel eens afgevraagd of ze er de kracht toe zal hebben? Heb je daarover wel eens ernstig nagedacht? 't Is een zware verantwoordelijkheid, die je met zulk een huwelijk op je laadt, Emile. Je aanstaande is niet sterk; ze is bijzonder teergevoelig en zooals je me, geloof ik, wel zult willen toestemmen, wat verwend door papa. Een kindje van weelde, werd ze er niet voor opgevoed om zich flink door de wereld heen te slaan: zulke vrouwen zijn ongeschikt om zich in een vreemd land te behelpen en te bezuinigen; ze gevoelen zich ongelukkig, ze gaan aan het kwijnen, weinig bestand tegen ontbering en armoede.»

»Armoede.» mompelt Emile, »dat is wat sterk!"

»Ja, armoede. 't Is een leelijk woord, maar die wacht haar, in vergelijking met haar tegenwoordige levenswijze. Emile.» vraagt de heer Van Son nu langzaam en ernstig,

alsof hij de beteekenis van ieder woord woog, voor het uit te spreken. »Emile, wat zou je er van denken om je huwelijk uit te stellen tot je controleur bent. Je meisje kan bij ons of bij haar tante in Den Haag blijven voor één of twee jaar, dan laat je haar uitkomen . . .»

Emile gevoelt dat het voorstel van zijn vader niet onverstandig is; hij begrijpt dat hij veel gaat wagen, als hij dat kind der weelde, zooals de heer Van Son haar zeer terecht genoemd had, een onzekere toekomst te gemoet voert. Maar hij herinnert zich hoe dat vriendelijk gelaat tegenover hem enkele dagen geleden geheel anders was van uitdrukking; hoe die zachte, overredende stem toen heeft gebulderd: »Wat gaat mij die meid nog aan?" en argwaan komt zijn ziel vervullen; een ongekende angst grijpt hem aan; 't is hem, als zag hij zich zijn meisje door allerlei listen ontnemen, 't is hem of hij op het punt stond haar te verliezen, zijn besluit is genomen.

»Nee, papa, neen! Ik laat Dora niet achter. Een voorgevoel zegt me, dat, als zij nu mijn vrouw niet wordt, ze het nooit zal worden.»

»De vrees, die alle verliefden kwelt,» zegt de heer Van Son en denkt bij zich zelve: »Hij heeft meer doorzicht, dan ik hem had toegeschreven.»

»Maar al was van een scheiding voor altijd geen sprake, dan nog zou het een wreedheid zijn jegens haar. Ze verliest op één dag een aangebeden vader, een groot fortuin, en nu zou ik haar nog een nieuwe beproeving opleggen, door haar alleen achter te laten bij een tante, die zij, zooals u weet, volstrekt niet genegen is; nu zou ik haar, die nooit leerde op zich zelve te staan, veroordeelen om, wie weet na hoeveel jaren wachters, alleen de reis te maken naar een vreemd land. Neen, papa,

zóó heeft haar vader het niet bedoeld, toen hij met stervende lippen zeide, dat hij niet twijfelde of ik zou goed voor haar zijn."

»Maar mijn jongen, denk nu eens niet alleen aan je meisje, maar denk ook aan je zelve. Weet je wel, dat het je moeilijk zal vallen om vooruit te komen, weet je wel, dat het je niet licht zal zijn carrière te maken, als je die carrière begint met... vergeef me het woord — met een blok aan het been?"

De oude heer kende zijn zoon en diens onbegrensde eerezucht, daarom had hij dezen pijl tot het laatst toe bewaard in den welgevulden koker.

De pijl treft doel. De verbleekte lippen tegen over hem verstommen. Emile laat het hoofd in de hand zinken en het duurt geruimen tijd, voor hij de kracht schijnt te hebben gevonden, om weerstand te bieden aan die nieuwe verzoeking: nog heeft de stem die antwoordt:

»U hebt gelijk, papa, het zal voor mij moeilijker zijn carrière te maken met dan zonder haar. Maar," — en hier krijgt de stem haar vastheid, het oog zijn glans terug — »ik zou Dora en haar liefde niet waard zijn, als ik haar dit offer niet gewillig bracht!"

»Emile, bedenk . . ."

»Papa, mijn besluit is genomen en u zult me verplichten met niet terug te komen op dit onderwerp: ik ga niet naar Indie dan met Dora . . ."

En als de deur van het kantoor achter hem gesloten is, als dat stroeve gelaat met den vreemden glimlach hem niet meer aanziet, maar het engelen-kopje van zijn aangebeden bruid hem tegenblijkt van het portret, dat hij haastig te voorschijn haalt, dan zijn alle wolken als door een tooverslag weggevaagd van zijn voorhoofd en

overgelukkig in zijn besluit, fluistert hij: »En ik zou vaderland en vrienden vaarwel zeggen, ik zou u alleen laten zwerven in den vreemde, terwijl gij bij mij kondt zijn, terwijl we al dien tijd konden genieten van ons geluk en onze liefde . . . neen, mijn engel, dat nooit!"

IV.

De sneeuw ligt nog op de stille Delftsche straten, en nog steeds zijn de grachten bevroren, maar het winterzonnetje staat hoog aan den hemel met vriendelijken glans, en 't ziet er, niettegenstaande kale boomen en witbestrooide heggen uit, alsof het nog heden lente worden, alsof morgen de groene blaadjes reeds uitbotten, de eerste bloempjes reeds geuren zullen.

Alles wat jong en vroolijk is in het oude Delft, loopt dan ook het huis uit, om den blijden morgen te begroeten

Nee, niet alles: Achter de hooge, donkerblauwe horren in de onhuiselijke huiskamer der Van Sons, ziet de voorbijganger twee aardige meisjeskopjes, gebogen over haar naaiwerk.

Dora, gewoon om elken frisschen wintermorgen, elken mooien zomerdag te begroeten, als een gelegenheid tot genieten, heeft aan de koffietafel, toen de zon zoo uitlokkend naar binnen scheen, gewaagd, het voorstel te doen eens een flinke wandeling te maken.

Daarop heeft Christina met een bestraffenden blik op gezien van haar boterham, en gevraagd of Dora vergat,

hoeveel naaiwerk er nog lag en hoe kort de tijd was, die haar restte.

't Was waar, zooals trouwens alles wat Christina zeide, de tijd, die haar restte, was kort. Emile's laatste examen is achter den rug, ze zullen in Mei trouwen, om dan zoo spoedig mogelijk naar Indie te vertrekken, en er moet nog schrikkelijk veel in orde gebracht worden.

Niet voor de aanstaande mevrouw Van Son zelve echter. Als de heer De Raat nog geleefd had, zou hij het volstrekt noodzakelijk hebben geoordeeld voor zijn dochter een trousseau te bestellen in een der beste modemagazijnen te Parijs; ook Dora zou geen oogenblik hebben geaarzeld dien trousseau onmisbaar te noemen.

In enkele maanden rijk aan ervaring, had ze echter leeren begrijpen, dat die onmisbare trousseau een geheel overbodige weelde zou zijn geweest; ze had opgemerkt hoe Gertrude met haar ongelooflijk klein speldegeld toch altijd lief gekleed was, hoe Christina haar eenvoudig bruin stofje weken achtereen droeg, om het alleen zondags voor een even eenvoudig zwart zijdje te verwisselen, maar vooral hoe mevrouw wonderen deed met de weinige middelen, die haar ten dienste stonden.

Toen ze haar intrek bij de aanstaande schoonouders kwam nemen, en talloze kisten en koffers met haar binnenkwamen, begreep ze aan de verrukking van mevrouw Van Son, welk een ongekend genot, zulk een voorraad van kleederen en sieraden voor velen blijven moest.

Eulalia, dit was mevrouw Van Sons naam, een naam, die nooit werd uitgesproken, omdat de vrienden haar Lala noemden en de notaris haar niet anders toe sprak dan met: vrouw —, Eulalia dan, scheen op eens tien jaar verjongd bij het gezicht van zooveel fraaiheden.

Dora moest zich maar niet te veel vermoeien; zij zou wel zorgen dat alles netjes in de kasten kwam, en waarlijk, wat de huisgenooten in langen tijd niet hadden aanschouwd, aanschouwden ze nu, mama verliet het warme plaatsje aan den haard om drie dagen lang druk bezig te zijn.

En och, het waren nog eens gelukkige dagen voor de arme ziel, die sedert jaren geen enkel dubbelje had mogen uitgeven aan die duizend kleinigheden, die de heeren der schepping »onnoedig» noemen, maar die niet te min zooveel toebrengen tot het geluk van een vrouw.

Ze bewonderde en bekeek uren achtereen; ze paste Dora's japonnen, mantels en hoedjes, ze stapte daarmede open neêr voor de verweerde spiegels en vroeg aan Trude, aan Emile, aan de meid, aan ieder wien ze het maar vragen durfde, of ze er niet nog jeugdig uitzag, nu haar mooi figuurtje eindelijk eens tot zijn recht kwam in deze elegante toiletjes.

Dora had zelf plezier in de kinderachtige opgewondenheid, en menig strikje, menig kraagje of garnituurging van haar koflers in de ledige kast van haar aanstaande schoonmama over.

Christine, die met een somber hoofdschudden over zoo veel ijdelheid en verkwisting, Dora's garderobe in oogenschouw had genomen, maakte op de haar eigen beslissende manier uit, dat het in de gegeven omstandigheden dwaasheid zijn zou daar nog iets bij te voegen. Dora onderwierp zich en ze was op dien vroolijken winterochtend, dan ook niet voor zich zelf zoo ijverig bezig maar voor Emile.

Deze was op zekeren gewichtigen morgen het kantoor binnengegaan om de vraag te doen, hoeveel papa hem voor zijn uitrusting dacht toe te staan.

De man achter de schrijftafel scheen maar niet te kunnen begrijpen wat zijn zoon bedoelde; toen hij eindelijk op de hoogte was gebracht, glimlachte hij ongewoon vriendelijk, informeerde met overgrootte belangstelling naar het aantal jassen en pantalons, dat voor een uitrusting gewoonlijk noodig werd geoordeeld, vroeg of er ook hoeden gedragen werden in Indie, en -- zoo ja -- welk soort van hoeden; eindelijk kwam hij terug op het onderwerp, waarop hij tegenwoordig altijd terug kwam, hoe jammer het toch was, dat Emile zulk een doodarm chepseltje trouwde! alles zou zoo heel anders geweest zijn

Emile werd ongeduldig, driftig, vroeg om een bepaald antwoord en vernam dat zijn vader het heel druk had dien morgen, maar overigens altijd bereid was aan de billijke eischen zijner kinderen te voldoen.

Acht dagen later werd Emile in het kantoor geroepen. Na rijp overleg, en na zich ernstig te hebben afgevraagd of hij tegenover zijn andere kinderen verantwoord was, wanneer hij een van hen zulk een royale som toestond, zoo sprak de heer Van Son, had hij besloten Emile driehonderd vijf en twintig gulden te schenken.

»Drie honderd vijf en twintig gulden. Die gierigaard!» riep Gertrude, toen ze den uitslag der samenkomst vernam.

»Maar, als hij het nu niet heeft?» vroeg Emile.

»Niet hebben?» riep Gertrude en haar donkere oogen fonkelden van drift, »o broêr, ik wou, dat ik voor je eens een greep in zijn geldkist mocht doen.»

Maar Emile was het volstrekt niet eens met zijn zuster, die altijd beweerde dat papa rijk was en alleen uit gierigheid hen zoo beknibbelde, en hij ging zijn schat

vertoonen aan Christien, die het meer dan genoeg vond. Alles zou in huis gemaakt worden; dat haalde zooveel uit....

»Hoeveel?» vroeg Dora.

»Ja, zeker wel een vijftewintig, dertig gulden.» En daar Dora reeds begon te leeren dat dertig gulden niet zoo'n klein sommetje was, als ze vroeger wel eens gedacht had, beloofde ze haar uiterste best te zullen doen om dat geld uit te sparen, te meer, daar ze hulp zou vinden bij Gertrude en vooral bij mevrouw Van Son.

Mevrouw Van Son toch riep het luide uit, dat het haar een vreugde zijn zou van den morgen tot den... ja's nachts zelfs te werken voor haar dierbaar kind. De naaimachine maakte haar zenuwachtig, dat wist men, maar wat ze met de hand doen kon, dat zou gedaan worden! Ze was dan ook diep beleedigd, toen Christina haar niet anders dan een dozijn zakdoeken te zoomen gaf... vijf weken later waren ze gereed! Beide meisjes zijn druk bezig. Maar och, hoeveel handiger en vlugger gaat Gertrude het werk van de hand, dan der arme Dora, die zich nu eens in de fijne vingertjes prikt, dan weer den draad breekt of moet opstaan om te zoeken naar de schaar, die telkens op de onbegrijpelijkste manier verdwijnt.

Eindelijk ontdekt ze, dat ze een knoop verkeerd heeft aangezet, en begint dien los te tornen onder diepe zuchten.

»Wat is er?» vraagt Gertrude, die zich den tijd niet gunt van de naaimachine op te zien.

»Och niets! Natuurlijk zit die knoop weer aan den verkeerden kant!» En, met nog een diepen zucht:

»Hè Trude, ik wist niet dat overhemden naaien zoo'n vervelend werk was.»

»'t Is niet vervelend,» zegt Trude, en voegt er dan be-

moedigend bij: »Je zult eens zien; als je het maar eenmaal goed kent. Maar je moet het meer met hart en ziel doen.»

»Dat wil ik ook, Trude, ik doe mijn best, maar... dat katoen is zoo vreeselijk hard en om nu vandaag met dat prachtige weer hier te zitten pikken.» Dan, na een pauze: »Christien heeft wel gelijk, een mensch is niet voor zijn plezier op de wereld! En toch... toen papa nog leefde, toen was het alles plezier!»

Trude begint haar werk op te bergen. »Laten we een klein eindje wandelen; misschien vroolijkt ons dat wat op,» zegt ze. »Ik heb het ook noodig, ik ben niets prettig vandaag.»

Veel meer nog dan haar vriendin, had Gertrude behoefte aan de frissche buitenlucht. Alles klopt en beeft aan haar.

De vriend van Emile, die heden zijn examen zal afleggen in Leiden, is ook Gertrude's vriend, ja, men kan zelfs gerust veronderstellen, dat de vriendschap tusschen Frank Hoogewerf en Emile van Son nooit zoo heel innig zou zijn geworden, als Emile's aardig zusje niet had bestaan.

Hoe moeilijk het haar was gevallen rustig aan de naaimachine te blijven zitten, terwijl over Franks toekomst beslist werd — en ze wist dat hij meer uren in de Societeit dan op de colleges had doorgebracht -- zouden alleen de kromme lijnen en ongelijke stiksteken in de overhemden kunnen getuigen.

Niet dat, volgens de heerschende begrippen op dat punt, Gertrude eenig recht had om zoo bijzonder veel belang te stellen in den heer Hoogewerf — de deftige oude dames in het deftige oude Delft, zouden haar zeker een heel vreemd meisje gevonden hebben, als ze hadden geweten,

waarom haar gezichtje zoo bleek en haar hart zoo angstig was op den dag van Frank's examen.

Maar — die deftige oude dames waren het ook reeds lang vergeten — hadden het wellicht nooit gevoeld, hoe een arm jong hart kan smachten naar liefde, kenden het niet, dat smartvolle bewustzijn van alleen te zijn, dat Gertrude op die wandeling uitstortte in het hart harer vriendin.

»Och, Dora,» antwoordt ze op een klacht der weeze, »wil je wel gelooven, dat je, hoewel pas door zulk een slag getroffen mij benijdenswaardig toeschijnt? 't Is waar, 't is een vreeselijk en onherstelbaar verlies, zulk een lieve vader, maar — heb je niet twintig jaren lang gelukkig en tevreden met hem geleefd, heeft hij je niet duizend bewijzen gegeven van zijn groote liefde, heb je, als je hem herdenkt niet een zoet, weemoedig gevoel ja, doen zelfs de tranen, die je om hem weent, niet goed aan het hart? . . . Ik, ik heb mijn vader nog, maar . . . Dora, hou jij van papa?»

Dora zwijgt verlegen stil. »Ik geloof dat hij heel braaf is,» begint ze eindelijk aarzelend, »en hij is algemeen geacht. . . .»

»Maar, heb je nooit, als je bij hem waart, een gevoel gehad alsof . . . alsof al die deugd en braafheid en die vriendelijke stem en die goedaardige glimlach . . . alsof het alles leugen en bedrog was?»

»Trude! O lieve, zeg zulke dingen niet!»

»Ik moet ze zeggen,» roept het meisje, »ik moet mijn hart lucht geven! 't Is verschrikkelijk, maar het is waar, ik kan mijn vader niet liefhebben, ik zou nooit tranen van weemoed kunnen schreien bij zijn dood. . . . En mama? Dora, als jij aan je moeder denkt, verschijnt ze je als de

goede engel, die ze voor je was in je kinderjaren, maar ik vraag je, hoe zouden wij voor onze moeder iets anders kunnen gevoelen, dan het vriendelijk medelijden, dat men voor een onverstandig kind heeft?»

»Trudelief, bedenk, dat het je moeder is. . . .»

Het meisje barst los in een lach vol verbittering. »O ja, mijn moeder! tegen wil en dank. Of heeft ze het ons niet honderdmaal verzekerd, dat ze het allerakeligst vond toen ik moest geboren worden; heeft de oude baker me niet verteld, hoe er noch kraamkamer, noch luiermannd gereed was, om mij te ontvangen?»

Dora bewaart een pijnlijk stilzwijgen, en steeds heftiger gaat haar vriendin voort:

»Och, je weet niet, wat dat zegt: een treurige jeugd; je weet niet, wat dat is, een thuis, waar geen liefde, geen hartelijkheid wordt gevonden! Wat hebben Emile en ik, menigmaal ons leed in elkaars hart uitgestort, wat zijn we dikwerf weenend ingeslapen met de vraag op de lippen, waarom onze mama toch zoo geheel anders was dan andere moeders, of die andere vraag, die onze kinderhartjes zoozeer kon benauwen: Waarom wij toch niet van papa konden houden?»

»Hoe gelukkig dat jij en Emile ten minste troost bij elkaar kondt zoeken!»

»Ja, dat was vooral gelukkig later, toen ik, ouder geworden, een niet te onderdrukken verlangen naar hartelijkheid en deelneming gevoelde en de voldoening van dat verlangen maar niet vinden kon in onzen huiselijken kring. Toen is Emile alles voor mij geworden, een lieve broer, een vriend, een vertrouwde. . . .»

»En dien ben ik je nu komen ontrooven?» zegt Dora zoo zacht en meewarig, dat Trude haar in dit oogenblik

vergeven kon, wat haar bijna diefstal had geschenen: de liefde van Emile te hebben gewonnen! »O Trude, ik hoop van harte dat ook voor u spoedig iemand komen zal, voor wien je alles zijn kunt...»

»Och,» zegt Trude en schudt ongeduldig de bruine krullen, »die zal wel nooit komen, maar niemand kan mij ten minste verhinderen om lief te hebben!»

Er staan groote tranen in de bruine kijkers; een zenuwachtige lach speelt om haar mond, en als Dora zacht de hand harer vriendin drukt en vraagt: »Je hebt reeds iemand gevonden, niet waar?» dan barst het overvolle meisjeshart eensklaps los in een stroom van woorden en uitroepen, die niet te stuiten schijnt.

»Ja, ja, Goddank, ik heb iemand gevonden! En ik zal hem blijven liefhebben, ook al is alles daartegen! Immers, sedert ik hem ken, sedert ik weet dat hij bestaat, is het niet meer zoo ledig in mijn hart! O, Dora, je moet me niet uitlachen, neen, dat zul je niet doen, dat weet ik wel, daar ben je te goed voor. Maar 't lijkt wel een sprookje! 't Is zoo wonderlijk dat, als je het in een roman laast, je zeggen zoudt dat het wel wat heel apocrief was...»

»Zulke dingen overkomen ons zoo dikwerf; dingen die in een roman haast al te toevallig, al te vreemd en wonderlijk zouden schijnen! Maar je moet het me geregeld vertellen, Trude, je weet niet, hoe dol ik van liefdeshistories houd.»

De beide vriendinnen nemen elkaar vaster onder den arm; ze zoeken een eenzaam paadje, vertragen den stap ongemerkt, en Gertrude vertelt: »'t Is nu drie maanden geleden! We hadden een wandeling gemaakt, Christine en ik; toen ik in het naar huis gaan een heel klein, op-

gevouwen papiertje zag liggen. Ik weet niet, wat er me toe dreef om het op te rapen; maar dit weet ik wel, dat ik er een onweerstaanbaren lust toe gevoelde. Christine vond dat natuurlijk heel ongepast, ze zei dat een jonge dame nooit zoo iets verdachts moest aanraken, dat het misschien een studentenui was... ik liet me bepraten, liep het een eind voorbij, maar keerde toen op een drafje terug en stak het in mijn zak.

Christine was zoo verontwaardigd, dat ik het zoolang ze bij me was, niet durfde openmaken, maar eenmaal alleen, kon ik me niet langer bedwingen.

Ik zag nu dat het dicht beschreven was met een vers of eigenlijk geen vers, want er was geen enkele regel in, die rijmde, maar het was toch zoo echt dichterlijk, veel meer poezie dan alles wat ik ooit gelezen heb.

't Was maar heel eenvoudig overigens: de klacht van een jongen man, die alleen staat op de wereld en smachtend uitziet naar een weinig liefde. Maar die klacht was, als het ware, gegrepen uit mijn hart, 't was alsof ik mijn eigen gedachten weervond, maar alles veel mooier uitgedrukt, veel meer tot klaarheid gebracht, dan ik ooit had kunnen doen.

Ik wist niet, wie de schrijver was, maar 't was zulk een heerlijk denkbeeld, dat er iemand bestond, ja, misschien in mijn nabijheid leefde, die voelde en dacht als ik, dat ik kalmer gestemd werd en me veel gelukkiger gevoelde dan te voren. Verbeeld je, Dora, wat er in me omging, toen Emile op zekeren morgen een briefje ontving, geschreven met dezelfde hand, onderteekend met dezelfde initialen als mijn dierbaar gedicht.

O, ik was onbeschrijfelijk gelukkig. Een paar weken later leerde ik hem op het Casino kennen; 't was Frank Hoogewerf.

»Die?» vraagt Dora met iets als schrik in het gelaat.

»Nu, Dora,» zegt Gertrude lachend, »waarom zet je zoo'n benauwd gezicht? Omdat de menschen kwaad van hem zeggen? Dat hij een losbol is, bijvoorbeeld? Of dat hij niets uitvoert? Maar dat is voor het meerendeel laster. En dan nog: 't is niet gemakkelijk om, als men zulk een uiterlijk heeft en zoo in den smaak valt bij de dames, altijd precies te doen en te laten, wat men doen en laten moet; 't is niet alles, om als men Dichter is, nooit aan iets anders te denken dan het Burgerlijk Wetboek.»

»Ik geloof dat een aanstaand advocaat nog wel over iets anders te denken heeft,» antwoordt Dora; dan, na een pauze, vraagt ze: »En?»

»En...? Ja, zie je,» zegt het meisje met een hoogen blos en een niet geheel natuurlijk lachje, »dat is nu zoo jammer, er is geen en... we zien en spreken elkaar dikwerf tegenwoordig, maar van een déclaration was tot dusver geen sprake.»

»Waarlijk niet?» vraagt Dora, en 't schijnt haast of die laatste mededeeling haar een last van het hart neemt, »waarlijk niet? Nu, lieve, beloof me dat je eens met Emile zult spreken over Hoogewerf.»

»Om weer het oude liedje te hooren. Lichtzinnig, vol schulden, iemand die niet werkt!»

»Trudelif,» en de ernstige oogen zien haar vol innige deelneming aan, »geloof je niet, dat een meisje als jij, dat behoefte heeft aan liefde, wel eens wat al te spoedig haar hart wegschenkt; het wegschenkt zonder zich af te vragen, of hij aan wien ze het geeft, dat groote, kostbare geschenk wel waardig is?»

V.

In de rij van meubelen die, als schildwachten, geschaard staan langs de donkere wanden der binnenkamer, bevindt zich een piano, die vijfentwintig jaren geleden fraai was, maar nu even luid om herstelling roept, als de paardenharen canapé en het eikenhouten buffet.

Niettegenstaande de onzuiverheid van enkele en het ontbreken van andere toonen, voldoet het airtje vrij goed, dat op dit oogenblik met een geoefende stem gezongen en door een vlugge, zekere hand geaccompagneerd wordt.

In de schemering — want, hoewel het buiten nog helder dag is, begint het in de binnenkamer reeds te schemeren — in de schemering zal ieder, die de speelster gadeslaat, voorzeker meenen een jong meisje te zien, zoo veerkrachtig is de houding, zoo jeugdig het toilet, zoo tener het figuur, dat den pianostoel inneemt.

Ook in de stem hoort men niets van het onzekere, het trillende, dat het kenmerk van meerderen leeftijd is en dikwerf zoo aandoenlijk zijn kan, wijl het spreekt van droeve herinneringen door de muziek opgewekt.

De stem van mevrouw Van Son trilt niet, ze heeft

geen droeve herinneringen. 't Is waar, ze had ook haar deel van het leed der aarde, maar — een zwaard, hoe scherp ook, kan niet diep gaan, waar geen diepte is om in door te dringen.

En och, het was zoo verbazend ondiep in mevrouw Van Sons hart, nog ondieper zelfs dan in dat hoofd, van buiten met zooveel zorg versierd en opgesmukt, dat er geen tijd overbleef om het ook van binnen wat te stoffeeren. Neen, geen beving in die stem; geen treurige herinneringen!

Dat vroolijke, onbezorgde hart klopte altijd geregeld, — een enkele indigestie niet meêgerekend — dat gladde voorhoofd heeft nooit ernstige gedachten te verbergen gehad, en, wordt er misschien een enkel rimpeltje gevonden, 't is het gevolg van migraine, na een late partij of een druk bal; die lippen nog zoo vol en frisch, trilden nooit van weemoed, krulden zich nooit van verontwaardiging, ze openden zich alleen om te lachen, te babelen en te snoepen; want snoepen is altijd een van mevrouws liefhebberijen geweest. —

Treurige herinneringen — wel neen! Waarover? Dat haar man zoo onaardig voor haar is? Wel, ze heeft Arnold van Son getrouwd, omdat hij toen de beste partij uit Delft heette; waarover? dat ze het weldra bespeuren moest, hoe ze slechts den gloed van een voorbijgaanden hartstocht, maar nooit ware liefde bij hem had opgewekt? Wel neen immers! ware liefde, waar vindt men die anders dan in romans? Dat ze twee harer kinderen naar het graf heeft zien dragen? . . . ja, dat was wèl naar, en ze heeft ook verscheiden zenuwtoevallen gehad bij die gelegenheid, maar, niet waar? men kan toch onmogelijk verwachten al zijn kinderen te zullen behouden? . . .

Geen treurige herinneringen, hoe gelukkig!

Wellicht! . . . Maar toch . . . Heeft ze bij de koelheid van haar echtgenoot nooit die schrijnende pijn, nooit dat smartvol verlangen gekend, dat den blos vaagt van de wangen en den glimlach bant van de lippen, wat weet ze ook van het leven, wat heeft ze genoten van de wereld, de zaligheid, die de doornige aarde zoo ruimschoots biedt aan hen, die de zoete vervoeringen der liefde kennen?

Heeft ze bij het sterfbed harer kinderen met een paar zenuwtoevallen kunnen volstaan, om haar gevoel te uiten, wat weet ze ook van moederweelde, van de heilige verrukking, die in één oogenblik de zorg en den angst van duizend doorwaakte nachten vergoedt?

Ze heeft er zich op toegelegd, om altijd een gemakkelijk leventje te leiden, ze heeft zich nooit ingelaten met al die huishoudelijke beslommingen. Yarmee andere dames zich het leven moeilijk maken, maar, arme vrouw, de zoete klank vol liefelijkheid, het eenvoudige woord, dat een wereld van genot en vrede in zich bevat, »huuselijk geluk» is voor haar een woord zonder beteekenis gebleven!

Ze kon u dat zoo grappig vertellen, hoe ze, toen ze pas getrouwd waren, het allervreeselijkst vond, om in de keuken te komen, en hoe schandelijk de meid het eten bedierf; hoe ze soms niets op tafel kregen, en hoe zij dan gauw wat roomtaartjes halen liet bij den banketbakker. En o, wat kon ze aardige tafereeltjes ophangen van Aleida, die zich verplicht achtte viermaal 's jaars een groote schoonmaak te komen houden bij haar armen broer Arnold, en van nicht Doortje, die eens woedend de deur uitliep, omdat ze Eulalia aan de piano vond zitten, terwijl een van de kinderen een ongeluk kreeg. —

't Was vreemd, maar als mevrouw Van Son op de haar eigen naïve manier, zoo vermakelijk zat te babbelen en de vreemden lachend luisterden, naar de geanimeerde spreekster, 't was vreemd, hoe strak en ernstig dan de overige huisgenooten keken. —

Christina vooral trok bij die gelegenheden een gezicht als azijn zoo zuur. Maar — — — ze had ook kunnen spreken, hoewel niet zoo grappig als haar mama.

Ze had kunnen verhalen van een kind, niet vurig afgebeden, niet met liefdevolle zorgen ontvangen, dat door een vreemde werd gezoogd, wyl de moeder vreesde voor het verlies harer schoonheid; van een kind, dat nooit speelde, wyl haar hulp werd vereischt voor de arme broertjes en zusjes, die zoo bitter schreien konden, als er niemand was om hen te verzorgen.

Ze had ook verhalen van zwakke kinderhandjes, die beproefden amper wat in orde te brengen tegen den tijd dat papa binnen kwam om de tooneelen te voorkomen, die anders het gevolg waren van mama's achteloosheid; van een kind, dat vol leerlust, vol ijver en aanleg, op haar veertiende jaar de school moest verlaten, om de geheele zwaarte van een druk huishouden op haar zwakke schouders te nemen.

Ze zou in tegenstelling der prettige verhalen van mama's uitstapjes naar Den Haag, mama's soireetjes en bals, een donker schilderij kunnen ophangen van een meisje met een jong, warm hart, dat wenschte te genieten als andere meisjes van haar leeftijd, maar voor wie het plicht, ja, harde noodzakelijkheid was moeder te zijn voor de verwaarloosde kinderen, huishoudster voor den knorrigen man; van een meisje, dat zorgend en zwoegend, oud werd, vóór ze ooit jong, streng en koel voor ze ge-

lukkig had kunnen zijn; ja, en dit was duizendmaal zwaarder om te dragen, dat afgedaan had met jeugd en liefde, vóór ze had mogen beminnen en genieten.

Het airtje is door een wals vervangen en, of het door de muziek is of door de afwezigheid van papa, zooveel is zeker, dat het vrij vroolijk toegaat onder de jongelui, die, in afwachting van het ontsteken der gaslamp, wat kwamen schemeren in de binnenkamer. —

Zoolang het donker bleef, hebben Emile en Dora in een hoekje van de paardenharen canapé gezeten, maar niet zoodra werd het licht ontstoken of Dora is opgesprongen met ongewoon hoogen blos, en Emile is aan het stoeien gegaan met Gertrude, zóó wild, dat hun oudere zuster telkens de vermaning hooren moet: »bedaard toch, kinderen, bedaard toch!»

Christien kan zich maar niet begrijpen, wat men aan stoeien heeft, evenmin als ze begrijpt wat Dora en Emile er aan hebben, om daar altijd in dat donkerste hoekje te kruipen, of wat Gertrude toch voor genot vindt in het lezen van dweepende verzen en het kijken naar de maan; maar Bernard . . . o, hij zou wel lust hebben, om meê te doen . . . wat moest het heerlijk wezen, om zoo sterk en zoo flink te zijn als Emile en . . . geen werk te hebben voor school!

Er wordt gescheld en een oogenblik later legt de meid enkele brieven en couranten op tafel.

»De post», roept Eulalia terwijl ze nieuwsgierig de adressen beziet. »Niets voor mij? En ik verwachtte toch zoostellig de stalen van den Bon Marché! Je hebt toch wel duidelijk geschreven, Trude?»

Maar Trude antwoordt niet; zij en Emile hebben op

eens hun spel gestaakt; Emile houdt een der daareven binnengebrachte brieven in de hand, en, wie den blik zag, dien broeder en zuster wisselen, kon niet twijfelen of die brief boezemde hun de grootste belangstelling in.

»Van wien?» vraagt mama.

»Van oom Jan uit Indië,» roept Gertrude, »o, Ma, ik gaf honderd gulden, als ik hem mocht openmaken!» En dan, op den vragenden blik van Dora: »Emile heeft je toch zeker al van oom Jan verteld? Je weet toch al van dat geheimzinnig personage?»

»Ja iets; maar ik zou heel graag wat meer van hem hooren,» zegt Dora, met een vragenden blik op Eulalia.

»Ik kan je niet veel vertellen, Dora; hij was een lieve goede jongen, wel wat heel los, maar o, zoo prettig, Hemeltje, wat kon hij heerlijk babbelen en dansen! ver-rukkelijk!»

»Dat weten we allemaal reeds, ma,» valt Emile zijn moeder in de rede. »De vraag is: waarom hooren we nooit iets van hem; waarom vertelt pa ons nooit eens iets uit zijn brieven?»

»Vraag dat je papa,» zegt mevrouw, ongewoon ernstig.

»Ik durf niet. Hij zal weer boos worden»

»Wat kan het je schelen?»

»Mama!» 't Wordt hoog tijd dat Christine tusschen beiden komt. »Mama, hoe kunt u nu zoo iets zeggen?»

En dan, op afdoenden toon: »Ik denk dat papa wel wijze redenen zal hebben, om over oom Jan te zwijgen.»

»Dat denk ik niet,» roept mevrouw. Ze is eensklaps rebelsch geworden, iets, dat haar wel eens enkele malen overkomt als Christine haar gezag wat al te veel laat gelden.

»Je papa doet wel meer dingen, waarvoor hij geen wijze redenen heeft.»

Christine zwijgt verplet stil; Emile schaamt zich voor zijn meisje over den toon door zijn moeder aangeslagen, en tracht de zaak uit een vroolijker oogpunt te beschouwen. »Kom, Chris, wees nu eens niet saai en beken maar dat je ook nieuwsgierig bent naar oom Jan.»

»Dat ben ik,» antwoordt Christien, die altijd de waarheid spreekt.

»Als Bernard er eens naar vroeg,» begint Dora. »Van hem kan je papa nog het meeste verdragen.»

Bernard wordt opgestoot, en als een ogenblik later de heer Van Son de huiskamer binnentreedt, komt zijn jongste zoon hem tegemoet met: »Hier zijn de brieven pa, ook een van oom Jan uit Indië.»

»Oom Jan,» broemt de notaris, »hoe kom je er bij?» en hij steekt het couvert met het vreemde postmerk ongelezen in den zak.

Bernard, niet gewoon aan een onvriendelijk woord, van zijn vader, treedt verschrikt achteruit en kijkt in zijn meetskande, waarvan hij nu nog iets minder begrijpt dan straks, toen hij zoo'n onweerstaanbaren lust kreeg om te stoeien.

»'t Is immers van Jan?» vraagt Eulalia nu, en Emile merkt op, hoe haar stem beeft.

Mevrouw ontvangt geen ander antwoord dan dien zekeren blik uit mijnheers oogen, dien blik, waarvan zij alleen de kracht en beteekenis kent . . . ze is buiten gevecht gesteld.

Emile neemt de wapenen op. »Als die brief van oom Jan is, pa, zou ik er heel graag eens iets van hooren.»

»Waarom?» De grijze oogen staren hem strak aan.

»Natuurlijk interesseert ons alles wat betrekking heeft op Indië, en vooral»

»Als je omtrent Indië iets weten wilt, kan ik je wel

andere autoriteiten aan de hand doen, dan je oom," antwoordt de heer Van Son, niet onvriendelijk. »Daar heb je...»

»Maar oom, oom zelf interesseert me, pa.»

»Dat bewijst alleen, dat je hem niet kent, Emile.»

»Wel mogelijk! Maar waarom ken ik hem niet? Waarom moet uw eigen, uw eenigste broer voor ons zulk een geheimzinnig wezen blijven? Hebt u misschien onaangenaamheden met hem gehad? Niet? Nu is hij dan een dief of een moordenaar, of bedelt hij langs den weg, dat u hem daarom liever doodzwijgt?»

»Niets van dat alles," antwoordt de heer Van Son met de uiterste bedaardheid. »'t Is alleen niet de moeite waard, zoolang over hem te spreken. Christine, mijn thee, als je blijft!»

Maar Emile geeft het niet op. »Dat zegt u altijd, pa, en tot dusver heb ik me daarmee tevreden gesteld, maar nu ik zelf naar Indië ga, zou ik wel willen weten, wie het eenig familielid is, dat ik daar heb.»

»Ja daar heb je dan ook welbeschouwd gelijk in," antwoordt de heer Van Son, na een oogenblik weifelens. »Wat wou je van je oom Jan weten? Waar hij woont? Ergens op een onmogelijken buitenpost in den Oosthoek van Java, Goenoengpoetie of zoo iets. Wat hij doet voor den kost? Boeren, zouden wij zeggen; hij noemt het: een betrekking in het landelijke. Of hij getrouwd is? Neen.»

»Dus een erfoom, pa?" vraagt Gertrude lachend.

De notaris schijnt haar niet te hooren.

»Nog een vraag, pa? Is oom Jan arm of rijk?»

Het kopje dat de heer Van Son juist aan den mond wil brengen, wordt haastig neergezet, hij ziet zijn zoon aan met wantrouwend blik.

»Waarom vraag je dat, Emile?»

»Och omdat... omdat ik, als ik in de gelegenheid kwam, hem wel eens zou willen opzoeken.»

»O zoo? Nu dan, hij is rijk, zeer rijk zelfs, geloof ik. Ik zou het je ook niet raden. Hij zou denken dat je het deedt, om van hem te erven mettertijd. Zoo is hij, vreeselijk kwaaddenkend en hebzuchtig. Ik betwijfel daarenboven zeer of hij je ontvangen zou.»

»Neen in dat geval zullen wij hem maar laten voor hetgeen hij is. Niet waar Dora?»

»Daar zul je heel verstandig aan doen. Ik zou je meer kunnen zeggen, Emile, maar het valt hard om van een eigen broer...»

»O Arnold!»

»Zei je iets, vrouw?»

VI.

Zuurkool en aardappelen onder elkaar met een flink stuk spek er in, is een uitmuntend eten, vooral op een kouden voorjaarsdag en Christine van Son heeft wel reden, om wat knorrig te worden, als ze het aanziet hoe haar aanstaande schoonzuster heel aarzelend een paar hapjes neemt, en dan haar vork nederlegt.

»Smaakt het je niet, Dora?»

Dora ziet verschrikt op, ze is nog niet gewoon aan die harde, strenge stem. »Jawel! 't is heel lekker, Chris, maar.... ik heb dikwijls last van maagpijn met zulk zwaar eten.»

»Zoo? 't Spijt me voor je, want er komt niets na,» antwoordt Christien en vernietigt met dit wreed gezegde de laatste hoop der logée.

Niets na! Als men zuurkool eet! Thuis.... Maar neen, ze wil Emile's raad volgen en geen vergelijkingen maken tusschen thuis en hier; hij heeft haar ook den raad gegeven niet meer zooveel geld te besteden aan lekkernijen, maar voor dezen keer wil ze nog eens zondigen, en nauwelijks zijn ze van tafel opgestaan, als ze Gertrude iets in het oor fluistert. »Met alle plezier,» antwoordt deze. »Wat wil je hebben?»

»Appelbeignets, maar ze moeten heel versch zijn.»

Er glijdt wat geld uit Dora's portemonnaie in Gertrude's hand; en weinige oogenblikken later is deze op het punt, de deur uit te sluipen, als Christine haar in den gang ontmoet.

»Waar moet je heen,» vraagt Christien op een toon, die aan de dagen der inquisitie herinnert.

Als in die dagen heeft de schuldige een noodleugentje gereed.

»Och, je weet, die overhemden van Emile; ze zijn op een oor na gevild; er ontbreken alleen nog een stuk of tien knopen. Als ik ze nu ging halen, dacht ik, kon ik ze onder de thee even aanzetten — dan is dat ook alweer afgedaan.»

Afgedaan is een woord vol zoeten klank in Christina's ooren.

»Nu.... maar haast je dan wat; 't begint al te schemeren.»

»O, ik vlieg,» en Gertrude wipt de deur uit.

Er zijn veel heeren op het pad, en het ontbreekt niet aan hoeden, die afgenomen en vriendelijke groeten en vroolijke woordjes voor Gertrude. Want ze is bemind en gezien onder de deltsche jongelui; de heeren, die van hun tafels komen, vinden het een buitenkansje haar te ontmoeten, en kijken haar na zoolang ze kunnen.

Niet dat ze zoo bijzonder mooi gevonden wordt, och, neen! Maar iedere beweging van dat tenger figuurtje, iedere stap van dat vlugge voetje verraad het onbeschrijfelijke, dat spot met alle redeneering over mooi of leelijk; de geheimzinnige gift, die moeder natuur verbergt in enkele lijnen, enkele vormen — bevalligheid!

Wie, die haar ooit zag lachen denkt er nog aan dat

haar mond wat groot is, wie, die de bruine kijkers heeft zien schitteren van joligheid of vochtig worden van zacht vrouwelijk gevoel, heeft niet vergeten op te merken, dat ze te klein en te rond zijn; wie eindelijk zou lafgenoeg wezen te willen vitten op dat wipneusje, dat zoo iets pikants aan het geheele gezichtje geeft?

Geen jongeluis-partijtje is prettig zonder haar; ze speelt lieve walsjes, ze zingt aardige liedjes, ze kent allerlei amuseante spellen, en dan — wat kan ze vroolijk en soms toch ook weer echt gemoedelijk en lief zitten praten!

't Is met haar talenten als met haar uiterlijk en haar toilet; ze kent het geheim om met weinig veel te doen; er zijn veel mooiere meisjes, met zijden japonnen en dure hoeden van haagsche modistes, die er niet half zoo lief uitzien, als zij, in haar goedkoop stofje; er zijn er, die zware stukken spelen en een mooie alt of zuivere sopraanstem hebben en niet half zooveel opgang maken, als zij, met haar dood gewone stem en eenvoudige airs.

Gewoonlijk vindt zij ze heel aardig, die ontmoetingen met de vrienden van Emile, zooals ze, vooral in tegenwoordigheid van Christien, de studenten, allen zonder onderscheid betitelt, — maar voor heden is ze niet zoo kwistig als anders met de coquette bewegingen van het gekrulde hoofd.

't Is waar, ze houdt veel van de studentjes, maar toch zijn ze den laatsten tijd wel wat in haar schatting gedaald.

Niet dat Frank Hoogewerf volmaakt is; maar toch als men die anderen met hem vergelijkt... 't Was misschien overdreven, wat Bernard laatst met de maskerade gezegd had, dat hij voor prins geboren scheen, maar! 't was zeker, dat hij een prachtige, een prinselijker prins geweest was, dan ze zich ooit had kunnen droomen, zelfs

toen ze nog vervuld was van de schoone prinsen uit de Duizend en één nacht.

Frank kwam tegenwoordig nog al eens bij hen aan huis en telkens, als het drukke praten van mama 't mogelijk maakte, richtte hij het woord tot haar, soms was er zoo'n lieve uitdrukking in zijn blauwe oogen als ze op haar gericht waren; en op partijtjes en soireetjes onderscheidde hij haar in het ooglopend; zou haar dat misschien zoo gelukkig stemmen?

Neen, 't was het heerlijke lenteweer; dat was het ook, wat haar zoo voortdurend lokte tot uitgaan! Maar het kloppen van haar hart op zoo'n geheel bijzondere manier; telkens als ze een slanke gestalte en een blonden krulkop zag aankomen in de verte, dat kon toch onmogelijk van het lenteweer zijn...?

Gertrude stapt een banketbakkerij binnen, vraagt naar versche appelbeignets en vóór de jufvrouw tijd heeft gevonden haar uit te leggen, dat ze »wel versch zijn maar nu niet zoo bijzonder versch, van eergister, ziet u,» loopt ze weg, de straat op.

»Daar moet ik het mijne van hebben,» denkt de jeugdige bakkersdochter, terwijl ze haar plaats achter de toonbank verlaat; schijnbaar komt ze een luchtje scheppen, ze kijkt eens naar boven, naar den overkant naar rechts, naar links, en ziet jufvrouw Van Son door een lang, blond heer aanspreken.

»Hé, jufvrouw Van Son! u hier? Dat treft al heel toevallig!»

»Ja, heel toevallig,» beaamt jufvrouw Van Son.

»Ik geloof dat er niets toevalligs aan is,» mompelt de bakkersdochter en, daar ze op Fransche school geweest is en de attenties van vaders meesterknecht, — hoewel

erg bekwaam in de suikerbakkerij en bekend om zijn roomborens — haar niet welkom zijn, sluit ze de uitgedroogde beignets weer in de kast met de verzuchting. »Hè, door zulk een heer te worden opgewacht!»

»Woudt u gaan snoepen, jufvrouw Van Son?»

»Dezelfde vraag kon ik u doen, mijnheer Hoogewerf,» antwoordt Gertrude en geheel haar blozend gezichtje gaat op in lachjes en kuiltjes.

»Ja, om de waarheid te zeggen, ik wou ook snoepen, maar geen gebak...»

De blos wordt hooger; de kuiltjes worden steeds talrijker op het gelaat, dat Gertrude nu haastig afwendt. »Maar wat doet u dan bij den bakkerswinkel?»

»Heel eenvoudig. Ik moet deze straat langs om op mijn kamers te komen.»

Dit antwoord stelt haar niet weinig te leur. Maar ze zal met gelijke munt betalen.

»O, zijn uw kamers in deze buurt? dat wist ik waarlijk niet!»

»Niet?» en de blauwe oogen staren diep in de hare, en daar het meisje zich maar al te zeer bewust is, dat ze in den laatsten tijd deze buurt waarlijk niet vermeden heeft, slaat ze de bruine kijkers neer.

»Trude,» gaat Frank Hoogewerf voort, bekoord door de verwarring, die zich meer en meer van haar meester maakt, »ik zal het je maar zeggen... ik heb alleen heele poos achter je aangelopen in de hoop van je even te spreken. Dat was mijn snoeperijtje...»

Gertrude heeft zich hersteld. »Dat is heel indiscreet van u, mijnheer Hoogewerf. Ja, ik meen het. Vreeselijk indiscreet!»

»Nu dan, ik heb een excuus voor die vreeselijke in-

discretie. Ik had iets te vragen. Ik wou zoo graag dat papier van u terug hebben, u weet wel, waar dat onwijze gekrabbel op staat.»

»Voor geen geld,» zegt Gertrude.

»Maar jufvrouw Van Son! Waarom wilt u dat nu volstrekt houden?»

»Omdat..., omdat...»

»Ja, zegt u me dan ten minste de reden.»

»O, u weet, een vrouw kan nooit redenen geven waarom ze iets wil of niet wil!»

»Mag ik er naar raden, Trude?»

»O, neen, niet naar raden,» roept het meisje gejaagd.

»Ik zou het zoo graag weten, Trude!»

Ze heeft nog niet geleerd weerstand te bieden aan die stem, aan die oogen, aan den druk dier hand. Eerst langzaam, aarzelend, dan met al de kracht van lang opgekropt leed vertelt ze het hem, welk een treurig leven ze thuis leidde, hoe eenzaam en ongelukkig ze somtijds was, hoe ze op zulk een treurigen avond zijn vers had gevonden en hoe ze zich vertroost had gevoeld door het denkbeeld, dat er iemand in haar nabijheid leefde die juist in zoo'n stemming verkeerde als zij.

»In zoo'n stemming als ik? Onmogelijk, Gertrude! Je waart toch niet den vorigen nacht laat thuis gekomen...? Je hadt toch niet heel veel sodawater gedronken om weer wat op streek te komen? Nu, in zoo'n stemming heb ik dat ding geschreven.»

't Is het meisje te veel ernst geweest met haar bekenenis, om zich niet diep teleurgesteld te gevoelen door dit antwoord; er speelt een zenuwachtige trek om haar lippen, als ze zegt:

»Als dat het geval is, zal ik het u teruggeven, hoe eer

hoe liever! 't Heeft alleen waarde, als men gelooven kan, dat u gevoeld hebt, wat u schreef!"

»Maar, 't was immers nonsens!"

»O, neen, het was geen nonsens! Of al wat ik voel en denk moet ook nonsens wezen!"

Verrast ziet hij haar aan. »Gertrude?"

»Ja," zegt ze, »ik wil het u wel bekennen, het spijt me verschrikkelijk, dat u dat alles niet gemeend hebt."

»En als ik het nu eens gemeend had?" vraagt hij, geheel medegesleept door den ernst, die uit het verbleekte gezichtje, uit de bewogen stem spreekt. »Als het nu eens waar was, Trude, als het waar was, dat ik soms verlangde naar een vader, die mij leiden en raden, naar een lieve moeder, die mij steunen kon? Als ik, te midden van feesten, te midden van uitgelaten vroolijkheid soms smachtte naar een rustig uurtje in een kalme natuur; naar iemand, die mij niet oppervlakkig beoordeelde als al die anderen; als soms mijn geheele ziel was vervuld van het verlangen naar iets beters, dan het leven dat ik nu leid, als dat alles nu eens waar was — — — wat dan, Trude?"

»Dan zou ik medelijden met u hebben en wenschen u een weinigje te mogen troosten," zegt het meisje met zooveel schuldeloozen eenvoud, zooveel innige deelneming in het naar hem opgeheven gelaat, dat hij niet nalaten kan, hare hand te grijpen en die zacht aan zijn hart te drukken.

Die beweging roept Gertrude tot de werkelijkheid terug. »Kom aan," zegt ze, moeite doende, om zich aan de betoovering die van hem uitgaat, te ontworstelen, »kom aan, ik geloof waarlijk, dat we op het punt zijn sentimenteel te worden. En dat, omdat ik dwaas ge-

noeg was u te vertellen, dat ik me niet gelukkig gevoel thuis."

»Wat? Nu begin ik te gelooven dat u niet gemeend hebt wat u daar straks zeidet..."

»Niet gemeend? O, mijnheer Hoogewerf!" en de ernstige oogen vulden zich met groote tranen.

»Arm kind! En ze wou zich nog groot houden!" roept Frank uit, terwijl hij de armen opent om haar te omvatten in een lange innige omhelzing. »Trude, zou je je misschien gelukkiger gevoelen in een ander thuis... het thuis dat ik je geven kan?"

»O, Frank!" — — —

»Maar niet met zulke brave menschen als papa en Christien, hoor! Integendeel, met iemand die in 't geheel niet braaf is, dat zeg ik je van te voren!"

VII.

Sedert jaren koesterde mevrouw Van Son een zoet verlangen; het was zich zelve nog eens te zien in een blauw zijden japon, met een zwartfluweelen mantel om, en een lichtgrijs hoedje met witte veder op. —

Vroeger, toen ze nog dacht, dat het geld was om er van te genieten — en er was heel veel noodig geweest om haar dat denkbeeld te ontnemen, — vroeger had ze geheel andere wenschen gekoesterd: juweelen, echte kanten, moiré antique

Maar dat was lang voorbij!

Telkens weer was de vervulling van dat zoet verlangen verschoven. Eerst had ze tot zich zelf gezegd: »Als Van Son eens een royale bui heeft, de royale bui was nooit gekomen; list, liefkozingen, heftige tooneelen, alles was te vergeefs geweest; toen, als haar oudste dochter haar entrée deed in de Delftsche wereld — ze had die entrée gedaan, maar Eulalia droeg bij die gelegenheid een oud parelgrijsje.

Eindelijk, als een van de kinderen trouwde.

Dan zou ze het doorzetten, afdwingen des noods, dan moest ze ten laatste haar wensch vervuld zien, al zou de onderste steen boven komen. —

En nu ging een van de kinderen trouwen.

Emile's huwelijk was op den twaalfden Mei vastgesteld; zóó goed wist de heer Van Son de vreeze des vaders te handhaven in zijn gezin, dat, hoewel allen daarvan vervuld waren, niemand het nog had gewaagd een woord te repen, noch van de ongewone drukte, noch van de onvermijdelijke uitgaven, die deze gebeurtenis met zich zou voeren.

Christien met haar scherp blik, bespeurde echter dat er van mama's kant spoedig een aanval gewaagd zou worden; Lala was vol attenties voor haar besten Arnold en dat was ze nooit dan als ze iets te vragen had; papa glimlachte zoo bijzonder goedaardig, als hij alleen deed, wanneer hij op het punt stond iets te weigeren

De aanval werd spoediger gewaagd, en nijdiger teruggeslagen dan zelfs Christine had kunnen verwachten. Er viel geen tijd te verliezen, had Lala gedacht. En zoo geschiedde het, dat op zekeren fraaien Aprildag, kort na het middageten door den huize Van Son een akelig gegil weerklonk.

Ieder vliegt naar het punt, vanwaar die kreten worden vernomen en weldra vinden de ontstelde huisgenooten Eulalia in een vreeselijk zenuwtoeval. —

Haar houding, bij zulke gelegenheden, anders met studie gekozen, laat dezen keer, wat het schilderachtige betreft, veel te wenschen over: ze ligt namelijk met inspanning van alle krachten te schoppen tegen de deur van het kantoor, waarin haar echtgenoot zich heeft verschanst. Hij wacht zich echter wel zijn tegenwoordigheid te verraden, dezelfde kalme rust, die op Lala's grillen is gevolgd, volgt ook op haar trappelen en schoppen, ja, zelfs op de alles behalve vleiende benamingen, die zij den man achter de deur toeschreeuwt.

Emile heeft zich gehaast zijn meisje weg te voeren, dat bevend en schreiend het tooneel aanzag, Christina treedt nu nader, »Mama,» zegt ze streng, »schaam u!»

Een gil, eindigend in een dof snikken is het antwoord.

»Mama zeg het mij maar, wat is het?» vleit Gertrude.

»Kind,» snikt mevrouw, getroffen door die vriendelijke deelneming, »kind, je weet niet wat het is zoo je wensch van jaren te zien vernietigen! 't Is een monster, je vader. — — Wat is dat voor hem, een fluweelen mantel? Op zijn meest zestig gulden, ik heb hem gezegd, dat het maar een heele korte behoefde te zijn. O, die vreeselijke gierigaard, die duitendief, die geldwolf!» Dit met verheffing van stem. —

't Blijft stil in het kantoor, en weer gemoedelijk geworden, gaat Eulalia voort: »Ik vraag je, Trude, is dat nu te veel gevergd? Ik heb hem toegestemd dat ik het zelfs wel zonder het hoedje zou doen, maar de japon... die blauwzijden japon, ik moet hem hebben! Arnold, die japon.

Arnold! Arnold! Heb je dan je ziel heelemaal aan den duivel verkocht? Arnold... als je me die japon niet geeft.» — — —

Eensklaps gaat de deur van het kantoor open; de heer Van Son komt naar buiten, bleek als een doode. —

»Vrouw,» zegt hij, »sta op! Sta op! Versta je me dan niet?»

Angstig, bevend, rijst mevrouw Van Son overeind uit haar vernederende houding. Als ze voor hem staat, plotseling bedaard, met de oogen angstig naar hem opgeheven, nadert hij haar, zeer dicht, zóó dicht dat ze zijn adem voelt op haar gelaat. Maar hij spreekt geen woord, geen enkel woord, hij kijkt haar alleen in de oogen....

En de kinderen zien het aan, hoe hun moeder terug wijkt voor den blik, langzaam, stap voor stap. — — —

Daar klinkt een luide snik. »O papa, papa!»

Het ijskoud gelaat van den heer Van Son ontspant zich, de strakke, stekende oogen nemen een zachter uitdrukking aan, en zijn stem is vriendelijk ja, teeder als hij vraagt:

»Bernard, mijn arme jongen, jij hier?»

Dan neemt hij het kind bij de hand, en voert hem met zich in zijn heiligdom.

Zoo eindigde de eerste aanval op den man in het kantoor.

Maar, reeds zeer vroeg in den volgenden morgen, — Christina hield er van, onaangename zaken het eerst af te doen — klonk er een forsche klop op de geheimzinnige deur en zag de notaris, zijn oudste dochter recht tegenover hem plaats nemen, met een groot papier in de hand.

»Papa, wilt u die lijst even inzien? Het zijn de uitgaven, de onvermijdelijke uitgaven, voor Emile's huwelijk.»

Een papier met cijfers beschreven is voor den heer Van Son wat een lief meisjesgezichtje is voor andere heeren; hij kon niet nalaten, er een blik op te slaan.

Christine trachtte niet te overreden, smeekte of dreigde niet, maar stelde feiten en cijfers voor de koele, grijze oogen, ze overwon, er werd een sommetje toegestaan voor onvermijdelijke uitgaven. — — —

Op een vriendelijken Meimorgen dan vol lentelachjes en voorjaarstinten stond het paartje voor den ambtenaar van

den burgerlijken stand, terwijl half Delft reeds verzameld was in de kerk, om de »pasvereende echtelingen,» zooals de dominé hen bij deze gelegenheid bij voorkeur noemt, te hooren, eigenlijk te zien inzegenen. 't Was wel de moeite waard.

Dora de Raat scheen geschapen om den bruidstooi te dragen. Het jonkvrouwelijke van de slanke, tengere gestalte, het bescheidene harer bewegingen, het bedeesde dier zijden wimpers, rustend op de zachtblozende wang, het reine van dat voorhoofd, waarop nog geen wolkje zetelt, van die lippen, door een liefelijken lach omzweefd, 't is alles in volkomen overeenstemming met het witte bruidskleed en de trillende myrthen.

't Is een bruid, wier aanblik tranen brengt in het oog van menige vrouw, wie de ervaring de beteekenis leerde van dat woord »een verbond voor het leven;» in haar vriendelijken eenvoud, haar echt vrouwelijke teêrheid dwingt ze oude en jonge mannen eerbiedige bewondering af en mannen en vrouwen zenden haar onwillekeurig een zegenbede na, als ze daar henen treedt, het leven te gemoet.

Er worden helaas! in onze eeuw van geld en eerezucht huwelijken gesloten, waarbij er iets pijnlijks is in het denkbeeld, dat die sluier het lief gelaat niet zal blijven beschermen, dat die reine lippen de kussen, die tengere leest de omhelzingen wachten van een echtgenoot, wiens jeugd en krachten elders verspeeld werden, wiens liefde niet meer is dan de smeulende overblijfselen van een eenmaal heilig vuur.

Maar — deze echtgenoot met zijn jeugdig en toch mannelijk voorkomen, met zijn flink, open gelaat, hij schijnt het waard, dat hem zulk een schuldeloos kind in de armen wordt gevoerd. Een wereld van liefde niet alleen, maar

eerbiedige schroom spreekt uit zijn blik, zoo vaak die rusten blijft op de liefelijke verschijning aan zijn zijde en, mocht zijn jeugd een oogenblik doen vreezen, dat hij wellicht den hem toevertrouwd schat niet genoegzaam zal weten te waardeeren, de ernst, die op het hooge voorhoofd zetelt, de wilskracht, die uit de heldere oogen spreekt, geheel de uitdrukking van zijn gelaat, stellen daarom trent gerust.

»Een allerlieft paar,» fluistert een jong vrouwtje haar vriendin toe.

»Kinderspel,» antwoordt deze. »Let eens op wat ik je zeg, het loop nooit goed af! Waarom niet nog wat gewacht?»

»Men kan nooit te vroeg beginnen met gelukkig te zijn,» meent het jonge vrouwtje, en kijkt den kant uit, waar haar man zit, die ook toevallig naar haar kijkt.

»Arme Van Son,» klinkt het onder een troepje studenten. »Daar gaat zijn vrijheid!»

»Gelukkige kerel, hij krijgt zijn eerste liefde,» zucht een ander met een smachtenden blik naar zeker coquet nuffe, dat echter haar blikken naar een anderen kant richt.

»Een tegenvaller voor den ouden Harpagon,» mompelen de bejaarde heeren.

»Wat zal mevrouw Van Son een leelijk gezicht trekken als ze grootmama wordt,» ginnegappen de oudere dames.

Maar wat allen zeiden, oud en jong, rijk en arm, dat was: »Welk een prachtig toilet!»

't Was een geschenk van een teeder vader.

Nu eerst begreep ze, wat haar zoo verbaasd had op den laatsten St. Nicolaasavond. 't Was zoo'n vreemde surprise geweest: een bruidskleed! En dan, met alles wat daarbij behoorde! Niets, van af de satijnen schoentjes en

zijden kousjes, tot aan de kostbare paarlen, die haar moeder had gedragen op haar trouwdag, was vergeten. Toen had ze papa bedankt, zooals ze hem voor al zijn andere cadeaux bedankte, maar o, hoe erkentelijk was ze hem nu!

't Was haar zooveel waard geweest, dat ze bij al de onaangenaamheden over de onkosten voor dezen dag, niets te vragen had aan den man in het kantoor, voor wien zij, meer dan één zijner kinderen, den doodelijksten angst koesterde; maar wat haar nog meer waard was, dat ze bij die laatste, groote gelegenheid, voor al diegenen die haar gekend hadden in haar glorie, nog eenmaal met oude pracht en rijkdom kon verschijnen.

't Is een trouwdag, zooals de meeste trouwdagen zijn.

Er worden traantjes geschreid en glaasjes hypocras gedronken, beiden even flauw en smakeloos; er worden woordjes en kusjes gewisseld en bruidsuikers gepresenteerd, alles even suikerzoet; er is veel gemaakt, veel onnatuurlijks en daardoor veel belachelijks. Ieder wenscht dat het voorbij is, en ieder houdt zich of het zijn vurigste wensch is, dat er nooit een einde aan zal komen.

Men zit stijf en deftig rondom een tafel, in afwachting van het déjeuner dinatoire, dat om twee uur zal plaats vinden. Men geeuwt van honger en verveling; men bewondert een bouquet, dien men reeds tweemaal bewonderd heeft; men doet een vraag, waarop men het antwoord reeds van buiten kent; men maakt een complimentje, zoo laf, dat men zich zelf wel een klap in het gezicht zou willen geven, men is innig verheugd als er een nieuw onderwerp ter sprake komt, en spint het uit tot in het oneindige. . .

Eindelijk is het twee uur; de gasten zetten zich aan tafel om te genieten van het déjeuner dinatoire. Het laatste woord had er gerust kunnen afblijven.

Wel was Christina voor heden afgeweken van de methode, die ze anders bij haar koken altijd volgde, namelijk een telkens herhaalde proef met hoe weinig onkosten men een eetbaar gerecht op tafel kan brengen; maar helaas! deze ongewone royaliteit had de keukenmeid geheel in de war gebracht; daarenboven waren fijne gerechten zoo iets ongewoons in den huize Van Son, dat ze er moeielijk goed konden uitvallen.

Papa had beloofd fijnen wijn te schenken (hij had dien nog altijd in zijn kelder uit den tijd van grootpa Van Son); maar de goede man was zoo overstelpt van aandoening, dat hij niet scheen te begrijpen wat Gertrude bedoelde, toen zij hem allerlei teekens gaf om hem aan zijn belofte te herinneren.

't Was niet alleen geen overvloedig, maar ook geen prettig déjeuner. Oom Albert, even vroolijk en grappig als zijn zuster Lala, kon men moeielijk verwachten bij een bruiloft te zien juichen, daar hij, tweemaal getrouwd, zich zijn eerste gade door den dood, de tweede door een huisvriend had zien ontrukken; ook van neef Karel kon men niet veel eischen, daar hij, zelf een hardnekkig celibatair, elken getrouwen man per se beschouwde als het rampzalig slachtoffer van vrouwelijke listen.

Dan was er tante Aleida, die van haar man gescheiden leefde, en wier mutsenlinten zoo trilden en beefden, dat haar buurman zich telkens afvroeg, van waar zooveel tocht kwam.

Ze zat de bruid voortdurend toe te knikken nu eens meelijdend, als om te vragen: »kind, kind, wat ga je te gemoet?» dan weer bemoedigend, als wilde ze haar toeroepen: »ja, 't is een vreeselijk iets, trouwen, maar liefje, houd moed, er zijn meer menschen doorgekomen!»

Gertrude zou genoten hebben, — want Frank zat naast haar — zoo ze zich niet geërgerd had aan de schrielheid, die het feest kenmerkte, een onnoodige ergernis, daar Frank niets zag dan haar bruine kijkers. Mama Van Son was gedecolleteerd en daarmee erg gelukkig; (wat had men aan een mooien hals als men hem nooit eens kon vertoonen?) en ze zat ver genoeg af van Arnold, om zich op haar gemak te gevoelen; papa had den welwillenden glimlach aangedaan, te gelijk met den kalen zwarten rok en de manieren, die niettegenstaande al de schrielheid, iets deftigs gaven aan het maal.

Christina trok een gezicht, alsof bruid en bruijom misdadigers en al de dischgenooten hun medeplichtigen waren; Emile keek naar de klok; dokter Ems dacht aan zijn vriend De Raat, en Bernard staarde vol medelijden zijn nieuwe zuster aan; hij wist waarom ze zoo bitter schreide; hij was met haar dien morgen de schoonste bloem van haar bruids bouquet gaan neerleggen op een graf, nog geen vier maanden geleden gedolven.

Eindelijk, eindelijk sloeg het uurtje, waarop ze zouden afreizen. Men hoorde de vigilante, en deed of men het niet hoorde; men zag het blozend bruidje aarzelend opstaan en deed of men het niet zag; en daarop keek men elkander aan met de onschuldigste gezichten van de wereld; alleen de neef celibatair gedroeg zich hoogst ongepast, hij wilde maar geen onschuldig gezicht zetten.

Gertrude volgde de bruid naar het kamertje, dat ze de laatste maanden te samen hadden gedeeld, om haar de behulpzame hand te bieden bij het veranderen van kleeding. De krans werd voorzichtig afgenomen, de paarlen zorgvuldig weggelegd in het ouderwetsch étui; daar klonk Emile's ongeduldig geroep onder aan den trap, en Dora

wierp in haast het kostbaar kleed op een stoel, zoo achteloos, of ze nog een kamenier had om het op te bergen, een vader om haar een nieuw te schenken.

Maar Gertrude was niet gewoon zoo om te gaan met zijde en echten kant. Ze legde de prachtige japon op het bed uit, streek de kreuken glad, voelde in den zak of er ook iets was ingebleven

»Dora! Zie eens; een brief!»

»Een brief? Wat? Van papa?» En dan met een luiden snik, vol ingehouden tranen: »O, Goddank! toch één woord van hem op dezen treurigen dag.»

Haastig, maar toch met diepen eerbied, breekt ze het couvert open; er valt een papier op den grond ze bemerkt het niet; met verduisterde oogen herkent ze haars vaders schrift, leest ze de woorden, blijkbaar ter neer geschreven met bevende hand:

U zeg'ne God,
Hij stell' u tot een zegen!
Gezegend d' echt
Die u verbindt; zijn banden,
Zijn bloemen en zijn juk, de trouwe handen
Door God in één gelegd. — — —

VIII.

Men had den ouden heer Van Son gepolst over een huwelijksreisje, en toen Emile Brussel noemde, had hij zeer vriendelijk toegestemd, dat Brussel niet onaardig zijn zou, als de financiën het toelieten.

Maar Emile had in wanhoop uitgesproken, dat de financiën hem niets, volstrekt niets, toelieten, en dat als papa hem dit kleine genoeg niet wilde gunnen — — —

Wel zeker, wel zeker, wilde hij dat!

Daarop had hij een der laadjes van zijn schrijftafel geopend, met een allergeedigsten glimlach, en, na eenig zoeken, had hij zijn zoon een rolletje geld toegereikt onder den uitroep: »Daar, mijn jongen, geniet, geniet! maar verkwest het niet!»

Dankbaar en verrukt vloog Emile naar zijn meisje, opende het rolletje en vond vijfentwintig gulden, zegge vijfentwintig gulden. —

»In Godsnaam,» zuchtte hij, van zijn groote teleurstelling bekomen, »in Delft blijven kunnen we niet, laten we dan maar voor een paar dagen naar den Haag gaan.»

En daarbij bleef het, tot dat bewuste papier uit den

brief viel en door Gertrude werd opgeraapt. 't Was een bankbiljet van duizend gulden!

Toen het portier van het rijtuig was gesloten, toen aan de eerste verrukking van het samenzijn in die kleine ruimte zonder getuigen, was lucht gegeven in woorden zoo teeder, in omhelzingen zoo innig en zoet als nooit te voren, fluisterde Dora:

»Die lieve papa! Hij heeft het zeker bestemd voor ons huwelijksreisje.»

Onmiddellijk kwamen Emile al zijn schoone plannen weer voor den geest. »Wat zou je denken van Brussel, engel?»

En kinderen, die ze waren, werd er besloten naar Brussel te gaan en er een klein uitstapje door België aan te knoopen.

Kinderen, die ze waren!

En toch, zoo ze oude menschen waren geweest, rijk aan ervaring; met heel veel praktischen zin, hadden ze welbeschouwd niet wijzer kunnen doen.

Emile had nooit gereisd. Wie zou het moeten betalen? had zijn vader gevraagd, zoo vaak hij repte van zijn verlangen om eens iets van de wereld te zien, met een ge-laat, een geopend houden van de magere handen en een krommen van de lange vingers, dat welsprekender was dan woorden? Dora was een bereisd persoon, zooals ze lachend verklaarde; ze had niet alleen Brussel maar ook Parijs, Londen en Weenen bezocht en ze zou Emile tot cicerone dienen.

Is het nu reeds een genoeg voor het eerst een groote stad te betreden, al de schatten van natuur en kunst voor de eerste keer te bewonderen; 't is zeker voor de tweede maal een niet minder groot genot. Dubbel schoon

komen beelden en schilderstukken u voor, als ge reeds in de gelegenheid waart u in te denken in de gedachten, die den kunstenaar bezielde bij zijn schepping; dubbel bekoorlijk schijnen u fraai gelegen punten en lieve plekjes, als gij ze reeds eenmaal hebt betreden aan de zijde van iemand, die u dierbaar was.

't Zou moeilijk te beslissen zijn, wie meer genoot op die goddelijke lentedagen, Emile voor wien zich een nieuwe wereld ontsloot, of Dora, die alles wat haar omringde begroette met het gevoel, dat het weerzien van oude vrienden in ons opwekt; maar zooveel is zeker dat ze des morgens het voorjaarszonnetje welkom heetten en 's avonds naar den sterrenhemel opzagen, met een gewaarwording, alsof die zon al haar goud slechts voor hen uitgoot, alsof die sterren hen zoo vriendelijk toeknikten, om te beloven, dat ze altijd hun pad helder en liefelijk zouden bestralen.

Ze waren heerlijk geweest de reisjes met papa, maar o, hoeveel heerlijker waren ze, met Emile, hoe goed was het haar als ze op hem steunen mocht bij het beklimmen der bergen, hoe oneindig goed als ze in zijn armen mocht uitrusten van de vermoeienissen des daags. 't Was heerlijk geweest gewekt te worden door papa's stem, die haar riep tot nieuwe pretjes en nieuwe genietingen; maar o, 't was oneindig zoeter te ontwaken met dat dierbare gelaat zoo dicht bij het hare, Emile toe te stemmen dat het tijd werd om zich klaar te maken, als ze dit of dat plannetje wilden ten uitvoer brengen, en dan . . . alle plannetjes te vergeten, in zijn omhelzing.

Emile leefde voort als in een zoeten droom. Hij had het in zijn eenzame jongelingsjaren tot zichzelf gezegd, dat er toch geluk te smaken, zaligheid te genieten

moest zijn in het leven; hij had zich zelfs schoone voorstellingen daarvan gemaakt; maar dat het leven zooveel geven kon: zijn eerste liefde, hem toebehoorend, haar lief hart, haar rijke geest zich dagelijks meer openbarend, haar schoonheid, bloeiend voor hem, de glans harer oogen, de warme gloed harer lippen voor hem, voor hem alleen; neen, dat had hij zich nooit kunnen voorstellen!

Kinderen, die ze waren! Ze dachten niet aan terugkeeren vóór Emile op zekeren regenachtigen morgen den bodem ontdekte van de beurs, die hem onuitputtelijk had geschenen; hij schrikte, maar zijn vrouwtje lachte slechts, en terwijl ze het hoofd aan zijn borst vleide en de dweepende oogen naar hem ophief, vroeg ze: »Heb je voor duizend gulden genoten, man?»

»Voor millioenen» riep Emile.

»Nu, dan is het goed,» zei Dora beslissend.

En ze had gelijk. Wat is een bankbiljet van duizend gulden in vergelijking van het genot, dat zij zich daarvoor hadden gekocht, van de zoete, de zalige herinneringen uit den verrukkelijksten tijd van het leven?

Als Emile een deftig heer is geworden, vol ernstige begrippen omtrent de rechten en plichten des huwelijks, zal hij zachter oordeelen over de dwaasheden zijner zonen, en vriendelijker toestemmen in een huwelijk uit liefde zijner dochter, bij het herdenken van die schoone dagen; als Dora haar kleinkinderen om zich heen ziet spelen, zal ze hun kunnen verzekeren dat er wel veel treurigs en veel teleurstellends is in het leven; maar dat er dagen komen, die u met al die treurigheid en al die teleurstellingen verzoenen! Als moeiten en bezwaren in dichte drommen het nu zoo onbezorgde paartje komen neerdrukken, als de aarde zijn doornen komt bieden in plaats van

de frissche rozen, die nu bloeien voor hun voet; als soms in bange uren, de vraag in hen mocht opkomen of het wellicht niet beter ware geweest zoo hun lot niet was verbonden, dan zal het bruidje van heden met een blos en een glimlach zich de genietingen herinneren dezer dagen, dan zal de echtgenoot nog eenmaal zich zijn gade droomen met al haar jonkvrouwelijke bekoorlijkheden, met haar jeugd en haar pas ontwaakte teederheid, en beiden zullen het harte sneller voelen kloppen, beiden zullen met nieuwe kracht en nieuwen moed hun weg voortzetten bij de herinnering aan hun huwelijksreisje.

't Was niettegenstaande dit alles, een akelig gezicht, die leege beurs; immers, ze dwong niet alleen, om een einde te maken aan het uitstapje, maar — om terug te keeren naar Delft.

Emile had reeds geleerd zich te schikken in onaangename dingen, maar met Dora was dit geenszins het geval.

't Zou zoo somber zijn in het groote huis en zoo stil . . . was er dan niets aan te doen? konden ze het nog niet een paar dagen uitstellen? Daar kwam ze op een gelukkig denkbeeld. Ze hadden immers nog dien oom, den eenigen broer van papa, die haar zoo'n lief huwelijkscadeau gezonden en zoo dringend genoodigd had? Welzeker, daar zouden ze heengaan. 't Was in een heerlijk, vruchtbaar plekje van het vriendelijk Gelderland; ze aten kersen in ooms boomgaard en dronken de warme melk van ooms koeien en zochten boterbloempjes in oom's weide en lachten om ooms grappen, hoewel die niet bepaald geestig waren. Ook luisterden ze naar tante's raadgevingen. Tante leefde namelijk in de overtuiging, dat ze van Indië alles afwist (er woonde een familie op het dorp, die vijf-

tien jaar geleden in Indië was geweest) en de goede ziel, die met doodelijken angst haar nichtje naar dat apenland zag vertrekken, deed wat zij kon om haar te waarschuwen tegen »die zwarte meiden,» die Emile een liefdewekenden tooverdrank zouden ingeven en Dora een tijgerhaar.

Daar ze zelf nooit kinderen had gehad, wist ze ook zeer veel raad te geven, voor het geval, dat Dora zoo gelukkig mocht zijn er eentje te krijgen mettertijd, en ze zette de kroon op haar goedheid door bij het afscheid nemen Dora onder een vloed van tranen een recept toe te reiken voor het vervaardigen van groene zeep: immers, die was niet te krijgen in de Oost!

Emile stelde een bezoek aan tante Aleida voor, maar tante Aleida woonde in een heel klein huisje op een der donkerste en benauwdste grachten van Amsterdam, en Dora had weinig lust daarheen te gaan, te meer daar Aleida, met haar koude manieren en streng gelaat haar aan papa Van Son herinnerde.

Toch beweerde men in de familie dat ze een goede hartelijke vrouw was geweest, maar dat was vóór ze door haar echtgenoot zoo gegriefd en mishandeld werd en eindelijk arm en eenzaam was achtergelaten om half door Arnold, half door het geven van onderwijs in haar onderhoud te voorzien.

Het thuis komen was niet zoo onplezierig als zij het zich hadden voorgesteld; Gertrude stond aan den trein met haar vriendelijk gezichtje, mama sprong hen te gemoet in een zomertoilet, dat lief zou zijn geweest voor haar dochter, kuste, omhelsde, giggelde, deed enkele kinderlijke vragen en vloog toen de straat op; Christina had zich voorgenomen de jongelui ernstig onder handen te nemen, want ze had gehoord van het bankbiljet en

vermoedde waar het gebeven was, maar »de kinderen,» zoo als ze Emile en Dora noemde, zagen er zoo gelukkig, zoo voldaan uit, dat de berisping haar op de lippen bestierf en ze hen hartelijk ombelsde.

De Delftenaren waren tot het laatst toe lief voor Dora de Raat; hetgeen zich misschien eenigzins liet verklaren, door het feit, dat niemand bij haar's vaders ondergang schade had geleden dan hij zelf.

Emile was zeer gezien geweest onder zijn medestudenten, maar dat er zoovelen waren, wier hart hem aanhing, met warme vriendschap, zoovelen die hem dierbaar waren geworden, dat gevoelde hij eerst tenvolle, toen hij scheiden moest van vrienden, wie de oogen vochtig werden en de stem stakte bij het laatst vaarwel.

Papa Van Son was de liefde in persoon, de beleefdheid zelf tot op den dag van het vertrek; hij scheidde van zijn kinderen met enkele zoetzure vriendelijkheden, maar zonder dat één traan zijn oog of één rijksdaalder zijn zak ontrolde; mama lag in zenuwtrekkingen, kreet op hartroerenden toon en scheen door de innigste banden gehecht aan het kind, dat zoo menigmaal te vergeefs had gevraagd om een weinigje liefde; Christina knorde op den oppasser, die de koffers moest weg brengen, om haar tranen te verbergen, en Gertrude was bitter bedroefd.

Ze hadden zich voorgenomen zich goed te houden en ze hielden zich goed, tot Bernard, wiens gelaat in den laatsten tijd zoo smal en oudsch was geworden, zich in hun armen wierp; wat was het, dat Emile er toebracht om onder al die dierbare gezichten telkens weer dat van Bernard te zoeken; wat was het, dat Dora dreef om hef »tot weerziens" dat haar op de lippen kwam te veranderen in een weenend: »Vaarwel?"

IX.

»Dora, je bent een engel!"

Meer dan honderd malen had Emile van Son dit in blijde verrukking uitgeroepen.

Zijn meisje had wel gelachen en gezegd dat hij verblind was voor haar gebreken, maar in den grond van haar hart was zij het vrij wel met hem eens geweest.

Een engel dat was nu wat sterk, maar toch, had ze niet het beste humeur van de wereld; was ze wel ooit boos of driftig of onvriendelijk of jaloersch? Gaf ze niet meestal meer dan de helft van haar speldegeld aan de armen, en was het haar niet altijd een genot geweest, als ze iemand van dienst kon zijn?

En dan, ze was zoo huishoudelijk! Papa had er haar altijd over geprezen, dat ze nergens liever was dan thuis, dat ze zoo den tact had om iets gezelligs te geven aan de woonkamer en iets élégants aan den salon; honderd malen had hij haar geroemd over het arrangeeren van de tafel, dat ze zoo beeldig doen kon met de fijne bloemen uit de orangerie en het prachtig kristal uit de welvoorzien kasten.

»En jij bent de beste van alle mannen!" had Dora meest met innige teederheid geantwoord.

Ook Emile vond dat nu wel wat heel sterk en begon zelf haar opmerkzaam te maken, op zijn gebreken. Hij was veel te heftig, te opvliegend; 't is waar, menschen, die nooit boos worden, dat zijn flauwerts. Hij was achteloos, maar hoe was het ook mogelijk als men het hoofd vol had van ernstige zaken zoo op allerlei nietigheden te letten? Er is hem wel eens gezegd dat hij wat veel inbeelding heeft; dat is zoo niet; gevoel van eigenwaarde, ja, dat heeft hij! Maar was hij dan ook niet vlug van bevassing; had hij niet een buitengewoon goed geheugen, een helder oordeel, had hij niet ijveriger en meer gestudeerd dan de meesten?

Men ziet, het jonge paar dacht lang niet min van zich zelf.

Welke was dan niet hun verbazing, toen ze eerst in elkander, maar langzamerhand ook in hun eigen persoon allerlei tekortkomingen en gebreken ontdekten.

Zeker is niets zoo geschikt om die ontdekking te verhaasten dan een zeereis te samen gemaakt.

»Och Emile," zoo sprak Dora op den eersten ochtend van hun ontwaken in de hut, »kijk toch eens rond! Wat is het hier een vreeselijke boel."

»Ja lieve, maar 't is ook zoo nauw."

»Juist daarom moet je alles een vaste plaats geven. Zou je bijvoorbeeld die nare gewoonte niet kunnen nalaten van je goed zoo maar op de bank te gooien en je laarzen er voor? Wil je niet eens probeeren, Emile, om wat netter te zijn? 't Is zoo'n akelig iets voor me, om als ik 's morgens mijn oogen open doe, zoo'n troep rondom me te zien."

»Goed lieve, ik zal er aan denken," zegt Emile en haast zich om de laarzen, die zooveel ergernis gaven voor de bank weg te nemen.

»Dan ben je de beste, zegt Dora, terwijl ze zich de bruine lokken uit het gezicht strijkt, om hem eens recht vriendelijk toe te knikken.

»De hemel beware me," roept het jonge vrouwtje den volgenden dag, als ze vóór het eten even in hun hut zijn, en hij van de gelegenheid wil profiteren om haar een zoen te geven, »je hebt bitter gedronken."

»Ja, lieve; wat zou dat?"

Een huivering gaat over haar geheele lichaam.

»O, maar kus me dan alsjeblieft niet."

»Maar Dora . . . ?"

»Neen beste man, daar moet je nu niet boos om worden, maar o, je hebt geen idee wat een afschuwelijk iets dat is, die reuk van sigaren en bitter."

»Daar zul je dan toch aan dienen te wennen. 't Is het eenige wat me helpt tegen dat akelig gevoel in mijn maag."

»Dan moet je het natuurlijk nemen. 't Ergste wat er opzit is, dat we elkaâr wat minder kussen."

»Valt het je zoo gemakkelijk daarvan afstand te doen, Dora?"

»Afstand doen? Van je kussen . . . o Emile!"

De reuk van bitter en sigaren scheen niet bepaald ondragelijk te wezen, ten minste, de heer en mevrouw Van Son kwamen dien middag wat laat aan tafel.

Maar dienzelfden avond ontstond er alweer een kleine onaangenaamheid.

»Doralief," zei Emile, »je moet niet denken, dat ik je niet volkomen vertrouw, maar zijn die jonge lui niet wat heel druk met je?"

»Die luitenants? O Emile, hoe kom je op het idee?"

»Neen kind, ik begrijp wel, dat je er geen reden voor

geeft, maar men moet zoo voorzichtig zijn en je waart daar straks wel wat opgewonden.”

»Ik had nooit kunnen denken dat je zoo bespottelijk jaloersch zoudt zijn — — —”

»En ik niet dat je door andere heeren het hof zoudt laten maken!”

»Emile!”

»Dora!”

Er volgt een stilte. In den man kookt en bruischt het; de vrouw voelt zich diep gegriefd door de onrechtvaardige beschuldiging.

»Ik zal me terugtrekken en in acht nemen tot je geleerd hebt me te vertrouwen,” spreekt ze eindelijk.

Ze troffen het bijzonder op reis.

De lucht was het evenbeeld van hun huwelijks hemel: heerlijk blauw, vurig rood, afwisseling van gloeienden zonschijn en vriendelijk maanlicht; alleen enkele malen plotselinge onweersbuien, die zich in een weldadigen regen oplosten.

Het vaartuig was uitmuntend ingericht, de tafel en het gezelschap zoo goed, als men dat aan boord verwachten kan. —

Dora was, na de eerste dagen wel niet bepaald zeeziek, maar toch, neen, ze voelde zich niets prettig. Eerst had ze veel last van de kou, nu hinderde haar de hitte. —

»Vond Emile het niet vreeselijk om zich in zoo'n kleine ruimte te moeten kleeden? En die kooi, hoe was het mogelijk dat hij daar zoo lekker in kon liggen slapen? Kon hij niet even die muskiet weggagen? Ze zou geen oog toedoen als dat akelig beest in de hut bleef, en, als hij toch op was, wou hij dan dat gordijn toeschuiven, ze vond het zoo naar als de maan naar binnen scheen.”

's Morgens als de jeugdige echtgenoot nog heerlijk lag te slapen, voelde hij haar zijden krullen in zijn gezicht.

»Wat is er Dora?” vroeg hij slaapdronken.

»Maar hoor je dan niet, beste, dat ze weer met dat helsch lawaai beginnen?”

»Ja kind, de matrozen moeten het dek schrobben,” en hij sliep weer even vast als een oogenblik te voren.

»Beste man, je zult me wel vervelend vinden, maar ik zou graag naar boven gaan; anders heb ik den heelen dag hoofdpijn.”

Nog half slapend kruipt de geplaagde echtgenoot uit zijn kooi, zoekt in het donker enkele kleedingstukken en wandelt in de grauwe ochtendlucht het dek op en neer tot Dora bemerkt dat ze krampen krijgt van de natte voeten. —

»Dan zal het best zijn eerst eens flink te ontbijten,” zegt Emile en, met den eetlust die hem nog uit zijn jongensjaren schijnt bijgebleven, valt hij aan.

Dora proeft de thee, trekt een vies gezicht en besluit maar liever een glas water te nemen; dan slikt ze een stukje brood door, zucht eens, kijkt haar man die aan zijn derde boterham is, benijdend aan en vraagt:

»Verbeeld ik het me, of is het brood wat zuur?”

»Een klein beetje,” zegt Emile, »maar dat moet je zoo nauw niet nemen. Doe er wat rookvleesch op; dat is delicioes, en dan proef je niets van dien zuren smaak.”

Ze doet het, omdat hij het van haar verlangt; op zijn aandringen neemt ze zelfs een eitje, maar hij, die daar zoo lekker zit te smullen, kan zich niet voorstellen wat dat fijne, verwende tongetje het zwaar te verantwoorden heeft.

De jonge mevrouw Van Son behoort tot die dames,

voor wie de heeren harer omgeving altijd vol attenties zijn; 't scheen haast of het van zelf sprak dat men haar het best beschutte plekje, den gemakkelijksten stoel, het fijnste gerecht aanbod.

Maar de dames zijn niet zoo toegevend en spoedig was het onder haar uitgemaakt, dat Dora wel heel lief en heel aardig was, maar erg veel kuurtjes had.

De dames hadden ongelijk. Kuren had Dora niet. Emile had het beter ingezien toen hij haar op zekeren morgen lachend verweet, dat ze een bedorven kindje was.

Dat was ze. Overdreven gevoelig voor iederen invloed van buiten, teêr van gestel en nog teêrder van gemoed, gelukkig met een zonnestraal, maar ook diep rampzalig, door een koelen blik of hard woord; nu eens vroolijk en opgewekt, dan weer ter neergedrukt, om de nietigste of soms ook zonder eenige reden, was ze voor Emile, die weinig met vrouwen had omgegaan, een raadsel; en al zijn geduld was noodig om niet aan zijn driftig karakter toe te geven, en dat raadsel voor goed onopgelost te laten. —

Maar als zijn vrouw haar bekoorlijk gezichtje naar hem ophief en vroeg of ze het hem niet al te lastig maakte, dan was alles weer vergeven en vergeten, dan dacht hij aan haar vader, aan haar ouderlijk huis. Dan zeide hij tot zichzelf dat het hare schuld niet was, dat ze vertroeteld werd van den dag, dat zij, de afgebeden eenigste, was neêrgelegd tusschen kant en zijde in het kostbaar wiegje, tot op dien laatsten avond, waarop hij haar had gezien; de keurige voetjes op het mollig tapijt, achterover geleund in den gemakkelijksten stoel, die papa voor haar had kunnen vinden, met een zacht licht boven, een vroolijk vuurtje naast en een paar liefdevolle oogen tegen-

over haar . . . en als hij zich haar zoo herinnerde, dan smolt al zijn boosheid weg in vriendelijk medelijden. —

Er was echter één punt, waarop hij geen scherts verstond en geen medelijden kende; het punt van geld uitgeven. —

»Bezuinigen, ja zeker, manlief, dat wil ik!» had Dora gezegd en blijmoedig was ze de toekomst tegen gegaan, al wist ze dat haar geen rijkdom wachtte.

Maar toch, nu ze zoo telkens aan dat voornemen herinnerd werd, nu viel het hard.

Bezuinigen, welzeker! Emile moest niet denken, dat ze niet wist hoe men dat deed; ze wilde heel netjes en voorzichtig zijn met haar kleeren, geen strikje weggooien, geen speld verliezen.

Maar hoe kon hij nu een overhemd aandoen, dat hij reeds tweemaal had gedragen?

Uit zuinigheid? Nu ja, dat was goed; hij wist wel dat zij ook niets liever wilde, maar het linnengoed moest bij een heer altijd keurig zijn.

Bezuinigen, o zeker! Wat? Vond Emile dat ze die goudleeren laarsjes niet iederen dag moest dragen: Wel, ze zou morgen een paar oudjes aandoen, maar papa zei altijd: »een dame, die niet goed gechausseerd is, kan niet goed gekleed zijn al was ze in het fluweel en . . .» was Emile dan zoo onverschillig voor de mooie voetjes van zijn vrouw? . . .

»We moeten op ieder dubbeltje letten,» zei hij en ze zaten te berekenen hoe ze alles op het voordeeligst zouden aanleggen.

»Ja zeker, beste. Hè, dat praten en becijferen heeft mijn keel droog gemaakt; laat ons een kruikje selterswater met rijnwijn nemen.»

per, waar het rollen van den bergstroom is als orgeltoon, statig opstijgend naar de blauwe lucht . . .

Maar er zijn ook heele leelijke plekjes; zonder poezie en zonder verheffing; vóór den postweg met zijn ratelende karren en gillende inlandsche kooplui, achter de kampong met zijn blaffende honden, kakelende kippen en huilende kinderen — dáár hadden de Iloenkers hun kerk gebouwd. Aan beide zijden van den preekstoel kon men in gouden letters lezen wie de groote man — natuurlijk een resident — was geweest, die de eer had er den eersten steen van te leggen, een eer, die twijfelachtig bleef, daar het een mislukte poging was om een schuur een gothiek aanzien te geven.

Van het schoolgebouw is het beter maar niet te spreken, daar schoolgebouwen nu eenmaal voorbestemd schijnen om meer door nut dan door fraaie bouworde uit te blinken.

Voor schoonheid was men over het geheel vrij onverschillig op Iloenka; zoo waren bijna alle punten met het uitzicht op sawah of gebergte onbezet gelaten, om, zoo dicht mogelijk op en naast en door elkaar, huizen te bouwen die, — dit is waar! uitkwamen op het ravijn, maar ook het onschatbaar voorrecht hadden het gezicht te verleen op de hoofdstraat.

Er waren in der tijd enkele zonderlingen geweest, die op een der schilderachtige plekjes bouwden, maar hun huizen stonden meest ledig; het was daar zoo vervelend, zoo ver van alles af!

Waarin dat 'alles' bestond was een raadsel alleen door Iloenkers op te lossen.

De vreemdelingen die de plaats bezochten — tot herstel van gezondheid meestal — vonden het een saai, stil nest, maar — beweerden de inwoners — die men-

schen kenden ook al de resources niet, die Iloenka aanbood.

Allereerst de gezellige wandelingen in den namiddag, wanneer de kennissen elkaar zoo vriendschappelijk begroetten, en men samen opliep en bij elkaar wat ging praten onder het genot van een glas port of een bittertje. En wanneer de westmousson aanbrak met regens en thuiszitten, de wandelingen in de ochtendlucht. Er waren allerlei mooie wegen en aardige kleine paadjes tusschen frisch groen, maar die werden maar zelden opgezocht; ieder richtte, als of het van zelf sprak, zijn schreden naar den aloon-aloon.

De dames verklaarden eenstemmig dat ze het uitgebreide grasveld, met zijn hoog geboomte zoo mooi vonden; de heeren beweerden dat het de eenige weg was, waarop men nog eens kans had iemand te ontmoeten; de assistent-resident verzekerde, dat de wandelingen daar zoo bijzonder gunstig waren voor zijn ethnologische studiën.

Al wat naar den passer ging, moest namelijk den aloon-aloon passeeren en van de eerste schemering tot de zon hoog aan den hemel stond was de weg als het ware bezaaid met inlanders.

't Was een tooneel vol leven en beweging, vol teekening en kleuren, die lange reeks van mannen en vrouwen, van pikolpaarden en trekossen, van tjikarveers en karretjes in bonte verwarring elkaar opvolgend onder de schitterende straalbundels, die het morgenzonnetje uitschudt door het lichte groen der acacia's of het zwaar gebladerte der waringins.

Hier tinten ze de verschgesneden paddie, die als gouden franje golft aan beide zijden van het zwaarbeladen paardje; ginds gloeien ze in de purperen tjabé door een jonge

vrouw op het hoofd gedragen, elders weer glinsteren ze door zware trossen hooggele pisang henen.

Er snelt een koopman voorbij met kippen, daarop volgt een met eieren, hier draagt men een halven karbouw, ginds een pikol rijst, elders een mandje groenten, iets verder een rijken voorraad vruchten.

Nu volgt een familie, die de nijverheid in plaats van den landbouw beoefent; papa heeft potten gebakken, mama kains gebatikt, het oudste zontje mandjes gevlochten; oom brengt groote veelkleurige hoeden ter markt en tante een mand kwee-kwee, zij zal de beste zaken maken, want als het op snoepen aankomt, heeft iedere inlander een wang, ieder inlandsch kind een doewit.

Elk haast zich op het sukkeldrafje den Javaan eigen, niet zooals de europeesche slaaf, om zoo spoedig mogelijk het werk waaraan hij bezig is te voleinden en een ander te beginnen; — maar om, vóór de zon hooger stijgt den last te kunnen afwerpen, een koel plekje van den passar op te zoeken, en daar kalmpjes af te wachten of er ook koopers komen voor de meêgebrachte waar.

Och, de hollandsche schilders, die hun fort maken van stillevens, ze moesten zoo'n passar eens kunnen rondwandelen; ze moesten eens één enkel mandje indische vruchten kunnen zien en weergeven. Maar zouden er op hun palet kleuren zijn als het lila der teron, het zacht rosé der djamboe, het roodbruin van den ramboetan, — en dan nog zouden ze geloofd worden door de Hollanders, die liefst niet gelooven alvorens gezien te hebben, zoo ze bijvoorbeeld een opengesneden mangis schilderden, gelijk die daar ligt met zijn zeventvoudige vrucht als groote verschgevalen sneeuwvlokken op een kussen van rood fluweel?

Zouden ze geloofd worden, als ze het waagden het bloemenmeisje af te beelden, zooals ze daar neerhurkt tusschen haar rozen en melati, haar tandjong en tjempakka zooals ze daar de groote, smachtende oogen opheft naar den koper? Neen immers, men heeft sedert lang uitgemaakt, dat het kaukasische ras mooi en alle andere rassen leelijk zijn, wie zou dus geloof slaan aan zulke mooie bloemenmeisjes als de assistent-resident elken morgen ontmoette op zijn wandelingen over den aloon-aloon?

De dames, blind voor de bekoorlijkheden harer bruine zusteren, vermaken zich op andere wijze.

Zoo 's morgens zijn alle mogelijke baboes met alle mogelijke kinderen op een pad, en och, 't is lief zooveel belang als de floenkasche dames in de kleintjes harer vriendinnen stellen; 't is aandoenlijk om te zien hoe ze de baboes staande houden, om de engeltjes te kussen.

Van de vrouwen, die zelven moeder zijn, is dit een vrij onschuldig genot. Het kind wordt met de oogen gemeten, gewogen; is het dik, terwijl haar kleintjes tot de mageren behooren, dan kan manlief of vriendin zeker zijn deze opmerking te vernemen. »Ik kan me nu ter wereld niet begrijpen, hoe mevrouw Die of Die er plezier in heeft, om van al haar kinderen speenvarkens te maken! 't Is onverantwoordelijk! als zoo'n dik kind een stuip krijgt, dan blijft het er in.» Gedijt daarentegen bij haar zuigeling de melk beter dan bij die van haar vriendin, dan zal ze even zeker den uitroep doen hooren: »Kassian, wat een wurm! 't Is toch verschrikkelijk, om zulke magere kinderen te krijgen! Als je daar nu onze lekkere dikkertjes eens bij vergelijkt, ja, man!»

Is de dame ongetrouwd of kinderloos, dan wordt het

staande houden der kleintjes gevaarlijker. »Tabé boe! Adé baik?» Adé wordt gekust, het aardig krulkopje gestreeld en meteen gezien of het hoofdje wel goed schoon is; de luier opgetild om te weten te komen of de onderkleertjes wel zoo netjes zijn, als het bovengoed zou doen verwachten, of het waar is, wat laatst op het speelpartijtje werd verteld, dat het net zulke kromme beenen heeft als zijn vader.

Maar men heeft behalve de wandelingen nog andere resources op Iloenka. Een maandelijksch bal, dat meestal niet kan doorgaan bij gebrek aan danslustigen, dinétjes bij den assistent-resident, recepties ter eere van den resident, pic-nics, gezellige avondjes bij de verschillende families, en drie dames-speelpartijtjes, waarop men zich altijd uitmuntend amuseerde, al beweerden ook de leden van het eene clubje, dat de leden van het tweede clubje niets deden dan mooie spellen bederven en kibbelen; terwijl de leden van het derde openlijk verklaarden, dat ze zich schamen zouden tot een der beide andere clubjes te behooren.

Dan was er nog de Societeit.

Dat iemand, die Iloenka en den geest die daar heerschte, kende, dit gebouw Concordia had kunnen noemen was slechts op twee manieren verklaarbaar, òf de goede man wist niet recht wat dit schoone woord beteekende, òf hij was een humorist.

Er was een directie.

Ten minste, vergaderingen, nu en dan uitgeschreven, maar gewoonlijk door zeer enkele leden bezocht, deden het bestaan daarvan vermoeden, hoewel de bediening, de toestand van het meubilair, maar vooral de kwaliteit van wijn en dranken dit vermoeden volkomen logenstrafden.

Maar, zult ge vragen, was er dan geen klachtenboek? Dat was er. Maar maagdelijk wit bleven zijn bladzijden van maand tot maand, van jaar tot jaar, 't zou brutaal, beleedigend, ja, wat niet al, geweest zijn *daarvan* gebruik te maken, en toen dat eenmaal plaats vond, toen — lezer, de haren zouden u te berge rijzen, als ik hier wou ter nederschrijven, wat er toen al niet gebeurde in het schoone Iloenka.

Meen echter niet, dat de leden van Concordia zich geheel vrijwillig onderwierpen aan dezen toestand; er werd geklaagd en geknord; er werd voortdurend een geheime oppositie gevoerd, ja, men dreigde zelfs de leden der directie niet te herkiezen, maar — 't was vreemd hoe, tegen dat dit feit moest plaats hebben, de strijd lust verkoelde, vreemd, hoeveel leden dan juist voor een paar dagen »naar boven» moesten, of ongesteld werden of drukke bezigheden hadden op hun land!

Of neen, vreemd was het eigenlijk niet. Want de president dier directie was niemand anders dan de assistent-resident, terwijl een der directeuren de zwager was van den resident.

XI.

Wanneer ge in een indisch gezelschap den naam uitspreekt van Iloenka, dan gaat er een kreet op van verrukking. — Kent u Iloenka? Hebt u er gewoond? 't Is er heerlijk, niet waar? Zoo'n goddelijk klimaat! Gewoonlijk bewaart de gelukkige, die het wijdberoemde plaatsje van meer nabij kent, een veelbeteekenend stilzwijgen; soms ook vraagt hij u met een even veelbeteekenend gebaar, of ge er ooit geweest zijt?

En dat met reden; de harmonie is er niet zoo als men wel wenschen kon.

Waar het eigenlijk in zit, wanneer het begonnen is, weet niemand recht, maar wel weet ieder, die maar drie maanden in dit aardch paradijs vertoefde, dat er iets vijandigs, iets gevaarlijks schijnt te wezen in de lucht van Iloenka; en onder de raadgevingen, waarmede de echtvrienden aldaar hun éga's lastig vallen, is geene zoo algemeen als:

»Wees toch voorzichtig! Pas toch op, dat je niet te veel zegt!»

Men moet wel gelooven, dat die waarschuwingen worden ter harte genomen, want zoodra er weer »iets is» zooals

men dat op het plaatsje noemt — ziet men de dames oog en handen ten hemel heffen met de plechtige verklaring, dat ze nergens van weten, dat ze zich wel wachten zullen om zich in dit ellendige babbelgat over iets hoegenaamd uit te laten.

Toch, o wonder! zijn er altijd onaangenaamheden, altijd kibbelpartijen, altijd menschen, die zich beleedigd gevoelen.

Allereerst is daar de oorlog van de roode en witte (hier gele) rozen; de partijen, twee mooie vrouwen, de eene een echt indische type, de andere een hollandsche beauté; wat er al gekibbeld is over dat matgeel en roze-rood, niet door de beide dames, maar door de partijen voor blond of zwart!

Dan is er de gepensioneerde overste, die vindt dat men hem niet genoeg eert in zijn waardigheid van oudsten militair op de plaats; de hoofdonderwijzer, die zich bitter gegriefd en schandelijk miskend gevoelt; de kapiteinsweduwe, die niet alleen vergt, dat de luitenantvrouwen met diepen eerbied tot haar zullen opzien, maar ook dat de luitenants met haar zullen dansen, wat waarlijk te veel gevraagd is, zelfs van den vurigsten corpsgeest.

Maar al deze kleine twisten hebben niets te beteekenen bij de ééne groote vraag, die als zoo menige andere buitenpost, ook Iloenka beroert: »Wie is de eerste persoon van de plaats?»

De strijd wordt gevoerd met een hardnekkigheid, waarbij die van Hoek en Kabeljauw in het niet verzinkt.

Alle ambtenaren, alle van oud-indische denkbeelden doortrokken oud-indischluiden, hebben sints lang beslist, dat het de assistent-resident is; hij zelf zou, als ge den moed hadt, hem de vraag voor te leggen, u van het hoofd tot

de voeten meten en den rug toedraaien, als geen antwoord waardig.

Maar de militairen van Iloenka denken er anders over.

Hun commandant draagt een oud patricischen naam en verscheiden ridderorden; hij maakte zich een reputatie op Atjeh en wordt gerekend onder de beste hoofd-officiëren; hij is bemind en geacht en men beschouwt het als een eer te worden toegelaten in zijn familiekring, die dan ook — dat was het eenige punt waarop men het in Iloenka eens was — voorbeeldig moet genoemd worden.

Nog is er een schatrijke suikerlord, eigenaar van zeer veel huizen, bezitter van legio schuldbekentenissen, houder van talloze hypotheeken; hij beweert niets, maar bewijst door daden van willekeur, die niemand hem verbieden durft, dat hij zich de eerste persoon van de plaats voelt.

Vindt ge het goed, waarde lezer, dat wij zonder ons om die veete te bekommeren, aan de oud-indische gewoonte getrouw, allereerst onze opwachting gaan maken bij het hoofd van het plaatselijk bestuur, zooals de officieele term luidt?

't Is een fraai, ruim huis dat van den assistent resident te Iloenka, en de heer van Trecht schijnt het waard zulk een keurig gebouw te bewonen.

't Is hier niet, zooals dat maar al te veel gevonden wordt, de treurige bluf van den ambtenaar, wien het gouvernement verplicht een rang en staat op te houden, die zijn traktement, zelfs plus de réceptiegelden, verbiedt; 't zijn niet ledige ruimten met hier en daar een enkelen stoel of tafel, en overal bloempotten om het gebrek aan meubilair te vergoeden, maar de hooge, breede

gaanderijen werden voorzien van alles, wat een indische woning comfortable kan maken.

Keurige matten, veelkleurige alkatieven onder wit marmeren tafels, talrijke lampen, fijne platen; in de hoeken, tusschen bloemen, beelden: niet menschenfiguren zonder eenige beteekenis of naam, maar smaakvolle groepen, die het oog aangenaam treffen, en herinneringen wekken aan schoone dichterdroomen.

Paul en Virginie, Herman en Dorothéa voldoen uitmuntend tusschen het fijne groen van varens en klimplanten in de voorgalerij; terwijl binnen in het roodkleurig schijnsel der overgordijnen een Ariadne, een Venus en Hébé gevonden worden; alle drie door den heer Van Trecht met zorg uitgekozen bij zijn laatste verblijf in Parijs, en mevrouw een ergernis, niet om het naakt — daarvoor was ze te lang in Indië — maar wijl ze haar herinneren aan een zwak van haar echtvriend.

De slaap-, kleed- en logeerkamers zijn allen even keurig ingericht; mevrouws zitkamer is een fransch boudoir gelijk en de achtergalerij, die indische huiskamer, een voorbeeld van gezelligheid.

Dit kleine paleis is omgeven door een lusthof.

Er is een ruim gazon, als croquetveld gebruikt, een hertenkamp, vol prachtige kidangs, een vijver, een bloemenmoestuin, een volière met een schat van zeldzame vogels, een zwembad en eindelijk een uitgestrekte weidegrond.

Alleen de inlandsche hoofden — misschien ook enkele landheeren — uit den omtrek, hadden ukunnen vertellen, hoe buitengewoon fraai en kostbaar de paarden en koeien, de schapen en geiten waren, die daar graasden, alsook bij welke gelegenheid ze in het bezit kwamen van den tegenwoordigen eigenaar.

Alles is keurig onderhouden. Dit zou eenige verbazing kunnen wekken, daar de heer Van Trecht weinig bedienden houdt, zoo het niet bekend was, dat de assistent-resident zeer gestreng recht spreekt, ook over de kleinste vergrijpen en er dus steeds voorraad is van gestraften.

Wij vinden de bewoners der schoone villa in de breede oprijlaan voor het huis.

't Is de namiddag van een warmen dag, maar toch koel en frisch; mijnheer en mevrouw Van Trecht dreutelen doelloos op en neder en beiden zien nu en dan den grooten weg op als verwachtten ze bezoekers.

Mijnheer is onberispelijk gekleed; onberispelijk tenminste wat betreft netheid, die allereerste vereischte bij een Indisch heerenkostuum, maar misschien voor zijn leeftijd — hij is veertig — wat al te jeugdig.

Dat badientje, dat oogglas waarmeê hij zoo koket heen en weer zwaait, dat roosje in zijn knoopsgat, zouden een jeugdigen dandy alleen wat belachelijk maken; bij dezen ouderen dandy zijn ze hinderlijk. Maar dit neemt niet weg dat Louis van Trecht een bijzonder knap voorkomen heeft.

De breede borst, waarop hij ach! zoo gaarne een lintje zou zien prijken, de vierkante schouders, die het fraai gevormde hoofd zoo goed dragen, het zwaargebouwd maar wel geproportioneerd lichaam, de vaste tred en besliste bewegingen, ze spreken van een mannelijkheid en kracht als slechts zelden gevonden worden. Er is nog geen enkel zilver draadje in het welig, donkerblond haar, maar op den kruin is het dun en spaarzaam geworden; een dikke knevel bedekt den mond, wat er veel toe bijbrengt om het gelaat te verfraaien; want als de volle lippen geheel zichtbaar waren, zouden ze met de breede kaken en glinste-

rende zwarte oogen een uitdrukking van dierlijkheid geven aan het nu bijna schoon voorkomen.

Mevrouw Van Trecht's uiterlijk vormt een scherp contrast met dat van haar man. Teer, zwak, bleek, met een fijn gezichtje, zachte duivenoogen, iets zenuwachtigs in de trekken om haar mond, heeft ze niets dat de aandacht boeit, veel minder kan ze op schoonheid bogen.

De zorg, waarmee ze haar gelaat beschermt voor de avondzon, de vrees, die ze bij het plukken eener roos toont om de fijne witte handen te schaden, de groote hoeveelheid valsch haar op het kleine hoofd, de bedak op aangezicht en hals, geven schijnbaar het volste recht om haar voor een coquette te houden.

En toch kan geen beschuldiging onrechtvaardiger wezen.

Niemand ergert zich zoozeer aan al die kunstgrepen dan mevrouw Van Trecht zelve, niemand is zoo eenvoudig in haar smaak als zij. Maar haar man eischt dat ze veel werk van haar toilet maakt, haar man beweert dat het de plicht is van de vrouw om de meest mogelijke zorg aan haar uiterlijk te besteden, en daar zijn wensch haar een gebod is, brengt zij elken dag uren door aan de opsiering van haar eenvoudig persoontje.

Niet altijd met het gewenschte succès echter; dat blijkt ook heden.

»Jenny, waarom heb je je donkerblauwtje niet aan!» vraagt haar heer en meester knorrig.

»O, als ik had kunnen denken . . .» roept ze verschrikt.

»Je weet, dat donkerblauw je kleur is en dat de parijsche toiletjes je oneindig beter staan dan de hollandsche.»

»Wil ik me nog gaan verkleeden, Louis?»

Mijnheer bedenkt zich en ziet op zijn horloge of het

nog tijd zou zijn, hoewel hij weten kan hoe benauwd het is om, op dit uur van den dag, binnens kamers te vertoeven; dan zegt hij: »Neen, ze kunnen ieder oogenblik komen.»

»Vroeger vondt je altijd, dat grijs me goed stond?»

»Vroeger? Nu ja, maar dat moet toch al heel lang geleden zijn. Toen je nog een frissche kleur had tmisschien?»

Mevrouw zucht. Ach, hoe innig betreurt ze het verloren schoon harer jeugd, den fijnen blos, de levendige oogen, den gevulden hals en de fraaie armen, die eenmaal Louis van Trecht's oog boeiden; hoe vurig wenschte ze dat schoon terug, niet om harent-, maar om zijnentwil.

Het huwelijk der Van Trechts, nu ruim vijftien jaar geleden gesloten, is kinderloos. Ge vermoedt het reeds, als ge den man, die zelfs reeds vader van flinke jongens zijn kon, zich zoo jeugdig ziet voordoen; als ge op haar kwijnend bleek gelaat in de groote blauwe oogen het onvoldaan verlangen leest, dat de kwaal is van vrouwen, wie de moederweelde werd ontzegd.

't Schijnt dat de heer Van Trecht als zoovele echtgenooten, zijn spraakzaamheid voor de vreemden bewaart; mevrouw praat, mijnheer luistert wel, maar antwoordt niet, en, zelfs als ze hem opmerkzaam maakt op een prachtige roos, die in een der groote perken haar geurig schoon ten beste geeft, schenkt hij haar ter nauwernood eenige aandacht.

Zuchtend geeft Jenny het eindelijk op en ze wandelen in diep stilzwijgen naast elkander voort, tot hij dat verbreekt met den uitroep:

»Daar heb je den wagen! Willen we niet naar binnen gaan, om hen te ontvangen?» En dan als ze de breede trappen van het bordes hebben bereikt:

»Hè, ik ben blij, dat we eindelijk weer eens andere gezichten te zien krijgen.»

De reiswagen komt in vliegende vaart, onder luid geschreeuw en zweepgeklap der loopjongens, het erf oprijden, en een oogenblik later helpt de assistent-resident een slanke dame uitstijgen.

Dat ze een dame is, verklaart hij later, heeft hij dadelijk gezien, al was het maar aan de manier, waarop ze het keurig geschoeide voetje op de trede zette; en dat ze een allerliefst, fijnbesneden gezichtje heeft, opgeluisterd door prachtige oogen, en omlijst door een rijkdom van krullen, dat alles heeft hij opgemerkt nog vóór hij een blik wierp op den jongen man met het bruinverbrand gelaat, die na haar uit het rijtuig springt.

Mevrouw Van Trecht weet het ook reeds, dat de logée mooi moet zijn. Niet, dat ze het heeft kunnen zien — want haar oogen zijn zeer slecht — maar ze bemerkt het aan de hoffelijkheid, waarmee Van Trecht haar binnenleidt, aan de hartelijke wijze, waarop hij haar welkom heet op Iloenka.

»En hoe is de reis geweest, mijnheer Van Son? Niet al te veel last gehad van den slechten weg?»

»Dank uw lieve attentie, niet den minsten last, mijnheer Van Trecht. Wat een heerlijke reiswagen is dat!»

»Ik vond het zoo lief van u,» antwoordt Dora, nog niet gewoon aan de vriendelijke oplettendheden, waarmee de Europeanen in Indië elkaar het leven veraangamen.

»O, 't is niet de moeite waard om van te spreken,» herneemt Jenny met een lachje, zóó vriendelijk, dat het aan haar gelaat een nieuwe bekoorlijkheid schenkt.

Er waren bijna altijd logés in de assistent-residents-

woning te Iloenka; de aangename, hoewel niet altijd even gepaste — toon van den gastheer, de beminlijke zachtheid zijner vrouw, de geheele inrichting der huishouding werkte er toe mede, om het den gasten genoegelijk te maken en gewoonlijk vertoefden zij er langer dan eerst hun voornemen was.

Dora leefde letterlijk op in deze nieuwe omgeving. Zij behoorde tot de fijne bloempjes, die in een oranjerie geplaatst, het oog verrukken door hun liefelijk schoon, maar blootgesteld aan ruwe vorst of zengende zonnestrallen, in weinig tijds verwijnen.

Ook de zorgende tuinman ontbrak niet.

Had Emile, bij al zijn goeden wil, geen greintje takt om met een zwak, overgevoelig vrouwtje om te gaan, hun gastheer verstond die kunst des te beter. Hij was bijzonder inschikkelijk voor dames; hij wist precies wat Dora aangenaam zijn zou; een rijtoertje in de frissche ochtendlucht; een watertochtje tegen het ondergaan van de zon; een wandeling in het maanlicht; een fijn glas wijn bij een nog fijner gerecht, wat gezelschap vóór en wat muziek na het eten, een opgewekt discours; veel vriendelijke attenties en veel belangstelling in haar kleine kwaaltjes. —

Wat mevrouw Van Trecht betreft, niet zoodra was Dora haar in een wanhopig oogenblik van *tic douloureux* om den hals gevallen met den uitroep, »dat ze wel wist waar het van kwam!» toen ze haar dadelijk met de teederste zorgen omringde.

De arme Jenny dacht op dat punt geheel anders dan vrouwen, die zes of acht kinderen ter wereld brachten en voor wie dus de interessante positie langzamerhand de normale is geworden. 't Was voor haar zoo'n onbereik-

baar, zoo'n onbeschrijfelijk gelukkig en belangwekkend iets, dat ze niet wist, hoe er genoeg werk van te maken. Dora moest zich versterken; ze mocht zich niet te veel vermoeien, het beste plaatsje in het rijtuig, de gemakkelijkste stoel, de zachtste divan werden voor haar uitgekozen; en ze werd niet moede hem toe te roepen: »Pas toch op, mijnheer Van Son! Doralief, wees toch voorzichtig!»

Waar de nieuwelingen zich het meest over verbaasden onder het vele, dat hun vreemd en zonderling voorkwam in dezen kring, dat was het onophoudelijk uitgaan, het zoeken van afleiding, het peinzen op middelen om den dag te korten.

Meest kwam er in den vooravond bezoek en dikwijls werden de bezoekers aan den welvoorzien avonddich genoodigd, om na den eten nog wat muziek of een partijtje te kunnen maken. —

't Waren soms vrij vervelende heeren, vrij onbeschaafde dames en niemand was zoo scherp in het opmerken daarvan, als de heer Van Trecht zelf; mevrouw was zachter in haar oordeel, maar als zij 's morgens te voorschijn kwam, hief ze de vermoeide oogen op met een: »wat is het laat geworden gister!» of: »wat was het doodelijk vervelend!»

Emile kon op zekeren morgen de vraag niet weerhouden, die hem reeds lang op de lippen zweefde: »Maar waarom dan toch altijd weder die vervelende menschen geinviteerd?»

»Och, wat zal men doen?» antwoordde zijn gastheer.

»Men wil toch eens iemand zien. En als er nu geen prettige lui zijn, moet men zich wel met de vervelende behelpen.»

»Of zonder gasten blijven?» stelde Emile voor.

»Onmogelijk,» zei Van Trecht.

En aan dat systeem getrouw, werd iederen morgen aan de ontbijttafel de dagorder opgemaakt; van daag was het een uitstapje naar een mooi punt, een lief plekje, maar lang zoo lief niet, als het uitzicht, dat de assistent-resident van zijn koepel achter in den tuin had; morgen naar een badplaats, waar men niet half zoo goed baden kon, als in het zwembad thuis; overmorgen naar een waterval, die eigenlijk niets bizonders was, maar dat deed minder ter zake, men was toch alweer een halven dag van huis geweest!

Wat de jongelui nu slechts met verbazing vervulde, zou bij wat meer ervaring, hun medelijden hebben gewekt. —

Toen Dora eens, verrukt over het prachtig en comfortable huis, had uitgeroepen: »Hoe heerlijk om hier te wonen,» had Jenny geantwoord: »Maar 't is zoo stil, zoo ledig.»

Och, als er maar een vriendelijk kinderstemmetje had geklonken door de prachtige gaanderijen en breede lanen, de arme vrouw zou niets anders gevraagd hebben, dan rustig thuis blijven!

Of haar man het haar zou hebben toegestaan, was een andere kwestie. Geen kinderstemmetje, hoe lief en vleierend ook, zou in staat zijn geweest, om het rusteloos jagen van zijn onvoldaan gemoed tot kalmte te brengen, geen huiselijk leven, hoe vriendelijk ook, had vrede kunnen brengen in dat hart vol onvervulde wenschen en ongeoorloofde begeerten. —

XII.

Als ooit de vuilwitte muren, die Iloenka's wegen omgeven, een goed effect konden maken, dan zou het zijn op dezen zonnigen morgen, nu tal van inlandsche hoofden in hun vuurroode baadjes daar langs geschaard, zoo tekenachtig afsteken tegen hun onbestemde tinten.

't Is vol en druk in het anders zoo stille plaatsje. Op geregelde afstanden zijn gamelans geplaatst, eerebogen opgericht; reeds den vorigen nacht of in den vroegen morgen kwamen honderden dessabewoners aan en nu staan ze van zeven uur er met de nederlandsche vlag om de lendenen geslingerd, met zware pieken in de hand, zeer benauwd in hun rood lakenschen dosch, te wachten op het oogenblik, dat ze van hun eerepost ontslagen worden.

Nu en dan ontstaat er een loos alarm; men stelt zich in positie, een reiswagen nadert, . . . och, hemel, 't is maar een controleur, die, evenals de hoofden, van de naburige afdelingen is opgeroepen, om den grooten man, die straks zal aankomen, te ontvangen.

Nu acht dagen geleden werden de dessabewoners, die het juist bijzonder druk hadden met het bewerken hunner

sawahs, opgeroepen, om den weg, die van de hoofdplaats der residentie naar Iloenka voert, in orde te brengen. Ze hadden er vrij wat mee te doen, want geen blaadje, geen grasje, geen steenhoop mocht op dien weg te zien wezen en hij moest nog daarenboven, daar het lang droog is gebleven, in den laatsten nacht vóór het hooge bezoek, geheel begoten worden.

Ook sedert acht dagen heeft er een groote verandering plaats gegrepen in het leven van de rampzaligste wezens, die op geheel Java leven; de particuliere postpaarden op de lijn Pandjangan-Iloenka weten niet wat hun overkomt; ze krijgen genoeg gras, hun wonden worden gereinigd, en ze behoeven niet te loopen, als ze reeds dood af zijn, in één woord, ze worden ontzien, als in de dagen hunner jeugd, die ze met stillen weemoed herdenken.

De reizigers tusschen Pandjangan en Iloenka zijn er minder goed aan toe; ze kunnen óf in het geheel geen, of slechts bezwijkende paarden krijgen, de goeden blijven bewaard voor den grooten dag. —

't Schijnt wel, of de wedono's en petinggis voor deze acht dagen in de plaats der postpaarden zijn getreden; ze zouden zich overwerken — als dit mogelijk was voor een Javaan. Niet alleen, dat ze het toezicht moeten houden over de heerdienstplichtigen, die den weg in orde brengen; maar de bruggen dienen nog eens nagezien, de gardoehuisjes opgeknapt, de gamelans gesteld, op iedereen post moeten ververschingen gereed staan, en dan is het hun plicht om in vliegende vaart den reiswagen te volgen, waarin de man gezeten is, wiens bezoek al deze toebereidselen vereischt. —

Hij laat zich wachten, zooals het zulk een groot personage betaamt. Zijn komst is tegen half negen aan-

gekondigd en het is nu bij elven; reeds twee uur geleden is de regent in zijn mooiste koets naar de grens van de kotta gereden, om hem te ontvangen, de zon staat hoog aan den hemel, de vermoeide Javanen hebben eindelijk dommelend hun pieken neergezet, — daar hoort men in de verte het slaan der gamelans, het geraas van wielen, 't geschreeuw en geklap van loopers — want al hadden de postpaarden een week lang genoeg gegeten, ze konden toch niet voortkomen, zonder den gewonen prikkel.

't Gerucht nadert, de eerewacht staat geschaard, een reiswagen komt voorbijvliegen, de koets van den regent daarachter, en daarachter — de inlandsche hoofden, die hun paardjes slaan, knijpen, stompen; 't geheel lijkt op een jacht van wilde kozakken, die op den aloon aloon aangekomen, tot staan wordt gebracht.

Hier krijgt de zaak eerst een plechtig karakter:

Het muziekcors van den regent speelt: »Wien Neerlands bloed," de heer Van Trecht in zijn uniform, met een staf van controleurs en inlandsche hoofden achter zich, staat in zijn voorgalerij te buigen, negen kanonschoten weerklinken — een van de geliefde muren stort in, maar daar wordt minder op gelet; er is slijk genoeg in Iloenka — en de langverwachte stapt uit.

Wie is het?

Wel, de Goeverneur-Generaal natuurlijk!

Niet?

Dan de Vice-President van den Raad van Indie?

Of misschien de opperbevelhebber der zeemacht?

De commandant van het leger dan? — — —

Raad er niet langer naar, lezer! Als ge niet op Iloenka hebt gewoond, zoudt ge toch nooit op het denkbeeld komen, dat het maar de resident was!

„t Moet toch een heerlijk iets zijn, koninkje te spelen, al is het maar op een Indischen buitenpost.

Hoe gelukkig, hoe innig voldaan ziet mevrouw Duperé er uit, als ze door die nederig buigende controleurs begroet, aan den arm van haar gastheer naar binnen stapt; hoe hoog draagt ze het hoofd en hoe genadig is haar glimlach, als ze door de bescheidene Jenny wordt welkom geheeten, hoe vorstelijk het gebaar, waarmede ze, na zelf de eereplaats te hebben ingenomen, de anderen verlof geeft om te gaan zitten.

De heer Duperé schijnt minder ingenomen met zijn koningschap; toen hij bij zijn eerste bezoek, nu een jaar geleden, met zooveel eerbewijzen werd ingehaald, maakte hij daarop aanmerking; hij vond al die drukte overbodig, en zou liever in het vervolg... maar de residentsche had met het schoone hoofd geschud en gesproken van prestige en hooge waardigheden, die recht hadden op onderscheiding en bij een volgend bezoek was de ontvangst zoo mogelijk, nog luisterrijker.

Niettegenstaande haar hoogheid, niettegenstaande pretenties en eischen, die een andere vrouw ondragelijk gemaakt zouden hebben, bezat mevrouw Duperé vele harten op Iloenka; zij had een allerliefste manier van spreken, vriendelijke en voorkomende manieren, die dubbel gewaardeerd werden daar niet ieder op haar gunst mocht bogen. Lag er in haar toon tegenover dames iets beschermends, de heeren wist ze altijd iets vleijends te zeggen en op Iloenka zoowel als overal elders, bleven die daarvoor niet ongevallig.

Als dochter van een hooggeplaatst ambtenaar had ze een goede opvoeding genoten; een paar jaren, na haar huwelijk in Europa doorgebracht, schonken haar het

vernis van beschaving, dat zooveel bedekt en zoo weinig vergoedt; zij sprak over kunst en litteratuur met een zekerheid, welke nooit naliet den heer Duperé, die wist — hoe oppervlakkig haar oordeel en hoe gering haar kennis was — in verbazing te brengen; ze nam den schijn aan van een degelijkheid, een ernst, een diep gevoel, genoeg om iedereen te misleiden, behalve hen, die haar van zeer nabij kenden — en ze zorgde wel, dat dit zeer weinigen waren. — Ze had altijd den schijn weten te bewaren, en niemand kon haar iets ten laste leggen, want hoewel zeer enkelen durfden vermoeden hoe weinig het kinderloos gebleven huwelijk aan de idealen van den armen Duperé beantwoordde; niemand had ook zelfs maar durven denken, wat toch maar al te waar was, dat het eenigen uitverkorenen was vergund geweest aan de voeten dier onberispelijke vrouw de hulde harer schoonheid neêr te leggen.

Die hulde was welverdiend, en ofschoon de jaren hun vernielend werk weldra zouden aanvangen, tot nu toe was mevrouw Duperé een mooie vrouw gebleven.

Het glanzend zwart haar, dat in rijken overvloed het laag, maar nog ongerimpeld voorhoofd kroonde, de heldere, bruine oogen, die meer van verstand en slimheid, dan van diep gevoel spraken, maar toch, wanneer het haar enkele malen behaagde ze te omsluieren met de lange zijden wimpers en te laten schitteren van den gloed, die het gevaarlijk geheim is der zuidelijke vrouwen, zoo welsprekend waren, de fraai geboogde wenkbrauwen, het aardig neusje, de matgeele tint, zonder een enkel vlekje of sproetje, de schitterend witte tanden, ze bleven zooveel schoonheden, die niet overschaduwde werden al waren de roode lippen wat dik, al stonden de sijne oortjes wat

ver van het hoofd, al verried de gelaatsvorm maar al te zeer, dat het geen zuiver europeesch bloed was dat haar door de aderen stroomde.

Mijnheer Duperé . . . 't gaat ons zooals het den Iloenkers ging, die allen zoo vervuld waren van mevrouw, dat ze zich bedenken moesten als men hun oordeel over haar echtgenoot vroeg; mijnheer Duperé had een niet zeer schrandere, maar bijzonder gunstig uiterlijk; een zachte, beschaafde stem, de manieren van een gentleman, en een prettig discours vooral met dames, die het allen eens waren, dat hij een charmant mensch was. Hij sprak weinig maleisch en slecht javaansch, maar was de hoffelijkheid zelf jegens de inlandsche hoofden en mindere ambtenaren.

Geen wonder dat Iloenka in rep en roer was bij een bezoek van den resident. Den dag van zijn komst was er receptie, daarna diner; den volgenden morgen een samenkomst van de europeesche en inlandsche ambtenaren, en de feestelijkheden werden besloten met een bal bij den regent.

Het diner bij den assistent-resident was nog beter, de tafel nog smaakvoller gearrangeerd, alles nog beter in orde dan gewoonlijk en mevrouw Duperé, die niet licht iets prees, kon niet nalaten der gastvrouw een welgemeend compliment te maken.

Jammer, dat Dora, die ijverig hielp, niettegenstaande alle waarschuwingen te veel van zichzelf gevergd had; ze was met zware hoofdpijn naar haar kamer gegaan en gevoelde zich te vermoeid om het diner bij te wonen.

Ook mevrouw Van Trecht heeft haar uiterste best gedaan en, wat haar niet dikwerf overkomt, Louis vereert haar met een goedkeurend knikje; ze heeft het dan ook

noodig, om staande te blijven, want de hoofdmandoer ligt met koorts en veel, wat ze anders gerust aan hem kon overlaten, moet ze nu zelf regelen, zelf besturen. Ook zij heeft hoofdpijn, ook zij had veel meer lust gehad ongekleeft op haar kamer te blijven; maar — 't is lang geleden, sinds ze aan zulk een wensch voor het laatst toegaf; 't was vóór de heer Van Trecht haar had geleerd wat naar zijn oordeel de plichten eener huisvrouw zijn.

't Is de volgende dag.

Het feest bij den regent neemt een aanvang. De dalam is schitterend verlicht; tusschen groen en bloemen maken talloze lampen een vroolijk effect, de regent leidt de toestroomende gasten naar binnen met de sijne hoffelijkheid, die den javaanschen adel kenmerkt; de Radhen-Ayoe ontvangt hen met een kalmte en vriendelijke waardigheid, die menige Europeesche ten voorbeeld kon strekken.

Er begint reeds een prettige drukte te ontstaan onder de gasten. De vrije, hartelijke toon, die in de Indische gezelschappen heerscht, doet zich ook hier gelden, en vergoedt veel, ook het akelig krassen van het muziekcorps, dat sedert onheugelijke tijden de Iloenkers walsen laat op de maat van een en denzelfden dreun.

Die prettige, hartelijke toon geeft ook een goedaardig karakter aan den glimlach, dien men haast niet weerhouden kan bij het gezicht van de toiletten waarin enkele dames prijken; maar hij is niet in staat om den kreet van verbazing terug te dringen, die de zwarte pakken der heeren u op de lippen brengt.

't Is voór een nieuweling een studie; voor den karikaaturschilder een ruim veld, die pantalons en vesten uit den vóórtijd, maar vooral die rokken, waaronder de meesten

dateeren van het aannemen, anderen van het trouwen, weer anderen van het promoveeren der dragers.

Als men nog maar niet zoo veranderde in de Oost; als het ongeluk maar niet wilde, dat men van tenger zwaar en van mager dik werd! En dan die afwisseling der modes! De pantalon bijvoorbeeld van dien langen mageren heer, was vijftien jaar geleden een toonbeeld geweest van goeden smaak; het vest van dien administrateur, tot aan den hals toegeknoopt kon vóór tien jaren menig bewonderend oog getrokken hebben, en de rok van den hoofdonderwijzer . . . maar neen! zouden ooit zulke rokken in de mode geweest zijn?

Wat gebeurt er? Vanwaar dat plotseling staken van het vroolijk gegons? Waarom haast de regent zich zooveel zijn waardigheid het hem toelaat naar buiten; waarom rijst de radhen-ayoe en rijzen met haar al de aanwezige dames overeind? Waarom speelt het muziek het Wilhelmus, terwijl de aanwezigen zich in twee rijen scharen, om de nieuw aangekomenen eerbiedig te begroeten.

De resident, en de residentsche treden binnen, achter hen volgt voor dezen avond, door de grootheid van zijn logés eenigszins overschaduw, de heer Van Trecht en zijn vrouw.

Waren enkele toiletten der aanwezige dames vrij dwaas, met *deze beiden kwam er een geruisch van fluweel en satijn, een schittering van juweelen binnen.

Mevrouw Van Trecht was in een toiletje van lichte lila zijde met satijn van iets donkerder kleur en daarbij passende franje opgemaakt; het stond haar tenger figuurtje lief, en daar ze op bevel van haar echtgenoot een klein weinige rouge op de bleeke wangen en een randje zwart om de matte oogen heeft gelegd, had ze haar

beau soir; jammer dat de ontbloote armen en hals zoo weinig gevuld waren, en de uitdrukking van het afgemat gezichtje niet wat opgewekter was.

Mevrouw Duperé droeg een lang slepend gewaad van donker, purperkleurig fluweel; de prachtig gevormde armen, de hals en buste, die een beeldhouwer tot model hadden kunnen dienen, (als beeldhouwers niet het tengere boven het kolossale verkozen) kwamen op het schitterendst nit tegen het donker fluweel; de bleeke tint harmonieerde wonderwel.

Er ontstond — men is op buitenposten niet aan zulke toiletten gewoon — een gemurmel van bewondering, toen ze op de gastvrouw toetrad en, na met een gracieuse buiging de dames en heeren gegroet te hebben, op de blauw fluweelen canapé plaats nam; ze zag met innig genot al die bewonderende oogen op haar rusten, en was een en al glimlachjes, terwijl ze de hulde der op haar toetredende heeren aannam.

Een van de vele gewoonten, die mevrouw Duperé in dit haar koninkrijk had ingevoerd, was, dat de heeren niemand ten dans noodden, vóór ze haar om die gunst hadden gevraagd. Ze vulde dan de kaartjes naar eigen smaak in. Voor de quadrilles een prettigen prater, voor de lanciers een net cavalier, voor de walsen den besten walsers; ook nu stroomden de jonge en oude heeren naar haar toe, om daarna eerst de andere dames en dans te vragen.

Natuurlijk moest eerst de officiële polonaise plaats vinden. De regent opende den langen trein met de residentsche; daarop volgden de resident met de radhen-ajoe; mevrouw Van Trecht met den commandant; haar echtgenoot met de mooie dochter des huizes.

Dan volgden, precies naar rang en stand, de militaire en burgerlijke ambtenaren, met hunne dames, terwijl de stoet werd gesloten door een aantal van die zwartgerokte mannen, die eigenlijk geen rang hebben.

Mevrouw Duperé danste uitmuntend, zooals ze bijna alles uitmuntend deed; ze was een dier vrouwen, die andere dames in de schaduw stellen; ze wist, dat ze dit deed, en het was een groot genoegen voor haar dit te weten.

»Wie is toch dat mooie meisje in het wit?» vroeg ze, toen ze een oogenblik naast den heer Van Trecht uitrustte; want, al zouden ze het niet gaarne bekend hebben, ze waren geen van beiden meer zoo bestand tegen de vermoënis van den wals als in de dagen, toen ze nog niet corpulent dreigden te worden.

»Een meisje?» vraagt de heer Van Trecht en laat zijn oogen, die tot nu toe op den fraaien hals naast hem hadden gerust, door de zaal weiden, »u bedoelt toch niet mevrouw Van Son?»

»O zoo, is dat nu mevrouw Van Son? Wel ik ben blijde dat de onzichtbare zich toch eindelijk zal vertoonen.»

Dora had zich namelijk op raad van den docter dien dag in haar kamer gehouden.

»Ik vind, dat ze iets pretentius heeft. En ze schijnt niet zonder kuren te wezen! Ik hoor, ze zal niet dansen van avond.»

»Om gewichtige redenen,» zegt de heer Van Trecht.

»O zoo?»

Op dit oogenblik trad Emile nader om zijn vrouw aan de residentsche voor te stellen. Dora's bescheiden toon, haar betuigingen van spijt over een ongesteldheid, die

haar het voorrecht had doen missen deze twee dagen in het gezelschap van mevrouw Duperé door te brengen, moesten genoegzaam zijn, om alle vooroordeel weg te nemen; de residentsche was dan ook bijzonder lief maar toch wist de heer Van Trecht, die de vrouwen kende, dat het bijna onmerkbaar verdonkeren van den matbleeken tint en het plotseling omkrullen der dikke lippen niets goeds voorspelden; vooral daar ze gepaard gingen met zoo groote voorkomendheid.

En de heer Van Trecht had goed gezien. Mevrouw Duperé was de zaal binnengetreden in de vaste zekerheid, dat zij met haar purperfluweel zou schitteren boven alle anderen — — — en daar stond ze nu voor haar, die slanke meisjesachtige gestalte met dat goudbruin haar, met dat rooskleurig albast van hals en armen, dat zoo'n ergernis is voor donkere schoonheden, erger nog! met dat kleed van witte brocade, even kostbaar als het hare, even goed als het hare in den Printemps vervaardigd!

Was haar garneersel van vederen randen prachtig, het scheen stijf bij die guirlandes van fijne, lichtgroene klimplant en zachte rozenknoppen, waarmede Dora haar bruidskleed zoo bevallig had getooid; moesten de schoone vormen van haar hals en buste ieders aandacht trekken, ze scheen op eens veel te veel gedécolleteerd, naast dat zedig uitgesneden kleed, dat zooveel jeugdiger schoon deed raden.

»Wat een prachtig toilet niet waar?» vroeg de heer Van Trecht, want hij kon niet nalaten, de residentsche — die hem, soms wat al te sterk haar heerschzucht deed gevoelen — een weinig te plagen met haar nederlaag.

»Bespottelijk!» zei mevrouw Duperé, zich zelve niet langer meester, »hebt u haar dat geraden, mijnheer Van Trecht?»

»Wel neen!» loog de assistent-resident, die, toen Dora had voorgesteld, liever een eenvoudiger kleding te kiezen, er sterk op had aangedrongen, dat ze in het wit zou verschijnen, en zelf in zijn tuin het fijne groen had uitgekozen. »Wel neen!» en toen hij zag, hoe de zwarte oogen fonkelden van jaloersche woede, »ik vond het ook veel te élegant voor een eenvoudig controleurs-vrouwtje!»

»Brocade en echte kant, hoe komt ze er bij? de vrouw van een aspirant-controleur!» en beiden legden een smadelijken nadruk op het woord, alsof ze controleur een »erg min baantje» vonden, zooals dat de gewoonte is in Indië om op zijn vorigen rang neêr te zien, zoodra men er een paar is opgeklimmen.

XIII.

»Apropos,» begon de heer Van Trecht, toen hij op zekeren morgen met Emile van een tournée terugkeerde, »je bent nog steeds niet begonnen aan je visites, Van Son! Het wordt toch tijd; je weet dat nog zoo niet, maar in de binnenlanden is men erg gesteld op het in acht nemen van enkele beleefdheidsvormen.»

»We zullen dadelijk een begin maken,» zei Emile volzaam.

»Uitmundend! Maar draag zorg dat je precies de rij volgt. . . .»

»Ik dacht dat ik, na den regent en den commandant, vrij was om te gaan waar ik verkoos?»

»O hemel neen! Je zoudt doodsvijanden maken?»

»Ik had nooit kunnen gelooven dat men in Indië zoo kleingeestig was!» zei Emile verbaasd.

»Noem dat geen kleingeestigheid; à tout seigneur, tout honneur! Je moet mijn vrouw maar vragen om een lijstje te geven, dan beledig je niemand!»

»Als mevrouw zoo vriendelijk zou willen zijn,» sprak Emile en ging Dora mededeelen, dat ze nu eindelijk maar tot het maken van visites besluiten moesten.

De regent, Radhen Adipatti Sosro di Ranah, een ambtenaar die bij het gouvernement hoog staat aangeschreven, wyl hij het voor honderd duizenden bevoordeelde door zijn krachtig optreden in de koffiecultuur, ligt het eerst aan de beurt.

Hij komt zijn gasten reeds tegemoet en geleidt hen met de groote hoffelijkheid den aanzienlijken Javaan eigen, naar een binnengalerij geheel op Europeesche wijze ingericht, maar — wat men zelden in de huizen der hoofden vindt, rijk aan comfort en keurig net onderhouden.

De Rhaden-ajoe en de drie dochters, die tegenwoordig zijn, (er wonen nog acht vrouwen en een vijftigtal kinderen in den dalem) zijn types van den javaanschen adel.

Haar tint is dat ideaal van schoonheid voor den Oosterling, itam manis; een kleur, waarvoor wij geen uitdrukking hebben, maar die misschien het best is te vergelijken bij goud door den rooden gloed der avondzon beschijnen. Ze schijnen zoo smal en tenger, dat haar tailles aan die onzer schoolmeisjes herinneren zouden; zoo niet de boezem zich welfde onder het nauwsluitend kleed; handen en voeten zijn klein en teer, de oogen groot en smachtend; de lippen vol maar niet vooruitstekend als bij de minder aanzienlijke javaansche.

Kostbare, met goud doorweven zijden sarongs plooiën zich om de slanke heupen; een donkerrood fluweelen kabaja doet het lief gelaat der moeder, en witte neteldoeksche de tengere vormen der jonge meisjes op het voordeeligt uitkomen, terwijl schatten van juweelen in den zwaren kondeh en de fijne ooren schitteren.

De meisjes bieden bouquets, goeden portwijn en delicieus gebak aan; gelukkig dat ze hollandsch verstaan, al durven ze het niet spreken; nu behoefde Dora zich

niet te bezondigen aan het maleisch. Emile spreekt Javaansch met den regent en heeft tot zijne verbazing niet weinig moeite zich verstaanbaar te maken; beiden zijn recht blij, als het bezoek, zonder te groote onhandigheden of zware vergrijpen tegen den javaanschen adat, is afgelopen.

Ze hadden voor den volgenden middag belet gevraagd bij een ander inlandsch ambtenaar, den Patih.

Deze ontving den controleur, zoo mogelijk met nog meer buigingen en nog grooter hoffelijkheid; hij bood Dora den arm en geleidde haar naar binnen in een lief, vroolijk vertrek, waar een jonge vrouw lag uitgestrekt op haar rustbed.

De bezoeker zag eerst in de schemering, die er heerschte, niets dan een paar groote flikkerende sterren in een uitgeteerd gelaat.

»Ik hoop dat u mij wel wilt toestaan u hier te ontvangen,» sprak de javaansche in zuiver hollandsch. »Ik ben te ziek om op te staan, maar wilde toch zoo ongaarne uw bezoek missen,» en ze richtte zich overeind om Dora de hand te reiken, een beweging die haar een hoestbui bezorgde.

Toen Dora in dat boudoir met zijn pianino, zijn damesbureau, zijn boeken en platen had rond gezien, herinnerde zij zich op eens een verhaal, dat haar in de eerste dagen van haar verblijf op Iloenka was meege-deeld en haar toen met de levendigste belangstelling had vervuld.

Die vrouw daar vóór haar moest de heldin zijn van dat drama; die arme zieke met haar gejaagde ademhaling, moest Fatima wezen. Fatima, de oudste dochter van den regent, de lieveling van den grijsaard, op wie hij

zoo trotsch was geweest in vroeger dagen, toen de javaansche jongelingen van vorstelijk bloed haar ontluikend schoon bezongen en de trofeeën op de jacht of in den strijd behaald, nederlegden aan hare voeten.

Ja, dit moest die prinses wezen, die, Javaansche van geboorte, Europeesche in al haar wenschen en gedachten zich zoo diep rampzalig had gevoeld in haar inlandsche omgeving, nadat leermeesters en gouvernantes, naar den wensch des vaders, haar onderwezen hadden in zooveel, waarvan het beter geweest zou zijn, dat ze het bestaan zelfs niet had vermoed.

De oude man was zoo ingenomen met den helderen geest, de ongewone schranderheid zijner eerstgeborene; hij was zoo trotsch als hooggeplaatste ambtenaren toonden gaarne in de regentswoning te vertoeven; zoo gelukkig als jong en oud betooverd schenen, door het lieve kind, dat de schuchtere eenvoud der oostersche aan de beschaving en de talenten eener westersche paarde . . .

Wel had hij het met bekommring aangezien hoe koel ze bleef voor de gloeiende liefdebetuigingen der javaansche grooten; wel had hij zich somtijds afgevraagd wat het einde moest zijn, maar toch was hij als verpletterd toen eindelijk het lang gevreesde gebeurde, toen zijn schoone bloem het hoofd liet hangen, toen haar lied niet meer weerklonk en haar lach niet langer werd gehoord. — — —

't Was een jong controleur, een echte zoon van het Noorden, met blond gelaat en blauwe oogen, die de rust der Javaansche had verstoord . . .

De regent gaf na korten tegenstand, zijn toestemming.

Eén bezwaar nog slechts scheidde de gelieven; het was de godsdienst.

Fatima te beminnen was voor al het andere onverschillig te worden; de jongeling was gereed om haar zijn toekomst te offeren, gereed ook om den godsdienst zijner moeder af te zweren; hij zou gewillig knielen in den tempel van Mohammed, als slechts in dien tempel zijn huwelijk met Fatima werd gevierd.

Daar kwam van hooger hand het bevel om het huwelijk te stuiten; de verbintenis voor goed te verbreken.

De jongeling en zijn bruid zouden zich daarom weinig bekommerd hebben, maar Rhaden Adipati was niet door den hartstocht verblind, als de arme gelieven; hij durfde niet handelen tegen den uitgesproken wensch van het gouvernement, dat hij diende.

Er kwam een plotseling einde aan den schoonen droom; de controleur werd overgeplaatst, Fatima uitgehuwelijkt aan haren neef, den patih, en de oude man heeft nooit meer zijn bloempje zien bloeien, zijn vogeltje hooren zingen.

Toen ze twintig woorden gewisseld hadden, de gelukkige vrouw, wier liefste wenschen vervuld waren en de teleurgestelde, die niets meer vroeg van het leven dan een spoedig einde, was het haar alsof ze elkaar reeds lang kenden, alsof de eene niets zeggen kon, dat de andere niet volkomen begrijpen en medegevoelen zou.

Eindelijk brak een langdurige hoestbui het gesprek af en Dora zag aan het hijgen der zwakke borst hoe zwaar de zieke het genot van dit uur zou boeten; ze hadden veel over muziek gesproken en nu sloeg zij de piano open en begon te zingen.

Langzamerhand had haar zachte stem de gewenschte uitwerking; het vermoeide hoofd zonk in de kussens, de brandende oogen sloten zich, de drooge kuch werd steeds

zeldzamer gehoord toen hij geheel had opgehouden, rees Dora overeind en sloop de kamer uit.

Emile wachtte haar met ongeduld. Het was langacht uur en het gesprek met den patih bleek niet zeer boeiend daar hij er zich bij bepaalde om, wanneer hij het met den controleur eens was te antwoorden: »Saja toewan!» als hij het niet met hem eens was: »brankali toewan!» en zoo vaak hem een rechtstreeksche vraag gedaan werd: »Korang priksa toewan!» *)

Nu was de kommandant aan de beurt.

De Van Sons kregen van den assistent-resident den raad meê zich niet intiem te maken met die lui; dat zou volstrekt geen pas geven daar de verhouding tusschen hem en Van Trecht alles behalve vriendschappelijk was, en deze het noodig oordeelde dat de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur hun waardigheid bewaarden tegenover die »verwaande kwasten van officieren.»

De majoor Van Welckendonk woonde in het militaire gedeelte der plaats en, daar een breede oprijlaan naar hun fraai en groot huis voerde, hadden de bezoekers gelegenheid om voor zij binnentraden de familie in de voorgalerij op te nemen.

Een eenigzins corpulent heer met een flink militair uiterlijk, zag een portefeuille met tijdschriften door en vertoonde nu en dan de platen aan de dame tegenover hem, die, evenals de beide meisjes naast haar, bezig was met een handwerkje. Aan het andere gedeelte der ruime galerij waren een drietal kinderen bezig met Fröbelspelen onder het opzicht eener bonne.

Het was voor het eerst dat de Van Sons een zoo recht

*) »Ja, mijnheer.» — »Misschien, mijnheer.» — »Dat weet ik niet, mijnheer.»

huiselijk familietafereel aanschouwden, sedert ze het zoo bij uitstek huiselijke Holland verlieten; het deed hun goed te zien en weldra bleek dat de lieve indruk op eenigen afstand gemaakt niet verminderde bij nadere kennis-making.

Mevrouw Van Welckendonk was minstens veertig jaar en het bleek duidelijk, dat ze geen enkele poging aanwendde om dit te verbergen. Moeder van acht kinderen had zij de bekoorlijkheid der jeugd verloren maar haar gelaat werd opgeluisterd door de schoonheid, die geen tijd vermag te verwoesten.

Het was een edel voorkomen; de echt romeinsche vorm en strenge lijnen geven haar iets gebiedends, dat nog verhoogd werd door een vorstelijke houding, maar die trotsche indruk werd weggenomen zoodra men met haar sprak, zoodra men geluisterd had naar die stem vol vriendelijke muziek, zoodra men dat weemoedig lachje om haar lippen had zien spelen.

De portefeuille, die geopend op tafel was blijven liggen, gaf dadelijk stof tot discours.

»U is zeker reeds lid van het Leesgezelschap?» vroeg de majoor. »En wat zegt u er van; is het niet goed in orde?»

»Ik had nooit kunnen denken,» antwoordde Emile, »dat men hier in de binnenlanden zoo op de hoogte zou zijn van littérature. Zoover ik weet is er in Holland geen leesgezelschap dat zoo alles geeft.»

»Niet waar, keus van romans en tijdschriften in alle talen? Wat sterker is, niet alleen Iloenka heeft dit voorrecht, maar u zult dat op bijna iederen buitenpost vinden. Er wordt hier veel gelezen en men heeft er geld voor over.»

»Ja, een maandelijksche contributie van vijf gulden is geen kleinigheid, maar dat is goede lectuur wel waard, vooral daar men hier toch zoo spoedig achteruitgaat naar den geest.»

»Wat zegt u daar? Achteruitgaan naar den geest? Dat zal toch wel geheel van u zelf afhangen, geloof ik?»

»Als wij een oordeel over Indië vellen, is het natuurlijk op hooren zeggen gegrond,» komt Dora tusschen beide, daar ze gevoelt hoe onvoorzichtig Van Son zich daar uitliet, »maar we willen gaarne beter ingelicht worden. Zoudt u denken, dat men hier niet achteruit gaat?»

»Wel neen, zeker niet,» zegt mevrouw Welckendonk bepaald. »Ik spreek niet van heete strandplaatsen, waar alles neerdrukkend en afmattend werkt, maar, als men het geluk heeft in een bergstreek te wonen, zou ik niet weten, waardoor de geest meer lijdt dan in Europa.»

»De heeren vooral werken hier veel en mogen we minder tijd en lust overhouden voor geregelde studie, we worden daarentegen praktischer gevormd,» zegt de majoor.

»Maar zou praktische vorming ooit het gemis aan studie kunnen vergoeden?» vraagt Van Son.

»Niet geheel. Maar hoeveel weegt daartegen niet op? Een jong mensch met goeden aanleg ontwikkelt zich als hij na goede studiën gemaakt te hebben, in Indie komt, niet alleen verbazend veelzijdig, maar het vroeg op zichzelf staan geeft hem fermitieit, de groote werken en belangen, die hem hier, veel meer dan in Europa worden toevertrouwd, nemen al zijn vermogens in aanspraak, terwijl de hoop, als zooveel anderen, fortuin te maken in dit land van beloften hem aanspoort tot inspanning van alle krachten.»

»Dat alles geldt voor de heeren, maar de dames?» vroeg Dora. »Meer dan eene heeft me reeds verzekerd dat ze hier een plantenleven leidt.»

»Och,» roept mevrouw uit, »menige vrouw mocht dubbel tevreden zijn, zoo haar roeping die van een plant was. Het oog te verrukken, uw naaste omgeving te verblijden door uw aanschouwing, dat is, dunkt me nog zoo heel erg niet. Maar, zoo ergens, dan kan de vrouw hier meer wezen.»

Huishoudelijke bezigheden zijn hier minder dan in Holland; het geheele geheim van een ordelijk bestier bestaat in de kunst van bevelen en nagaan, niet van zelf werken, en zoo houdt men veel tijd over, tijd, dien men gebruiken kan voor de ontwikkeling van den geest. Er is hier, dat stem ik u toe, niet zooveel wisseling van gedachten, niet zooveel gelegenheid om voedsel te ontvangen voor verstand en hart, maar er is ook niet veel afleiding, niets dat u stoort of terughoudt als het u ernst is met eenig voornemen.»

»Maar ook weinig dat er toe animeert, misschien?»

»Daarin vergist u zich. Er is wellicht geen land ter wereld, waar de beschaafde en ontwikkelde vrouw zoo zeldzaam gevonden, maar ook zoozeer op prijs wordt gesteld; hoe zéér kan u daaruit blijken, dat de indische meisjes, weinig in de gelegenheid een goede opvoeding te ontvangen dikwijls nog na hun huwelijk, vooral als ze met verlof in Europa zijn, lessen nemen.»

»Nu, Dora, dat geeft moed! U moet weten, mevrouw, Indië is ons afgeschilderd als een land, waar het verstand verstompt en het zieleven te niet gaat, waar men weldra alleen leeft voor materieel genot.»

»Ik zal niet ontkennen dat wij indische lui veel van een lekker leven houden,» roept de majoor lachend, »maar zoo erg als ze het in Holland maken is het niet.»

Er kwam een zwak stemmetje uit de binnengalerij.

»Mag ik Adé even hierhalen?» vroeg een der beide meisjes, die, hoewel ze niet mee praatten, klaarblijkelijk deelnamen aan het gesprek, en een oogenblik later kwam ze binnen met een prachtig, gezond kind van nauwelijks drie maanden.

Mevrouw Van Welkendonck lachte het toe met die kalme bewondering, die men bij het achtste gevoelt; Dora met de stille verrukking, die zich meester maakt van jonge vrouwen bij het gezicht van zulk een wezentje als ze er weldra zelve een hopen te bezitten; Van Son hoewel nog geenszins aangegrepen door de teederheid, die zich bij de vaders zooveel later openbaart, kon niet nalaten er met een schuin oog naar te kijken en zijn vrouw toe te knikken, toen ze het op schoot nam.

De dames kwamen nu op het rijke onderwerp: kinderen, de heeren waren weldra op Atjeh.

't Is nog niet uitgemaakt of de Atjehoorlog en zijn gevolgen bijzonder nuttig zijn zal voor Hollander of Atjehnees, maar zooveel is zeker dat wij, indischen, er menig geanimeerd gesprek, menig belangwekkend verhaal aan te danken hebben.

Intusschen week het weemoedig lachje niet meer van mevrouws lippen, ze vertelde van de jongens in Holland.

»Denkt u uw dochter hier te houden?» vroeg Dora.

»Ja, mevrouw,» sprak de moeder met een zucht, »we zijn er nu vast toe besloten, maar dat heeft wat strijd gekost voor we het daaromtrent met ons zelve en elkander eens waren. De jongens, dat sprak van zelf, maar mijn dochters, daar kon ik maar niet toe overgaan! We gingen juist in dien tijd met verlof om mijn beide zoons te brengen en stelden de beslissing uit, tot we alles onder-

zocht hadden, wat ons in die zaak licht kon geven. We hebben toen scholen gezien, waar de meisjes werden opgeleid tot salondames, anderen, waar ze werden afgericht voor examens, maar ik heb er geen gevonden, waar ze voorbereid werden tot de vervulling van de schoone taak, die iedere vrouw wacht, een lieve dochter, levensgezellin of moeder te zijn.

»Een onderwijzeres kan in de enkele jaren, dat de jonge meisjes haar worden toevertrouwd, niet zooveel invloed uitoefenen, dat ze verstand en hart beiden ontwikkelt, dat is een taak, die slechts der moeder kan worden toevertrouwd; en daarom heb ik mijn dochters niet durven achterlaten, toen wij naar Indië terugkeerden.»

»Het is geen gemakkelijke taak, die u op zich genomen hebt, dat verzeker ik u. Er is voor een meisje zooveel te leeren, er is zooveel noodig om haar te maken tot wat iedere vrouw moet trachten te wezen: een lieve verschijning.»

»Juist maar ik verbeeld me dat alleen de opvoeding in den huiselijken kring haar dat geven kan. Er is veel dat men ook op de beste kostschool niet leeren kan; huishoudelijkheid, het talent om met weinig veel te doen, de takt om het in uwe omgeving prettig en gezellig te maken, het omgaan met de broers en zusters, de juiste toon tegenover de bedienden. Ik ken geleerde vrouwen, die onder haar geestig discours met de kopjes rammelen of wijn storten; mooie vrouwen, wier schoonheid maar half uitkomt, omdat ze de kunst niet verstaan van zich te kappen en te kleeden; vrouwen die vele stille deugden bezitten, maar in gezelschap een ongelukkig figuur maken, vrouwen die ernstig gedacht en veel gelezen hadden, maar niet konden uitdrukken wat in hen omging; anderen wier

talenten verborgen bleven, omdat het haar aan de noodige vrijmoedigheid ontbrak . . . dat alles tracht ik bij mijn dochters te voorkomen."

»Ik kan mij nu begrijpen, dat u zoo weinig uitgaat. Dat streven moet al uw tijd en gedachten innemen."

»Ja, dat is zoo. Ik ga zelden uit en we ontvangen weinig menschen, alleen opdat toch ons niets zal af-trekken van onze verplichtingen. Maar ik sta er niet alleen voor! Mijn man helpt me zooveel zijn bezigheden het hem toelaten. Dan heb ik een gouvernante externe en een fransche bonne. U ziet, mijn taak wordt mij gemakkelijk genoeg gemaakt. En" dit met een teederen blik op het groepje kinderen, »al was ze honderdmaal moeilijker — het loont mij mijn zorg en moeite dubbel!"

XIV.

Er was reeds meer dan een half jaar verlopen sints dien vriendelijken Meimorgen, waarop Emile en Dora trouwden; en 't was waarlijk niet gunstig geweest voor het moeilijke proces dat alle jonggehuwden ondergaan moeten — tien zinnen tot vijf maken — dat ze zoo lang op reis en al dien tijd onder vreemden moesten zijn.

Op de kibbelpartijtjes, die tusschen hen plaats vonden, was meestal spoedig een verzoening gevolgd; Emile kon onrechtvaardig zijn en zich driftig maken, maar terwijl hij het booze woord uitsprak voelde hij er reeds berouw over; Dora was zoo diep rampzalig bij de geringste oneenigheid, dat het eerste vriendelijke woord haar tranen kon doen drogen; dan troostten ze elkaar met de gedachte, dat de omstandigheden er toe bijbrachten om hen te ontstemmen, dat nu alles zoo onplezierig, zoo moeilijk was, dat het beter zou gaan als ze maar eenmaal in hun eigen huis waren.

De controleurswoning was eindelijk gereed; nieuw ge-verwd, frisch gewit; en hoe sterk hun gastvrouw ook noodde, hoe prettig de dagen bij haar doorgebracht, ook geweest waren, man en vrouw verlangden te zeer naar

een ongestoord samenzijn om hun logeeren langer te rekken dan noodig was.

Het kleine huis was weldra van het noodige voorzien. Emile had, om zich te kunnen inrichten, voorschot genomen op zijn traktement, en dus alles zoo eenvoudig mogelijk aangeschaft, maar Dora bracht haar pianino, haar huwelijkscadeaux en die kleinigheden, die een huis gezellig maken, mee uit Holland en toen mevrouw Van Trecht haar van varens en klimplanten voorzien had, begon hun huis er allerliefst uit te zien.

't Was juist een nestje voor een verliefd paar; verschoelen in het dichte groen, omgeven met een geurigen rozentuin, beschaduwd door hooge boomen, geheel verborgen voor het oog van onbescheiden voorbijgangers, alles licht en dicht gebouwd; zoo licht, dat als zij in de achtergalerij was en hij in het bureau ze heel gezellig samen praten konden.

Maar hij was niet veel in zijn bureau, die eerste dagen, er was zooveel te doen, zooveel te bedisselen!

Dora trippelde met haar vlugge voetjes heen en weder; vond hier iets te schikken, daar iets te bewonderen, ginds iets te veranderen, was zoo in haar schik met den prachtige tuin, zoo kinderlijk gelukkig met haar »eigen huis," zoo'n echt vrouwtje in één woord, dat ze haar man in verrukking bracht.

Geen ander echtgenoot had dat echt huiselijke van haar aard zoo op prijs kunnen stellen als de jongeling, wien het »sweet home" tot dusver een onbereikbaar ideaal had toegeschenen.

Hoe had hij het in haar bewonderd op die winteravonden, als de Oostewind hem de sneeuwvlokken in het gelaat zweepte, en hij uit duisternis en koude bij zijn meisje binnentrad.

Helder licht; een vroolijk knappend haardvuur; een mollig tapijt; de dichte plooien der neergelaten gordijnen, alles sloot den winter buiten, en wie kon daar nog aan denken, gezeten aan de gezellige theetafel, tusschen de lieve dochter en den spraakzamen vader, die altijd zoo juist het oogenblik kende, waarop men van hem verlangde, dat hij, achterovergeleund in zijn stoel, het gezicht zou verbergen achter het Handelsblad.

Ze was zoo echt huiselijk geweest om aan te zien, gebogen over haar werk, in haar eenvoudig huisjaponnetje, met die bereidwilligheid om de beide heeren een oneindig aantal kopjes thee te schenken; papa's pijp te stoppen, hem wat voor te lezen of met hem te schaken, en eindelijk zelf voor zijn grogje te zorgen.

»Zulk een vrouw om je welkom te heeten in je huis!" dat was de gedachte, waarmede Emile 's avonds de sombere woning zijner ouders betrad; de droom, die hem haast te schoon toescheen om te worden verwezenlijkt.

En nu, daar zat ze in zijn eigen huis! daar zat ze thee te schenken!

Even als toen gingen de kleine witte handjes bedrijvig op en neer; even als toen week de zachte glimlach niet van haar lippen en — wat dit theeuurtje zoo verrukkelijk maakte, wanneer nu de lange, zijden wimpers werden opgeheven van haar werk, dan was het om den blik vol liefde en geluk op hem te laten rusten.

Ze hadden het vreeselijk druk in hun nieuwe woning.

Behalve dat Dora haar bedienden niet begreep en deze hiervan op de hun eigene wijze profiteerden, behalve dat alles nog nieuw en vreemd was, waren er huiselijke beslommingen en moeilijkheden, waarbij Emile met zijn kennis van het maleisch moest helpen, een hulp, die dik-

werf zeer gebrekkig bleek en aanleiding gaf tot nieuwe vergissingen. —

Daarbij mochten ze toch ook den tuin niet vergeten. De rozen moesten gesnoeid, de djeroekboomen gestut, de klappers geplukt worden, en dan — al het werk, dat er te doen viel voor den aanleg van een moesgrond.

Ook konden ze den stal niet voorbijgaan, waar Emile's rijpaard — o ongekende weelde voor den altijd kort gehouden student — hem tegenhinnekte; of het grasperk, waar de koe stond, die zoo heerlijk veel melk gaf, dat ze niet begrepen, hoe de wedono haar voor dertig gulden had aangeboden. —

't Waren alles maar gewone dingen waarmee ze hun ochtenden doorbrachten, dingen, die soms zelfs heel vervelend kunnen wezen, maar het was hun of alles een ongewonen glans, een bijzondere bekoorlijkheid had gekregen.

Wat was er bijvoorbeeld tot nog toe voor aardigheid geweest aan het voeren van kippen? nu zaten ze er samen naar te kijken en in zoet gepeins verzonken, volgden Dora's oogen de drukke bewegingen der klokken, als ze zoo teeder voor haar kleintjes zorgde. Emile vestigde meer zijn aandacht op de fijne attenties, die de haan voor zijne sultane favorite had, terwijl ze samen lachten over de verliefdheid van den doffer of de coquette kuurtjes van zijn duifje.

En alles was zoo poetisch! Wat was er tot nog toe alledaagscher geweest dan eten? En toch, er schulde bepaald poësie in, als zij met de bloemen en vruchten uit haar tuin de tafel in een feestdich wist te herschep- pen, en ze hem met zoo'n blijden trots vertelde, hoe het gerecht, dat hem zoo bijzonder smaakte, door haar was gereed gemaakt.

Ze hadden heel veel te doen, zooals man en vrouw elkaar elken morgen met hoogerstige gezichten verze- kerden en ze deden — zoo ongeveer niets!

Want de ledige oogenblikken — 't was verbazend, hoe veel ledige oogenblikken er in die dagen kwamen — die moesten gebruikt worden om het elkaar even te zeggen, dat men toch zóó gelukkig was, en die kleine kwartiertjes, die paar minuutjes, waarin het eigenlijk niet der moeite waard was nog iets te beginnen, die kon men niet beter gebruiken, dan om wat te minnekozen; ze hadden daar- toe toch nog zoo weinig gelegenheid gehad!

O, 't was onbeschrijfelijk prettig, om zoo eens geheel vrij, geheel zonder inmenging van derden, te kunnen genieten, ze genoten dan ook met ruime teugen; en de eene dag na den andere ging voorbij zonder dat ze aan al datgene dachten, wat hun toch zoo dringend riep. Emile's werk, Dora's bezigheden, de visites, die zoo noodig voortgezet, de bezoeken, die weldra ontvangen moesten worden.

»Pasang lampo di moeka?» vroeg de jongen den ze- venden avond van hun verblijf in de nieuwe woning.

»Neen neen,» zei Emile.

Maar Dora was verstandiger. »Neen, manlief, 't is nu wèl geweest; we moeten geen aanleiding tot praatjes geven, al een week in ons eigen huis en nog geen licht aan, foei!»

Dora werd schitterend beloond voor dezen plotselingen terugkeer op den weg van den plicht; er kwam visite en wel de heer en mevrouw Van Trecht.

Maar toch was het misschien beter geweest, zoo ze belet hadden gegeven; want toen de bezoekers vertrok- ken, was het niet alleen voor dien avond, maar nog voor

verscheidene dagen gedaan met Emile's onbezorgde vroolijkheid.

»Dat heb ik je al dikwijls willen vragen,» zei op eens de assistent-resident, »die menheer Van Son, de tabaksman, is dat familie van je?»

»Bedoelt u Jan van Son?» vroeg Emile verrast.

»Ja, hij heette Jan, geloof ik.»

»Kent u dien?» en Emiles hart klopte van blijde verwachting. »'t Is mijn oom; papa's eenige broër.»

»Ik zou Jan van Son niet kennen,» lachte Van Trecht. »Hij was op Onosara in de tabak toen ik daar ambtenaar ter beschikking was. Een beste joviale vent, voor iedereen beter dan voor zichzelf.»

»Zoo? U moet weten, er werd thuis maar zelden over hem gesproken, zoodat alles wat u mij van hem vertellen kunt, nieuws voor me is.»

»Ja, wat zal ik je veel van hem zeggen? Hij was daar in een zeer inferieure betrekking, maar — dit niet zonder eenige verwaandheid — »ik had dadelijk den man van opvoeding in hem herkend en heb me zijner nogal aangetrokken. Arme kerel! hij is niet gelukkig geweest in zijn leven. Je hebt zoo van die menschen, niet waar, die even goed verstand hebben en even goed hun best doen als een ander, maar wie het nu eenmaal tegenloopt in de wereld!»

»Maar hij is rijk, is het niet?»

»Rijk...? Wie heeft u dat verteld? Neen, rijk zal hij wel nooit worden! De twintig jaren, dat ik hem gekend heb, had de arme man het hard te verantwoorden. Dat zal nu wel niet meer het geval zijn, want toen ik het laatst van hem hoorde, had hij kans om administrateur te worden. Dat moet van hem gezegd worden, de

man had een benijdenswaardig humeur, altijd vroolijk, ook in de grootste ellende.»

»Maar — heeft hij dan ooit ellende geleden?» vroeg Emile buiten zichzelf van verbazing. —

»U schijnt niet veel van je eenigsten oom af te weten,» lachte de assistent-resident.

»Woont hij ver van hier?» vroeg Emile eindelijk.

»Een veertig paal, denk ik. Maar 't is een moeielijke, een onmogelijke reis! Heel diep het binnenland in.» En de heer Van Trecht, die niet alleen om zijn controleur gekomen was, wendde zich tot Dora. —

Emile deed moeite om aan het gesprek te blijven deelnemen, maar het was hem onmogelijk. Een zee van gedachten, van twijfelingen, van vermoedens drong zich met geweld aan hem op. —

Was het mogelijk? oom Jan, hem afgeschilderd als een rijk égoïst, die het bezoek van zijn neef zou toeschrijven aan azen op zijn erfenis, arm, doodarm! Oom Jan, een joviale vent, voor ieder beter dan voor zichzelf... En had zijn vader hem niet gezegd... maar — sprak zijn vader de waarheid? Was er in den laatsten tijd niet veel voorgevallen in het ouderlijk huis, dat hem stof tot nadenken had gegeven; had hij den ouden heer niet van een zeer onverwachte en zeer ongunstige zijde leeren kennen, tijdens den dood van den heer De Raat? Kon hij het zichzelf langer ontkennen, wat hem meer en meer duidelijk werd, dat die strenge man in het kantoor een rol speelde, dat hij niet was, wat hij wilde schijnen; dat het de duivel der gierigheid was, die hem met zijn klauwen hield omvat?

Gewoon om, wat hem bezig hield met zijn vrouw te bespreken, vertelde hij haar na het vertrek der Van

»Wel mevrouwtjelijef! En hoe gaat het u? Kom hier zitten in dezen stoel, naast mij, ja? En wat wilt u drinken? Stroop een beetje? ja, lekker; neem maar gerust! zelf gemaakt! — En vertel u me nu eens, hoe bevalt u zoo in uw eigen huis?»

»O, heel goed, mevrouw; ik heb wel een beetje last met de bedienden, maar anders»

»Ja, ja, natuurlijk! Kassian, die totohs! Als de jongens ondeugend zijn, roep mij maar. Ik zal ze wel een katje maken Maar anders een goed land, Iloenka, ja? Veel djerboek manis, veel ikan en niet te warm! Mijn man, hij wil maar naar Holland, en ik zeg maar: Indië is lekker! Wat zegt u?»

Nu zou Dora heel veel hebben gezegd zoo mevrouw Broks haar daartoe gelegenheid had gegeven; maar als vreesde ze tijd te verliezen ging ze voort: »En het is zoo ver met u, hoor ik van Broks? »Nu, nu, u behoeft niet zoo'n kleur te krijgen; wel, ik geef al mijn geld als het met mij zoo is.»

»Ik dacht, dat u geen kinderen hadt?» vraagt Dora.

»Neen, ik meen toen ik nog jong was! Och, och, wat heb ik gehuild, als ik maar geen kind krijg. En ik kan toch niet meer doen, wat zegt u? ik ben driemaal getrouwd.»

»Driemaal?» vraagt Dora ontsteld.

»Ja, driemaal,» herneemt mevrouw Broks en niet zonder trots.

»Wil ik u vertellen? Mijn eerste man, hij is zoo'n knappe ventje! hij heeft een mooie lange baard en hij is groot en sterk, amper een reus! hij is goed, kassian, hij krijgt dysenterie Mijn tweede is niet veel; hij kijkt te veel naar de meisjes, — zijn heele familie, is een door-draaier, — maar hij heeft een mooi doodbed. Hij zegt:

»ik wil niet! ik wil niet dood! ik wil bij mijn goeie Sina blijven!» en meteen valt hij neer. — Mooi, ja? — Ik huil veel. Toen komt de dokter. Ik heb weinig zin in hem, maar ik had wat duitjes, moet u weten, en hij wil mij niet laten. Ik zeg: twee mannen is genoeg; hij zegt: wil jij een moeder zijn voor mijn kind? — —

»O, dus was de dokter ook weduwnaar?»

»Weduwnaar? wel neen!» En zonder het noodig te achten het raadselachtige wat er voor het hollandsch vrouwtje in haar verhaal is, nader toe te lichten, gaat zij voort:

»Zijn kind is een mooie njo; ik roep: die moet weg! Hij stuurt hem naar Holland! Toen zeg ik: nu moet ik een kind hebben! Hij zegt: jij hebt niet veel kans! Ik zeg: dat zul je zien! jij praat, waar jij geen verstand van hebt! Ik ga naar de kampong; daar heb ik een mooi nonnetje gezien: poeti sekali; zij is een kind van een groot heer! Ik koop haar; de dokter geeft haar zijn naam en ik ben lekker!»

»Maar waarom behieldt u dan niet liever het kind van uw man?»

»En hij is een jongen!» roept mevrouw Broks, verbaasd over zooveel onbegrijpelijkheid. »Wat moet ik dan met mijn juweelen doen en mijn zijden sarongs en al mijn goud, als ik dood ben?»

Dora was blij, dat Emile in druk gesprek was met den dokter; zij vreesde dat het lachje, dat ze nu en dan niet bedwingen kon, den laatsten mocht hinderen.

»Wilt u mijn non eens zien?»

»O ja, heel graag!»

»Pangil nonna Adelaide!» Weinige oogenblikken later kwam een bleeke jufvrouw binnen, met een twaalfjarig

kind, dat alle recht deed wedervaren aan de keuze harer pleegmoeder; de groote smachtende oogen, het fijnbesneden gezichtje, de zijden krullen, het slanke figuurtje, maakte haar tot een belangwekkende verschijning, maar vooral dat fier optreden, alsof zij niet een verstooten bastaard, maar de erfgename eener kroon ware.

Een gelukkige glimlach verheldert de gezichten der beide oudjes nu zij dáár is; de dokter liefkoost het zwartgekrulde hoofdje, zijn vrouw zwijgt voor het eerst, als om ongestoord den indruk te kunnen bespieden, dien de schoonheid harer lievelinge maken moet.

Emile begaat weer een van zijn onhandigheden. »Is dat uw kind?» roept hij uit, met zooveel verbazing dat hij even goed had kunnen vragen: »Kunnen distelen ook vijgen voortbrengen?»

»Ja,» zegt de dokter, »ons lief, eenig dochtertje!»

Toen Adelaide, gevolgd door de bewonderende blikken der pleegouders, het vertrek had verlaten fluisterde mevrouw Broks: »U moet er nooit van spreken tegen haar, dat ik haar moeder niet ben; zij weet niets!»

»Hebt u dat geheim kunnen houden?»

»Ja mevrouw, ja! Zij mag niet naar school; zij leert thuis, zij mag nooit alleen uitgaan... weet u, ze zouden het kunnen vertellen. De jufvrouw weet het niet; zij komt pas uit Holland; de meiden mogen nooit van spreken, als ze het doen, dan zou ik ze vermoorden!»

»Maar... zal ze het toch misschien niet eenmaal ontdekken...»

»Misschien. Maar och, mevrouw, wij zijn zoo goed voor haar! En nu zegt Broks: Als ze het ontdekt, dan zal ze toch wel zooveel van me houden, alsof ik haar eigen moeder was.»

De goede ziel heeft de tranen in de oogen, en Dora, die eerst niet weinig lust gevoelde om haar dwaasheden te lachen, is geheel met haar verzoend, en laat zich bij haar vertrek gewillig kussen.

Een veel minder aangenaam bezoek was dat bij de kapiteinsweduwe.

Ze ontving hen met een zoetzuren glimlach, en verzekerde op allerliefsten toon het zeer op prijs te stellen, dat mijnheer en mevrouw Van Son haar zoo spoedig kwamen opzoeken; ze was niet gewoon aan zooveel beleefdheid na den dood van haar man; ja, toen die nog leefde werd ze genoeg ontzien, maar nu... o, die lui-tenants en hun vrouwen, 't was ongeloofelijk wat ze haar durfden aandoen... och, ze hoopte van harte, dat mevrouw nooit zou ondervinden, hoe men getrapt wordt, als men arm is en zonder steun...

Of mijnheer en mevrouw reeds lang in Indië waren? Niet? Och, wat zouden ze dan nog moeten doorworstelen? Ja, 't was een vreeselijk land! Zoo door en door onzedelijk! Altijd vol schandalen, en daarbij vreeselijk eentoonig!

Emile meende te mogen opmerken, dat die schandalen toch nog al afwisseling moesten brengen in de eentoonigheid.

De douairière — zoo noemde ze zichzelf — poogde te bloezen en toen dit mislukte, riep ze: »o foei, mijnheer Van Son!» en begon over het klimaat te spreken. Cornelissen, haar beste man, was aan leverziekte gestorven — zooals trouwens iedereen aan leverziekte stierf, als hij maar lang genoeg hier bleef. — En mijnheer en mevrouw hadden zoo gelogeerd bij den assistent-resident! Wel, wel, vonden ze het er prettig? En hadden ze dan niets gemerkt van... enfin mijnheer Van Trecht kon

zich heel aardig voordoen, dat was zeker, en mevrouw... kassian, die arme ziel!

Begreep mijnheer Van Son niet wat ze bedoelde. Des te beter, hij moest het dan maar beschouwen, als had ze niets gezegd.

Emile, die bijzonder sterk was in zijn antipathiën, verzekerde haar vrij scherp, dat hij dat stellig doen zou, en toen de beminlijke weduwe bij het afscheid nemen, Dora heel hartelijk beloofde haar eens spoedig te komen opzoeken, toonde hij zich volstrekt niet ingenomen met dit vooruitzicht.

Naast mevrouw de douairière Cornelissen, woonde in een keurig net huis, bij het schoolgebouw, de hoofdonderwijzer. Volgens recht en billijkheid hadden nog enkelen vóór hem op het visitelijstje moeten staan, maar mevrouw Van Trecht wist te goed, hoe teergevoelig de man op zekere punten was, om hem niet altijd wat meer te geven dan hem toekwam.

Emile was nog geen kwartier gezeten, toen de heer Voerman hem reeds had verzekerd, dat hij filosoof was. En dichter! En musicus! En atheïst! Waar hij in het geheel niet van repte en wat men hem slechts ten koste zijner hooge ongenade had kunnen herinneren, 't is dat hij ook schoolmeester was.

Allereerst is hij dichter! Dat feit, op zichzelf zoo onschuldig, is een oorzaak van moeilijkheden voor de Iloenkers. Dat hij gedichten voordraagt, op kinderfeesten met Sint-Nicolaas, na concerten, vóór bals, bij het uitreiken van Willemsordes, het komen en gaan van residenten, — dat was tot daar toe, maar dat hij bij iedere begrafenis wou spreken, dat was verschrikkelijk!

Bij een niet zoo heel treurig sterfgeval kon men het

nog toestaan, maar als men bij het geopend graf van gade of kind stond, dan was het ondragelijk de deelnemende vrienden van achter hun zakdoek de benauwdste geluiden te hooren voortbrengen, wanneer het hun onmogelijk werd, zooveel bombasterigen onzin zonder lachen aan te hooren.

Enkele malen kon men dan ook bij de bekendmaking van een sterfgeval lezen: »De familie van den overledene verzoekt verschoond te blijven van toespraken bij het graf.»

Dit was één grief van den heer Voerman tegen de Iloenkers, maar o, er waren tallooze anderen!

Waarom, bijvoorbeeld, had men hem geen lid van de directie der sociëteit gemaakt? Waarom werd hij zoo zelden geïnviteerd bij den assistent-resident? Waarom zonden de notabelen hun kinderen niet naar zijn school? Waarom was hij geen directeur van het Leesgezelschap, hij, de dichter, de letterkundige? — Er zouden dan niet zulke prullen worden opgenomen, als tegenwoordig het geval was! Hoogstwaarschijnlijk zou er heel weinig in opgenomen worden, want wat kon genade vinden in 's dichters oog?

't Was aardig om de diepe minachting te hooren, waarmee deze letterkundige sprak over zijn collégas in Europa, — tot dusver had Nederlands groote criticus hem nog een woordje van lof kunnen afdwingen — maar dieper dan een der anderen was de man nu in zijn achting gedaald.

Wat? had hij het niet verklaard in zijn: »van Napels naar Amsterdam,» — had hij het niet ronduit gezegd, dat er geen dichters meer opstonden in Nederland. En was niet juist voor eigen rekening van Iloenka's hoofdonderwijzer een dikke bundel gedichten verschenen?

Was die »Bouquet van Javageuren» — zoo is de titel

van het gewrocht — aan Huet's blik ontsnapt, of was hij misschien, als zooveel anderen, verteerd van jalouzie bij het doorbladeren dier heerlijke gedachten, in schitterenden vorm, dier gouden appelen op zilveren schalen, zooals de heer Voerman ze bij voorkeur noemde?

Mevrouw Voerman hield het voor het laatste.

Om eens een zeer landelijk beeld te gebruiken, mevrouw Voerman deed u denken aan goed doorregen spek, bebroend met geele grasboter.

Haar uiterlijk was dus niet zeer gedistingueerd, maar overigens: »och, ze was zoo fatsoenlijk.» Ze praatte met een pruimenmondje; ze maakte heel veel werk van de r's en had een heel fijn stemmetje; als haar koe had gekalfd, vertelde ze de intimes, dat haar melkbeestje een kindje had gekregen, en, als er een kip zat te broeden, verwachtte een van haar hennetjes vermeerdering van familie.

Wat javaansche kindertjes betreft, o, ze kon ze niet uitstaan op haar erf; ze waren zoo erg ongegeneerd; wist mevrouw Van Son wel, dat ze soms heelemaal naakt liepen — vreeselijk, niet waar? En getrouwde paren onder haar bedienden, foei neen! en amourettes — want ja, mevrouw, dat komt soms voor, die menschen zijn zoo rraarr, weet u.

Amourettes, die mochten in het geheel niet plaats vinden onder haar personeel.

Mevrouw was uit Delft, niet waar? Neen, zij was een Amsterdamsche! Heerlijke stad Amsterdam! Weet u, men kan er zoo profiteeren. Opera, bals, concerten, comédie... och, och, dat alles miste men hier zoo!

Vond mevrouw haar huis waarlijk lief? Ja, dat ging nog al! Enfin, ze schikte zich maar!

»Maar weet u, Voerman had zoo'n onaangename be-

trekking . . . Lucratief? Och, wat zal ik u zeggen? f 450 'smaands, vrij wonen en nog enkele kleinigheden. Maar het was toch lang niet genoeg.»

Verbeeld u, ze kon niet eens rijtuig houden!

De tocht langs de huizen der Iloenkers werd voortgezet met een ijver, alsof het een Noordpool-expeditie of een onderzoek naar de Nijlbronnen gold.

De notaris was getrouwd met »de moeder zijner kinderen.» Het moest eenmaal een mooie javaansche geweest zijn, maar er was weinig overgebleven van haar schoonheid; half beschaamd zat ze ineengedoken in een hoekje van de sofa, waarop ze Dora een plaats aanbood; ze sprak weinig en dan nog zoo bedeed en in zulk slecht hollandsch, dat men moeite had haar te verstaan.

't Was niet veel wat ze vertelde, uitgelokt door den vriendelijken blik harer bezoekster. Haar zonen waren in Holland, alle vier; haar eenig meisje was in Indië, maar ze mocht het maar zelden zien, anders zou het te inlandsch worden; de notaris ging over twee jaar naar Europa terug, dan moest ze mee! . . . en de groote zwarte oogen drukten zooveel angst, zooveel treurigheid uit, dat de bezoekers tot hunne verbazing sympathie begonnen te gevoelen voor de ex-huishoudster.

Nu restten nog de landheeren: koffie, suiker, tabak.

De heer Van Berkum — koffie — wist Emile te vertellen, dat hij dit jaar 3000 pikols maakte.

Mevrouw Van Berkum schiep zich groote illusies van over een paar jaar met verscheidene tonnen te repatriëeren.

Mijnheer en mevrouw Schepper — suiker — waren iets minder rijk aan illusies. Na een twintigjarig verblijf in Indie hadden ze een mooi buiten in het Ginneken

betrokken, toen ze verplicht waren terug te keeren, wilde de ellendige manier, waarop een zwager hun fabriek bestuurde, hen niet geheel en al ruineeren.

De heer Kraal — tabak — had geen enkele illusie over en zijn vrouw zat in arren moede ter neder. Reeds drie jaar achtereen had hij belangrijke slagen gehad, en als de tabak nu weer mislukte — wat zich wel liet aanzien bij die aanhoudende regens, zou de villa in het Willemspark, waarvan mijnheer en mevrouw nu reeds zooveel jaren hadden gedroomd, voor altijd in rook verdwijnen.

XVI.

Door toevallige omstandigheden was het laatste bezoek dat aan den heer en mevrouw Reenen.

De Van Sons hadden zooveel gehoord van de »roos van Iloenka" dat ze zich haast op een teleurstelling konden voorbereiden, toch moesten beiden bekennen dat de beschrijvingen nog beneden de waarheid gebleven waren.

In Indie, het land, waar mannen en vrouwen van zooveel verschillende streken der aarde samentreffen, heeft in den loop der eeuwen een vermenging der rassen plaats gevonden, die gewoonlijk tot zeer leelijke, maar enkele malen tot verrassend schoone resultaten leidt.

Mevrouw Reenen was zulk een verrassend schoon resultaat.

Zij voegde de tengere vormen der javaansche vorstin aan de bevallige bewegingen der créole; zij bezat den fijnen wenkbrauwboog en zacht gebogen neus eener Semitische; de volle lippen en bleekgouden tint der kleurlinge met de gitzwarte oogen en krullende lokken der gitana, en wat er zeker niet weinig toe bijbracht om die verschillende bekoorlijkheden tot een zoo wonderschoon

geheel te maken — zij scheen der parisienne de kunst te hebben afgezien van zich te kappen en te kleeden.

Dat beeldschoone meisje was de oudste uit een groot gezin. Haar vader, van engelsche afkomst, maar in Indië geboren, deelde het treurig lot van zooveel inlandsche kinderen. Na een karig ontbijt in een pisangblad uit den naastbij zijnden warong gehaald, sleepte hij zijn uitgehongerd lichaam, keurig net gekleed, naar een bureau, om het 's middags nog uitgehongerder naar huis te slepen en zich de ledige maag te vullen met rijst, drooge visch en komkommers; daarna zich nog iets netter aan te kleeden dan 's morgens en als een deftig heer uit te gaan of visites te ontvangen in een voorgalerij, die weinig in overeenstemming is met het armoedige, uitgewoone, verbazend vuile achterhuis.

Hij verdient f100 's maands. Zijn vrouw evenveel, zoo niet meer: ze heeft een tuin vol vruchtboomen en houdt koeien, waarvan de melk bijzonder blauw en waterig is, als ze bij de klanten wordt rondgestuurd; overigens drijft ze handel.

Als er een dame op de plaats is, die arrowroot nodig heeft voor haar kleine, en een andere, die haar bloedkoralen verruilen wil, en een derde die kabais wil laten naaien, dan ontmoeten die dames elkaar in de voorgalerij bij mevrouw Nausualie.

Nausualie, zoo is de naam, waarschijnlijk herhaalde malen ten onderste boven en ten achterste voren gezet om niet aan den oorspronkelijken stamvader der Nausualies te herinneren.

Maar met dit alles zou ze geen honderd gulden 's maands verdienen. De bezoekers, die haar het meeste voordeel aanbrengeu, dat zijn zij, die 's avonds laat, door een zeker

deurtje in de heg het erf binnensluipen: javaansche huishoudsters meest, maar ook aardige nonna's, die haar gewillig een paar rijksdaalders, een kostbare sarong of gouden armband komen offeren. 't Is voor een donkerkleurig drankje of poeder, dat 's avonds een niets kwaadsvermoedenden echtgenoot, heer of minnaar zal worden ingegeven; soms om de liefdevlam te wekken; soms om een smeulend vuur in lichtelaaie vlam te doen uitbarsten, soms ook voor andere doeleinden — maar dan kostte het meer dan gouden armband of zijden sarong — —

Njonja Nausualie had van kind af handel gedreven en niemand kende beter dan zij de waarde der artikelen op de indische markt; vandaar ook dat toen haar oudste zestien jaar en beeldmooi werd, ze zoo juist wist te berekenen wat de koopwaar, die ze nu had aan te bieden kon opbrengen.

De in dubbelen zin, jeunesse dorée van Iloenka, kommiezen, geëmploijeerden op fabrieken, en opzichters van woeste gronden, verdrongen zich om de mooie Ida; een schatrijk grondbezitter bood een ongehoorde som, zoo zij hem wilde toebehooren, zonder de lastige bemoeiing der ambtenaren van den burgerlijken stand, maar mevrouw Nausualie bleef standvastig; haar koopwaar moest hooger prijs halen.

Juist in die dagen werd de kapitein der infanterie, Oscar Reenen overgeplaatst naar Iloenka.

Hij was een man van bijna veertig jaar met een aardig fortuin en een knap uiterlijk; daarbij bezat hij datgene wat den gentleman kenmerkt, beschaafde vormen, een zachte, innemende stem, een gepasten toon jegens de dames, een flink optreden bij zijn meerderen, en die

fijngevoeligheid die uit een edel, goed hart voortkomt.

Hoe was hij bewonderd en geleid in de indische gezelschappen, hoeveel schoone oogen hadden met smachtend verlangen naar hem opgezien, hoeveel jonge vrouwen en meisjes hem een dieper blik doen slaan in haar warm kloppende harten!

Niettegenstaande dat of misschien daarom, was Oscar Reenen nog steeds ongehuwd en vast voornemens het te blijven. Toen hij de roos van Iloenka zag en weldra verteerd werd door de begeerte haar te bezitten, bracht dit geen verandering in dit voornemen; hij had geld genoeg om aan een gril te voldoen.

Maar hij rekende buiten Ida's moeder.

Veel geld! Neen, daarom was het haar in dit bijzonder geval niet te doen. Ida moest trouwen, een goed huwelijk doen, dan kon ze alles zijn voor haar ouders, dan zou ze de geheele, nu zoo in verval geraakte familie, uit haar treurigen toestand opheffen.

Wilde kapitein Reenen Ida de zijne noemen? Goed, maar alleen wanneer ze zijn vrouw werd.

Oscar lachte om die voorwaarde. Hij zocht afleiding, hij beproefde het meisje te vergeten, hij ontweek haar en wie hem toen gezegd had, dat hij ooit zou toegeven aan mevrouw Nausualies eischen zou hij niet geloofd hebben.

Maar . . . een onweerstaanbare macht trok hem naar het schoone kind; het schoone kind trok hem even onweerstaanbaar naar het echtaltaar en op zekeren zonnigen morgen verliet Ida Nausualie het armoedige huis harer ouders om als mevrouw Reenen haar élegante nieuwe woning te betreden.

Toen vond Oscar zijn huwelijk geen dwaasheid meer.

Zoo schuchter en zedig als het meisje geweest was, zoo hartstochtelijk genoot de jonge vrouw de weelde van te beminnen en bemind te worden; Oscar vond zijn geluk niet langer te duur gekocht, neen, met de schoone tropische bloem in de armen, schenen alle andere vrouwen hem koud en onverschillig; met haar gloeiende kussen op zijn lippen vergat hij alles; ook dat er tot een gelukkige vereeniging meer noodig is dan de vervoeringen van den hartstocht.

Ook klonk het hem als een donderslag in de ooren toen voor hem het bevel kwam naar Atjeh te vertrekken. Wat hij nooit van zichzelf had kunnen gelooven, eerezucht en vaderlandsliefde waren verdoofd in zijn borst; hij zag zonder spijt zijn makkers het gevaar tegemoet gaan en het was hem vrij onverschillig of zij overwonnen of vielen . . . zoo hij maar mocht voortleven in zijn genotvollen roes.

Maar er moest gehoorzaamd worden en morrend tegen zijn noodlot scheidde hij van zijn vrouw met de belofte om, zoodra hij zich aan zijn plicht onttrekken kon, tot haar terug te keeren.

De stoute illusiën van Njonja Nausualie werden nu ten deele vervuld; er was voor hun oudste geen sprake van terugkeeren naar de ouderlijke woning en twee van de jongere zusjes kwamen bij haar inwonen, terwijl de broers op kosten van den edelmoedigen zwager een hoogere burgerschool gingen bezoeken.

Wat noch de verliefde Oscar, noch de teedere Ida verwachtte, geschiedde; eenmaal van haar verwijderd viel het gemis hem niet zwaar en weldra begon zijn soldatenhart warm te kloppen, te midden van zijn vroegere

makkers, tegenover den vijand; weldra voelde hij de oude eierzucht, den ouden moed weer in zich ontbranden.

Ook begon hij zich nu en dan af te vragen of de wijze, waarop hij de laatste zes maanden doorbracht, niet beneden een man van zijn ernstige denkwijze was en weldra kwamen er oogenblikken waarin hij zich schaamde over wat hij nu zijn tijdelijken waanzin noemde.

De meeste getrouwde officieren zagen verlangend uit naar brieven van huis, waren vroolijk en welgemoed en vervuld van hen, die zij achterlieten na de ontvangst; Ida's stordig geschreven en slecht gestelde épistels hadden op hem de tegenovergestelde uitwerking. Nu die fluweelzwarte oogen hem niet langer tegenfonkelden, de roode lippen hem niet meer toelachten bij hare liefdebetuigingen, schenen ze laf en vervelend; nu hij het bekoorlijk gezichtje niet meer naar hem zag opgeheven bij haar gepraat, besefte hij eerst ten volle hoe zielloos en oppervlakkig dat eigenlijk was geweest.

Eerst wilde hij het zich niet bekennen, maar langzamerhand drong de treurige waarheid zich aan hem op: de eerste opvatting van zijn huwelijk was de ware geweest: het was een dwaasheid!

Ida's brieven werden beter wat stijl en schrift betreft; ze scheen zich den tijd aangenaam te korten en hem weinig te missen; hij zou het niet gaarne hebben getoond, maar dit griede hem.

Ook hij zocht afleiding; meest in hard werken en moedig strijden; maar een vijandelijke kogel kwam hem te kwader uur verwonden en hij moest naar Iloenka terugkeeren.

Er was maar één jaar verlopen sedert hun scheiding; toch, wat was er veel veranderd tusschen de echtgenooten.

Ida ontstelde bij het wederzien. Was dit haar knappe nog jeugdige man, die zieke met zijn doorschoten been, zijn plotseling verouderde trekken, zijn zwaarmoedigen blik?

Oscar's verbazing was vooral niet minder. Is dit het eenvoudig kind, dat hij uit de armelijke omgeving tot zich heeft genomen, deze elegante dame, die hem met zooveel zekerheid tegentreedt?

Ze had zijn afwezigheid gebruikt om haar zeer gebrekige opvoeding te voltooien; ze sprak nu zuiver hollandsch al klonk het nog wat vreemd van haar lippen, ze kende zelfs een weinig fransch, verslond al de romannetjes, die in het leesgezelschap kwamen, en dwong zich om iederen avond de courant te lezen, ze speelde nog steeds heel slecht piano, maar haar stem had zich ontwikkeld, en ze was nu niet verlegen meer om in gezelschap te zingen.

Ze deed haar best om hem te doen gelooven, dat ze zich al die moeite had gegeven om hem te verrassen bij zijn thuiskomst en het gelukte haar.

Maar niet lang was hij wederom met haar te samen toen hij tot de ontdekking geraakte, dat het niet om zijnentwil geweest was; o neen, verre van daar!

En er kwam een wolk op het voorhoofd van den gewonde, er kwam iets angstigs in den blik waarmede hij iedere beweging zijner vrouw volgde, terwijl hij daar machteloos ter neer lag op zijn rustbank.

't Is zondagmorgen. Ida is naar de kerk geweest, daar het de eenige gelegenheid is om den hoed te dragen, die haar zoo lief staat en een nieuw toiletje te vertoonen, dat ze nu niet meer zelve maakt, als toen ze nonna Nausualie was.

Daar wordt een leitje gebracht.

»Van mevrouw Cornelissen,» zegt Ida als ze het gelezen heeft, »ze vraagt of ik daar even wil aankomen.»

»Och neen, kind! Zeg maar dat je verhinderd bent. De morgen valt me toch al zoo lang met dat eeuwige stil liggen; toe, maak je er af.»

»Onmogelijk, man! Ik heb het haar half en half beloofd. Als ik had kunnen denken dat je er zoo op gesteld waart mij thuis te houden, dan zou ik geen afspraak gemaakt hebben maar nu»

»Zou je niet? Alsof je ooit om mijnentwil thuis bleeft!» roept hij uit, »alsof je ooit iets doet of laat om mij!»

Ida zit een poos met het boetvaardigst gezicht ter wereld voor zich te kijken; dan slaat ze de oogen naar hem op; zij zoekt zijn hand, eindelijk vleit ze het hoofdje aan zijn borst

Hij keert zijn gelaat af en beproeft voort te gaan met verwijten, maar de geur harer lokken herinnert hem de zoete verrukking, waarmede hij haar eenmaal in zijn armen nam: het teere figuurtje vleit zich dicht en dicht aan hem, hij vergeet zijn grieven. — — —

Zij haar plannen niet. Haar oog blijft op de pendule gevestigd en, als ze weet, dat het tijd wordt, fluistert ze dat hij een engel is, en dat ze niets liever doen zou dan bij hem blijven, maar dat hij haar nu even moet laten gaan. —

Soms is er meer noodig om den opkomenden storm te bezweeren; soms tracht hij met forschen ruk zich te ontworstelen aan het net, dat hem opnieuw gaat omstrikken; dan verbiedt hij haar zoo dikwerf uit te gaan, beveelt hij haar den omgang te staken met den controleur Stricke, een jong mensch, wiens attenties in het oog

beginnen te loopen soms ook neemt hij haar handen in de zijne en smeekt haar medelijden te hebben met hem, met zichzelf

Dan spreekt een oogenblik haar hart en ze begint te schreien. Er zijn vrouwen, die leelijk worden als ze tranen storten, maar er zijn er ook wier schoone oogen nooit schooner zijn, dan wanneer een enkele diamant fonkelt tusschen de donkere wimpers; het zijn de dametjes, die schreien om haar zin te krijgen.

Als Ida den zakdoek aan de oogen bracht, was haar slachtoffer reeds half vermurwd; wat moest er van zijn krachtsbetoon worden als ze vleide: »Och, Oscar, kijk me niet zoo boos aan Ja, ik weet wel dat het niet goed van me is, maar manlief, je moet denken, ik ben nog zoo jong!»

»En ik beloof je, lieve, ik zal voortaan verstandiger zijn als je nu deze eene keer nog eens mijn zin wil doen.»

Soms scheen ze gereed zijn wenschen te vervullen: 't was als Oscar haar bijzonder dringend vroeg om dien avond eens rustig bij hem thuis te blijven; ze haalde dan blijmoedig haar werk te voorschijn, nam lief en gracieus de honneurs waar van de theetafel; praatte opgewekt en vroolijk en zag er zoo prachtig uit onder het lamplicht, dat hij zich den gelukkigste der stervelingen gevoelde.

Hij ook doet dan zijn best om onderhoudend en gezellig te wezen. Maar waarvan het zijn kan begrijpt hij niet, na het tweede kopje thee voelt hij zich zoo lusteloos, zoo droomerig; na het derde maakt een doodelijke vermoeienis zich van hem meester.

»Lieve, ik word zoo slaperig,» stamelt hij, »je moet me niet kwalijk nemen, maar misschien gaat het voorbij als ik even mijn oogen toedoe»

En zijn hoofd leunt zwaarder en zwaarder in den stoel....

Ida zit een minuut of vijf doodstil; dan mompelt ze iets als: »mama is toch pinter met javaansche obat,» vliegt naar haar kamer en is in een oogenblik het huis uit.

Als ze een paar uur later door de oude baboe wordt binnengelaten, fluistert deze dat toewan nog slaapt; ze heeft ruim den tijd om zich schijnbaar doodkalm weer bij hem neer te zetten en haar boek of werk ter hand te nemen.

»Foei man, wat heb je geslapen! 't Is elf uur!»

»Wel kind!» roept hij ontsteld uit, »heb je daar nu den geheelen avond zoo alleen gezeten? o, Ida, watspijt me dat!»

En in de stilte van den nacht, als de daarstraks zoo onwelkome slaap maar niet terug wil keeren, vraagt hij zich af of hij wellicht dat kind onrecht deed toen hij haar echtgenoot werd, of zij niet iets meer had kunnen wenschen dan een man, die in één jaar tijds zoo verouderen kon, dat hij in slaap valt bij haar gezelschap?

XVII.

Toen Emile van Son de hoogere burgerschool verliet stonden vele betrekkingen voor hem open, maar geene lachte hem zoo toe als die van Oost-Indisch ambtenaar. Hij bleef getrouw aan de keuze, reeds als knaap gedaan; niet alleen omdat hij lust gevoelde de wereld te zien; niet alleen omdat hij den eerezuchtigen wensch koesterde carrière te maken, maar bovenal omdat de betrekking van controleur, van resident, hem grootsch en veelomvattend toescheen. Als zooveel hollandsche jongelui dweepte hij met de vrijmaking van den onderdrukten Javaan en het was een zijner geliefkoosde gedachten weldra iets te kunnen bijbrengen tot het geluk van dat arme volk, dat zooveel deugden behield, ondanks de tirannie zijner geldzuchtige overheerschers.

Hij had de ernstigste plannen, de edelmoedigste voornemens ten hunnen opzichte, en het waren woorden geweest hem uit het hart gegrepen, die een enthousiaste vriend hem bij een opgewonden afscheidspartij toeriep: die woorden:

»Gij laat ons achter, te midden van mist en nevelen, »om in het land der zonne uw heerlijke roeping te gaan »vervullen; gij verlaat uwe vrienden maar om daar ginds

»de vriend te wezen van een arm, weerloos volk! Zij
»wachten u . . . met angstig hopen!

»De sterke man, wiens rug zich buigt onder den last
»hem door zijn onderdrukker op de schouderen gelegd,
»wijst met fonkelend oog zijn zoon op u als op een nieuwen
»dwingeland; maar de slanke vrouw met den zuigeling
»in den slendang, heft vertrouwend de smachtende oogen
»tot u op, wijl ze deernis wacht en bescherming . . .»

Emile had dien speech prachtig gevonden. Hij had hem versterkt in zijn voornemens en toen de oudgasten aan boord den inlander zoo geheel anders afschilderden dan hij hem zich voorstelde, had hij met de eigenwijsheid baren eigen — hen niet geloofd.

Maar . . . waar was nu toch die man met den rug gebogen onder den last hem opgelegd door zijn overheerscher?

Hij zag arme, maar tevreden dessabewoners lachend en pratend terugkeeren van sawah of koffietuin; vroolijke werklui, die hun daggeld gingen verdienen, tallooze lui-aards, die welbehagelijk hun strootjes rookten of sirih kauwden in de schaduw hunner tuinen, hij zag welvarende vrouwen en goeddoorvoede kinderen met de handen vol rijst en snoeperijen, en hij begon zich af te vragen, of zijn medelijden niet wat voorbarig, zijn bescherming niet onnoodig was wellicht.

Het was hem min of meer een teleurstelling, maar het verminderde geenszins den ernst, waarmede hij zijn betrekking opvatte. Met ijver en volharding trachtte hij zich op de hoogte der inlandsche huishouding te stellen, en toen hij in vele zaken een helderder inzicht kreeg, was het hem weldra duidelijk dat, al is de Javaan niet zoo onderdrukt en geplaagd als men dat in Holland geloofd,

er voor jonge ambtenaren met lust om te werken en moed om tegen den stroom op te roeien nog genoeg te verrichten valt in Nederlandsch-Indië.

Terwijl de jonge controleur zich met al wat in hem was aan zijn betrekking wijdde, bereidde zijn vrouw zich voor op het groote geluk, dat haar weldra wachtte.

Indien ooit de omgeving geschikt was om tot de kalmte en ernst te stemmen die voor de aanstaande moeder zoo weldadig is, dan was het de vriendelijke woning in het groen, dan was het de goddelijke natuur, die haar omringde, het geregelde leven, dat zij leidde in het liefelijk Iloenka; als ooit een vrouw zich geheel overgaf aan de zoete verwachtingen, die het moederschap wekt, dan was het Dora. De gevoeligheid voor haar kleine kwalen, die Emiles geduld wel eens op zware proef had gesteld, week meer en meer, haar echt vrouwelijk gemoed vond een eigenaardige voldoening in dat lichamelijk lijden, dien nooit te duren prijs, dien de vrouw moet betalen voor ze den lusttuin mag betreden waaruit kinderstemmetjes haar het welkom toeroepen met den liefsten naam.

Niet meer onbezorgd, maar vriendelijk en blijmoedig, met iets droomerigs in de zachte oogen, en iets weemoedigs in den glimlach, zit ze te knutselen aan het aardig goedje, dat een eersten keer met zooveel illusie wordt gemaakt en ondertusschen neuriet ze Schubert's wiegezang, het lied, dat nu de vroolijke airtjes van vroeger dagen heeft vervangen; ondertusschen leest ze in Hugo's *l'Art d'être grand-père*, of spreekt ze van »ons kind" met trillende stem en vochtigen blik.

De jonge echtgenoot vond zijn vrouw wel wat overdreven; hij had vooral om haar aandoenlijk gestel gewenscht, dat ze haar toestand wat kalmer opnam, maar

hij had haar liever dan ooit te voren in deze dagen.

En zeker is hij niet de eenige, die heeft liefgehad met een geheel eenige liefde in dien zaligen tijd; het eerste huwelijksjaar, in afwachting van het eerste kind.

De liefde van den man moge later degelijker, krachtiger worden; ze moge dan beter bestand zijn tegen elken vreemden invloed, op hechter grondslagen berusten, nooit zal ze meer zijn als thans.

In deze dagen toch verschijnt de gade in een onbeschrijfelijk schoon en liefelijk licht. Nog omsluierd door de plooiën van haar bruidstooi, heeft ze ter nauwernood het den echtgenoot durven toefluisteren, dat zijn liefde een verrukkenden gloed heeft ontstoken in haar borst, als ze reeds voor hem staat — de gewijde bewaarster van die eeuwige geheimenis, de moederschap.

Nu eerst is het ernst met de echtelijke liefde; een schat van teederheid wordt uitgestort, een waas van zoete poezie verspreid over het jonge huwelijksleven; waar eerst slechts hartstocht heerschte, komt nu een gevoel wonen, half van eerbied, half van deernis, maar een gevoel, dat alle eigenbelang buiten sluit.

Emile verstoorde den zoeten droom, waarin Dora leefde, geen enkel oogenblik; een eerbiedige schroom weerhield hem om haar naar de koude werkelijkheid terug te voeren; ja onder den indruk van haar stemming scheen het hem wreedheid, heiligschennis toe.

Immers, het zal niet altijd zoo zonnig en vroolijk blijven in het moederhart; na de hoogste zaligheid wacht haar wellicht de diepste smart; immers het kan zijn, dat ze heden een zachte stemme verneemt: »gij, gezegende onder de vrouwen!» en morgen het vreeselijk woord: »Vrouw, een zwaard zal door uw ziel gaan!»

De moeder heeft het noodig, de zoete hoop, het teeder geloof, dat op geen anderen grond dan haar moederlijk gevoel berust; ze behoeft ze, schoone droomen en heerlijke visioenen — al kunnen ze den adem der werkelijkheid niet doorstaan! Als al haar liefde en zorg het dierbaar kind niet behouden konden, en de vader neerzit in doffe wanhoop, te vergeefs luisterend naar de voetstapen van den lieveling, die nog kort geleden weerklonken door hun blijde woning . . . dan heft de moeder het gebogen hoofd op . . . heeft ze daar geen wiekgeklep vernomen, was het wellicht haar kleine engel, die neerdaalde om arm moedertje te troosten?

Als de angebeden zoon, hun trots, hun hoop, verloren ging en de vader vloekend zijn naam uitspreekt voor de laatste maal, dan knielt de moeder op de plek, waar hij eenmaal als schuldeloos knaapje speelde, en bidt en twijfelt niet; ook dan nog als hij niet wederkeert tot den goeden weg en betreurd wordt als een, voor wien geen hope is, dan opent de moeder in stormachtige nachten haar venster en tuurt . . . of hij wellicht komen mocht, de langverwachte. . . .

En als de laatste hoop verdwenen is voor deze aarde, dan kan nog de moeder de moegeweende oogen opheffen naar den hemel. Dan kan ze nog droomen dat op dien schitterenden lichtbol daarginds haar vroeggestorven engel rondzweeft, ontvoerd aan smart en pijn; dan kan ze nog gelooven dat op de groote star, die haar elken avond zoo betekenisvol tegenflonkert, de verloren zoon veilig is aangeland, na zijn moeielijke zwervenstochten.

Er is een eindelooze kracht, een onuitputtelijk geduld, een eeuwignvloeiende bron van alles vergevende liefde noodig voor het moederschap; de moeder behoeft meer

dan alle andere vrouwen, meer om haar zwakheid te sterken als haar het harte overvloedig van nooit gekende zaligheid, meer als het haar dreigt te breken van naamlozen weedom . . . wie zou haar dat willen ontrooven?

't Waren gelukkige dagen, en wat er veel toe bijbracht om die dagen niet slechts gelukkig, maar ook kalm en genoegelijk te maken, was het feit dat de jongelui niet hadden wat mevrouw Broks noemde: soesah met de bedienden.

Al de verschrikkelikheden, die ze in Holland gehoord hadden omtrent wraakzuchtige Javanen, die het oogenblik maar afwachten, waarop ze u met hun kris kunnen doorboren en jaloersche vrouwen, die bij voorkeur uw diner kruiden met tijgerhaar, bamboeschrapel of andere vergiften, verloren langzamerhand hun verschrikkelijkheid, zooals de sprookjes van moeder de Gans hun bekoring verliezen — omdat men ze niet meer gelooft.

Gelukkig hadden ze nog maar een klein aantal bedienden noodig. De huisjongen was meteen dispensier, de paarden-koe-stal- en tuinjongens waren in een persoon vereenigd; de kokkin zorgde voor vrij goed eten en Niam was alles in alles.

»Hemel Dora, je zult dat oude monster toch niet in huis nemen?» had Emile geroepen toen mevrouw Broks, hen Niam toezond. En doodelijk verschrikt had hij gezwegen toen Niam met iets, dat naar een bos geleek op haar tanig gezicht, zeide: »Ouwe monster, ja tapé goed, heel goed toewan!»

En het mensch had zichzelf niet te hoog geroemd.

Ze was een schat voor Dora, die zeker niet met haar traktementje zou zijn toegekomen, zoo Niam er niet ge-

weest was, om alles zoo voordeelg te gaan inkoop op den passar, en alles zoo zuinig uit te geven in den goe-dang, om brutaal overvragende Chinezen te woord te staan en onschuldige kippenkooplui te bepraten; om een wakend oog te houden op de andere bedienden en eindelijk om voor haar heer en mevrouw die goedkoope, maar daarom niet minder smakelijke gerechten te bereiden, die het geheim zijn der Indische keuken.

Dora had een gemakkelijk leventje. Niam naaide voor haar op de machine, hield haar kamer in orde, bergde de wasch op, legde haar kleeren klaar, zoodat ze er maar naar had te grijpen, knoopte de laarsjes toe, kapte de zijden krullen, commandeerde Kromo, joeg den tuinjongen voort, maakte der kokkin de noodige standjes en — regeerde mijnheer en mevrouw!

Het ongeluk wilde dat haar daden van geweld jegens Dora bijna altijd de goedkeuring wegdroegen van den jeugdigen echtgenoot.

Er zou een dinétje bij den assistent-resident zijn.

»Niam, mevrouw wil pakéan blauw, misti klaarmaken,» beval Dora in haar treurig maleisch, dat ze met een meid, die hollandsch verstond, nooit leeren zou.

»Tida boléh,» zei Niam kalm. »Meprou tida paké corset: meprou paké jakkie!»

Dora werd boos. Dat werd nu toch te erg!

»Kan niet,» sprak Niam weer, »Kan niet! Toewan moet spréék.»

Toewan sprak en mevrouw ging in haar »jakkie.» — Dora was te ijverig van aard om niet nu en dan door een vlaag van werkzaamheid te worden aangegrepen.

Maar dit streed lijnrecht tegen Niam's principes.

»Een njonja betoel moet niet werk,» besliste ze, terwijl

ze Dora den stofloek uit de handen nam, »ada sampé orang djawa.»

Weer was Emile het met Niam eens. —

Maar ook zijn beurt zou komen.

Er was 's morgens koempoelan geweest en de Van Sons hadden met de andere controleurs de rijsttafel gebruikt bij den assistent-resident; 't had Dora vermoeid en ze zat in sarong en kabaia, die genotvolle dracht voor vermoeide dames, in de achtergalerij; toen Emile thuis kwam met de mededeeling dat Van Trecht en de controleurs Stricke en Bruinis na den eten een partijje kwamen maken.

»Er is gelukkig melk voor de koffie,» zei Dora.

»Nu, laat dan den jongen het speeltafeltje klaar zetten, en knap jij je wat op.»

Nu wist Emile zeer goed dat dit opknappen niets meer of minder zijn zou, dan zich van top tot teen te verkleeden, maar hij had gaarne dat Dora de heeren ontving en hield zich dus maar of hij het niet wist.

Dora had geen lust; Emile hield vol, en ze zou hoogstwaarschijnlijk hebben toegegeven zoo Niam niet tusschen beiden was gekomen. Hoe kon toewan nu zoo iets vergen? Foei! had hij dan geen kassian? Enfin, ze had hem gewaarschuwd, mevrouw was moe, mevrouw moest rust hebben.... toen Van Trecht met teleurgestelden blik op de deur der achtergalerij, die gesloten bleef, vroeg of mevrouw ziek was, moest Emile antwoorden dat ze wat vermoeid was en zich liet excuseeren.

De assistent-resident zei bij zichzelf dat hij kon begrijpen hoe men een vrouw als Dora wat veel toegaf maar dat hij nooit zooveel nut van Jenny zou gehad hebben, als hij haar in het begin had toegestaan vermoeid te wezen.

Niet altijd echter onderwierp Emile zich zoo gedwee aan Niam's bevelen. Soms verzette hij zich; dan verklaarde hij met luider stem dat het bespottelijk was dat oude mensch in alles haar zin te geven, en dat als Dora haar gezag dan niet wist te handhaven, hij eens toonen zou wie baas was in huis.

Maar toen Dora zich minder wel begon te gevoelen, toen ze slapeloze nachten en pijnlijke dagen had, toen hij geen raad geweten zou hebben als Niam daar niet geweest was met haar zachte vingers, haar onhoorbaren tred, toen hij haar daags altijd gereed vond om te helpen, 's nachts als een trouwen hond haar vond liggen voor Dora's bed, altijd geduldig, altijd blijmoedig, toen begon hij zich niet alleen te onderwerpen, maar zekeren dag betrapte hij er zich op, dat hij zoozeer zijn waardigheid vergeten kon om het oude zwartje de hand te drukken en met tranen in de oogen te verzekeren dat hij nooit vergeten zou wat ze voor mevrouw was geweest.

leuningstoel te kijken naar de blauwe wolkjes uit zijn sigaar, klaarblijkelijk het middagdutje voortzettend, waarin hij straks zoo wreedaardig was gestoord.

Emile vond het onverantwoordelijk, dat hij hier in de voorgalerij sigaren lag te rooken; schandelijk, dat hij zoo kalm en rustig bleef; onmenschelijk dat hij Dora's lijden niet beproefde te verzachten, en voortdurend liep hij de vuisten te ballen tegen den goeden man, die het eenige deed wat hij doen kon: wachten.

En dan die mevrouw Broks! Wat was het voor een nonsens van dit domme schepsel om telkens te zeggen dat het uitmuntend gaat en dan zoo imbécile te lachen, wat bezielde het mensch dat zelve nooit een kind ter wereld had gebracht en dus niet het minste recht had om mee te praten?

Neen! dan was Niam nog beter, die, terwijl de tranen haar over de wangen stroomden onder voortdurende »kasians!» en »sajangs!» haar mevrouw streelde en liefkoosde alsof ze een klein kind was.

»Een kopje thee, Van Son?»

»Dank u wel," zegt Emile, die het vreeselijk ongevoelig vindt om nu aan theedrinken te denken.

»Nu je behoeft niet zoo boos te doen, jongenlief," roept mevrouw Broks. En dan, terwijl ze de hand op zijn schouder legt, gaat de goede ziel voort:

»Niet dat ik je iets kwalijk nemen zou, kasian! 't Is hard voor een man, ja?»

»Ja, heel hard!» antwoordt Emile, een weinig met haar verzoend. »'t Gaat immers goed?» vraagt hij dan, misschien voor de twintigste maal.

»Zeker! Uitmuntend! 't Is een plezier om te zien!»

»Monster!» denkt Emile. »Dat een plezier om te zien!»

»Ja, beste jongen," zoo begint mevrouw Broks na een kleine pauze, waarin ze niet zonder genot haar thee slurpte, »ja, ik heb al dikwijls bijgewoond . . . akelige gevallen ook, ja man? . . . O, hij slaapt, geloof ik, nog een beetje — maar ik zeg altijd, ze praten over de ure der benauwdheid voor de vrouw, maar als je goed bedenkt dan is het ure der benauwdheid voor den man.»

Emile, die reeds voor lang heeft uitgemaakt dat mevrouw Broks nooit andere dan gekke dingen zegt, vindt nu dat haar woorden enkel wijsheid zijn.

Eindelijk wordt de dokter wakker en na drie kopjes thee gedronken en nog een sigaar gerookt te hebben, besluit hij eens naar mevrouw te gaan kijken.

't Is goed, want Emile, die haar trouw gezelschap hield, is zeker tienmaal naar voren gekomen om te zien wat »die vent toch uitvoert?» en kwam nu juist voor de elfde maal, met weinig vriendschappelijke bedoelingen.

Nauwelijks is de heer Broks binnengetreden of hij doet den jeugdigen echtgenoot opmerken, dat zijn onophoudelijke heen en weer loopen niet strekken zal om de lijderes te kalmeeren, en mevrouw Broks, die, alsof het zoo behoorde, zijn plaats heeft ingenomen aan Dora's bed, fluistert hem toe, dat het kraken van zijn laarzen hinderlijk is . . .

Hij doet de laarzen uit en gaat zitten. Juist begint hij zich af te vragen hoe het gevoel van stillen trots en rechtmatige zelfvoldoening, dat hem in de laatste maanden vervuld heeft, zoo eensklaps wijken kon voor het grievend zelfverwijt dat hem nu aangrijpt, als Dora hem verzoekt haar niet zoo strak aan te kijken; het agiteert haar zoo . . .

Met moeite onderdrukt hij zijn opkomende drift, en

valt neer op een stoel in het donkerste hoekje van het vertrek, dáár zal hij dan toch wel niemand hinderen
 »Och, Van Son, zou je even opstaan, ik moet bij die kast zijn.»

Hij houdt het niet langer uit; hij vliegt naar buiten. Hij moet lucht hebben! Hij zal een eind den weg oploopen maar hoort hij daar niet roepen? Neen, 't is verbeelding geweest! Maar toch, hij moet terug, hij mag haar niet alleen laten, alleen met al die ongevoelige menschen, die het maar niet begrijpen willen, dat ze in gevaar verkeert; die niet weten hoe zwak en teer ze is, zijn dierbare engel. Veel te zwak en te teer voor wat ze nu heeft door te staan o God! als het eens niet goed afliep als

Hij stormt weer naar huis, en komt binnen om iedereen in den weg te loopen en zich daarvan volkomen bewust te zijn.

En dan spreekt men nog van de ure der benauwdheid voor de vrouw!

»Ik geloof dat het niet lang meer duren zal,» spreekt de Esculaap en Emile beeft waar hij staat.

Daar roept Dora zijn naam; ze smeekt hem toch vooral dicht bij haar te blijven, hij knielt voor haar neder en tracht haar moed in te spreken, haar te wijzen op het geluk dat haar wacht eensklaps voelt ze een traan op haar hand; ze strijkt met de bevende vingers over zijn ontroerd gelaat en als ze daar nog meer tranen vindt, sluit ze de oogen met een dankbaren, gelukkigen glimlach.

Hij blijft haar hand vasthouden — dat doethaar goed, heeft ze gezegd — hij schikt de kussens terecht; hij

wuift haar koelte toe, hij is dan toch niet zoo geheel onbruikbaar als die anderen schijnen te meenen

Maar hoe maakt weldra zijn verontwaardiging jegens »die anderen,» voor dankbaarheid plaats.

»Kasian! kasian,» roept de zoo zwaar miskende moeder Broks en met de teederheid eener moeder en de handigheid van eene oude baker steunt en helpt ze; soms loopt ze iets omver, of trapt ze iemand op de voeten; ook schijnt ze een onweerstaanbare behoefte te hebben om ieder in de handen te knijpen, maar telkens weer klinkt haar bemoedigend: kasian!. telkens vat ze haar taak weer op

Ook den dokter dien hij straks een ongevoelig monster schold, had hij nu wel willen omhelzen, als hij ziet hoe zacht en geduldig hij is, als hij hem de zweetdruppelen van het voorhoofd ziet wisschen, om van tijd tot tijd, bevangen door een plotselinge vrees voor beroerte aan zijn das te trekken, of naar buiten te vliegen in wilde vaart

Daar klinkt een kreet, een kreet, die in ieder ander oogenblik een wanklank zou genoemd worden, die nu al de aanwezigen in de ooren klinkt als hemelsche muziek.

»O God! Dora!»

En dan wordt er geen geluid meer vernomen.

Want, er is op deze aarde één gevoel te groot, te rijk, te heilig, dan dat er woorden voor zouden gevonden worden in eenige taal; 't is het gevoel, dat nu de borst doorstroomt van den gelukkige die zich luid snikkend heeft neergeworpen voor de sponde, waarop zijn kind rust in de armen zijner gade.

XIX.

Als te voren bestraalde een vriendelijk zonnetje de controleurswoning, als te voren geurden en bloeiden de rozen in den tuin, maar daarbinnen was een zonnetje opgegaan, daarbinnen bloeiden bloesems van hoop en vreugd zoo schoon als nooit voor dezen.

Toch had de geboorte van den eersteling hun een kleine teleurstelling geschonken.

Het jeugdig echtpaar namelijk, geheel onbekend met dat veelbelovend, maar daarom niet minder leelijk artikel: — pasgeboren kinderen — verwachtte iets heel beeldigs; iets als een wassen popje met roode wangen en blonde krullen en groote heldere kijkers; ook konden ze, terwijl Niam en mevrouw Broks met het kleintje bezig waren, haast hun ongeduld niet bedwingen, zoo verlangden ze om het »beeldige» te zien.

»Een meisje,» riep de dokter, »en een heerlijk, dik kind!»

Weinige oogenblikken later legde mevrouw Broks het Emile in de armen.

Emile kuste het paarschroode klompje vleesch met de toegeknepen oogjes, Dora deed hetzelfde, daar mevrouw

Broks dit klaarblijkelijk van hen verwachtte; toen keek Emile Dora en Dora Emile aan en — — — keken beiden een anderen kant uit.

»'t Is net dat oude vrouwtje uit het gasthuis te Delft,» dacht de jeugdige vader en was boos op zichzelf om die gedachte.

»Een meisje!» zei Dora, »juist mijn wensch! En niet waar, dokter, ze zal wel opknappen?»

»Astàgà, per là!» riep mevrouw Broks en voor het eerst zagen ze de goede ziel boos. »Opknappen, wel ja! Broks! Broks! als je toch denkt dat zulke kijk in de werelds een kind krijgen, alsof het maar zoo niets is, en dan nog durven praten van opknappen!»

Niam stelde haar mevrouw gerust, zoodra de dokter die, de omstandigheden in aanmerking genomen, zijn vrouw wel wat druk vond, haar met een zacht lijntje verwijderd had. Kleine kinderen leken nooit mooi, beweerde zij, als de oogharen en wenkbrauwen er maar eens waren en de neus wat in zijn fatsoen was gebracht, dan zou mevrouw eens zien; het was net mijnheer! — — —

Nu lachten ze om die vrees. Het oudsch gezichtje had zich ontrimpeld en ontplooid; het paarschrood was in een zacht rose overgegaan; de groote kijkers staarden in de van weelde tintelende oogen der verrukte moeder en nu en dan waagde Emile reeds te beweren, dat mevrouw Broks volkomen gelijk had en het een pracht van een kind was.

Heden was het de dag der dagen. Bij het bezoek van den dokter had Dora gevraagd of ze haar kamer niet zou mogen verlaten, het was zoo zacht buiten en ze be-

gon zich zoo te vervelen. De dokter had gaarne zijn toestemming gegeven en toen Emile thuis kwam om te rijsttafelen, vond hij zijn vrouw op haar oude plaats zitten en 't was hem of hij nu eerst ten volle gevoelde welk een schat hij had mogen behouden; haar, of ze in al die dagen nog niet vurig genoeg had gedankt voor haar geluk.

»Njonja misti makan,» zei Niam, die heel goed bemerkte hoe Dora het eten vergat om haar man, de duizend kleine liefdeblijken te schenken, die ze hem zoo lang had moeten onthouden.

Het gerammel en geraas van een reiswagen deed zich op den grooten weg hooren; het klappen van de zweep, het geroep der loopers scheen Dora luider dan gewoonlijk, een oogenblik later zagen man en vrouw elkander verbaasd aan: de reiswagen reed hun erf op.

»Hou je maar bedaard, kind,» zei Emile, »ik zal even gaan zien en je dadelijk bericht brengen.»

Maar vooreerst had hij geen gelegenheid tot het nakomen van die belofte.

Uit den grooten wagen steeg, na heel veel voorbereidende maatregelen, een breede, plumpe figuur, die met een plof op den grond neer kwam; Emile voelde twee zware handen op zijn schouders en een diepe basstem bromde: »Wel kerel, wat doet me dat een plezier! Ja, dat had je niet gedacht dat je mij hier zoo op eens voor je zoudt zien, maar weet je, wat ik zeg tegen mijn goed wijf: »Als het kalf niet bij de koe wil komen, zeg ik, dan moet de koe maar naar het kalf toegaan. En zoo zie je me hier nu, en als ik mag, dan blijf ik acht dagen.

»Ajo jonges bawa masok barang! Jullie kunt me toch logeeren, ja?»

Emile was eerst alleen verbaasd geweest over den onverwachten gast, maar langzamerhand be kroop hem een geheime angst, dat die gast of een ontsnapte krankzinnige, of iemand in zwaar beschonken toestand zijn moest.

»Zeker mijnheer,» bracht hij eindelijk uit, »als ik weten mag, wie u zijt?»

»Wie ik ben?» vroeg de gast, zijn trouwe, bruine oogen wijd opensperrend van verbazing. »Heb ik je dat nog niet gezegd? Weer net een streek voor mij! Wel, ik ben oom Jan!»

»Oom Jan? Bent u oom Jan. Welkom, hier! Dora, hier is oom Jan!»

De begroeting was zoo hartelijk, dat oom Jan er de tranen van in de oogen kreeg; spoedig zat hij tusschen man en vrouw aan de rijsttafel, en de jongelui hadden gelegenheid den veel besproken oom, eens nauwkeurig op te nemen.

Er was iets ruws in zijn voorkomen, in den klank van zijn stem, ja, zelfs in de keus zijner woorden, maar het was de ruwheid van den zeeman, de ruwheid, die, te midden van de gemaaktheden en onnatuur rondom ons, het hart weldadig aandoet; de ruwheid, die zacht en week wordt, zoodra ze te doen heeft met kinderen of vrouwen. Men zag het aan zijn manieren, dat hij een beschaafde opvoeding genoten had, maar ook, dat hij zijn leven niet altijd had doorgebracht in de beste kringen der Indische samenleving. Zijn rug was gekromd, zijn handen waren vereelt, zijn gelaat was verweerd als van iemand, voor wien het leven niet is voorbijgegaan, zonder veel werk en veel ontbering; er was echter iets in zijn hartelijken lach, in zijn krachtigen handdruk, in zijn vriendelijke oogen, dat getuigde, hoe die strijd

des levens, zijn warm hart trouw en goed had gelaten.

»Wat kijk je me aan, nichtje,» vroeg oom Jan, toen ze dien middag aan de thee zaten, »ben je nog niet gewoon aan dien raren oom?»

»Neen, dat niet,» zei Dora, niet weinig verlegen, »maar ik zit er telkens over te denken, hoe het mogelijk is, dat u een broër zijt van . . . papa Van Son!» Het »papa» Van Son kwam er bij Dora altijd eenigszins aarzelend uit.

»Ja, er is altijd een groot verschil tusschen ons beiden geweest,» zei de heer Van Son, terwijl een donkere wolk over zijn straks zoo vroolijk gelaat trok.

»Arnold was een geheel ander mensch; en 't is geen wonder dat hij zooveel voorspoediger en gelukkiger is in de wereld dan ik.»

»O, oom! u begrijpt Dora verkeerd. Zij en papa hebben nooit veel sympathie voor elkkaar gehad en ze heeft me daar straks nog gezegd, dat uw rond, open gezicht haar zooveel meer aantrok, dan papa's koude trekken.»

»Jullie bent een paar lieve, goede kinderen,» zei oom Jan met een dankbaar knikje, »maar je hoeft om mij niet te jokken; dat Arnold in alle opzichten boven me stond, heb ik altijd geweten en als ik het niet geweten had, dan zou Lala's gedrag — — — jullie weet dat toch zeker? — — — ik bedoel, Emile, van je moeder en mij — — —»

»Neen.»

»Weet je dat niet? Dat wij een blauwen maandag geëngageerd geweest zijn — in stilte natuurlijk, omdat ze nog te jong was — en dat, toen Arnold thuis kwam van de académie — — — enfin, we zullen maar zeggen, dat ze hem toen verkozen heeft boven mij. Ik dacht, dat je dat alles wel gehoord zoudt hebben, thuis.»

»Neen oom, daar weten we niets van. Zoals ik u van middag reeds vertelde, pa spreekt heel weinig in den huiselijken kring — en dan nog noemde hij zelden uw naam.»

»Niet? Maar mijn brieven kwamen toch?»

Een donkerrood overtoog Emile's gelaat. »Uw brieven. . . ?»

»Ja, mijn jongen, ik schreef altijd tweemaal 's jaars, en je vader beantwoordde mijn épistels met een kort, maar hartelijk woord. Heb je nooit iets gehoord van die correspondentie?»

»Om u de waarheid te zeggen, neen,» zeide Emile oprecht. »Er kwamen wel eens brieven, maar papa zei, dat ze alleen over geldzaken handelden.»

»Geldzaken? Wel jongen, als men geen geld heeft, kan men moeielijk correspondeeren over geldzaken. Maar ik begrijp het wel. Het zal nog zijn, zooals vroeger. Arnold is me nooit genegen geweest! Nooit! En dat mijn eenige broër!» Oom Jan verzonk in droef gepeins en boog het grijze hoofd dieper en dieper op de breede borst.

Emile legde de hand op zijn schouder. »Al sprak papa niet dikwerf over u, oom, wij allen hebben steeds in liefde aan u gedacht.»

Weldra begonnen de jongelui den eenvoudigen, hartelijken man lief te krijgen, en hoewel hij zijn verblijf reeds tot veertien dagen gerekt had, schrikten zij er van, toen hij van heengaan sprak.

»U gaat in geen geval weg, vóór u ons uw levensgeschiedenis verteld hebt,» zei Emile.

»Ja oom, dat hebt u ons beloofd, en we rekenen er stellig op,» riep Dora. »Kom, waarom zoudt u het nog

het liefst hebben — 't klinkt vreemd, maar och! er is zooveel in een moederhart, dat wij niet begrijpen kunnen."

»Juist oom!» zei Dora hem hartelijk toeknikkend.

»Zoolang zij leefde, heb ik me altijd goed gehouden — en daar dank ik God voor dat ik haar geen verdriet aandeed — maar helaas! juist op den leeftijd dat men een moeder zoo noodig heeft, moest ik haar verliezen."

»En grootpapa? Was die niet goed voor u? En tante Aleida?"

»Mijn vader? Och kinderen, hoe minder ik daarvan zeg, hoe beter. Zie je — dat, waarvan we zoo even spraken, die zachte deernis, die een moeder voor haar minder bevoorrecht kind heeft, die kan, geloof ik, een vader niet gevoelen — — — Aleida was toen reeds getrouwd en had genoeg te stellen met haar lichtnis van een man; zij dacht aan mij niet. Arnold keerde na prachtige examens als meester in de rechten terug; Lala zag hem en was dadelijk den leelijken, dommen broër vergeten om Arnold te fêteeren, zooals iedereen hem fêteerde. Ze verbrak in alle haast onze verbintenis, smeekte mij nooit te verraden dat er iets tusschen ons had bestaan en geen drie maanden later engageerde Arnold zich met mijn meisje, met het liefste meisje van de stad, want Emile, je moeder was een dotje, mooi en lief en vriendelijk en zoo vroolijk als een vogeltje in de lucht.

»Het huwelijk was volkomen naar papa's zin. Arnold was zijn trots en vreugde; hij bracht hem in de gezelschappen, hij was altijd bij den braven, degelijken, hooggeroemden zoon en — — — hij vergat maar liefst dat hij nog een zoon had — dien jongen waarmee hij nooit eer zou inleggen. Als mijn lieve moeder er toen nog

maar geweest was, kinderen — och, dan zou ik een geheel ander mensch zijn geworden.

»Soms heb ik later gedacht dat als Arnold zich mijner een weinig had willen aantrekken — — — maar het is zoo, ik kon niet eischen dat een jong mensch, die nooit een duim breed van het rechte pad was afgeweken, zich zou inlaten met iemand als ik. Want ik zal het je maar rond uit zeggen, kinderen, ik raakte meer en meer van den goeden weg af. Het bewustzijn van minderheid, dat me altijd in het bijzijn van Arnold vervolgde, drukte mij neer en maakte mij korzelig; zijn groote braafheid verveelde me en ik was overal liever dan in het gezelschap van mijn strengen, koelen vader of mijn volmaakten broer. Weldra begonnen mijn slechte neigingen, door moeders liefdevolle leiding bijna ten goede bestuurd, mij te overheerschen — — — komaan, kinderen, 't is voor een oud man niet alles om aan zijn neven en nichten te vertellen, dat hij in der tijd — — —"

»Neen zeker, oom; spring dat tijdperk maar over," haastte Emile zich uit te roepen.

Oom Jan streek met de hand over het voorhoofd en scheen in gepeins verzonken. Op eens hervatte hij den draad van zijn verhaal.

»Zoo was ik langzamerhand zesentwintig jaar geworden en stond op de wereld, zonder betrekking, zonder vooruitzichten. Ik begreep dat het zoo niet langer gaan kon, en kwam met vader overeen, dat ik naar een ander werelddeel vertrekken zou, wanneer hij mijn schulden, mijn overtocht en mijn uitrusting betaalde.

Arnold en papa wenschten niets liever, dan mij ver weg te zien — er is geen plaats voor den verloren zoon bij zulke voortreffelijke menschen; — en daar Indie

in mijn verbeelding altijd het land der belofte geweest is, besloot ik daar mijn fortuin te beproeven. Na een koel, ja bijna vijandig afscheid — alleen Lala was bitter bedroefd en hing me snikkend aan den hals — ging ik naar het graf mijner moeder; haar zachtverwijtende oogen hadden me honderdmaal voor den geest gestaan bij mijn uitspattingen en, zoo er nog één onbedorven plekje was in mijn hart dan was het, waar ik haar dierbare herinnering bewaarde. Ik deed op haar graf een gelofte en — God weet het, hoe zwaar het mij is gevallen, ik heb die gelofte gehouden. Wat er vroeger ook met me is voorgevallen, een werkzaam en eerlijk leven heeft veel goed gemaakt, en je kunt je oom Jan gerust de hand drukken, Emile — — —”

»Arme oom!» zei Dora, terwijl ze opstond, den grooten grijzen lok weg streek en een hartelijken kus drukte op het gerimpeld voorhoofd van den ouden man.

»Wel, wel,» zei ze, met een opgewektheid, die dienen moest, om haar aandoening te verbergen »daar hebben we onze arme Emy heelemaal vergeten! Ik ga even zien, hoe ze het maakt en dan moet u ons vertellen, hoe het u in Indië is gegaan.»

»Laat zien, 't was in het laatst van 18..,» zoo begon oom Jan, toen Dora weer binnenkwam, »'t was in het laatst van 18.. dat ik met de Smyrna uitzeilde; het volgend jaar half Maart, kwam ik te Soerabaia aan.»

»Wat oom? Van November tot Maart?»

»Ja mijn jongen, maar 't was geen mailboot; 't was maar een kolenschip en bijgevolg geen vlugge zeiler.»

»Een kolenschip?»

»Ja. De oude heer vond, dat ik hem genoeg gekost had, om niet ook nog eens duizend gulden voor mijn

overtocht te betalen. Al ging het langzaam, ik kwam er toch. Ik nam mijn intrek in het Marinehotel, en den volgenden morgen ging ik dadelijk op marsch naar het kantoor van Andersen en C^o., een firma die in tabak handelde en wie ik was aanbevolen. De chef van de firma was beleefd en hulpvaardig genoeg en mij werd dadelijk een plaatsing op een der tabaklanden toegezegd; maar bij nadere kennismaking ontried hij me ten sterkste bij de cultures te gaan, en gaf mij in bedenking liever een betrekking te zoeken op Soerabaia. Maar ik had zoo lang gedroomd van het vrije leven in de binnenlanden, ik had mij zulke illusies gemaakt van paardrijden door onmetelijke bosschen, van tiggergevechten en hertenjachten, dat ik er niet toe besluiten kon al deze genoemens op te geven, te meer daar ik vreesde, dat ik op het vroolijke Soerabaia wellicht niet bestand zou zijn tegen de verleiding. Op mijn verzoek werd ik dan ook spoedig daarop benoemd tot opzichter bij de tabak op een traktement van f75 's maands.

Reeds den volgenden morgen dreef ik in een prauw de Kalimaas af vol frisschen moed en goede voornemens. Mijn bestemming — dit vergat ik u te zeggen — was de residentie Bezoekie. De reis was alleronplezierigst, vooral door mijn onbekendheid met de taal en de slechte voeding, die ik met de schepelingen moest deelen. Gelukkig werd er eenige afwisseling gebracht, doordien de prauw met ijzer geladen was, en die lading bij verschillende suikerfabrieken moest afzetten.

Ik bezocht die fabrieken en vermaakte me daar uitmuntend. Alles was nieuw en vreemd voor me, ook de vreugde, die het bezoek van een Europeaan is, voor de bewoners dier eenzame plaatsen; ik vrees zelfs, dat ik

de vriendelijke ontvangst, die me overal ten deel viel, aan mijn beminlijke persoonlijkheid toeschreef. In een dier fabrieken woonde ik toevallig een maalfeest bij; ik herinner me nog, hoe ik getroffen werd door den gullen vriendschappelijken toon, en de groote hartelijkheid, die hier heerschte, maar ook, hoe ik verbaasd stond over de vrijheden, die men zich permitteerde. Na drie dagen prettig feestvieren werd ik uitgeleide gedaan naar mijn prauw, alsof ik een oud vriend was; waarlijk, dat bezoek had me goed gedaan aan het hart.

We gingen er nu wat vlugger over heen en eindelijk en ten laatste kwam ik te Bezoekie aan. Mijn beurs was reeds zoo geslonken, dat ik het verstandig oordeelde mijn intrek te nemen in een logement van den tweeden rang, waar het, zelfs voor Indië, het land der slechte logementen, ongeloofelijk slecht was.

Ik trok er me echter weinig van aan, daar ik dacht mijn reis dadelijk te kunnen vervolgen. Maar jawel! ik werd beleefd verzocht mij ten residentiekantore te vervoege tot het visiteeren van mijn pas.

In die dagen moest men namelijk voorzien zijn van een verblijfsakte die men van residentie tot residentie liet afteekenen.

Baar, als ik was, dacht ik nog dat men de kantoren op den bepaalden tijd opende, en stond ik precies ten negen ure in mijn beste kleeren voor het residentie-bureau.

Om tien uur stond ik er nog; om half elf kwam een oppasser de deuren openen en tegen elf uur verwaardigde hij zich me te vragen wat ik begeerde. Ik was bezig hem te antwoorden — en dat ging niet zoo heel gauw in zijn werk, daar ik nog geen matador was in het

Maleisch — toen ik van achter verraderlijk werd aangevallen door een smoushondje. In een oogenblik had hij een lap uit mijn fijnen, zwarten pantalon gebeten, en juist zou hij hetzelfde met mijn kuit doen, toen ik, ontstemd door het lange wachten en misschien meer nog door het gezicht, dat die oppasser bij mijn maleisch trok, het dier een fermes schop gaf.

De schop scheen goed aangekomen, ten minste het woedend gekef werd nu een akelig gehuil en zeer tevreden over mijn wraak, begon ik juist de schade aan mijn pantalon op te nemen, toen een barsche stem me toevoegde: »Meneer, wie geeft u het recht mijn hondje te schoppen?»

Het was de resident. Een kort vierkant manneke, met groene oogen die vuur (of alcohol) schenen te spuwen, zóó rood, zóó dik, zóó woedend, dat ik niet twijfelde, of ik zou hem oogenblikkelijk in een beroerte zien blijven.

Ik boog diep en antwoordde, terwijl ik hem mijn gescheurde broek liet zien, dat die er mij het recht toe gaf.

Ofschoon ik tot op den dag van heden nog niet begriip waarom, vond de resident in mijn antwoord reden om nog woedender te worden. Hij schold me voor een brutalen vent en zei dat hij me in den boei zou laten zetten, als ik het waagde nog eens zijn hondje te schoppen.

Ik zei, dat het geenszins mijn voornemen was, daar het beestje vooreerst genoeg had, en ik straks de plaats ging verlaten — als de resident maar zoo vriendelijk wou zijn mijn pas af te teekenen.

Nu geloofde ik zeker, dat de beroerte gekomen was,

en wilde juist den oppasser roepen, toen hij lucht kreeg door uit te brullen: »Brutale kerel, wat denk je? Dat ik klaar moet staan voor iederen vuilen landlooper, die verkiest op mijn bureau te komen? Maak dat je weg komt!»

»Zoo hond, zoo resident,» zei ik en maakte rechtsomkeert. Wat had ik gedaan? Toen ik den volgenden morgen mijn pas kwam halen, heette het, dat de resident ziek was, den daaropvolgenden kon hij me niet ontvangen, dan was hij uit jagen, dan op inspectie en dit duurde acht dagen lang, tot ik al mijn geld had opgeteerd, en voor altijd geleerd had dat men in Indië vóór alles de residenten te vriend moet houden. Ik wil je nu wel bekennen, kinderen, dat ik de laatste drie dagen voortdurend om zijn huis heb rondgezworven, in de hoop, dat die ellendige hond zou buiten komen en ik verzeker je, dat hij dan niet weer naar binnen zou zijn gegaan, maar eindelijk kreeg ik dan toch mijn pas en kon de reis voortzetten. —

Na twee dagen bracht een rossinant me ter plaatse mijner bestemming, het prachtig gelegen Wondorono. Een inlander wees me het gebouw waar de administrateur, onder wien ik werken zou, de heer Valstert, woonde, en waar ik door zijn lieve, zachte vrouw, op de innemendste manier ontvangen werd.

Meneer Valstert was op weg om een rijk man te worden, en scheen onder die genoegelijke bezigheid geheel te vergeten, hoe het hem te moede was geweest, toen hij nog een arm man was. —

Wat ik zoo hier en daar toevallig van hem hoorde, had me geen hooge opinie van zijn beminlijkheid gegeven, maar toch had ik het niet zóó verwacht. Zijn be-

hard gezicht stond zoo honds, zoo wreedaardig, zijn manieren waren zoo gemeen, zijn toon tegen mij was zoo onbeschoft, dat al de lieve voorkomendheid van zijn vrouw noodig was, om den onaangename indruk wat te verzachten. —

De man had, uit de verschillende standen, die hij doorliep, de ondeugden behouden; hij was laf en bang als een snijdersknecht, ruw als een matroos, kruipend als de klerk van een groot heer, en overheerschend als een parvenu.

In den loop van den avond, kort na het eten, werd Valstert even geroepen; en nauwelijks had mevrouw zijn voetstappen hooren wegsterven op het kiezel, of ze trad haastig naar me toe en riep uit: »Och mijnheer, wat ik u bidden mag, ga toch niet naar die onderneming.»

»Maar mevrouw, waarom niet?» vroeg ik.

»Waarom niet? Omdat het . . . omdat het een pesthol is, een hel! Waarom niet? Omdat ik er jonge, levenslustige, krachtige mannen als gij, heb zien heengaan, die zijn teruggekomen als verliederlijkte ontzenuwde dronkaards.»

»Maar mevrouw, wat moet ik beginnen? Ik heb geen andere betrekking, geen geld, om terug te keeren. Ik kan toch altijd beproeven — — —»

Met radelozen angst in de oogen, hief ze haar vermagerd gezicht, tegelijk met haar gevouwen handen, naar mij op.

»Ik smeek u, ik smeek u — — —»

Valstert kwam plotseling binnen en ik had vóór het naar bed gaan geen gelegenheid, om mevrouw nog toe te spreken; ik kon dien nacht geen oog toedoen, en 't was te vergeefs, dat ik den volgenden morgen heel vroeg

opstond in de hoop haar nog alleen te ontmoeten. Valstert was nog vroeger op geweest dan ik, en na een haastig ontbijt, reden wij weg. Och, wat heb ik nog dikwijls aan haar gedacht, hoe ze daar in de achtergalerij stond, me de hand drukte en maar niets anders zei, dan

»Houd u goed, houd u goed!»

We reden op een paar flinke paarden, en de frissche morgenlucht, zoowel als de gezonde beweging, gaven me weer wat moed; ik ging de zaak al wat minder donker in zien, en begon me zelf reeds illusies te maken van het vrije leven te midden van deze heerlijke natuur, toen Valstert op eens zei: »Hier is het,» en zijn paard inhield. —

't Was een kale plek, met tabaksvelden in de verte en een inlandsch huisje op den achtergrond.

»Hier moeten twee schuren komen; het bouwen daarvan zal vooreerst uw werk zijn; de mandoer, die daar ginds in dat huis woont, zal u wel terecht helpen.»

»En waar moet ik mijn intrek nemen?»

»Mijn intrek nemen?» vroeg Valstert met een hatelijken lach. »'t Is of je een russische prins ben, die met gevolg reist. Ik zou me maar opschieten bij den mandoer of anders kun je jezelf wel een huisje bouwen. Nu adieu, je weet je werk! Mandoer!» en hij sprak lang en geheimzinnig met den inlander, die hem zeer nederig te woord stond.

Ik trok in bij den Javaan, die mij veel beleefder ontving dan de heer Valstert gedaan had, maar hoe heusch de menschen ook waren, 't was mij onmogelijk in dat Javaansche huis te wonen, en spoedig had ik de laatste vijftig gulden, die ik bezat, gebruikt om een bamboewoning te bouwen, die ik van de noodigste meubelen

voorzag; namelijk een tafel, een paar stoelen, een balé-balé, en een kast, waarvan de vorige eigenaar den sleutel had weggemaakt. Enkele artikelen van weelde, die ik uit Holland had meegebracht, werden nu hier en daar bevestigd en gaven nu aan het geheel een nog armoediger aanzien.

Het effect, bijvoorbeeld dat zekere sluimerrol van wit en roze met zijden kwasten maakte op een stoel, die door vroegere bezitters met zwarte plakaten was geteekend, of van de antimakassers, die ik over de vuile kussens van mijn balé-balé spreidde, — ik bezat geen sloopen — was welbeschouwd akelig. Een allerliefst hoekplankje van rood fluweel met witte schelpen — een cadeau van je mama, Emile, werd door mijn jongen gebruikt om de flesch klapperolie te bergen. Tot onze verontschuldiging moet ik hier bijvoegen, dat het het eenige plekje in huis was, waar de mieren niet kwamen.

Van een paar nieuwe hemden scheurde ik gordijnen en mijn mooie gekleurde dassen gebruikte ik als embrasses. Ik had enkele schilderijen, die me op treurige wijze aan mijn verleden herinnerden en een portret van mijn moeder, dat ik de eereplaats gaf. Toen ik, zoo goed en zoo kwaad het ging, was ingericht, besloot ik mijn collégas, de andere geëmployeerden, eens te gaan opzoeken. Ik kleepte me keurig netjes en deed handschoenen aan, daar het een eerste visite gold.

Toen ik de woning van mijn naasten buurman, op ongeveer een uur afstands van den mijnen, naderde, klonk me reeds van verre een vroolijk gejuich tegen. Ziezo, dat schijnt me hier een goede boel te zijn, dacht ik, maar naderbij komend, bemerkte ik, dat, wat ik voor een vroolijk gejuich gehouden had, niets dan een woest

en schor schreeuwen was. Ik trad het huis binnen, en zag een tooneel, dat ik nooit vergeten zal. Op de balé-balé, de enkele stoelen en den grond lagen een achttal mannen, allen in slaapbroek en kabaca en op bloote voeten, hier en daar stonden groote kelderflesschen jenever en in een hoek een paar vuile inlandsche meiden bezig met tandakken. Mijn verschijning bracht eerst verbazing, toen een uitbarsting van woeste vroolijkheid te weeg; de meiden kwamen me dadelijk besnuiven en bekijken, en ondertusschen hoorde ik uitroepen: »Dat heeft hij, de baas! O, wat een mooi pakkéan! Goed voor de lombert! Je speelt toch ook op de orgelpijpen van Hoboken?» en de kelderflesch werd me toegeschoven. —

Een enkele van de mannen stond op, om mij te groeten. »U treft het niet, mijnheer,» zei hij, »we vieren van avond den verjaardag van een der heeren en — — — u bent waarschijnlijk nog niet gewoon aan onze manier van feestvieren. —»

»Neen,» zei ik ontsteld, »en ik zal er wel nooit aan gewoon raken.»

»Dat dacht ik eerst ook,» antwoordde hij. »Maar kom aan, laten we wat naar buiten gaan; men stikt hier van den rook. Wat kan ik u geven? Een kop thee misschien? Ajo Djan, kassi théé.»

De thee smaakte me bijzonder, al werd ze uit het zonderlingste servies ter wereld geschonken; de trekpot had geen tuit, de melk was in een leeg groenteblikje gegoten en de suiker werd met een stuk pisangblad uit een mosterdpot geschept.

»U houdt dus ook niet van zulke feesten,» vroeg ik, toen we een weinig kennis hadden gemaakt.

»Ik neem er gewoonlijk deel aan,» zei hij, »maar van

avond kon ik niet; ik heb gedronken als de anderen, maar — — — ik kan maar niet vroolijk worden!»

Ik zag dat zijn gelaat zich zenuwachtig vertrok, ja, dat zijn groote zwarte oogen vol tranen stonden, maar ik durfde niet verder vragen.

»U moet weten,» zei hij, na een lange stilte, »mijn kind, mijn eenig kind ligt zwaar ziek.»

»En u bent hier?»

»Ja, en ik ga niet naar huis terug voor — — — het gedaan is. Ik kan het niet langer aanzien; ik word gek... begrijpt u wel wat het is, je kind te zien sterven en geen hulp voor haar te kunnen krijgen, geen dokter, geen medicynen zelfs!»

De man schreide. Ik weet niet of het door het contrast was van het woest getier binnen, met die radelooze wanhoop, maar ik weet, dat ik nooit in mijn leven zoo getroffen ben geweest, als op dat oogenblik.

»Misschien kan ik u helpen,» riep ik uit, en vertelde hem dat ik voor dokter gestudeerd had, en hoewel ik nooit het eindexamen gedaan had, gerust op mij durfde nemen een gewone ziekte te behandelen.

Nog vóór ik had uitgesproken was hij opgesprongen en weinige oogenblikken later waren we op weg naar zijn huis, dat maar op een kwartier afstands was gelegen. Het huisje was gebouwd op een kleine hoogte en vrij wat netter, dan dat der andere geemployeerden, er was een tuintje met bloemen voor, er hingen helderwitte gordijnen voor de vensters, en alles was zoo keurig in de verf, alsof het uit een speelgoeddoos kwam. Het kind, een lief meisje van vier jaar, lag in een brandende koorts, vóór haar ledikantje zat de moeder, een mooie inlandsche vrouw.

»Hebt u medicijnen?» vroeg ik.

»Quinine, anders niet, en die kan ze niet inhouden.»

Op mijn verzoek ging hij onmiddellijk te paard zitten en reed naar mijn huis om mijn medicijnkist te halen, ik deed wat ik vermocht, bracht de twee volgende dagen aan het ziekbed van het kind door, en had het geluk het lieve meisje te behouden.

Van toen af aan was de vader mijn vriend. Was hij de eerste, hij bleef de eenigste onder al die mannen.

Met de anderen leefde ik op goeden voet, maar meer kon ik niet doen. Enkelen onder hen waren jongelui van fatsoenlijke afkomst, we hadden »den baron» zooals we hem noemden; die arme drommel had een idée fixe, dat als zijn familie wist hoe ellendig zijn bestaan was, hij onmiddellijk zou worden opgeëischt. Verder Willebrord, de zoon van een dominé; hij had in de theologie gestudeerd en soms, als hij dronken was, preekte hij zóó treffend, dat ons de tranen over de wangen liepen; ook Henri, mijn vriend, had een uitmuntende opvoeding genoten, maar niemand wist zijn naam of de reden van zijn verblijf in die akelige negorij; niemand durfde er hem ook naar vragen, er was iets in de persoonlijkheid van dien man, dat zelfs dien bandeloozen troep eerbied afdwong.

De anderen waren menschen zonder eenige beschaving; weggelooopen matrozen, ontslagen kolonials en inlandsche kinderen. Die gevoelden zich uitmuntend op hun plaats. Ze smulden van hun nassi en kwee-kwee, leefden tevreden met hun afschuwelijke dulcinéa's en deden veel meer met hun traktement dan wij, wat me alleen raadselachtig bleef, zoolang ik niet bekend was met het geheim van den sinjo, om nu hier dan daarmee een slátje

te maken, en op honderd manieren den inlander af te zetten. Ze hadden hun feesten, jagen en visschen; als er dan een wild zwijn of kidang geschoten, of een lekker zoodje visch gevangen was, werd er een diner gegeven. Soms ook hadden we danspartijen. Een speelde op de harmonica, een paar dansmeiden deden hun gemiauw hooren, maar de groote pret bestond eigenlijk in het drinken.

Zich te bedrinken was regel, maar meer nog onder de Europeanen, dan bij de kleurlingen. Eerst vond ik het schandelijk, later vergefelijk, eindelijk moest ik bekennen, dat het een natuurlijk gevolg was van de omstandigheden. Ver van de beschaafde wereld, geheel aan ons zelf overgelaten, hadden we niets, om ons tot het goede op te wekken. Lector? »Neem liever een blad tabak in je handen,» zei Valstert, zoo dikwerf we daarom vroegen. Couranten? »Wel ja, om altijd te kijken of er ook een baantje openkomt. Neen!»

Geen ernstig, degelijk man kwam ons eens toespreken; ik heb geen geestelijke gezien in de vijf jaren, die ik er doorbracht; de dokter kwam alleen bij zeer ernstige gevallen; geen maatschappelijke plichten, geen fatsoenlijke omgeving, konden ons binnen de palen der betamelijkheid houden en — wat het ergste was — we zagen nooit vrouwen!

Was er maar één fatsoenlijke vrouw in ons midden geweest! Maar er kon natuurlijk geen sprake van trouwen zijn op dat traktement, in die negorij! En toch — er dient iemand te wezen om het eten te koken, het huis schoon te houden, de kleëren te verstellen en honderd dingen meer! Ik ben altijd netjes en ordelijk van aard geweest, en ik ergerde me half dood aan den vuilen boël,

waarin ik leven moest. Ja kinderen, je moet je ouden oom niet uitlachen, maar dikwerf heb ik gewenscht dat ik maar getrouwd was met mottige Mie, je weet wel, Emile, die oude meid van je grootpà."

»Och oom! Onmogelijk!»

»Ja jongen, wat zal ik je zeggen? Men moet eerst in zoo'n heidenschen troep geleefd hebben, om zich te kunnen begrijpen hoe een mensch verlangen kan naar een schoongewasschen gezicht onder een helderwitte muts en een paar flinke werkhanden, rood van de groene zeep en het koude water.

Eindelijk besloot ik tot het nemen van een inlandsche huishoudster. Ze was geen schoonheid, maar voor een javaansche vrij netjes; mijn huis begon er beter uit te zien, mijn kleeren werden gelapt, en voor het eerst, zoolang ik in Indië was, kreeg ik vrij goed eten. Ik was den koning te rijk, en hield haar in eere; toen ik me overtuigd had, dat ze volkomen te vertrouwen was, gaf ik haar den sleutel van de kast, waarin ik mijn uitrusting bewaarde, en liet haar den baas over alles, wat ik bezat.

Mijn geluk zal zoowat een maand of zeven geduurd hebben, toen ik, na een afwezigheid van een paar dagen, naar huis terugkeerde en Sarinah daar niet vond. Ik maakte er me niet ongerust over, maar verwachtte haar terug voor den nacht. 's Avonds kwam »de zeeman», zoo noemden we een der opzichters, en ik maakte hem deelgenoot van mijn angst. »Kan ze ook door een tijger verscheurd of door een slang gebeten zijn?» vroeg ik.

»Heb je al eens in je kisten gekeken?» antwoordde de zeeman.

»Neen, hoe dan?»

»Wel, dat zou ik eens doen!»

»Och," zei ik, terwijl ik den sleutel zocht, 't was een goede, brave meid, en daarbij hield ze veel te veel van me, om me te bestelen."

De sleutel was nergens te vinden, maar de zeeman trok de kast open, die ongesloten was, wat dan ook een onnoodige voorzorg zou geweest zijn, daar hij geheel was leëg gedragen. Weg waren mijne nette jasjes, weg mijn mooie overhemden, weg, mijn laatste paar laarzen, ja, weg zelfs mijn hoogen zwarten hoed — ik vraag me nog altijd af wat ze daarmee mag hebben uitgevoerd. Zoo eindigde mijn eerste kennismaking met de vrouwen van het morgenland.

Dikwijls, maar altijd op ongeregelde tijden, om ons te kunnen overvallen, kwam de heer Valstert ons bezoeken; zeer zelden had hij een woord van lof, altijd veel te berispen, en zijn gevloek en getier hield gewoonlijk niet op, vóór hij zijn paard de sporen gaf om terug te keeren.

Juist den dag na het verdwijnen van Sarinah, vereerde hij me met een zijner onverwachte verschijningen; hij had van mijn wedervaren gehoord.

»Zoo, Van Son, hoe gaat het? Ik hoor, je mooie boeltje is zoo naar de maan?"

»Ja, mijnheer."

»Nu, dat is maar goed ook! Ik houd niet van die geurmakers onder mijn geëmploijeerden. 't Is alleen om de anderen de oogen uit te steken! En — nu zal het met je deftig visites maken ook wel gedaan zijn."

»Ik hoop het niet, mijnheer."

»Nu, daar zou anders niemand veel bij verliezen." Je moet weten, kinderen, dat ik, om toch niet geheel te verwilderen en ook uit behoefte om eens een beschaafde vrouw te ontmoeten, soms mevrouw Valstert ging opzoe-

ken. Ze was altijd even voorkomend en hartelijk. Als haar man niet thuis was, wat ik nog al eens trof, brachten wij te zamen zulke genoegelijke avondjes door, dat ze lichtpunten vormden in mijn donker leven. Altijd had ze een attentie voor mij; nu eens was het een pakje oude couranten of uitgelezen boeken; dan weer een versnapering of een aardigheidje in mijn huishouding; zij was mijn beste vriendin en trouwe raadgeefster en dat ik in die ellendige omgeving niet geheel en al ontarend ben, had ik voor een groot deel te danken aan den goeden invloed, dien zij op mij uitoefende. Ik besloot dan ook om niet tegenstaande de hatelijke aanmerking van Valstert, mijn bezoeken daar aan huis niet te staken. Geen maand later zocht ik mevrouw Valstert weer op; maar hoeveel moeite en hoofdbrekens het me kostte, om fatsoenlijk voor den dag te komen — neen, nichtje, je zoudt het niet gelooven. Sarinah had me zes zakdoeken gelaten — waarschijnlijk bij ongeluk. — Twee daarvan gebruikte ik om een paar kousen te maken; in een derden naaide ik wat plooiën en spelde hem zoo op de borst, om als overhemd dienst te doen. Gelukkig had ik nog een netten das, die veel bedekte; schoenen leende ik van Henri; het zwarte pak werd afgeborsteld en zoo kon ik me voor een paar uurtjes, met heel veel verbeeldingskracht, weer eens voorstellen, dat ik een heer was. Mevrouw Valstert was nog liever dan gewoonlijk, als wou ze me mijn armoedig pakéan doen vergeten — — — maar Dora is moe, niet waar?"

»Ja, oom en het is over twaalfen. Maar één vraag: hoe was het mogelijk dat u en die andere lui niet probeerden, om weg te komen?"

»Probeerden? Wel, jongenlief, ik geloof dat ik meer

dan honderd malen op alle mogelijke soort advertenties geschreven heb. Maar — of het kwam doordat wij de couranten zoo laat in handen kregen of doordat, zooals beweerd werd, Valstert, door wiens handen de brieven gingen, ze verdonkermaande, zooveel is zeker, dat nooit een onzer antwoord ontving. De meesten hadden het dan ook al opgegeven, om weg te komen; enkelen, omdat ze door drank en uitspatting reeds te zeer ontzenuwd waren, om nog handelend op te treden; anderen, omdat ze zoo diep in de schuld zaten bij Valstert, dat er aan geen loskomen meer te denken viel. Je moet weten, daar er veel gedobbeld en nog meer gedronken werd; op Wondorono waren de geëmploijeerden dikwerf in geldverlegenheid. Valstert was altijd bereid, om hooge voorschotten te geven en zoo had hij hen langzamerhand bijna allen in zijn macht gekregen. Maar nu morgen de rest, kinderen!"

XXI.

Het was oudejaarsavond, de derde, dien ik in het land mijner ballingschap doorbracht en we waren op weg naar de woning van mijn vriend Henri, waar we den laatsten dag van het jaar zouden vieren; toen zijn jongen ons tegemoet kwam met een briefje aan mijn adres, maar aan allen gericht. Ik ken het, geloof ik, nog woordelijk van buiten:

»Beste vrienden!

»Vier den oudejaarsavond maar bij een van de anderen. Ik heb er geen lust in, want het is mijn laatste. Ik ben, op het oogenblik dat ik Cesar wou doodschieten, door hem gebeten; hij was dol! Ik waarschuw vooral niet in mijn nabijheid te komen, je zoudt toch niet worden toegelaten. Vaartwel, vrienden! Van Son, heb medelijden met mijn vrouw en kind! — — —

HENRI."

Ik zie nog de bleeke ontstelde gezichten voor me van al die woeste mannen, ik hoor nog dat angstig fluisteren, waarmee ze zich om mij heen drongen.

»Hij moet sterven; er is geen redding," zei eindelijk de baron.

»En Tina en Kamisah?" vroeg de zeeman, »moeten we die maar aan haar lot overlaten?"

»Ik ga er heen," zei ik. »Adieu!" En ik gaf mijn paard de sporen.

Ik vond niemand dan de kleine Tina, die schreiend voor het huis zat. »Cesar is dood, en papa wil niet bij Tina komen," snikte ze.

Henri had zich opgesloten. Toen hij mijn stem hoorde, kwam hij naar buiten — — — en, ja, kinderen, wij vielen elkaâr om den hals en snikten even hard als kleine Tina deed.

»Ik weet dat er geen redding is," zei hij, eindelijk bedaard; »ik voel het gif al in mijn bloed; maar ik geloof toch, dat ik nog een paar uur den tijd heb. Kom, laat ons nog wat rustig praten." Nooit zal ik dien kalmen, stillen maanlichtavond vergeten. Hij vertelde mij zijn geschiedenis, hij noemde me zijn waren naam; een naam, die onder de eersten wordt gerekend in Nederland; ik beloofde hem dat ik voor Kamisah zorgen zou; en toen de kleine Tina in slaap was geraakt op zijn schoot, en hij den laatsten, langen kus had gedrukt op haar lief gezichtje, legde hij haar in mijn armen; ik kon niet spreken, maar ik heb de stille belofte, die ik in dat oogenblik deed, altijd gehouden.

Die nacht ging rustig voorbij, maar nog voor de zon aan den hemel stond, begon het. O God! ik wensch mijn ergsten vijand niet toe, dat hij ooit moet bijwonen, wat ik toen heb bijgewoond! Dat gillen, dat brullen eindelijk van dorst, dien schuimenden mond, dat vertrokken gelaat, die oogen, die niets menschelijks meer had-

den. — — — Er kwam, na uren van woeste razernij, een oogenblik van kalmte; hij nam een fluisterend afscheid van Kamisah, van Tina en ook van mij. Toen verzocht hij me de deur en het venster toe te spijkeren. Dat is het vreeselijkst oogenblik van mijn leven geweest, kinderen. O, het was of iedere hamerslag op mijn hoofd neêrkwam, of iedere spijker mijn hart doorboorde. — —

Tina lag op haar knietjes voor de gesloten deur. »Dag paatje, dag lieve paatje!» En soms werd zijn heesche stem gehoord, die antwoordde: »Dag engel, dag lieveling!»

Eindelijk moest ik hem zelfs dien laatsten troost ontnemen. Het sterke lichaam hield den strijd nog vol; de ziel was tot volslagen razernij overgegaan. Nog dreunen me die vervloekingen, die godslasteringen in de ooren; dat mocht het kind niet mede aanhooren! Zij drukte voor het laatst de lipjes op het sleutelgat.

»Dag mijn arm, lief, ziek paatje!» Maar er kwam geen antwoord meer! »Dag paatjelief.» Geen antwoord.

Toen bracht ik het kind weg.

Ik liep met haar een eind den weg op en beproefde wat te praten, maar het was doodstil op die eenzame plek in het bosch en boven het gegons der insecten, boven het gezang der vogelen, klonken de akelige kreten van den tot razernij gebrachten mensch. Ik kon minder dan iets anders die stilte verdragen in dat oogenblik; ik riep dus Tina toe dat ik haar haar moeder zenden zou en ging het huis weer binnen.

Maar Kamisah wilde er niet van hooren nu haar heer te verlaten; soms scheen het of de razernij, die hem had aangegrepen ook haar begon te bezielen; ze trok zich de haren uit het hoofd, ze gilte en smeekte om

hulp; dan weer lag ze stil en onbewegelijk op haar knieën voor de deur om hem door een kleine opening te kunnen zien. — — —

Eensklaps sprong ze op met een gil; ze greep mij bij den arm. Op hetzelfde oogenblik hoorden we een schot, daarop een zwaren val en — — — God dank! het bleef stil in de kamer! — — — — —

Natuurlijk nam ik Kamisah en het kind tot mij. De nette inboedel werd voor hoogen prijs verkocht; het geld in een ijzeren kistje geborgen en in mijn woning begraven. Ik geloof evenwel niet, dat, als het op den grooten weg gestaan had, een der onzen het zou hebben aangeraakt; zoo goed waren allen gezind jegens de wees van Henri.

Ieder was mij dankbaar, dat ik het kind wilde verzorgen; wat niets meer dan plicht was, werd opgehield als een goede, edelmoedige daad. Elk deed wat hij kon om mij mijn taak licht te maken. Nu, als het een goede daad was, dan werd hij rijk beloond! Zonder de kleine Tina zou ik misschien even diep gezonken zijn, als de meeste mijner lotgenooten; maar toen dat lieve, schuldellooze engeltje mijn huis binnenkwam, was het of ze al wat goed in me was, wakker riep; al de teedere en zachte aandoeningen, waarvoor mijn hart vatbaar is — en ik verzeker je,» zei oom Jan, terwijl hij zich op de breede borst sloeg, »dat hier heel wat teederheid verborgen zit — stortte ik uit op dat kind; en o, wat deed het me goed, weer te kunnen liefhebben!

Ik had dikwerf gewenscht, dat er een fatsoenlijke vrouw in ons midden woonde, om al die mannen wat in toom te houden, maar dit vierjarig kind had evenveel

invloed als eenige vrouw. De ruwe vloek bestierven mijn makkers op de lippen, als zij hen aankeek met die groote verbaasde oogen; de vuile liedjes werden niet gezongen, als zij daar op en neer liep, om haar pop in slaap te neuriën.

Ze hadden niet veel te missen, maar toch, deze sneed een wagentje, gene maakte een stoeltje voor haar: nu eens kreeg ze een lap voor een nieuw baadje, dan weer een paar schoentjes, en als er eens een enkele maal een klontong zich verwaardigde in onze kolonie te komen, dan werd zijn voorraad haast opgekocht voor Henri's kind. —

Maar haast nog kostbaarder geschenk dan het kind, bleek voor mij de moeder. Op het vreeselijk misbaar waarmee ze haar geliefden toewan beschreid had, volgde bij de arme Kamisah een tijd van doffe moedeloosheid; daarop kwam langzamerhand haar vroolijke werkzaamheid weer boven.

»Kasian, toewan, kasian!» zei ze op een goeden morgen, terwijl ze hoofdschuddend rondkeek in mijn verwaarloosd huis. En van dien gezegenden morgen was het, of er vriendelijke kaboutermannetjes mijn boeltje kwamen opruimen. Kamisah maakte het zich nooit druk; ik zag haar zelden werken, nooit redderen, zooals de hollandsche vrouwen zoo graag doen; maar de muren werden gewit, er kwamen tikars op den grond, mijn kleeren lagen netjes gewasschen in de kast, langzamerhand kreeg ik er nieuwe bij; we aten wel heelemaal indische kostjes, maar alles was smakelijk toebereid, ja, zoover ging in die gelukkige dagen mijn weelde dat er een helderwit tafellaken en een servet voor Tina en mij op konden overschieten. Ik werkte met ijver en kreeg

een traktementsverhooging van vijftwintig gulden 's maands. Daar Tina niets kostte en Kamisah, zoodra ze mijn huishouding wat op orde gebracht had, nog tijd vond om kwee kwee te maken en daarmee een aardig duitje te verdienen, werd ik, op mijn manier, een welgesteld man. Wat meer zegt, ik had eindelijk dat, waarnaar ik zoo vurig verlangd had in mijn eenzaamheid: een gelukkig thuis. Als ik vermoeid van het werk terugkeerde, dan kwam Tina me reeds van verre juichend te gemoet; dan had Kamisah gezorgd, dat ik alles in de beste orde vond, en als ik in de frissche koelte van den avond met die beiden voor mijn lief huisje zat gevoelde ik me gelukkiger, dan ik ooit gemeend had in die omgeving te kunnen worden.

Buitenshuis bleef het echter nog steeds even treurig. Valstert regeerde ons als een tyran zijn weerlooze onderdanen, de meesten zaten diep in de schuld en konden zich dus niet aan zijn gehate macht onttrekken; de enkelen, die, zooals ik, vrij waren om weg te gaan wanneer ze verkozen, moest hij natuurlijk meer ontzien; maar waar hij ze, in het geheim, plagen en benadeelen kon, daar deed hij het.

Er was, sedert mijn aankomst, maar weinig verandering gekomen in het personeel. Zooals ge weet, was Henri op die vreeselijke manier gestorven, maar ik vergat nog u te vertellen dat Willebrord ook kort daarna bezweek, aan een delirium tremens — zijn derde.

Ook de »baron» was uit zijn ballingschap verlost, maar op een beter manier dan de beide anderen. Op een mooien dag kwam Valstert aanrijden met een onbekenden, dien we dadelijk voor een groot heer hielden, te oordeelen naar de kruiperige beleefdheid, die Valstert hem

betoonde. De baron viel den heer om den hals en schreide als een kind; het was zijn broer, die kwam om hem los te koopen; zijn voorschot was meer dan zeventienhonderd gulden. Hij verliet ons met de belofte, dat hij ons niet vergeten zou en ons allen uit dien poel van ellende zou trachten te verlossen; maar we hebben na dien tijd nooit meer van hem gehoord.

Niet lang na den baron ontsnapte de zeeman. Hij was ziek; zijn huishoudster verzekerde ons, dat het kwade koortsen waren en Valstert die bevreesd was voor besmetting onder zijn slaven, verbood ons ten strengste bij den zeeman binnen te gaan. Enkelen slopen er toch 'snachts onbemerkt heen, verklaarden bij hun terugkomst, dat de zeeman er heel naar aan toe was en raadden ieder af het verpeste huis te betreden.

Acht dagen later zond Valstert den dokter. De langgesloten deur werd geopend; de vuile klamboe van het ellendig bed opgeslagen — er was geen zeeman! Reeds een dag of tien geleden was hij ontvlucht en Valstert gaf het op, hem terug te vinden, daar hij waarschijnlijk reeds lang het ruime sop had gekozen, toen zijn list ontdekt werd. Wat hadden we daar een pret over! vooral toen we hoorden dat Valstert bij hem te kort kwam. Vijf jaren waren voorbijgegaan sinds ik op Wondorono aankwam, toen er een groote verandering plaats greep. Door den politieken toestand stond de Europeesche markt uitermate slecht; tabak werd niet gezocht, plotseling daalden de prijzen en de verliezen voor de meeste planters waren ongehoord.

Het huis, waarvoor Valstert werkte, had ook een zwaren klap gekregen; de ondernemingen en daaronder Wondorono moesten worden ingekrompen, het europeesch

personeel werd tot op de helft verminderd; zij die bleven daaronder behoorde ik — kregen een traktementsverhoging van f25 's maands en ontvingen tevens dringende vermaningen om met inspanning van alle krachten aan den nieuwen oogst te werken.

Maar — er kwamen nog slechte berichten omtrent de prijzen der tabak, en veertien dagen na de nieuwe regeling kwam Valstert ons mededeelen, dat we allen ontslagen waren, om de eenvoudige reden, dat de onderneming was opgedoekt. —

Het ons nog toekomende traktement werd uitbetaald, maar Valstert weigerde gunstige getuigschriften te geven, en met een vloek op de lippen verlieten we de plaats; waar we onze beste krachten hadden ten offer gebracht, zonder ooit waardeering te vinden. Den laatsten avond in mijn oude woning ontving ik van mevrouw Valstert een pak kleertjes en een beurs met tien rijksdaalders voor de kleine Tina, ook was er voor mij zulk een lief, hartelijk briefje bij, dat ik om harentwil bijna haar man had kunnen vergeven. —

Na het verkoopen van onzen inboedel — ver beneden de waarde — en het afdoen van de loopende rekeningen, huurde ik een kar en voort ging het hortend en stootend op mijn helaas! zoo hortenden en stootenden levensweg.

Mijn voornemen was te beproeven, of ik niet op de eene of andere tabaksonderneming geplaatst kon worden, maar zeker was daartoe het oogenblik al zeer ongelukkig gekozen; immers, in die dagen werd wel vroeger personeel ontslagen, maar men dacht er nergens over, nieuw aan te nemen. Ik zag spoedig in, dat ik mijn eerste plan moest opgeven en vestigde nu mijn hoop op

andere cultures. Waar ik op onzen tocht maar den schoorsteen van een fabriek zag, klom ik van de kar af, en ging mijn diensten aanbieden; waar ik maar hoorde dat een landheer woonde, ging ik hem werk vragen, maar daar die ellendige Valstert mij geen getuigschrift had willen geven, wakte ik niet dat vertrouwen, dat noodig is om een betrekking te krijgen. —

Als ik van die vergeefsche tochten terugkwam, stak de kleine Tina mij reeds van verre haar mondje toe. »Kus Tina maar, paatje, dan moet je weer lachen,» riep het lieve kind, als ze zag hoe treurig mijn gezicht stond, maar al haar kusjes konden niet verhinderen, dat ik onze toekomst steeds donkerder begon in te zien.

Niet door mijn zuinigheid — want zuinig ben ik nog nooit geweest, — maar door Kamisah's overleg hadden we een duitje bespaard; — toen we vier weken op reis en zonder eenige verdienste geweest waren, was Kamisah's spaarpotje tot op den bodem geledigd.

Ik had de tien rijksdaalders bij het overige geld in Tines ijzeren kistje gedaan, met het vaste voornemen in geen geval aan dat heiligdom te raken, maar — — — toen het arme schepseltje schreide van den honger, en de moeder mij smeekte: »voor het kind! voor het kind!» wat moest ik toen doen?

Die eerste rijksdaalder, dien ik aan haar rechtmatig eigendom ontnam, o God, wat angstzweet die me gekost heeft! — later moesten de rijksdaalders, de bankbilletten volgen tot het laatste toe, want het arme kind, niet aan zulk een moeilijk leven gewoon, werd zwaar ziek; de dokter verbood ons verder te reizen en toen ze, na weken sukkelens, eindelijk herstelde, was er niets meer over van haar schat.

Wij moesten weer voort!

Kamisah hield goeden moed. Zij verkocht haar zijden slendangs en kostbare sarongs, zonder dat één spier van haar gelaat vertrok; zij zorgde voor mij en het kind, alsof zij zelve geene behoeften kende, alsof honger en gebrek voor haar geen bitterheid hadden. Wanneer Tina maar vroolijk was, hield zij zich heldhaftig aan hare bewering, dat alles wel terecht zou komen. Maar de eene dag na den anderen verliep en nog zag ik geen uitkomst.

Op een middag, toen de zon brandend op onze hoofden scheen, en de arme kleine onder een boom was neêrgezonden, kermende en steunende van vermoeienis, sloeg ik, moedeloos, en meer om mijn plicht gedaan te hebben, dan omdat ik eenige hoop op slagen had den weg in naar de woning van een tabaksplanter.

Er wandelde een heer, geheel in rood flanel gekleed, in de voorgalerij op en neder; hij scheen mij niet te bemerken toen ik aarzelend binnentrad. Een diepe buiging. Een genadig knikje. —

Een beleefd verzoek om werk. Geen antwoord. Een verhaal van mijn vorige betrekking; een opsomming van mijn bekwamheden. — »Niet noodig!» Toen een kreet, een zielekreet om brood, brood voor mij en mijn kind!

De man in het rood keerde zich om.

»Is honderd gulden 's maands genoeg? Ik heb niemand noodig, maar, als je daarmee tevreden bent, haal je kind dan maar hier — — —» en toen ik hem bedanken wilde: »Haast je wat, mijn kleine peuzels gaan zoo dadelijk aan tafel, dan kan ze meeëten.»

»Die man in het rood is mijn weldoener geworden. Zijn kinderen werden de vriendinnetjes van mijn kleine

Tina, zooals hij mijn vriend werd. Hij was zeer tevreden over mijn werk. Valstert had mij altijd zóó klein gehouden, dat ik geen zeer grooten dunk had van mijzelf als tabaksman; maar weldra begon ik te begrijpen wat ik waard was; toen ik spoedig van honderd op tweehonderd gulden traktement werd gebracht en na weinige jaren opklom tot zeshonderd 's maands. Zooals ik je onlangs reeds zeide, mijn chef is een van de rijkste tabaksplanters van geheel Indië; hij is nu naar Holland en ik ben administrateur over de grootste zijner ondernemingen. Ja, kinderen ik heb het nog getroffen; je moet zien, in wat een prachtig huis ik woon, en hoe ik alles naar mijn zin heb. En wat nog het mooiste van alles is, ik leg iedere maand over, daar ik, behalve mijn traktement nog heel veel buitenkansjes heb: vrij wonen, vrij paarden, vrij onderhoud van al mijn beesten, zooveel koelies als ik verkies voor mijn gebruik, een heerlijken groententuin, een prachtig erf met vruchtboomen, hout voor het kappen, enfin, honderd dingen, te veel om op te noemen, maar waardoor mijn huishoudkas aardig gestijfd wordt. Natuurlijk gaat dat overgespaarde geld in de zaak, evenals mijn kapitaaltje."

»Welk kapitaaltje, oom?"

»O ja, dat vergat ik je nog te zeggen. Zeven jaar, na mijn vertrek uit Holland, juist toen ik weer in de verdiensten was, stierf de oude heer; je weet hoe de erfenis tegenviel — — —?"

»Neen, oom!"

»Niet? Nu je moet weten, wij dachten dat mijn vader minstens een paar ton rijk was — iedereen hield hem voor een man van fortuin, en, ziedaar, toen hij kwam te vallen, bleek het dat er niet meer was dan een vijftien

mille voor elk van de kinderen. 't Was een erge tegenvaller voor me, maar enfin, ik heb mijn beetje geld dadelijk in de zaak gestoken en het is met mijn overgespaarde duiten er bij, nu reeds tot het driedubbele geklommen."

»Wist u zeker dat grootpapa rijk was?" vroeg Emile.

»Ja, zoo zeker als men dat ooit weten kan. Maar het schijnt dat de man op zijn ouden dag aan het speculeeren gegaan is en daarmee de helft van zijn fortuin verloren heeft. Enfin, het had erger kunnen zijn, je vader verdiende toen reeds geld als water, ik had genoeg voor ons drieën en tante Aleida moest het toch door haar losbol van een man zien opmaken."

»Wat ik zeggen wou, oom," vroeg Dora nu, »wat is er van de kleine Tina geworden?"

»Wel, mijn kind! Of eigenlijk niet mijn kind, maar — daar ik zelf nooit van die kleine engelen heb gekregen, gaf ik haar mijn naam, en dat durf ik zeggen, Tina van Son is het mooiste, liefste meisje uit de heele buurt — niet heel geleerd en niet eens fijn beschaafd: maar dat moest ook niet; want ik zou niet kunnen uitstaan, als ze met kleinachting neerzag op mij of haar moeder."

»Kamisah? Dus is Kamisah bij u gebleven?"

»Wat denk je van me, Emile? Dat ik Kamisah, die me trouw heeft bijgestaan in de dagen van mijn ellende, zou verstooten in mijn voorspoed? Neen, jongenlief, ik ben met haar getrouwd, zoodra ik dat eenigszins doen kon, en we leven zoo gelukkig en tevreden samen, als men hier op aarde leven kan!"

XXII.

»Hoe is het mogelijk, zoo'n verstandig meisje!»

Dat hadden de goede Delftenaren uitgeroepen, toen het langzamerhand bekend werd, dat Gertrude van Son in stilte geëngageerd was met Frank Hoogewerf.

Hij werd in Delft geboren, voerde daar alle kattenkwaad uit, dat in het brein van een onbegrijpenden schooljongen kan opkomen, was er diep beklagt, omdat hij, nog bijna een kind, plotseling zijn beide ouders verloor, hard beoordeeld toen hij, aan de academie, zijn heerlijke gaven ongebruikt liet, zijn vaderlijk erfdeel verkwistte, en hij is eindelijk een van die jongemensen geworden, wie aankomende meisjes en hoogere-burgerschool leerlingen met angstige bewondering aanstaren, mama's liever niet dan wél bij haar dochters zien en papa's tot waarschuwend voorbeeld stellen aan hun zonen.

»Hoe is het mogelijk? Wat een verblinding!» had ook Emile uitgeroepen, toen hij zijn zuster tevergeefs wees op zooveel, dat Frank Hoogewerf haar liefde onwaardig maakte.

»Hoe is het mogelijk? zoo'n diep bedorven mensch!» sprak Christina met afkeurend gebaar, zoo vaak de naam

genoemd werd van den zondaar, die haar zuster zich tot echtgenoot had verkozen.

Toch zou het, bij eenig nadenken, voor hen, die zich deze vraag stelden, niet zoo moeielijk geweest zijn haar op te lossen.

Vraagt men ook waarom de reiziger, die van dorst vermacht, bij een morsige sloot neerknielt en het vuile water drinkt, alsof het nektar ware? Wat deert het hem of het straks een walgelijke nasmaak zal achterlaten; de brandende lippen zijn bevochtigd, het verdroogd gehemelte is verfrist! Gertrude dorstte naar liefde en geluk met een begeerte als die van den reiziger naar een frisschen dronk, en niettegenstaande het hoofdschudden der Delftenaren, niettegenstaande waarschuwingen en tegenwerking, kon ze geen weerstand bieden aan het machtig verlangen, dat haar tot Frank Hoogewerf dreef.

Aan zijn zijde vlogen de uren voorbij. 't Was niet alleen de bekoring van zijn glimlach, de glans van zijn oog die haar boeide; zijn vroolijkheid deed haar lang bedwongen, lang ter neer gedrukten geest ontwaken; samen schertsten, samen spotten, samen lachten zij en als nu of dan het zacht gevoel bij het meisje den boventoon verkreeg, dan vond het weerklink bij den jongen man, die, hoe lichtzinnig ook, geenszins bedorven genoeg was, om niet al de bekoorlijkheid te gevoelen van zulk een schuldelooze verhouding.

Wellicht was er in het stille, kalme Delft nooit zoo beminnd als door deze twee gloeiende harten.

De gevaarlijke aantrekkingskracht, die de beminlijke losbol voor het onervaren meisje heeft, sleepte Gertrude mede; het genot dat er voor den jongeling, hoewel reeds gewoon aan grover genietingen, is gelegen in een liefde

die al wat goed in hem is, nog eenmaal met volle kracht wakker roept, vervoerde Frank.

't Was Gertrude's eerste liefde; 't was de laatste opflikkering van den heiligen gloed, die eenmaal Frank's borst had vervuld — — — — daarmee is alles gezegd!

Lente en zomer, herfst en winter zijn voorbijgegaan. De gelieven hebben zoete droomen gedroomd in het jeugdig voorjaarsgroen; ze hebben gekoosd en bemind en onder vurige kussen alles vergeten toen de rozen bloeiden in Hollands tuinen; ze hebben gekibbeld en zich verzoend bij het geel worden van de bladeren, maar toen de sneeuw was gevallen op de bank, waar ze elkaar hun liefde bekenden, toen was het gedaan met droomen en kussen, toen hield zelfs het kibbelen en verzoenen op. — — —

Moedig had het meisje de tegenwerking haars vaders, den spot harer bekenden gedragen; wat waren alle bezwaren, alle onaangenaamheden, zoolang zij ze te zamen droegen — — — had ze niet de zoete zekerheid, dat het beste haar bleef?

Neen, ze had zich niets beklagenswaardig, niets ongelukkig gevoeld. Ze mocht hopen; ze kon het tegenwoordige vergeten om zich weg te droomen in de toekomst; ze kon dagen lang teren op een vriendelijk woord, een lieven groet — — —

Maar toen de lange dagen kwamen, waarop ze 'n woord 'n groet missen moest; toen de hoop en het zoet vertrouwen langzaam en onwillig plaats maakten voor bangen twijfel; toen het doodelijk beangste hart zich zijn vrees niet bekennen wilde; de bevende lippen vragen deden, waarop het antwoord maar al te duidelijk zou geweest zijn, zoo ze den moed had bezeten het uit te

spreken; toen was het een lijden, waaronder het moedige hart dreigde te breken.

Wat duurde het lang voor ze zichzelf de waarheid bekennen wilde!

Frank was niet meer beminlijk, niet meer opgewekt; hij werd boos om een kleinigheid, kon geen scherts verdragen, was slecht gehumeurd in een woord!

Maar werd hij ook niet gekweld door allerlei zorgen? Is er iets dat zoo ongunstig op de gemoedsstemming werkt als telkens teleurgestelde hoop?

Hij werd minder geregeld in het schrijven en, als hij schreef, waren zijn brieven niet zoo lang en hartelijk als te voren, maar . . . wat viel er ook te vermelden? het werd zoo eentonig, zoo vervelend, dat vergeefs wachten op eene gunstige verandering in hun omstandigheden!

Bewondering, helaas! ze was niet meer te lezen in de oogen, die haar eenmaal met zooveel verrukking hadden aangestaard; ze zat weer voor haar spiegel en, liever dan hem te beschuldigen zeide ze zich de bittere waarheid, die het der vrouw zoo hard valt te hooren: ze was minder geworden. De grootste bekoorlijkheid van het aardig gezichtje, het schalksche, vroolijke was verdwenen; tegelijk met den lach om den lieven mond, tegelijk met den guitigen blik der brune kijkers — — — — hoeveel moeite ze zich gaf, hoeveel zorg ze bij iedere ontmoeting besteedde aan haar eenvoudig toiletje, ze was niet meer de Gertrude van een jaar geleden!

Honderd malen had hij gelachen om haar invallen; honderd malen gezegd, dat haar aardigheid hem boeide meer dan iets anders — ze beproefde aardig te zijn als vroeger om hem te boeien als vroeger, maar grappige invallen komen slechts voort uit een onbezorgd hart en

als ze in zijn bewolkt gelaat zag, dan bestierf de scherts haar op de lippen.

Niettegenstaande zijn verkoeling, niettegenstaande datgene, wat haar de oogen had moeten openen, zijn terugkeer tot de losbandige vrienden en uitspattingen van weleer, bleef ze hopen.

Frank's liefde was het eenige geluk, dat ze had gekend; is het vreemd als ze niet gelooven kon dat die haar zou ontnomen worden, is het wonder als ze morrend vroeg of dat dan te veel gevraagd was van het leven?

Mevrouw Van Son was nu wel niet eene der moeders, aan wie een dochter gaarne haar lief en leed vertrouwt, maar toch had het eenzame kind wellicht nog bij haar troost gezocht, zoo ze in het begin haar vertrouwen niet zoo schandelijk had misbruikt.

Gertrude kon haar anders geen gebrek aan belangstelling ten laste leggen. Ze vond, zooals ze aan iedereen verzekerde dat engagement van Trude »zoo iets uit een boek!» de geheimzinnige rendez-vous, die brieven bezorgd door omgekochte dienstdoden, 't was zoo romanesk!

En dan — wat ze niet zoo aan iedereen zeggen kon — het deed haar zoo'n innig genoegen dat Arnold met al zijn raadselachtigen invloed en listige berekening, het toch niet zoo zoover brengen kon, dat zijn kinderen hem gehoorzaamden. Emile was tegen zijn zin getrouwd, ook Gertrude zou het wel zoover brengen!

En — als het eenmaal tot een huwelijk was gekomen, niet waar, dan mocht ze immers bij hen logeeren, dan zouden ze naar de opera gaan te samen, dan kon ze nog eens prettige daagjes hebben; Frank was toch zoo'n

lieve aardige jongen, juist een echtgenoot zooals zij zich gewenscht had, toen ze jong meisje was.

Gertrude had een van haar wekelijksche ontmoetingen gehad. Het was laat geworden en bijna donker in de lange straat, reeds werden de lichten ontstoken in de winkels en ze haastte zich om zoo spoedig mogelijk thuis te komen.

Toen de breede voordeur geopend werd, op hetzelfde oogenblik dat ze de schel overtrok, zag ze het streng gelaat van Christine voor zich.

»Jij, Chris? Wel, je doet me schrikken! Stond je me op te wachten?

»Ja. Ik moet je spreken! Kom even in mijn kamer.»

»Ik heb anders op het oogenblik weinig lust tot praten,» zucht Gertrude, terwijl ze haar langzaam volgt, den donkeren trap op. »Hadt je me iets te zeggen?»

»Ja.»

»Ga je gang dan,» zucht het meisje terwijl ze moede-loos neervalt op den eersten stoel onder haar bereik.

»Trude, heb je Hoogewerf weer ontmoet?»

»Ja. Wat zou dat?»

't Was schemerig, duister bijna in de kamer, anders had Christina misschien die gloeiende wang, die brandende lippen opgemerkt, en zou ze voorzigtiger zijn geweest.

»Maar Gertrude, dat kan, dat mag niet langer — — — je compromitteert je met die ontmoetingen! Foei, je moest je schamen, een amourette aan te houden waar papa zich zoo bepaald tegen verklaard heeft.»

Er klonk een lach door het vertrek, een schampere lach, akelig om te hooren van roode meisjeslippen.

»'t Is waarlijk niet om te lachen, Trude.»

»Niet? O je weet niet hoe grappig ik het vind, die inmenging, die plotselinge verontwaardiging.»

»Ik meen dat ik daartoe wel het recht heb als oudere zuster?»

»O, je hadt nog tot heel veel andere dingen het recht als oudere zuster! Je hebt het recht Christien, om deel te nemen in mijn lot, om me te raden, te helpen, te bemoedigen, om, als ik dwaalde, me terecht te brengen, om me liefde te betoonen, om de plaats, die mama zoo slecht vervult, bij mij in te nemen zelfs! — Van al die rechten heb je nooit gebruik gemaakt — — — welnu dan, ik ontzeg je het recht om je nu met mij te bemoeien, — — — ik ontzeg je het recht om me met je vermaningen lastig te vallen.»

Een oogenblik zwijgt Christina verplet stil. Op zoo veel heftigheid is ze niet voorbereid.

»Maar Gertrude,» begint ze eindelijk. »Ik mag het niet langer aanzien. Ik moet papa waarschuwen!»

»Heb ik je ooit gevraagd het niet te doen? Ga je gang! Alsof het in papa's macht was, mij ongelukkiger te maken dan ik reeds ben!»

Christina is getroffen door de moedeloze wanhoop, die uit deze laatste woorden spreekt. »Ik zou het niet doen, Trude, maar — — — het is mijn plicht.»

Weer klinkt die schampere lach maar nu veel luider, veel langer dan daareven.

Gertrude is opgestaan. De hand uitgestrekt, de oogen, die vlammen en vonkelen in de vallende duisternis, strak gevestigd op haar zuster, barst ze los:

»Je plicht? Je plicht? Christien, maak je niet bespottelijk door te spreken van je plicht! Vraag je eens af, of je dien gedaan hebt jegens mij?»

En met een luiden slag valt de deur toe tusschen de beide zusters.

Ware Christina in dit oogenblik bijbelsch gestemd geweest, ze had zich voorzeker vergeleken bij de vrouw van Loth. Ze zat op haar stoel, de oogen strak gericht op de plaats waar Gertrude had gestaan, de handen opgeheven in stomme verbazing, een zoutpilaar gelijk.

Eindelijk komt een plotseling rood het bleek, strak gezicht kleuren. Het is de blos der verontwaardiging, de blos van den edelen toorn die bij brave menschen, als Christina, enkele malen kan worden opgewekt door de zondige daden hunner naasten.

Welk een zwarte ondankbaarheid! Welk een onrechtvaardige beschuldiging. Welk een schandelijke leugen!

Haar, Christina, te durven zeggen, dat ze haar plicht niet doet! haar, Christina, die er zelfs een lijstje op na houdt met rubrieken voor godsdienstige, huiselijke en maatschappelijke plichten!

En verzuimde ze ooit een der plichten op die rubrieken vermeld? Sprak ze niet dagelijks vier lange gebeden? Raakte ze ooit eenig voedsel aan zonder 's Heeren zegen daarover te hebben afgesmeekt? Las ze niet trouw in haar bijbel? Ging ze niet geregeld ter kerk, bezocht ze de armen niet en vermaande zij ze niet zoo gestreng, dat ze haar dikwerf verzochten maar niet terug te komen? Was ze geen voorbeeld van vlijt, orde, zuinigheid en ingetogenheid?

O, Gertrude moest wel diep bedorven zijn, dat ze zoo veel deugd niet wist te waardeeren!

Daar zag men reeds de treurige gevolgen van haar omgang met dat losbandig mensch. Ze betrad niet alleen

aan zijn zijde het breede pad, dat ten verderve voert; ze was reeds geslagen met blindheid voor de verdiensten van hen, die den smallen weg der deugd bewandelen. Arme verdwaalde Gertrude!

Eene christinne mocht niet haatdragend zijn — dat staat in de eerste rubriek — en ze wil een ootmoedig, lang en ernstig gebed opzenden tot Hem, die evenals zij werd gehoond en miskend. — — —

Het slaat half zeven — een huiselijke plicht roept Christine om thee te schenken en ze zal, liever dan een minuut na haar tijd beneden te komen, haar gebed uitstellen tot 's avonds.

Maar al heeft ze dien christenplicht nog niet kunnen vervullen, toch is ze in staat om op waardigen toon Gertrude toe te voegen: »Zuster, ik vergeef je!»

Gertrude zweeg, zooals ze den geheelen avond zwijgen bleef, in somber gepeins verzonken.

Nooit had Christina dan ook een minder geschikt oogenblik kunnen kiezen, om hare zuster de les te lezen, dan toen ze dien middag thuis kwam van hare ontmoeting met Frank Hoogewerf. 't Was een rendez-vous van twee gelieven, waarbij van alles sprake was behalve van de liefde; is er iets meer in staat om een arm meisjeshart te ontstemmen?

Toen Gertrude aankwam op de stille en eenzame plek, die ze hadden uitgekozen om elkaar te zien en te spreken, sedert den dag waarop Hoogewerf zijn formeel huwelijksaanzoek deed en door den notaris hoogst beleefd de deur gewezen werd, vond ze hem daar reeds. Als gewoonlijk trad hij haar met de grootste hartelijkheid te gemoet, maar toen ze de oogen naar hem ophief, keek

hij met bijzondere oplettendheid naar de andere zijde van den weg.

»Lieve beste Truus, hoe vriendelijk van je om te komen.»

»Natuurlijk ben ik gekomen — — — evenals woensdag,» antwoordt ze, terwijl het bloed haar naar de wangen stijgt.

»Dacht ik het niet dat ik een reprimande zou krijgen?» roept hij uit en nog altijd durft hij haar niet aanzien.

»Heb je die niet verdiend, Frank? Of denk je misschien dat het prettig voor me is om, als ik thuis reeds zooveel moet verduren, als ik papa's hatelijken lach en spottende aanmerkingen moet aanhooren over een meneer, die zich engageeren wou, en niet eens een week uit den Haag weg kan blijven, te moeten ondervinden dat het waarheid is, alles wat hij van je zeggen durft? Denk je dat het niet vreeselijk wordt die gedachte dat we gelukkig zouden kunnen worden — al was het dan ook over jaren — als je flink genoeg waart om te breken met je verleden en je aan te grijpen, zooals het een man past.»

»Ga je gang, Trude! Ga je gang! Zeg het ergste wat je bedenken kunt, en ik zal nog vinden dat je gelijk hebt. Het was onverantwoordelijk, ja, kind, het was schandelijk van me om onze afspraak te vergeten — — —»

»Je wist toch Frank, hoe ik mij daarop een geheele week verheug?»

»Ja, Trude, dat wist ik. En ik schaam me diep, lieveling! Ik begrijp dat je het me niet kunt vergeven...»

»Vergeven? O, dat deed ik reeds lang! Dat weet je wel, Frank! Maar toch, 't was hard, heel hard — — —»

De volle lippen trillen, de straks zoo verwijtende oogen worden afgewend om de opkomende tranen te verber-

gen — — — zoo ooit iemand berouw had, dan is het Frank Hoogewerf in dit oogenblik.

»Waar was je Frank, dat je niet aan onze afspraak kondt denken?» vraagt het meisje na een lange stilte, waarin hij aarzelend haar hand zocht.

»Waar ik was? Wel, Trude, waar kan een student het liefste meisje vergeten, als het niet in den Haag, in de opéra is?»

»En je hadt me zoo beloofd . . .»

Maar hoe berouwvol ook, Frank vindt dat hij nu genoeg berispt is, en op den knorrigen toon, die de laatste toevlucht is van den heer der schepping wanneer hij overtuigd werd van zijn ongelijk, vraagt hij: »Lieve, willen we over iets anders praten of naar huis gaan?»

Het antwoord is niet hetgeen hij van zijn wel heftig, maar altijd liefdevol meisje verwachtte.

Er is nog iets van de vroegere flinkheid in Gertrude overgebleven en zoo kalm, als sprak ze tot een vreemde, antwoordt ze: »Dan is het maar beter dat we naar huis gaan, want ik ben niet voornemens over iets anders te spreken. Adieu Frank!» en ze keert zich om.

Een haastige tred achter haar, een hand op haar schouder, een smeekend »Gertrude!» en ze ziet op in Frank's oogen — vol tranen!

't Was de oude geschiedenis, de geschiedenis haar reeds in zoo menig berouwvol uur toegeluisterd; hoe hij zich had laten meeslepen, hoe van het een het ander was gekomen . . .

Ze had plan gehad hem te zeggen wat ze dacht van dat losbandig leven, dat geld verteren, dat schulden maken; ze wilde hem ernstig onderhouden; ja hem vragen een eind te maken aan de verbintenis, die bij zijn levens-

wijze slechts tot last kon zijn; ze had de kleine speech, die ze houden wilde, reeds bij zichzelf opgemaakt maar . . . zijn oogen staarden in de hare; zijn hand drukte haar vingers, en ze zweeg, om hem toe te lachen, vervuld van een ongekende zaligheid, ze zag hem aan en de klachten over een geheele week van droefheid en teleurstelling verstomden voor dit ééne oogenblik van zoet genot. Ja, als hij, na te vergeefs een andere versoening voor zijn gedrag gezocht te hebben, verklaart dat het alles de schuld is van haar vader, die met zijn gehate tegenwerking hem het hoofd warm maakt, dan begint ze haast medelijden te gevoelen.

»Och, ik geloof dat papa anders in den laatsten tijd weinig aan ons engagement denkt,» begint ze, en dan, als verschrikt dat ze het ééne oogenblik kon vergeten: »Je weet het toch van Bernard?»

»Neen! Wat? Is hij niet door zijn examen gekomen?»

»O ja, dat wel! Hij is zelfs met No. 1 overgegaan naar de hoogste klasse. Maar . . . de arme jongen heeft dien zelfden nacht een bloedspuwing gekregen.»

»Groote God! Daar wist ik niets van! Wanneer is het gebeurd?»

Als Gertrude niet zulk een edelmoedig hart had bezeten, zou ze geantwoord hebben dat het gebeurd was in den zelfden nacht, dien Frank feestvierend doorbracht in den Haag. Nu zegt ze niet anders dan: »Een dag of acht geleden! 't Was vreeselijk, Frank! En het akeligst van alles vond ik het om papa te zien. Hij was zoo radeloos, zoo wanhopig . . .»

»Wat zegt de dokter?»

»Docter Ems raadt het Zuiden van Frankrijk. De professor, die uit Leiden kwam om Bernard te onderzoeken

was daar ook sterk voor maar dat is onmogelijk!"

»Waarom onmogelijk? Zou het te veel geld kosten?"

»O neen, dat niet! Je weet, voor Bernard was papa nooit iets te veel. Maar hijzelf wil er niet van hooren. Hij beweert, dat hij zou wegwijnen als hij niet meer naar school kon gaan. We hebben nu eerst ten volle begrepen hoe het als het ware, een idée fixe bij hem geworden is, dat hij studeeren moet, altijd doorstudeeren om bij al die hatelijke examens No. 1 te kunnen wezen!"

»Hoe is het mogelijk?" roept Frank.

»Ja, dat mag jij vooral wel vragen," antwoordt Trude maar met zulk een aardig lachje, zulk een teeder handdrukje, dat het gezegde al zijn scherpte verliest.

»Wanneer ga je nu promoveeren, Frank?"

»Ik dacht dat we niet meer over onaangename zaken zouden praten?"

»Noem je dat een onaangename zaak? Het middel om spoedig vereenigd te worden?"

»Wat heb ik je laatst gezegd, Trude? 't Is niet de kwestie van het promoveeren; dat is gauw genoeg gedaan; maar — als ik promoveer dan begrijpen mijn schuldeischers, dat ik Leiden ga verlaten en komen ze op me los. Nog iets anders waarmee moet ik al de onkosten betalen?"

»Als je oom Edmond nog eens vroegt om voor het laatst te helpen?"

»Oom Edmond wil niets meer van me weten, sints hij ontdekte dat ik zeker iemand heb verkozen boven zijn beminlijke Cornelia. 't Is schande. 't Is ongehoord," barst de jongeman eensklaps los, »'t is ongehoord, zooals die vent me behandelt; hij weet met zijn geld geen

raad en ik . . . wel, de kleeren die ik draag, het brood dat ik eet . . . niets is betaald!"

»En toch ga je zulke dure uitstapjes maken!"

»O, dat uitstapje heeft me geen cent gekost! Ik heb integendeel dien avond bijna tweehonderd gulden gewonnen met écarté."

Ze spreekt niet meer.

Hoe dikwerf heeft ze hem niet gesmeekt, dat hooge spelen na te laten! Immers, ze weet het, hoe het vrij aanzienlijk erfdeel, dat hem bij zijne meerderjarigheid ter hand werd gesteld, niet alleen door zijn verkwistende leefwijze, maar vooral door het spel zoo verbazend gauw tot niets is versmolten; ze weet, dat het spelen gepaard gaat met drinken en het drinken met losbandigheid, waaraan ze niet dan huiverend denken kan, en nu is zij het, die, moedeloos en ter neêrgedrukt, over andere dingen begint te spreken.

XXIII.

Zoals de oppasser aan de meid verzekerde, mevrouw was allerakeligst te keer gegaan, toen, enkele uren nadat de jongeheer was thuis gekomen met die erge roode kleur en oogen, die hem als kolen vuur in het hoofd brandden, hij op eens voorover was geslagen op de tafel, waar de champagne — voor het eerst, zoolang de oude meid zich herinnerde ooit gezien te hebben — in de glazen parelde: ja, ze had allerakeligst te keer gegaan, vooral toen die stroom bloed was gekomen. —

Iedereen was te zeer vervuld geweest met den doodsbleeken knaap in de armen van den radelloozen vader om op een zoo dikwerf voorkomende gebeurtenis, als een zenuwtoeval van mevrouw acht te geven; maar tot aller verwondering was het gebleken, dat Eulalia dezen keer waarlijk flauwgevallen was.

Wanhopig had ze haar kind in de armen gesloten; woedend was ze gaan schelden op die »ellendige schoolvossen, die haar arm, zwak ventje hadden voortgejaagd, tot hij er bij neerviel, en eindelijk — o, de meid wist het zeker, al hield de oppasser vol, dat ze zich vergist moest hebben, — eindelijk had ze den notaris bij de

schouders gegrepen, en hem in de ooren geschreeuwd: »Jou schuld, jou schuld, jou schuld!»

De notaris had niet, als naar gewoonte, haar met een enkel gebiedend woord het zwijgen opgelegd: bevend aan al zijn leden, had hij gesmeekt: »Neen! zeg dat niet, zeg dat niet!»

Mevrouw was zelfs daardoor niet tot bedaren te brengen. Maar toen dokter Ems kwam en verklaarde, dat er geen onmiddelijk gevaar was, en dat een reisje naar het zuiden van Frankrijk gewenscht zou zijn, veranderde haar stemming geheel.

Een reisje! Een reisje naar het zuiden van Frankrijk! Van Son had het te druk om mee te kunnen gaan — dus was zij de aangewezen persoon! O, wat zou dat heerlijk zijn! Natuurlijk zou Bernard door die zachtere lucht beter worden; natuurlijk zou Van Son nu haar onmogelijk kunnen weigeren om haar garderobe wat op te knappen, ja, enkele dingen vernieuwen; natuurlijk zou ze daar prettige kennissen aanknoopen; niemand zou daar weten, dat ze al een getrouwen zoon en volwassen dochters had; ze zou nog eens naar hartelust kunnen dansen, paardrijden misschien — — —

Als de notaris op zijn kantoor en Christina in de huishouding bezig was, — want alles moest even geregeld zijn gang gaan, alsof er niets gebeurd was, — nam Eulalia de taak van ziekezuster op zich. Ze deed het gaarne en met veel ijver; immers hoe beter Bernard werd verzorgd, hoe meer krachtige middelen hij gebruikte, hoe eer hij hersteld en het reisje mogelijk zou zijn. —

De zieke verlangde rust, niets dan rust. Op zijn verzoek legde Christina haar onafscheidlijken gezelschap,

een grof breiwerk voor de armen — ter zijde; op zijn verzoek moest Gertrude heel zacht en langzaam spreken, als ze hem voorlas; papa moest die dofstarende oogen niet zoo voortdurend op hem gevestigd houden, dat maakte hem zenuwachtig; — allen hadden zich geschikt naar zijn wenschen.

Maar dan kwam mama. De hakken van haar schoenen klaptten, de stijf gesteven ochtendjapon ratelde, de groote zwarte kralen om haar hals rammelden en dan die onrust! nu stond ze, dan zat ze, dan liep ze weer naar een kast, dan weer naar een tafel.

En als ze nog maar gezwegen had! Maar 't was als een rollende wagen, die woordenvloed, als een schetterende muziek, die lach; en de drukke teederheid, waarmee ze hem vervolgde, deed hem meer kwaad, dan de koelste onverschilligheid had kunnen doen.

»En hoe gaat het, mijn jongen? Och, mijn arm ventje, wat zie je er toch slecht uit! Heb je dat kippensoepje opgegeten? Geen trek? Kom, probeer nog eens. 't Is zoo versterkend; het zou je bepaald goed doen! Niet? Ja maar, Bernardlief, je moet niet zoo onwillig zijn, om eens iets te gebruiken. Dan kun je onmogelijk weer sterk worden, en je weet, daar is een beetje haast bij, als we dat uitstapje naar Pau nog zullen maken, voor de beste tijd om te reizen voorbij is.»

Dat is een onuitputtelijk onderwerp! hoe ze de reis zullen maken, wat ze aan zal doen, waar ze hun intrek zullen nemen, hoe ze hun dag zullen doorbrengen, wat ze zullen zien en bijwonen en genieten — — —

Het vermoeide hoofd op het kussen beweegt zich telkens onrustiger, de blauwe kringen om de oogen worden donkerder, de trekken om de gloeiende lippen scherper — zij ziet het niet!

»Mama, ik wou wat slapen.»

»Slapen? Goed mijn jongen! Is het je hier niet te licht? Zal ik de blinden toedoen?»

»Neen; dank u, mama!»

»Zal ik wat voor je zingen? Dat vindt je zoo prettig, toen je nog een kleine jongen was.»

»Neen mama! Dank u wel!»

»Wil ik de kussens niet nog wat terecht leggen? Je hebt immers geen hoofdpijn? Wat eau de cologne? Je ziet er zoo moè uit — — —»

»Ik ben ook doodmoè. Laat me maar stil liggen, maat-jelief,» smeekt het arme kind.

»Als ik eens probeerde — — —»

»Neen, neen! Slapen!» Met een vriendelijken glimlach slaat hij een korte pauze de oogleden op. U vindt het immers niet naar, ma, maar ô, als u heel stil kondt zijn — — —?»

Als het avond wordt en rustig in huis, dan sluipt zacht en voorzichtig de vader binnen. Hij is oud geworden, en van grijs wit, in de laatste maanden. Hij begint zijn nachtwake, als iemand, die weet, dat die tot den morgen duren zal. 't Is hem niet genoeg, dat hij geen krakende laarzen aanheeft; als hij zich beweegt, laat hij zelfs zijn pantoffels uit, om den sluimerenden knaap niet te storen; hij zet den drank klaar en ziet de toebereidselen door Christien voor den nacht gemaakt nog eens na, zoo zorgvuldig, zoo liefdevol, alsof hij een vrouw geweest ware; ja alsof hij een vrouw geweest ware, zoo beeft zijn hand, alsof hij een moeder ware, zoo krimpt hij saam bij iedere hoestbui, die den onrustigen slaap dreigt te verstoren.

Maar al zijn teedere zorg, al zijn vurig wenschen, — bidden zou het geweest zijn, als hij nog bidden kon —

kan die rust niet doen voortduren; straks rijst de knaap overeind. Met koortsachtige spanning begint hij de formules te herhalen van een wiskunstig vraagstuk; zenuwachtig zoekt hij naar de oplossing; nu en dan grijpt hij naar het voorhoofd, als voelde hij de verwarring die daar heerscht, eindelijk zinkt hij vermoeid achterover in de kussens.

Zal hij tot rust komen?

Neen! Wat ziet zijn starende blik daarginds aan dien muur? Wat wijst hij met die dwalende hand? O, hij meent een kaart voor zich te hebben; hij vermoet zijn afgetobde hersenen, om den loop eener rivier te volgen — — —

De zachte vermaning van den vader, schijnt eenigen invloed uit te oefenen. Hij laat de vingers vasthouden in den teederen greep van papa's handen; en als die hem smeekt de oogen te sluiten, gehoorzaamt hij. Na eenig woelen komt het vermoeide lichaam tot rust, de zenuwachtige trekken om den mond, het doelloos dwalen der doorschijnende vingers houden op: de zieke is ingeslapen!

Lang staart de notaris in het, nog van koortshitte gloeiend gelaat; naar dat voorhoofd, waarop de vochtige haarlokken kleven, naar die diep weggezonden oogen... 't Is zijn lieveling, die daar rust; het kind, waaraan hij al de teederheid schonk, die hij den anderen had onthouden!

Hij was nooit een beminnend, maar ook nooit een bemind vader geweest. Christien had haar plicht gedaan jegens hem, zooals ze dien deed jegens ieder ander, koel, hard; Emile had hem gehoorzaamd, maar niet gewillig, niet uit genegenheid; Gertrude was niet slechts een on-

deugend kind geweest, maar ze was een ongehoorzame dochter geworden; ze toonde het openlijk dat ze haar vader niet achten, veel minder liefhebben kon.

Maar Bernard — — — hoe strekte hij de handjes uit naar papa, toen hij nog lag te spartelen in zijn wiegje, hoe helderde zijn gezichtje op, als papa deed, wat hij met geen zijner kinderen had gedaan, deelnemen aan zijn spel — wat kon hij uren doorbrengen in het kantoor, waar zijn broertjes en zusjes niet werden toegelaten — — —

Bernard was niet druk, niet speelsch als de anderen; hij sprak als een oud mannetje, toen hij zes jaar was en dacht na over zaken, die een gezond kind geheel onverschillig zouden geweest zijn. Hij liep bedwaard en stoeide niet en had geen plezier in de wilde spelen zijner broers. Dat beviel zijn vader, en de band tusschen hem en zijn zoon was steeds inniger en nauwer geworden, naarmate hij zich meer vervreemde van zijn andere kinderen, naarmate de knaap minder sympathie ging gevoelen voor zijne lichtzinnige moeder en plichtmatige zuster — — — En nu ligt hij daar!

»Versterkend voedsel," heeft de dokter gezegd.

Er is gezorgd voor melk, voor versche eieren, voor sterken bouillon, voor krachtigen wijn; 't is den vader niet genoeg, vandaag laat hij oesters komen, morgen druiven, overmorgen iets anders.

Vreemd, dat Bernard niets hooren wil van al die kostelijke spijzen. — —

»Afleiding," heeft de dokter gezegd.

Daar ginds, op dat oude tafeltje met zijn wankelende pooten, ligt een prachtuitgave van Gustave Doré's laatste werk en daarnaast al de boekjes van Jules Verne keurig

ingebonden; in het midden staat een prachtig bouquet.

Wat hadden ze hem vreemd aangestaard den notaris in zijn kale jas, toen hij die bestelling deed; — hij had het den boekverkooper tweemaal moeten herhalen, dat hij die kostbare werken voor dien hoogen prijs kocht en de bloemist, wien hij order had gegeven iederen dag te zorgen voor frissche bloemen in de ziekekamer, hij had hem telkens gevraagd of mijnheer wel wist, dat de bloemen zoo duur waren in dezen tijd van het jaar?

Alsof hem dat niet onverschillig was! Alsof het niet genoeg ware, dat Bernard, zijn arme zieke Bernard veel van mooie platen en frissche bloemen hield, alsof hij geen geld genoeg had, om iederen wensch van zijn lieveling te vervullen. . . .

O ja, geld heeft hij, veel geld; meer geld dan iemand vermoedt! Geld! o, als ze eens wisten hoeveel hij bezit, hoeveel duizenden!

't Wordt stiller en stiller in den donkeren nacht. Zelfs de honden, die daar straks huilden en jankten, zwijgen nu; zelfs de muis, die daareven nog knaagde aan het behangsel, is tot rust gekomen.

De oude man aan het ziekbed buigt het hoofd, sluit de oogen; maar 't is niet om te slapen. 't Is om ongestoord aan zijn geest de visioenen te laten voorbijtrekken, die de gedachte van daareven heeft opgewekt in zijn geest.

O, nog al te duidelijk herinnert hij het zich hoe, toen hij nog een knaap was, de geldzucht reeds in hem ontwaakte, hoe papa het opsparen van zijn weekgeld, het woekeren met centen en griffels en knikkers goedkeurde, terwijl mama waarschuwde voor den wortel van alle kwaad en Jan de hand boven het hoofd hield, die alles wat hij kreeg weggaf of verloor.

Hij heeft zich aan die raadgevingen en waarschuwingen niet gestoord en nu — hij is rijk.

Maar vanwaar toch dat beven, dat klamme zweet, dat hem eensklaps aan alle zijden uitbreekt? Waarom dat angstig rondzien of ook iemand nadert, die hem gaat beschuldigen . . . 't is immers niet alles verkregen door die ééne daad! . . . Heeft hij daarna niet nog gewerkt, geschraapt, gewaakt en gezwoegd? Heeft hij zijn vrouw, zijn kinderen, zichzelf niet het noodigste onthouden? Heeft hij niet zijn hart verhard tegen de ongelukkigen, die de slachtoffers waren van zijn woekeren, heeft hij niet het geheim van zijn rijkdom bewaard tot nu toe, met al de kracht zijner ziel?

Maar nu, nu kan het niet langer geheim blijven! Nu moet er geld uitgegeven worden, veel geld, om zijn lieveling te behouden. Het mag hem aan niets ontbreken; de beroemdste professoren zullen geraadpleegd, de kostbaarste middelen aangewend, de reis naar het Zuiden ondernomen worden. »Het kind is ziek, zwaar ziek,» heeft de dokter gezegd. Maar och, men kan zooveel doen met gold! er zijn specialiteiten; er zijn badplaatsen; er zijn wonderbaarlijke geneesmiddelen; ha, nu zullen ze het weten waarvoor hij gespaard heeft, die Delftenaren, die hem een vrek durfden noemen, die vrouw, die hem zoo menigmalen heeft gescholden voor gierigaard; hij zal er het leven van zijn kind mede koopen . . . want — dit is hem duidelijk geworden in de lange, bange nachten, die hij doorbracht aan het ziekbed, — 't is niet zijn goud, wat hem het dierbaarst is op aarde . . . 't is Bernard! — —

Wat zonderling geluid weerklinkt daar in de stilte van den nacht?

Hij zal gedroomd hebben. Of misschien is het buiten?

Maar neen, daar herhaalt het zich, vlak bij hem; een krampachtige hoest, een akelig rochelen. — —

»O, God! Bernard! Bernard!»

Met woest rollende oogen, met brandende lippen, met hoog opgeheven handen is de knaap overeind gerezen in zijn bed, en angstig staart hij rondom zich als zocht hij hulp in zijn doodelijke benauwdheid. Helpen? Ja! Zie hoe de vader het venster openwerpt, hoe hij den knaap tracht te steunen op zijn bevende armen, hoor hoe hij gilt om Christien, om Gertrude, om den dokter.

De zusters hebben gedaan, wat ze konden; de dokter is zoo haastig mogelijk toegesneld, maar alle hulp, alle liefde heeft niet kunnen verhinderen, dat er gekomen is, wat ze zoo angstig vreesden . . . een groote, schuimende golf bloed. — —

't Is de volgende morgen. De hooge gestalte, dieper gebogen dan ooit te voren, is dokter Ems voorgegaan naar het kantoor.

»Ik wou u eens spreken, dokter,» zegt de notaris met bevende stem. »'t Is over den toestand van Bernard.»

»Die is zeer ernstig,» antwoordt dokter Ems langzaam.

»Ja, ja, dat begrijp ik. Maar, niet waar, er kan zoo veel gedaan worden; de kunst heeft in den laatsten tijd zulke groote vorderingen gemaakt — —?»

Dokter Ems schudt het hoofd en vraagt dan moedeloos: »Wat woudt u doen?»

»Ja, alles wat u ons raadt? Specialiteiten raadplegen. Een consult houden. Een zachter klimaat opzoeken; reizen, verstrooien.»

»Dat alles kost veel geld,» zegt dokter Ems zijn strakken blik gevestigd houdend op den gierigaard.

»Maar — ik heb veel geld!» roept deze haastig.

»Dat weet ik.»

»Niet zooveel als de menschen wel willen beweren,» gaat de notaris angstig rondom zich ziende voort, »maar toch genoeg om alles te kunnen verschaffen, wat voor Bernard noodig mocht zijn.»

Dokter Ems laat langen tijd zijn blik rusten op het angstig gelaat tegenover hem. Hij heeft den notaris Van Son leeren kennen zoo als slechts een dokter de menschen kennen leert: in oogenblikken, waarin men geen masker draagt, en hij heeft hem leeren verachten.

Nooit had hij kunnen gelooven, dat hij voor dien man nog zooveel medelijden zou gevoelen, als zijn ziel vervulde, toen hij hem weinig oogenblikken later zag wankelen en als doodelijk gewond nederstorten bij de woorden:

»Het doet er weinig toe, hoe veel geld u hebt, mijnheer Van Son, want al hadt u al de schatten der wereld, u zoudt er uw kind niet meê kunnen behouden!»

XXIV.

Door de donkere ruimten van het huisvertrek loopt Eulalia rond; zuchtend, klagend, zichzelf en ieder, die zich bij ongeluk in haar tegenwoordigheid waagt, afvragend, wat ze toch voor kwaad gedaan heeft in haar leven, dat alles haar zoo moet tegenloopen?

Christina mag zeggen, wat ze wil; er zijn menschen die onder een ongelukkig gestarnte geboren werden. Daar had ze nu zoo'n heerlijk plannetje bedacht voor dat buitenlandsch reisje! Ze zou bepaald een goed effect maken, altijd veronderstellend, dat ze een aardig reistoiletje kon machtig worden — als ze daar door de fraaie wandeldreven stapte, Bernard met zijn bleek gezicht, geleund op haar arm; de menschen zouden haar en haar zoon interessant vinden, en ieder zou willen weten, wie die *élégante hollandaise* is! Wat haar in geen twintig jaar overkomen is, zal haar nu overkomen; Arnold moet haar geld in handen geven; — hij kan toch de reiskosten niet voor haar nazien en betalen, zooals hij gewoon is dat met de bakkers- en slagersrekening te doen; en, als ze geld in handen heeft, o ongekende weelde, o langge-

wenschte vreugd! — dan kan ze de winkels instappen, en alles voor zich laten uitstallen, om eindelijk een kleinigheid te koopen; dan kan ze eens snoepen, dan kan ze, natuurlijk voor Bernard, een rijtoertje of water-tochtje gaan maken; misschien wel eens een concert of comédie bijwonen . . . alles vurig begeerde, en lang ont-beerde genietingen voor de arme ziel!

En ziedaar — die akelige Ems — o, er is geen tweede man op aarde — Arnold natuurlijk niet meegerekend; die zoo onverschillig is voor vrouwelijk schoon en vrouwelijke liefalligheid — die akelige Ems heeft het reisje uitgesteld, en nu is het reeds November, en de wind is zoo scherp, dat er geen sprake meer zijn kan van met den zieke te reizen, ook al was hij in de laatste weken niet zooveel erger geworden.

Ja, ze moet onder een ongelukkig gestarnte geboren zijn! Dat is nu al drie maanden, dat ze niet pianospelen, niet zingen, ja, niet luid spreken mag, in huis.

Ze zal, als het lang duurt, nog gek worden, vreest ze, want ze heeft ook geen toespraak. Christine en Gertrude hebben wel nooit haar gezelschap gezocht, maar als ze in de huiskamer waren, dan konden ze toch niet anders doen dan luisteren naar het gepraat van haar moeder, nu brengen ze den dag in het ziekvertrek door.

Wat nog het ergste van alles is, ze werd aan het werk gezet. Tot nu toe hebben de meisjes alle huishoudelijke bezigheden op zich genomen, door ondervinding geleerd dat, wat mama in handen kreeg, dagen lang door het huis sleepte, om dan te worden afgedaan met den franschen slag, zooals Lala het lachend noemde; maar Gertrude moest bij den zieke zijn, Christien bracht hare dagen door in een hardnekkigen strijd tegen die ongere-

geldheden, die zelfs in de geregeldste huishouding door een patient veroorzaakt worden.

En zoo moest Eulalia dan kopjes wasschen, waschrekken en kraagjes strijken — werkzaamheden, die ze verfoeide, niet alleen omdat het werkzaamheden waren, maar vooral ook omdat ze er haar mooie witte handjes en nog altijd rooskleurige nagels meê bedierf. Toen al haar tegenstribbelen niet baatte, verzocht ze dringend dat haar dan tenminste ook de huishoudbeurs en het bestellen van het eten zou worden toevertrouwd; het was, dacht haar een schoone gelegenheid om zich eens te gevoelen, of ze baas was in huis.

Christien stemde, hoewel aarzelend en met groote vreeze toe; men at drie dagen ongewoon lekker — den vierden dag hief Eulalia reeds zeer vroeg in den morgen een vreeselijk gegil aan en hield vol dat men haar huishoudbeurs had leêggestolen; dat de beurs leeg was, is zeker, de notaris moest voor de overige dagen der week bijpassen, en het was uit met Lala's korte regeering.

Er was voor haar maar één lichtzijde aan Bernard's ziekte.

Eulalia hield dol van snoepen; als kind was ze een goede klant geweest voor alle suikerbakkers en fruitwinkels — als meisje, zelfs in de dagen van verliefdheid — had geen kus, geen teeder woord van Arnold zooveel bekoorlijks voor haar gehad, als een versche roomhoren of geurig geleitaartje; in haar bruidsdagen had ze, behalve de mooie japonnen natuurlijk, niets zoo heerlijk gevonden als de menigte bruidsuikers, en zoo ze, in het begin van haar huwelijk, zich nog wel eens een enkele maal met de huishouding bemoeide, dan was het geweest, om een gebakje of podding te maken.

Voor het eerst sinds vele jaren kon ze weer eens aan

dien vrij onschuldigen lust voldoen. In de tafel en het huisbestier was wel geen verandering gekomen; Christien schonk nog even slappe thee, en maakte nog even schrale saus, maar voor Bernard werden keurige gerechten en fijne schoteltjes gereed gemaakt; de knaap gebruikte niet veel, en mevrouw, die zich anders minder om zulke dingen bekommerde, scheen op eens beziel door een groote vrees, dat iets, door te lang bewaard te worden, zou bederven.

Er was in de kamer van den zieke een kastje vol trommels en flesschen en potten met lekkernijen, die zijn moeder alleen nog door herinneringen uit de dagen harer jeugd bekend waren — dagelijks bracht zij een uurtje in die kamer door, en o, het was verbazend hoeveel Bernard altijd verorberde in dat uurtje.

De zieke kende het loopje reeds.

Mama stapte regelrecht naar de bewuste kast. Ze nam uit een trommel wat fijn gebak, uit een pot wat ingelegde vruchten. »Toe Bernard, eet dat nu eens op, jongenlief!»

»Neen mama, onmogelijk! ik heb geen trek. Maar wilt u me een plezier doen?»

»Jawel kind!»

»Nu, schenk u dan een glaasje van dien fijnen portwijn in en smult u het eens lekkertjes op.»

»Maar — zou pa het niet merken? Als hij eens onverwachts binnenkwam?»

»Neen, wees maar gerust. Gaat u daar achter het scherm zitten; mocht ik pa soms hooren aankomen, dan zal ik wel kuchen.»

Mevrouw liet zich dit geen tweemaal zeggen, en verdween voor geruimen tijd. Bernard lachte tevreden. Hij bereikte op die manier een tweeledig doel. Zijn arme

mama — terwijl Christina niets dan een strenge berisping, Gertrude een spottend lachje en Emile een vergoelijkend woord aan de ongelukkige Lala schonken, had Bernard altijd diep medelijden met haar gevoeld — zijn arme mama werd eens getrakteerd en dan — als ze achter het scherm zat te smullen, was ze stil.

»A quelque chose malheur est bon”, zegt het spreekwoord, dat ook weer bij de Van Sons bewaarheid werd.

Als Gertrude niet hare plichten in de ziekenkamer had moeten vervullen, zou ze veel meer tijd en gelegenheid hebben gehad om na te denken en daardoor veel meer geleden hebben onder het gedrag van haar verloofde, dan nu het geval was.

't Waren dan ook wel weemoedige, maar geen ongelukkige uren, die ze bij haar kranke sleet; ze zag dat het hem genoeg deed als ze vrolijk zat te babbelen, als ze hem voorlas, of andere dingen bedacht om de lange dagen te korten. Ze gevoelde het als zijn sprekende oogen op haar rustten, terwijl ze hem zacht de blonde krullen van het voorhoofd streek, dat haar bijzijn hem liever was dan dat van een der anderen, en dat was een ware troost voor het eenzame kind. Maar voor heden — Bernard heeft het reeds bespeurd — voor heden kan er geen sprake zijn van prettig samenzijn. Niet slechts is hij doodelijk afgemat na een pijnlijk doorworstelden dag, maar ook Gertrude ziet er vermoeid en overspannen uit, terwijl haar oogen rood zijn van het schreiën. Bernard had niemand zoo gaarne bij zich, als zijn zuster. Dokter Ems zeide telkens: dat zij maar bij den zieke blijven moest, dat ze een geboren soeur de charité was, en trotsch op dien lof, blijde met den voorkeur, dien de knaap haar toonde, werd ze nu ook

niet meer gekweld door het gevoel van verlatenheid, dat sinds de verandering in Frank's gedrag somtijds bedreigd had haar tot wanhoop te brengen.

Ze begint wat voor te lezen; 't is lichte en vroolijke lectuur, Fritz Reuter's »Reis naar Konstantinopel,” maar ze spreekt de woorden uit, blijkbaar zonder ze te verstaan, en op eens stokt haar stem.

»Is er iets, Trude?”

»Neen, niets! 't Is vreeselijk kinderachtig van me, Bernard, maar — — — ik heb minder prettige tijding van Hoogewerf.”

»Hij is toch niet ziek?”

»Neen, was het dat maar!”

»Arme zus,” zegt de knaap, terwijl hij haar tot zich wenkt, om haar een kus te geven, »arme zus!” Maar dan, als hij met de hem eigene fijngevoeligheid bemerkt, dat zijn vragen haar hinderlijk zijn, keert hij zich om, en sluit de oogen, alsof hij slapen ging. Niet lang daarna komt er verandering in de droevig peinzende houding zijner zuster. Na zich, zooals ze meent, overtuigd te hebben, dat de zieke slaapt, haalt ze een portefeuille te voorschijn, waaruit ze een rooskleurig, met een fraaie, hoewel zwakke hand, beschreven papier neemt.

Ziehier wat dat rooskleurig papier inhield.

Leiden, 19 November.

»Lieve Trude.

»Reeds sints acht dagen wacht ik te vergeefs op eenig »bericht van je. Wat moet dat beteekenen, beste kind? »Is dat hardnekkig stilzwijgen misschien toe te schrijven »aan mijn ondoordachte woorden bij onze laatste ontmoeting? Dan moet ik zeggen, dat je wat heel kwa-

»lijknemend zijt voor een vrouw, die toch vroeg of laat
»leeren moet zich te schikken naar de booze buien van
»haar heer en meester.

»'t Is waar, je n'étais pas dans mon assiette, dien
»avond en, beste Trude, je verdient waarlijk niet zoo be-
»handeld te worden, maar je moest ook eens in aanmer-
»king nemen in welk een ellendige positie ik verkeer.

»Waarlijk, ik zou meer dan Job's geduld moeten heb-
»ben, om het in mijn omstandigheden niet te verliezen!

»A propos; eindelijk ben ik er toe gekomen om weer
»eens een visite te maken bij oom Edmond; dat zal je
»zeker plezier doen? Nu, ik moet zeggen, ik heb er
»geen spijt van; de man was heel voorkomend en Corne-
»lie bijzonder lief, jammer maar dat ze zóó leelijk is, alles
»gaat haar daardoor slecht af.

»Nu, lieve engel, ik omhels je, schrijf me toch gauw!
»Hoe is het mogelijk dat je zoo hard kunt zijn voor
»niemand, die toch al zoo geplaagd wordt als je arme

FRANK."

Gertrude sloot dien brief met een uitdrukking van
zachte vriendelijkheid op het gelaat, maar die uitdruk-
king week weldra voor die van wrevel en ongeduld,
toen ze het daarop gevolgd schrijven herlas:

Leiden, 26 November.

»Beste kind,

»Wees niet boos! Hoe kon ik zoo onbedacht zijn
»en heelemaal vergeten, dat de zorgen voor Bernard
»je het voeren van een drukke correspondentie onmo-
»gelijk maken? Hoe gaat het nu met den lieven jon-
»gen. Groet hem recht hartelijk voor me, hoor! Hij

»was zoo'n bescheiden, gewillig postillon d'amour!
»weet je nog wel? In den schönen Tagen von Aran-
»juez, die jetzt vorüber sind?

»Nu, dat ze voorbij zijn zul je met mij wel goed vinden,
»denk ik. Hemelsche goedheid, wat waren we verliefd!

»'t Is toch een wijze besturing van de voorzienigheid
»dat zoo iets niet lang kan stand houden; ik geloof
»dat Meerenberg dan niet voldoende zou wezen, voor
»het aantal razend krankzinnigen. En wat zeg je nu
»hiervan? gister werd ik heel deftig geïnviteerd op een
»speelpartijtje bij oom Edmond. Wat is het toch een
»genot om zooveel geld te hebben! Dat dacht ik tel-
»kens. Als je Cornelia gezien hadt in haar blauw
»toiletje, zou je waarlijk niet geloofd hebben, dat ze
»zoo leelijk is, en oom Edmond zelf, wie zou met dat
»saaië portret uit de vorige eeuw zich willen inlaten
»als hij niet zulke mooie soupers gaf, en zulken fijnen
»wijn schonk? Ja, geld is maar alles! Je vraagt me
»wanneer je me terug zult zien, maar lieve, op dat
»punt moet je wat geduld hebben. 't Is schande dat
»ik het zeg tegen zoo'n lief, goed kind, als jij bent,
»maar ik begin zoo het land te krijgen over de on-
»mogelijke verhouding, waarin je papa ons laat voort-
»leven, dat ik zelfs geen lust heb om naar Delft te
»gaan. — — —

Toen Gertrude dezen brief opvouwde, zagen de
liefdevolle oogen, die haar bespieden, hoe de blos
der verontwaardiging niet alleen, maar hoe alle kleur
was geweken uit haar gelaat. Alleen de brandende
traan, die er neerviel, getuigde, hoe dat schrijven, al
herlas ze het voor de twintigste maal wellicht, voor
haar niets van zijn bitterheid had verloren.

Maar daarop was een welkomeer tijding gevolgd.

Leiden, 16 December.

»Wel, beste meid, wat heb je me een vinnigen brief »geschreven! Ik weet niet wat je bedoelt met dat »tusschen de regels lezen," maar ik weet wel, dat »je me heel onrechtvaardig verdenkt!

»Ons engagement verbreken? Neen, Trude lief, »neen, mijn aangebeden engel, dat zou ik nooit kun- »nen wenschen, daarvoor heb ik je te lief!

»Wat meer zegt, ik verlang niets vuriger, dan het »publiek te kunnen maken en om je dat te bewijzen, »zal ik doen wat je altijd beweert dat ik doen moet; »me aangrijpen!

»Mijn voornemen staat nu onwrikbaar vast. Ik ga niet »alleen stil en geregeld leven maar hard werken, studeeren!

»Nog van daag wil ik oom Edmond vragen om voor »het laatst te helpen; hij moet me een paar duizend »gulden leenen, want niet alleen plagen mijn beeren me »tot gekmakens toe, maar de menschen bij wie ik »kamers heb, willen me niet langer houden, als ik »niet eerst afbetaal.

»Maar ik ben niet bang of, als oom ziet, dat het »me nu waarlijk ernst is, zal hij me nog wel eens »helpen. En als dat het geval is, waaraan ik niet »twijfel, dan komt alles nog terecht en mijn lieve Trude »wordt binnen het jaar mijn vrouw — — —"

Hoe gelukkig was ze geweest met dien brief; hoe had ze verlangd naar de tijding dat oom Edmond geholpen had! Eindelijk meer dan drie weken later ontving ze eerst bericht, een bericht dat haar schoonste verwachtingen den bodem insloeg.

Leiden, 10 Januari.

»Lieve Trude!

»Oom is drie weken ziek geweest; van daar dat ik »hem daareven eerst kon spreken. Maar de vent wil »van geen helpen of leenen hooren. Hij beweert niet »meer of minder dan dat ik hem gemeen behandeld »heb, dat ik zijn Cornelia het hof heb gemaakt en »dat zij wegwijnt van verdriet over mijn ontrouw.— »Dat akelige schepsel doet niet minder dwaas. Toen »ik haar in het heengaan ontmoette en een paar woor- »den sprak over de hardvochtigheid van haar vader, »barstte ze los in tranen. Ik ben wanhopig. Ik kan »je niet zeggen, Trude, wat van oom's weigering het »gevolg kan wezen, maar je zult je kunnen voorstel- »len, lieve engel, hoe ellendig mijn toestand is, als »ik je zeg, dat ik met Cornelia zou kunnen trouwen »— als jij er niet waart natuurlijk. — — —

En toen was de laatste, verpletterende slag ge- vallen. —

»Ik schrijf je in diep geheim, verraad me nooit. Ik »heb een vreeselijke onvoorzichtigheid begaan. Toen »oom ziek werd, ik van alle kanten in het nauw ge- »bracht en in de vaste overtuiging was dat hij me binnen »enkele dagen helpen zou, ondertekende ik een wissel »met zijn naam. De gierigaard wil me het geld niet »geven. Nu kun je het overige nagaan! Valschheid in »geschrifte. Gevangenis, tuchthuisstraf misschien; in »elk geval voor mijn leven geschandvlekt.

»En te denken dat ik met een paar duizend gulden »gered zou zijn! — — —

In dien brief lag een stukje papier; het was het kladje van Gertrude's antwoord.

»Beste Frank.

»Met geld kan ik je niet helpen; je weet hoe arm ik ben. Maar ik kan je je woord teruggeven. Als je geen redding meer weet, trouw Cornélie! Het zal een bittere smart voor me zijn, dat weet God, maar alles is beter te verduren dan dat gij ongelukkigig geschandvlekt zoudt zijn. Vaarwel.»

Toen het meisje met doffen blik zat te staren op dat vaarwel, klonk er een zwakke stem: »Trude, o lieve, lieve zuster! Als ik je maar helpen kon!»

XXV.

Sedert den morgen waarop dokter Ems den notaris zijn vonnis had aangekondigd, was hij niet meer zoo voortdurend in de ziekekamer te vinden.

»Al hadt u al de schatten der wereld, u zoudt er het kind niet mee kunnen redden,» was hem gezegd; wat zou hij nu nog bij Bernard doen? Toch had hij ook geen rust in het kantoor.

Door een onweerstaanbaar verlangen gedreven naar de tegenwoordigheid van den aangebeden knaap, smachtend naar een groet dier sprekende oogen, naar een lach dier bleeke lippen, trad hij telkens het stille vertrek binnen, om telkens, als ware het door helsche machten, te worden verdreven. Vroeger had hij den moed om Bernards lijden aan te zien — geput uit de overtuiging dat hij het, al was het dan ook ten koste van zijn zuur gewonnen goud, — kon verzachten ja, doen ophouden wellicht, nu die overtuiging hem ontnomen was, had ook de moed hem begeven.

Wat kon hij den lijder, die zoo bescheiden was in zijn eischen, die zoo weinig meer behoefde, schenken dat niet de armste vader zijn ziek kind geven kan? Hij was

nooit gewoon geweest zijn kinderen bij te staan in kleinere of grootere ongesteldheden en als hij het nu soms beproeven wilde, bemerkte hij maar al te duidelijk zijn ongeschiktheid. 't Was waar, wat Christine bij een dier mislukte pogingen hem zeide, dat ook voor den post van ziekenoppasser oefening behoort.

En zoo was hem dan zelfs dien troost ontnomen; zoo moest hij het werkeloos aanzien, hoe de beide meisjes, ja zelfs de oude oppasser (die zooals hij zeide, drie van zijn eigen kinderen door pokken en typhus had heengeholpen) zijn lieveling gemakkelijker wisten neer te vleien, beter konden verzorgen dan hij; hij moest het aanzien, hoe de blik van den zieke zich afwendde van zijn somber gelaat, om met een flauw glimlachje den vriendelijken lichtstraal te beantwoorden, die hem tegenblonk uit Gertrude's oogen, moest het aanzien hoe hij in zijn goede oogenblikken, Gertrude wenkte, om met haar de aardige spelletjes te doen, of van haar een der vroolijke geschiedenissen te hooren, waardoor zijn vader hem met den besten wil der wereld niet zou kunnen bezighouden.

Toch houdt hij zijn nachtwaken vol.

Toch komt hij elken avond binnensluipen om te doen wat ook de armste vader had kunnen doen, zijn kind verzorgen met teedere zorg.

Uit de onrustige sluimering, die hij in den ouderwet-schen leunstoel geniet, wordt de oude man gewekt door een zacht »papa.»

»Wat is het, mijn beste jongen?»

»Wilt u me wat overeind helpen? Ik heb heerlijk geslapen. O, u weet niet, hoe goed me zoo'n rustig uurtje doet. En u bent de eenige, die zoo doodstil kunt

blijven zitten. Christien zou het ook wel kunnen, maar als het wat lang duurt, vindt ze het zonde van den tijd en neemt ze haar naai- of breiwerk op.»

»Maar dat mag ze niet doen, als het je hindert.»

»Maar pa, ze moet toch haar werk afmaken, al ben ik ziek. Er is altijd zooveel te naaien!»

»Maar er zijn toch naaisters,» zegt de notaris ongeduldig.

»Ja, als naaisters niet zooveel kosten!» zucht Bernard.

»Och, dat komt er niet op aan. De eenige vraag moet op dit oogenblik zijn: wat voor onzen lieven zieke goed is.»

Bernard steekt met een dankbaar lachje zijn vader de vermagerde hand toe; de notaris houdt die hand in de zijnen, komt nader, nader; daar buigt hij het hoofd en drukt een langen, innigen kus op de teere vingers...

Als zijn dochters, als zijn vrouw hem thans zagen, och, ze zouden hem veel kunnen vergeven!

Toch schijnt de liefkozing voor Bernard niet zoo vreemd; hij sluit de oogen en zwijgt langen tijd, het zwijgen, dat de welsprekendste taal is in gelukkige oogenblikken. —

Langzamerhand keeren de gedachten van den knaap tot het gesprek van zoeven terug.

»U zegt dat nu zoo, pa, en ik weet ook wel dat ik voor u op dit oogenblik de eerste gedachte ben, maar u moet het daarom Chris niet kwalijk nemen. U kunt toch wel begrijpen dat zij, die altijd zoo'n zuinige huishoudster was, het verschrikkelijk vindt, zooveel als er tegenwoordig wordt uitgegeven...»

»Heeft ze daarover gesproken?» vraagt de heer Van Son en zijn groene oogen schieten vonken, »heeft ze gewaagd je daarmee lastig te vallen? zeg, Bernard?»

»Nee, papa, neen! Maar ik weet immers zelf te goed hoe het met ons gesteld is, om niet te begrijpen dat al de onkosten die mijn ziekte met zich brengt, u zwaar moeten vallen.»

»Nee, mijn jongen, denk dat niet; je vergist je.»

»Och pa,» vraagt de knaap ongeduldig, »waarom beproeft u toch in den laatsten tijd om mij dat wijs te maken? Laten we liever eens openhartig samen praten. Ik ben nog wel jong, een kind, zooals Christine altijd zegt — maar, als men zoo den heelen dag stil in dezelfde kamer blijft liggen, dan denkt men zooveel na, en voelt men zich haast een groot mensch. Toe pa, praat dan nu ook niet meer met me, alsof ik een kind was — — —»

»Goed, mijn jongen! Als ik je daar plezier meê kan doen — — —»

»Ja, dat kunt u. Ik wou u dan zeggen, dat ik het heel lief en nartelijk van u vind om zulke mooie dingen voor me te koopen, en mij op al die heerlijke versnaperingen te onthalen, maar — — — ik zou toch zoo graag hebben, dat u het niet meer deed.»

De oude man beweegt zich onrustig heen en weer op zijn stoel, het klamme zweet parelt hem op het voorhoofd.

»Maar Bernard, we hebben dat gaarne voor je over,» spreekt hij.

»Dat weet ik, en o ik wou dat ik u kon zeggen hoe lief ik u allen daarom heb! U zult wel eens gedacht hebben, pa, dat ik niet dankbaar genoeg ben voor al uw verrassingen en lieve attenties; dat is het niet; 't is de gedachte, dat u zich het noodigste moet ontzeggen om mij dat alles te kunnen geven. — — — En dan

vooral die reis, die zooveel geld zou moeten kosten, o, dat zou ik verschrikkelijk vinden. — —»

»Nu denk daar maar niet meer over; die reis is uitgesteld tot den zomer.»

»En dan ben ik lang beter,» zegt de knaap, met het hoopvol vertrouwen aan teringlijders eigen. »Ik voel me in de laatste dagen veel sterker en ik eet flink. Misschien dat ik na de groote vacantie wel weer aan het werk kan gaan? Denkt u, pa, als ik nu binnen kort weer geregeld naar school ging, dat ik dan het volgend jaar het eindexamen nog zou kunnen doen?»

»Zeker, jongenlief, zeker! Maar denk nu maar alleen aan beter worden! Die examens zijn van minder belang —» en de arme vader wischt zich het koude zweet van het voorhoofd.

»Juist van het grootste belang, pa; dat hebt u me zelf honderd maal gezegd. Ziet u eens, ik heb gedacht, als ik het volgend jaar mijn eindexamen doe, dan kan ik in betrekkelijk korten tijd ingenieur zijn. Natuurlijk zal het geld moeten kosten, maar ik zal zuinig leven en...»

»Je moet niet altijd denken over dat geld,» barst de oude man los; »dat komt er immers niet op aan.»

De knaap staart zijn vader in het gelaat, met stomme verbazing. »Ik begrijp u niet,» zegt hij eenigzins knorrig. En dan: »Waarom praat u toch tegenwoordig zoo geheel anders dan vroeger, pa? Ik weet niet meer wat ik er van denken moet. Ik heb altijd over dat geld gehoord. Toen Emile nog studeerde, heb ik u honderdmaal hooren zeggen, dat u het niet langer kondt volhouden, dat het u te moeilijk werd — — —»

»Dat zei ik maar zoo, jongen, om Emile zuinigheid

te leeren," antwoordt de heer Van Son, ten einde raad.

»Ziet u pa, dat is nu wat ik daar straks beweerde," roept de zieke ongeduldig, »daar behandelt u me weer alsof ik een klein kind was! Denkt u dan, dat ik, al ben ik jong, al die dingen niet doorzie? Ja, pa," gaat hij peinzend voort, »wat had alles heel anders kunnen zijn, als het waar was, wat u mij nu wilt wijsmaken, als het eens waar was, dat u geld hadt!... Het had niet eens zoo heel veel behoeven te wezen, pa. Als die arme mama maar eens een enkel nieuw japonnetje had kunnen koopen. En wat zou het voor u veel prettiger geweest zijn! U hadt Emile niet zoo behoeven te beknibbelen, u hadt Dora met vreugde als uw dochter kunnen ontvangen, u hadt Gertrude een beetje kunnen helpen bij haar engagement, terwijl u haar nu moet tegenwerken. Ei, wat hadden we een heerlijk leventje kunnen leiden! — — —

»Als u rijk geweest was, dan hadt u, misschien zomers in de vacantie uitstapjes kunnen maken; dan hadden we, zooals anderen, verjaardagen en feestjes kunnen vieren; dan zou ik niet altijd zoo voortgejaagd zijn door het denkbeeld dat ik hard studeeren moest om spoedig mijn eigen brood te kunnen verdienen. Als we rijk geweest waren — — — dan, ja, dan zou ik nooit zoo hebben voortgewerkt, met die kloppingen in mijn hoofd en die pijnen in mijn rug."

»Stil kind, stil — — —"

Ontsteld door die schorre stem ziet de knaap op in een door smart verwrongen gelaat.

»Wat is er? O pa, wat heb ik gezegd?"

Maar de oude man antwoordt niet. Met de saam ge-

klemde handen opgeheven, zinkt hij op de knieën neder en door de stilte van den nacht klinkt het snikkend: »Vergeving! Bernard, vergeving! — — — — — we zijn rijk!"

Zonderling! het geheim dat Arnold van Son na zoo veel jaren lang met inspanning van alle krachten ten koste van leugen en bedrog, van geveinsdheid en huichelarij, had bewaard in zijn hart, het zou nu op eens aan twee zijner kinderen ontdekt worden.

't Is enkele dagen na die vreeselijke bekentenis van den ouden man. De gure voorjaarswind heeft den zieke veel kwaad gedaan, verklaart dokter Ems en, of hij gelijk heeft of niet, zooveel is zeker, dat de arme knaap hard achteruit gaat.

Er was nog een kleine opflikking geweest tegelijk met een paar korte, mooie lentemorgens, maar sinds enkele dagen ligt hij zoo stil, zoo moedeloos, alsof hij den strijd had opgegeven.

't Begint te schemeren in de ziekenkamer.

Een heftige benauwdheid is door een rustigen slaap gevolgd en, als Bernard de oogen opslaat, hebben ze de liefdevolle uitdrukking, die aandoenlijker wordt voor de omstanders nu ze het met zekerheid weten, dat die dierbare oogen zich weldra voor altijd zullen sluiten.

»'t Zal nu wel gauw gedaan zijn, Trude, — — —" fluistert hij, op de vraag of die rust hem heeft verfrischt.

»Die benauwdheid, bedoel je, beste jongen?"

»Alles, bedoel ik. De benauwdheid — — — en de vreeselijke pijnen en al het verdriet. — — —"

»Verdriet, Bernard?"

te leeren," antwoordt de heer Van Son, ten einde raad.

»Ziet u pa, dat is nu wat ik daar straks beweerde," roept de zieke ongeduldig, »daar behandelt u me weer alsof ik een klein kind was! Denkt u dan, dat ik, al ben ik jong, al die dingen niet doorzie? Ja, pa," gaat hij peinzend voort, »wat had alles heel anders kunnen zijn, als het waar was, wat u mij nu wilt wijsmaken, als het eens waar was, dat u geld hadt!... Het had niet eens zoo heel veel behoeven te wezen, pa. Als die arme mama maar eens een enkel nieuw japonnetje had kunnen koopen. En wat zou het voor u veel prettiger geweest zijn! U hadt Emile niet zoo behoeven te beknibbelen, u hadt Dora met vreugde als uw dochter kunnen ontvangen, u hadt Gertrude een beetje kunnen helpen bij haar engagement, terwijl u haar nu moet tegenwerken. Ei, wat hadden we een heerlijk leventje kunnen leiden! — — —

»Als u rijk geweest was, dan hadt u, misschien zomers in de vacantie uitstapjes kunnen maken; dan hadden we, zooals anderen, verjaardagen en feestjes kunnen vieren; dan zou ik niet altijd zoo voortgejaagd zijn door het denkbeeld dat ik hard studeeren moest om spoedig mijn eigen brood te kunnen verdienen. Als we rijk geweest waren — — — dan, ja, dan zou ik nooit zoo hebben voortgewerkt, met die kloppingen in mijn hoofd en die pijnen in mijn rug.»

»Stil kind, stil — — —»

Ontsteld door die schorre stem ziet de knaap op in een door smart verwrongen gelaat.

»Wat is er? O pa, wat heb ik gezegd?»

Maar de oude man antwoordt niet. Met de saam ge-

klemde handen opgeheven, zinkt hij op de knieën neder en door de stilte van den nacht klinkt het snikkend: »Vergeving! Bernard, vergeving! — — — — — we zijn rijk!»

Zonderling! het geheim dat Arnold van Son na zoo veel jaren lang met inspanning van alle krachten ten koste van leugen en bedrog, van geveinsdheid en huichelarij, had bewaard in zijn hart, het zou nu op eens aan twee zijner kinderen ontdekt worden.

't Is enkele dagen na die vreeselijke bekentenis van den ouden man. De gure voorjaarswind heeft den zieke veel kwaad gedaan, verklaart dokter Ems en, of hij gelijk heeft of niet, zooveel is zeker, dat de arme knaap hard achteruit gaat.

Er was nog een kleine opflikkering geweest tegelijk met een paar korte, mooie lentemorgens, maar sinds enkele dagen ligt hij zoo stil, zoo moedeloos, alsof hij den strijd had opgegeven.

't Begint te schemeren in de ziekenkamer.

Een heftige benauwdheid is door een rustigen slaap gevolgd en, als Bernard de oogen opslaat, hebben ze de liefdevolle uitdrukking, die aandoenlijker wordt voor de omstanders nu ze het met zekerheid weten, dat die dierbare oogen zich weldra voor altijd zullen sluiten.

»t Zal nu wel gauw gedaan zijn, Trude, — — —» fluistert hij, op de vraag of die rust hem heeft verfrischt.

»Die benauwdheid, bedoel je, beste jongen?»

»Alles, bedoel ik. De benauwdheid — — — en de vreeselijke pijnen en al het verdriet. — — —»

»Verdriet, Bernard?»

»O Trude!" en met hartstochtelijke droefheid slaat hij de armen om haar hals en snikt het uit: »ja, verdriet, meer verdriet als men ooit zou gelooven, dat een jongen van vijftien jaar hebben kon — — — een vreeselijk verdriet! Je moet ook niet bedroefd zijn, Trude, als ik dood ben; nu, ik alles weet, dat al mijn hard werken, al mijn pijn voor niets geweest, dat we allen bedrogen zijn, allen voor niets zooveel geleden en zoo weinig genoten hebben, nu ben ik blij dat ik sterven moet — ik zou geen lust, geen moed meer hebben om te leven!"

»Bernard? Wat bedoel je toch?"

Maar hij antwoordt niet op die angstige vraag.

Hij begraaft zijn hoofd in de kussens en Trude ziet het aan, hoe het uitgeteerde lichaam wordt geschokt door hartstochtelijk snikken; als hij eindelijk bedaart en zij reeds hoopt, dat hij is ingesluimerd, wenkt hij haar tot zich en begint op zachten, onderworpen toon:

»Zul je Emile heel hartelijk van me groeten, Trude? En hier is een kus voor Dora. Zeg haar dat ik altijd zoo véel aan haar heb gedacht. O, ik zou haar zoo graag nog eens hebben teruggezien. Ik hield zooveel van haar — — — maar toch niet zooveel, als van mijn lieve, lieve zuster, die me altijd zoo trouw hielp aan mijn lessen, en die me zoo geduldig heeft opgepast. — — —"

En de zwakke armen sluiten zich om Gertrude's hals; de gloeiende wang, nat van tranen, nestelt zich dicht tegen haar gelaat.

Vermoeid en overspannen, wordt de eerst zoo gejaagde ademhaling rustiger, de greep der handen lossen, het moede hoofd zinkt op de kussens neer en de vriendelijke engel van den slaap komt de brandende oogleden kussen.

Ook Gertrude was doodelijk vermoeid en overspannen van het waken. Ze dacht er niet aan de lamp te ontsteken, hoewel het reeds geheel donker was geworden in de kamer; ze leunde achterover in haar stoel, toen ze eensklaps uit den staat van verdooving, waarin ze verkeerde, werd wakker geschud door den klank van geld, dat zoo zacht mogelijk, maar toch niet geheel onhoorbaar, werd neêrgeteld.

De deur, die van de ziekenkamer naar het kantoor voerde bleef bijna altijd gesloten, maar stond nu op een kier, zoodat Gertrude, geheel tot de werkelijkheid teruggeroepen, woordelijk verstaan kon wat er gesproken werd tusschen haar vader en den man, die met zooveel voorzorg het geld voor hem uittelde.

»Dit is dus, zooals u ziet, achthonderd gulden aan zilvergeld."

»In orde," en nu hoorde het meisje hoe de rijksdaalders zachtjes in een zak gleden.

»Verder: een, twee, drie, vier, vijf bankjes van f 1000"

»In orde. Verder?"

»Dan de f 57.000 van dat stuk land — — — de prijzen zijn boven verwachting hoog geloopt, mijnheer Van Son."

»Ja, dat zijn ze."

»Nu blijft de vraag hoe dit geld te beleggen. Staatspapieren?"

»Neen. Die heb ik reeds meer dan me lief is."

»Landerijen?"

»Ja, dat zou zeker het veiligst zijn, maar we moeten eerst een goede gelegenheid afwachten."

»Aandeelen wellicht in die nieuwe Stoomvaart-Maatschappij?"

»Die heb ik juist gekocht.»

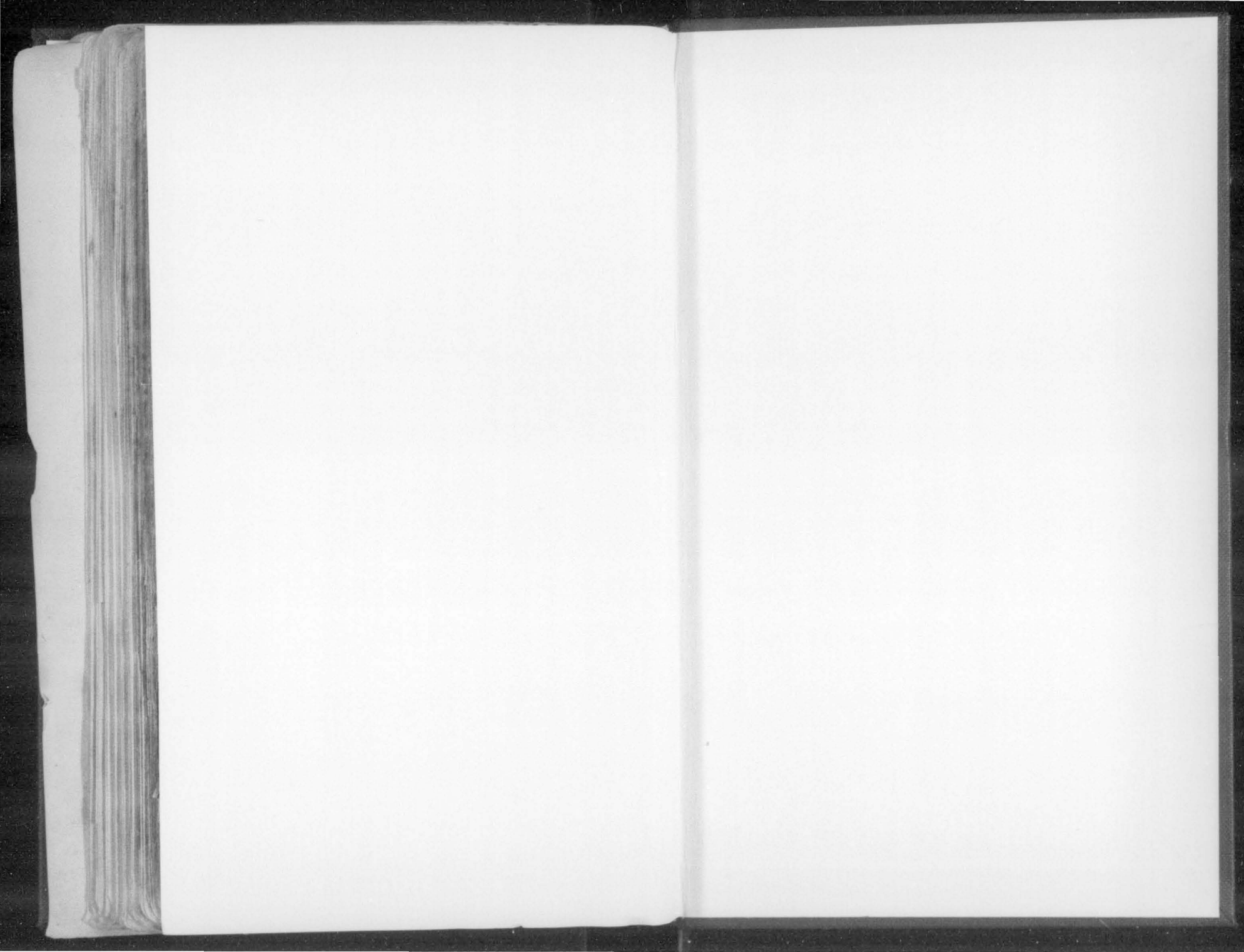
»Zoudt u misschien...?»

»Er is geen haast bij. Ik wou mij liever op dit oogenblik niet met geldzaken bezig houden.»

»Uw zoon is toch niet erger?»

»We dachten dat er wat beterschap was, maar —» en hier werd de stem dof en zacht — »de doctoren hebben van morgen een laatst consult gehouden en hun uitspraak was: geen hoop meer!»

Toen de deur achter den bezoeker dicht gevallen was, hoorde Gertrude hoe de groote brandkast werd openge sloten; zij hoorde het zachte klinken van den geldzak toen hij werd weggeborgen, het kraken der bankbiljetten en toen werd alles stil in het kantoor.

Deze film is beschikbaar gesteld door het KITLV, uitsluitend op voorwaarde dat noch het geheel noch delen worden gereproduceerd zonder toestemming van het KITLV. Dit behoudt zich het recht voor een vergoeding te berekenen voor reproductie. Indien op het originele materiaal auteursrecht rust, dient men voor reproductiedoeleinden eveneens toestemming te vragen aan de houders van dit auteursrecht.

Toestemming voor reproductie dient men schriftelijk aan te vragen.

This film is supplied by the KITLV only on condition that neither it nor part of it is further reproduced without first obtaining the permission of the KITLV which reserves the right to make a charge for such reproduction. If the material filmed is itself in copyright, the permission of the owners of that copyright will also be required for such reproduction. Application for permission to reproduce should be made in writing, giving details of the proposed reproduction.

**SIGNATUUR
MICROVORM:**

***SHELF NUMBER
MICROFORM:***

M META 0137

BIBLIOTHEEK KITLV

0008 7245

091 427 142

6554
DE VAN SONS.

ce
379

EEN VERHAAL UIT INDIE

DOOR

ANNIE FOORE.

TWEEDE DEEL.

's GRAVENHAGE,
HENRI J. STEMBERG,
1881.

XXVI.

Ook in de ziekenkamer blijft het stil.

Bernard is ingesluimerd en Gertrude zit daar terneder, onbeweeglijk, verplet, aan een steenen beeld gelijk, de handen krampachtig in elkaar geklemd, de brandende lippen vast opeengesloten, de doffe blik strak starend op de deur, waarachter haar vader bezig is met het wegbergen zijner schatten. Zoo is het dan toch waar! Hij is niet arm, hij is rijk, zoo rijk, dat hij niet eens weet waar zijn geld te beleggen.

Op eens herinnert zij zich al haar vermoedens, al haar twijfelingen; hoe Emile het denkbeeld met verontwaardiging van zich heeft geworpen, hoe Christina haar vermaande, toch geen gedachten te koesteren die te kort deden aan den eerbied, door de kinderen aan de ouders verschuldigd; hoe niettegenstaande dat, telkens het vermoeden haar was komen kwellen, tot in den laatsten tijd, haar geloof aan het wankelen was gebracht door hetgeen ze opmerkte in het kantoor. Haar vader is zoo nederig, zoo armoedig; hij kan met een soort van eerbied spreken over groote fortuinen, hij buigt zoo diep voor rijke cliënten.

En toch is het waar, wat zij vermoed heeft; hij is niet arm, hij is rijk!

Hoe ze hem haat in dit oogenblik!

Al de ellenden, die de geldzucht van dien man over het huisgezin heeft verspreid, gaan haar geest voorbij.

Haar moeder steeds verlangend naar een weinig weelde, een weinig comfort, de vroegoude, sombere Christina in haar afmattenden strijd tegen de duurte der tijden; Emile met den bloes der ergernis op de wangen, wijl hij in de dagen van jeugd en vreugd en jonge liefde, altijd aan dat ellendige geld denken moet; Bernard, die daar uitgeput ter neêr ligt, het offer van zijn verlangen om de zorgen zijns vaders te verlichten. En eindelijk zij zelve!

Zou Frank ooit zoo den verkeerden weg zijn ingeslagen, als hij, door een publiek engagement verbonden aan het meisje zijner keuze, dagelijks ontvangen in een lieven familiekring, had mogen hopen op een gelukkige toekomst? Zou hij ooit zoo diep in schulden zijn geraakt, zoo zijn studien verwaarloosd hebben als haar vader was geweest zooals andere vaders en den jongeling had gesteund en vermaand, om der wille van zijn dochter? —

Hoe ze hem haat! — — —

Het eten wordt haar als naar gewoonte, in de ziekekamer gebracht; zij merkt het niet op; veel minder roert ze het aan. Christien, die de toebereidselen voor den nacht komt maken, acht zich verplicht haar te vermanen, toch niet zoo werkeloos ter neer te zitten, ze ziet haar aan met een vreemden lach en antwoordt slechts: »Onnoodig!» De dokter kwam; hij schudt het grijze hoofd als hij den hem lief geworden patient daar zoo ziet ter neder liggen en spreekt een paar bemoe-

digende woorden die Bernard met zijn lieven zachten glimlach beantwoordt — — —

»Trude, kindlief, wat scheelt er aan?» vraagt hij, op het punt den vader te verlaten; »je moet naar bed gaan; je bent overspannen, geheel van streek door het waken.» Dan komt haar vader zacht en onhoorbaar binnen om haar plaats in te nemen voor het ziekbed.

»Behoeft hij niets anders te nemen dan die calmee-rende druppels?»

»Niets anders,» antwoordt ze werktuigelijk.

Ze heeft al de beweging, al het praten om zich heen gezien en aangehoord, als in een droom, ze zit nog voor zich uit te staren; daar raakt een hand haar schouder aan. Als door een adder gestoken springt ze overeind.

»Wat is er?» vraagt ze, terwijl een koude huivering haar geheele lichaam doorvaart.

»Wel, 't is je tijd om naar bed te gaan; ik kom waken.» Zonder een woord van goeden nacht, zonder, als naar gewoonte den lijder te omhelzen en moed in te spreken wil ze het vertrek verlaten.

»Nacht Trude!» klinkt een zwakke stem.

»Nacht, lieveling! nacht Bernard! lig je goed, mijn jongen?»

»Niet te lang wegblijven, Trude,» fluistert de knaap, terwijl hij haar een langen, teederen kus op de lippen drukt.

»Neen, lieveling, ik kom gauw terug.»

Er is iets in de uitdrukking van zijn arm, bleek gezichtje, dat haar waarschuwt om hem niet alleen te laten; de pijnlijke, smartvolle trekken om den mond zijn verdwenen, er is een rustige, bijna hemelsche glans

in de blauwe oogen, 't schijnt of hij reeds ontogen werd aan alle aardsche lijden.

»Ik blijf bij je Bernard!»

En aangemoedigd door zijn dankbaar lachje zet ze zich neder naast het stervend kind, tegenover haar vader.

Ze staart op het engelengelaat, dat meer en meer wordt verhelderd door den hemelschen glimlach, die de bode schijnt van de vreugde der onsterfelijke zaligheid; dan wordt haar oog door een macht, krachtiger dan haar wil, getrokken naar die Judastronie tegenover haar; ze huivert, ze sluit de oogen om niet te zien, maar ook met gesloten oogen, ook met afgewend hoofd verrijst hij voor haar. — — —

't Is middernacht. Gertrude heeft het hoofd in de kussens verborgen; ze houdt de tanden op een geklemd; ze zal bedaard blijven om Bernards wil, maar... een gewicht drukt haar op de borst; ze kan geen ademhalen; die man met zijn Judasgezicht grijslacht; hij strekt de roofvogelhanden naar haar uit — — — ze rijst overeind met een gesmoorden kreet! Ze vlucht den langen gang door, den donkeren trap op naar haar kamertje. — — Daar werpt ze de deur achter zich toe, als werd ze door booze geesten vervolgd, dan valt ze neer op den grond, uitgeput, bewusteloos — — Als ze wederom tot zich zelve komt, weet ze niet of ze geslapen heeft, of gedroomd. Maar het suist haar in de ooren, zonder ophouden, als klokgelui, zoo regelmatig: »Papa rijk, Bernard dood! En Frank gevlucht of gevangen!» Ze zit ter neer, ze wast zich het gelaat om te bedaren, ze loopt op en neer door het vertrek, — — het suizen in haar ooren houdt niet op. 't Klinkt altijd nog.

»Bernard dood, Frank gevlucht of gevangen, Papa rijk!»

Op de tafel ligt de kleine portefeuille met Frank's brieven. Ze herleest niet meer, zooals vroeger, elken avond zijn laatste schrijven. Dat laatste schrijven is woord voor woord gegrift in haar hart.

»En te denken, dat ik met een paar duizend gulden geholpen zou zijn!»

Ze herhaalt dien zin, langzaam mompelend; dan luider, luider, steeds luider!

Eindelijk staat ze stil. Ze grijpt met beide handen naar het brandend voorhoofd.

Is ze krankzinnig geworden misschien? Is zij het? Gertrude van Son, bij wie daar die gedachte opkwam?

Te denken dat hij met een paar duizend geholpen zou zijn! En daar beneden in het kantoor, daar liggen ze opeengestapeld, de geldzakken, de bankbiljetten....

Frank in de gevangenis?... of misschien ook gevlucht als een gemeen misdadiger.

Hij, Frank, haar dierbare aangebeden Frank! Want, ja, ze gevoelt het, ze heeft hem lief, boven alles, boven allen! Ze heeft hem vergeven; ze wenscht niets vuriger dan voor hem te dragen, voor hem te lijden. En hij zal ongelukkig, voor altijd geschandvlekt worden... en met een paar duizend gulden was hij gered... en daar beneden, in het kantoor.... Maar.... diefstal!

Diefstal... Maar Frank zou geholpen zijn! En zou het wel diefstal wezen? Is het niet haar geld? Het geld van Emile en Bernard, heeft hun vader het hun niet onthouden? had hij het niet reeds vele jaren geleden moeten afstaan om een weinig zonneshijn te verspreiden over hun treurige jeugd; heeft zij niet het recht om voor dat lang onthouden geld het geluk van haar leven te koopen? — — —

De zware gordijnen zijn neergelaten rondom Bernards ledikant. — —

En 't is goed. 't Is goed, dat de oogen die zoo gaarne op iets liefelijks rustten, het tooneel niet aanschouwen, dat in dit nachtelijk uur voorvalt in de ziekenkamer. Hoe ze nader treedt, sluipend, onhoorbaar; hoe de verwilderde oogen met gloeienden haat rusten blijven op dat gelaat, roerloos en vervallen, maar daarom niet minder het kenmerk dragend van den hartstocht, die het beheerscht; hoe ze met bevende vingers, maar met echt vrouwelijke listigheid tevens, den grooten sleutelbos tracht machtig te worden, die naast zijn horloge op de tafel ligt, hoe het haar eindelijk gelukt hem zonder eenig geraas weg te nemen — — en hoe ze heenvlucht — — naar het kantoor!

Haastig doorloopt ze de ruimte, ter nauwernood verlicht door het schijnsel der lamp uit Bernard's kamer.

Daar in dien hoek, een weinig verscholen door den hoogen lessenaar, staat de brandkast.

Nu eerst, nu ze met de sleutels in de hand neerknielt voor het ijzeren gevaarte, nu eerst vertoont de waarheid zich aan haar ontsteld brein in al zijn vreeselijke naaktheid: ze gaat stelen! Aarzelend treedt ze terug.

Maar daar verrijst voor haar starenden blik haar vader, zooals ze hem zoo menigmalen zag: de scherpe haviksnus, die zich buigt over de dunne, valsche lippen, de diepliggende oogen, die haar aanstaren, met koelen, wreeden spot; de kromme vingers, die zich zoo willig leenden tot het bijeenschrapen van het goud, waarvoor hij zijn kinderen offerde. Nog aarzelt ze.

Dan ziet ze met het oog des geestes Frank, Frank in al zijn manlijk schoon, met dat fier opgeheven hoofd,

die slanke vorstelijke figuur, met een overmoedigen trek om den trotschen mond en een zachte teederheid in de oogen, die haar smeekend aanstaren. . . zie, hij heft de gevouwen handen naar haar op, hij wijst haar op de ketenen, die men hem gaat aanleggen. . . Ze aarzelt niet meer!

De sleutel wordt in het slot gestoken. — — —

Wat is dat gerucht hiernaast?

't Moet Bernards kuch wezen. Maar wat klinkt dat vreemd op dezen afstand, in die akelige stilte! — — —

Dáár liggen ze voor haar, de schatten, die Frank redden kunnen. O, als ze ziet, wat daar ligt opgestapeld, glimlacht ze met een bitteren glimlach. 't Is immers niets wat zij hier komt wegnemen. Een paar bankbiljetten van duizend gulden maar. Daar is die vreemde benauwde kuch weer in Bernards kamer. . . Is dat niet zijn zwakke stem die haar naam noemt?

Ja, ja, hij roept haar! — — —

En ze had beloofd bij hem terug te komen! — — —

»Ja, lieveling, hier ben ik!»

Hoe is het mogelijk dat ze hem een oogenblik kon vergeten?

Hoe is het mogelijk dat ze hier staat, dat ze op het punt is te doen, waaraan ze de gedachte alleen kort geleden met verontwaardiging van zich zou hebben geworpen en dat terwijl hij daar ligt — — te sterven? — —

»Ja, Bernard, ja, lieveling, ik kom!»

O God, wat kraakt die deur der brandkast nu zij hem haastig sluit; al haar gedachten gevestigd op het zieke kind, alles vergetend om slechts te hooren naar zijn zwakke, klagelijke stem. . . Als maar niet haar vader. . . ha, daar is hij!

Ze wil vluchten, vluchten voor de lange gestalte, die daar nadert... maar reeds heeft een ijzeren hand haar bij den schouder gegrepen; ze voelt iets knellen om haar pols; ze hoort een sissende stem, vlak bij het oor: »Geef hier mijn geld, geef hier!»

»Ik heb niets genomen, papa!»

Er wordt een zwak steunen gehoord in de andere kamer. Beiden luisterden een oogenblik, maar als alles stil blijft, klinkt het van des notaris lippen: »Diefegge!»

Gertrude zwijgt en doet een stap naar de deur.

Maar haar vader grijpt haar vaster bij den arm.

»Hoe kan ik weten of je niets genomen hebt? Waarom was je hier? Hoe wist je dat ik dit geld heb, dit geld, dat mij niet eens toebehoort, want het is alles van mijn clienten. Dat geloof je toch wel...?»

»Papa, hoort u niet dat Bernard roept?»

»Antwoord me eerst!»

»Neen!» en ze rukt zich los en vliedt henen naar de stille kamer waarin de engel des doods is neergestreken. —

Een oogenblik staat Arnold van Son besluiteloos. Hij ook heeft Bernard's stem gehoord; hij ook gevoelt zich onweerstandbaar heengetrokken naar de lijdenssponde... maar tot zijn ontzetting ziet hij dat de brandkast niet gesloten is, dat al zijn schatten, al zijn geheimen daar bloot liggen....

»Papa! papa!»

De gierigaard heft zich op uit zijn knielende houding en met den grooten sleutelbos nog rammelend in zijn ontvleeschde vingers treedt hij de ziekenkamer binnen...

»Dag... pa...»

Roerloos blijft hij staan. Wat is dat zacht geruisch, dat langs hem henegaat? Is 't het wiekgeklep van

den dood, die hem zijn schat ontroofd? Of wellicht de laatste verzuchting van de reine ziel, die zijn tegenwoordigheid gaat ontvluchten?...

»Bernard, o Bernard, o, mijn kind!...»

Maar er is geen plaats voor hem aan het sterfbed van zijn zoon. Met een laatste beweging heeft de knaap het hoofd zijner zuster neergeveld naast het zijne op de kussens; haar handen omvat, en Gertrude hoort het evenmin als de doode, hoe de rampzalige vader smeekt om het woord van vaarwel, dat de stervende lippen fluissterden, terwijl hij geknielend lag voor zijn afgod, zijn brandkast.

Drie dagen nadat de aarde zich gesloten had boven het overschot van den knaap, dien ze zoozeer had bemind, moest Gertrude in de eenzaamheid een ander graf graven: dat van haar jonge liefde. Het gerucht had zich door Delft verspreid en was weldra ook haar ter ooren gekomen van Frank Hoogewerf's verloving met zijn nicht Cornelia.

XXVII.

Er is hoogstwaarschijnlijk in den geheelen Oosthoek geen plaatsje, waar men sterker is in het uitdenken van vermakelijkheden, dan Iloenka en zéker is er geen, waar men, als de vermakelijkheden eenmaal uitgedacht zijn, een zoo groot talent heeft, om ze te doen mislukken. Wat had in de drie jaren, die hij in Iloenka doorbracht, de assistent-resident al niet beproefd, om eenige afwisseling te brengen in de vervelende samenkomsten, en het nog vervelender thuisblijven! Zijn stoutste droom op dat punt, was een bal costumé geweest. De deelneming was algemeen; de opgewondenheid werkte aanstekend. Er werden bestellingen gedaan, modeplaatjes rondgezonden, geheime vergaderingen belegd; men hoorde fluisteren van herderinnetjes, heidinnnetjes, friezinnetjes en boerinnetjes, marketensters en bloemenmeisjes.

Daar vernam de gade van den hoofdonderwijzer, dat de vrouw van den derden onderwijzer, verbeeld u, hetzelfde toilet had wagen te kiezen als zij . . .

Daar had een europeesche bij het verhaal, dat een harer gekleurde vriendinnen in het costume van Maria Stuart zou verschijnen, gelachen . . . Daar bleek het, dat

er drie Fausten, twee Mephisto's en geen enkel Gretchen zou wezen; en toen, zelfopofferend als altijd, mevrouw Cornelissen, vergat, dat ze van blond en tener zandkleurig en spichtig was geworden en beloofde Gretchen te zijn, trokken alle Fausten en Mephisto's zich plotseling terug . . . Het einde van den schoonen droom was, dat er getwist, geintrigueerd en gedwongen werd; dat een plotselinge ongesteldheid enkele dames aangreep; een onverwachte tijding enkele heeren naar hun »land" riep -- en het bal costumé niet doorging. —

Nu kwam de heer Van Trecht, die als meer zijner ambtsbroeders het onder zijn verplichtingen rekende, om in zijn afdeeling als ondernemer van publieke vermakelijkheden op te treden, op een ander denkbeeld: men zou tableaux vivants geven.

Lang, maar dezen keer buitengewoon vriendschappelijk, werd beraadslaagd over de keuze van het onderwerp. De heer Voerman, als letterkundige geraadpleegd, stelde voor: »Het levend begraven van Albrecht Beijling." Hij vond het moment, waarop men niets meer dan het hoofd en de vingertoppen van den held boven de zwarte aarde ziet uitsteken allertreffendst, te meer daar Jacoba van Beieren met een vreeselijken grijnslach het tooneel zou aanschouwen. — Maar geen van de dames wilde grijnslachen. — Judith en Holofernes, vond men te griezelig; het afscheid van Hektor en Andromaché te aandoenlijk, voor de dames, wier mannen op Atjeh waren; de moord van Bethlehem kon niet doorgaan door gebrek aan kinderen, die op dat uur wakker zouden willen worden zonder te schreeuwen. De ontmoeting van Napoléon en Wilhelm te Sédan werd ongeschikt verklaard, daar de heer Van Trecht niet hooren wilde van een tableau

zonder dames. Het voorstel om Eugénie en Augusta op den achtergrond een mondgesprek te doen houden, vond minder bijval; de zaak was nog niet lang genoeg geleden. —

Men beproefde het nu met Othello. Othello's waren er genoeg; (ze behoefden zich zelfs niet eens zwart te maken); maar waar een Desdémone te vinden, die op bed wilde gaan liggen om vermoord te worden, nadat mevrouw Voerman, een autoriteit op het punt van fatsoenlijkheid, verklaard had het »een vreeselijk indécent iets" te vinden?

Toen stelde de heer Van Trecht voor: het oordeel van Paris. Er waren drie mooie dames, mooi genoeg ten minste om bij avond, in wolken van tarlatan en gaas een goed effect te maken. Maar de dames waren erg nederig; niemand wilde Venus zijn; o neen! zich zoo op den voorgrond te stellen, te poseeren als de schoonste, onmogelijk!

De assistent-resident was een man van smaak. Hij keurde het volstrekt niet af, dat de drie dames zoo discreet waren, en bracht op de repetitie een Venus meê, een vijftienjarig meisje, met goudblond haar, met een *haarlouise* ~~blos~~ als perle ~~de~~ amour en een taille als een fée . . . dat er van Paris' oordeel niets kwam, spreekt van zelf, maar of het den heer Van Trecht ooit vergeven is, dat moeten we betwijfelen.

Charades en actions werden beproefd maar leden schipbreuk op de botheid van enkele personen; nog restte een liefhebberijcomédie.

Op de meeste kleine plaatsen is het aantal Europeanen zoo gering, dat, als de acteurs bijeengebracht zijn, er geen toeschouwers overschieten, maar op Hoenska kon

men, wanneer aan de landheeren, administrateurs en geëmployeerden uit den omtrek invitatie gezonden werden, op een publiek van een honderdtal personen rekenen.

Hoeveel malen had de heer Van Trecht het niet reeds voorgesteld, hoeveel malen hadden zijn plannen reeds schipbreuk geleden op de Indische onverschilligheid. 't Was zoo'n soesah! 't was zoo lastig met dat van buiten leeren van de rollen, men wist niet, hoe die wonderlijke costumen moesten gemaakt worden! och neen, zulke dingen waren goed en wel in Holland, maar hier . . .!

En het leek hem toch zoo alleraardigst toe! Niet de voorstelling alleen, maar de repetities; het telkens samenkomen met de liefste vrouwtjes van de plaats, de intieme toon, die daarvan het gevolg zou zijn, de kleine vrijheden, die men zich bij zoo'n gelegenheid wel mocht permitteeren . . . Hij had echter bij een laatste poging zooveel onaangenaams ervaren, dat hij met een duren eed zwoer »nooit in der eeuwigheid meer van die liefhebberijcomédies te willen hooren," en hij scheen dien eed ook getrouw te willen blijven — tot hij op zekeren middag een bezoek bracht aan den heer en mevrouw Van Son.

Toen de heer Van Trecht van dat bezoek naar huis reed, was hij stil en in gedachten verzonken.

»Wat zag Dora er goed uit van middag," begon Jenny. »En wat is het toch een allerliefst vrouwtje!"

Een ontevreden gebrom was het eenig antwoord.

»Een beeldig kind, ja, Louis? Zag je wel hoe trotsch hij er op was?"

»Hij moest zich liever schamen. Zoo'n kwajongen van even twintig, al vrouw en kind te hebben!"

»Maar lieve . . ."

»Ik zeg je dat het schande is!»

Mevrouw zweeg ontsteld stil.

Toen ze thuis kwamen, wierp hij zich in een luierstool, en schold op de jongens tot het etenstijd was. »Ik heb een duivenpastei, Louis! Ik geloof dat zij bijzonder lekker is.»

Geen antwoord.

't Was onbeleefd — ja, maar was het dan ook niet hatelijk? Dat lieve, mooie schepseltje zoo met hart en ziel een ander te zien toebehooren? En die Van Son, die zijn geluk genoot alsof het zoo van zelf sprak — natuurlijk! hij was nog te jong, hij had nog te weinig gezien, om zoo'n vrouw te apprecieeren, zooals een man van leeftijd dat doen zou.

De heer Van Trecht had nooit vermoed, dat mevrouw Van Son er zoo goed uit kon zien als ze tegenwoordig deed; ook had hij haar nog nooit zoo geanimeerd, zoo onbezorgd vroolijk gezien als in den laatsten tijd — — jammer toch dat een vrouw, die nieuw leven had kunnen schenken aan de Iloenkasche partijtjes, zich zoo opsloot! Jammer vooral dat ze in den laatsten tijd ook zoo weinig bij hen aan huis kwam. Het kind was nu reeds drie maanden oud; maar toch heette het, dat ze nog geen avond van huis durfde. Reeds tweemaal had ze voor een muziekpartijtje bedankt, de laatste picnics had ze niet bijgewoond en in dansen scheen ze nu al even weinig lust te hebben, als te voren, hoewel ze nu geen geldig excuus meer had.

Hij dacht er niet aan bij haar de taktiek te volgen, die hij bij andere jonge vrouwen met al te veel succès had toegepast. Ze scheen zoo ernstig te denken op sommige punten en dan — — ze was doodelijk verliefd op haar man! — De duivenpastei was uitmuntend.

Maar er mocht geen goedkeurend woordje overschieten voor de arme Jenny, die angstig de schuwe oogen opsloeg naar het knorrig gelaat tegenover haar, en zich afvroeg of zij misschien iets had gedaan, om haar heer en meester te vertoornen.

Jenny was niet verwend door haar aangebeden Louis. Ze wist dus niet wat haar overkwam, toen deze den volgenden morgen begon met naar haar verkoudheid te informeerden, en eindigde met haar voor te stellen een rijtoertje te maken.

Ze was overgelukkig. Niet alleen maakte hij geen aanmerking op haar haastig, maar daarom niet minder keurig ochtendtoilet; maar hij verwaardigde zich zelfs om druk met haar te praten. Er was onlangs een bal geweest, dat, zooals de bals meest op het plaatsje, mislukt moest heeten. Daarover sprekende, beklom Louis zijn stokpaardje; hij verklaarde dat hij Iloenka nooit zoo saai, zoo vervelend gekend had; dat er iets moest gedaan worden om verandering te brengen in dien ellendigen toestand. — — —

»Willen we eens een partij geven?» vroeg Jenny, dadelijk bereid om in zijn geest te handelen.

»Een partij? Neen!» zei haar man. En toen, alsof het hem zoo op eens inviel. »Wat zou je er van denken, Jen, als we nog eens probeerden, om een liefhebberij-comedie op te richten?»

Hoe verblijd ook door het vriendelijk, bijna teeder »Jen,” kon mevrouw Van Trecht haar verbazing niet ontveinzen. Een liefhebberij-comedie! Meende hij het? Maar hij had immers bij hoog en laag gezworen. — — Ze merkte echter spoedig, dat hij in dit oogenblik niet aan die eeden wilde herinnerd worden, en schikte zich,

als naar gewoonte, onmiddellijk naar zijn nieuwen luim. Als hij den moed had het opnieuw te beginnen, als hij kans zag iets goeds tot stand te brengen — dan, dat wist hij, was zij gaarne bereid hem in alles te helpen. Maar — welk stuk moest men geven en dan — wie zouden er meedoen? Louis had nog geen drie maanden geleden gezegd, dat er geen enkel goed acteur te vinden zou zijn op geheel Iloenka.

Maar Louis scheen door de frissche morgenlucht beziel met een geloof, dat bergen verzet.

»Stukken zijn er genoeg. En wat de personen betreft, wel, daar heb je bijvoorbeeld mevrouw Reenen, die zal zeker een goede actrice zijn.»

»Ja — — dat zou gaan! Maar verder...?»

»Nu, dan mevrouw Voerman! Ofschoon, als het kon, zou ik er de Voermans liever buiten laten. Hij is zoo ondragelijk vervelend, en zij...»

»Maar, beste, laten we niet beginnen met onaangenaamheden te maken.»

»Nu, in 's hemelsnaam dan! Dan hebben we nog Stricke... uitmuntend geschikt voor premier amoureux.»

»Je vergeet de Van Sons,» merkt mevrouw, argeloos als een duif, op.

»Drommels ja!» roept mijnheer, »daar zeg je zoo iets; Van Son zal wel goed spelen! Hij heeft een uitmuntend uiterlijk voor het tooneel, dat sprekend gezicht, die flinke oogen.»

»En Dora dan? Ze kan best de jongemeisjesrol vervullen.»

»Zou je denken?» vroeg de heer Van Trecht, alsof hij dat beweren van zijn vrouw niet zoo gemakkelijk kon toestemmen.

»Welzeker Louis. Men zou nooit gelooven, dat ze vrouw en moeder is, als men haar daar zoo ziet zitten, met die zedig neergeslagen oogen. — — —»

»Enfin, jullie ziet die dingen altijd beter in dan wij; misschien heb je gelijk...»

Jenny is in de wolken.

»Maar misschien zal Van Son het niet goedvinden. Hij zal er veel tegen hebben om zoo dikwijls uit te gaan en dan — — ik verbeeld me altijd dat hij wat jaloersch is?»

»Jaloersch? Van Son? Gekheid hoor! En wat uw goedvinden betreft, ik vraag je waarvoor zou een ambtenaar zijn ondergeschikten hebben, als het niet was, om bij zulke gelegenheden op hen te kunnen rekenen? Neen, dat is van minder zorg. Ik zal straks als hij op het kantoor komt, dadelijk met hem spreken.»

Maar toen Van Son op het kantoor kwam, was er sprake van geheel andere zaken, dan van liefhebberijcomedies.

Emile had klachten.

Er was een vrij groot stuk sawahgrond door het gouvernement gekocht, den wedono waren de gelden ter hand gesteld, met order de Javanen aan wie de sawah had toebehoord, uit te betalen; en nu bleek het, dat slechts een gedeelte van de hun toekomende som door de vroegere eigenaars was ontvangen. Toen zijn controleur had uitgesproken, keek de assistent-resident zeer knorrig.

»Praatjes,» zei hij. »Dat beweren ze altijd. Ik ken dien wedono sints jaren.»

»Maar als ik u nu zeg, dat ik de bewijzen in handen heb.»

»Dan. — — Ja maar, je bent nog niet op de hoogte van die dingen, Van Son. Geloof me, je moet zulke kleinigheden niet zoo hoog opnemen. — — —»

»Noemt u dat een kleinigheid?» vroeg Emile heftig.
 »Betrekkelijk, betrekkelijk! Enfin, ik zal den wedono bij mij laten komen en de zaak onderzoeken. Nog iets anders?»

»Ja, wilt u die stukken even teekenen?» De heer Van Trecht teekende, en hij zag intusschen zeer goed aan het bewolkte gelaat van zijn controleur, dat nu het oogenblik zeer slecht gekozen zou zijn, om met zijn voorstel voor den dag te komen.

»Die jongen wordt lastig,” mompelde hij, alleen gebleven, »schrikkelijk lastig met zijn opgeschroefde ideeën omtrent bescherming van den minderen man.” En dan, na een poos, in gedachten verzonken, de bladeren van een klimopplant te hebben afgetrokken, »die zaak moet getoe-toept worden. Ik weet niet of Van Son gelijk heeft, maar ik wil in geen geval het dien wedono lastig maken. Misschien kan ik er morgen even langs rijden en hem spreken. Als ik Sarinah ontmoeten kon en haar zeggen, dat haar man iets misdaan heeft — — wacht eens dat is een goed idee!” — —

XXVII.

Als aan den avond van dienzelfden dag enkele Iloenkasche heeren met hunne dames den aloon aloon rondwandelen, zooals het heet, om te genieten van den heerlijken maneschijn, maar eigenlijk om te nonton, ontdekken ze, dat er wat te doen is bij den assistent-resident. In die ontdekking is iets hatelijks voor Iloenkasche harten. Dat ze er niet bijgevraagd zijn, enfin dat is tot daaraan toe; maar dat ze er niets van geweten hebben, dat ze er zoo heelemaal buiten gelaten zijn, dat eischt wraak. —

Spoedig vindt er een kleine samenschooling plaats op korten afstand van het gebouw, welks buitengewoon helder verlichte voorgalerij tusschen het groen van den tuin gezien kan worden. De nieuwsgierigheid behoeft op het punt van partijen nooit lang geprikkeld te worden in Indië. Men kan van den grooten weg zien wie er zijn, wat ze aanhebben, hoe ze geplaatst zijn en, als het een bal is, weet het publiek buiten even goed of mijnheer A druk was met mevrouw B, en of juffrouw C veel gedanst heeft, als de dames en heeren in de zaal.

»Wat zou het in 's hemelsnaam beduiden?» vroegen

Minnie ougen bij hart toe heel beter geschikt.

de nontonnens elkander af. Een muziekavond kon het niet wezen, want de talenten ontbraken; een speelpartij evenmin, er stonden geen tafeltjes klaar; een danspartij nog minder!

Even onbekend met de reden van hun bijeenkomst als de toeschouwers, waren de gasten. De koffie werd gepresenteerd, Jenny is doodelijk ontsteld, want een blik vol verontwaardiging van haar echtgenoot — heeft haar gezegd, dat de melk niet zoo kokend heet is binnengebracht als hij dit eischt. Tegelijk met de anisette komt er een plotselinge stilte en ieder verheugt zich: het geheim zal worden opgelost.

De assistent-resident gaat spreken. Onder de middelen, die Jenny zuchtend erkende, dat Louis ten dienste stonden, om harten te veroveren, was zeker niet het minste, een lieve, overredende stem, en onder de eigenschappen, die hij oordeelt dat hem geschikt maken om boven anderen te worden onderscheiden om spoedig promotie te maken of ten minste met het vurig begeerde lintje begiftigd te worden, is zijn welbespraaktheid.

Hij hield een kleine speech, om de redenen van deze bijeenkomst te ontvouwen, noodigde de aanwezige heeren en dames uit om zijn plannetje te ondersteunen; sprak over talenten, over positie, over invloed en onmisbaarheid met zooveel tact, dat, toen de assistent-resident geëindigd had, ieder voor zich de overtuiging bezat, dat hij onmogelijk gemist worden en dus ook onmogelijk weigeren kon.

»O, wat een heerlijk plannetje,» roept mevrouw Reenen, die zonder haar echtgenoot verschenen is in een geel japonnetje met roode strikken, dat haar prachtig staat. »Ik krijg immers ook een rol, mijnheer Van Trecht?»

De assistent-resident lacht haar veelbelovend toe, en de weduwe neemt hieruit oorzaak om op zuurzoeten toon te spreken: »Mijn medewerking zal misschien niet vereischt worden, maar — mocht ik in iets van dienst kunnen zijn dan wil ik gaarne mijn zwakke krachten ten beste geven.»

De heer Van Trecht buigt deftig voor de douairière en gaat dan vroolijk voort, terwijl hij zich tot de beide controleurs wendt die uit hun distrikt zijn overgekomen. »Op de welwillende medewerking van u mijnheer Bruinis en op de uwe Stricke, heb ik gerekend.»

De heer Bruinis buigt diep en nederig alsof hij een order ontvangen had; Rudolf Stricke roept uit, dat hij het alleraardigst vindt en wel dadelijk zou willen beginnen, en ziet bij dien uitroep naar mevrouw Reenen, die het mooie smousje van haar gastvrouw streelt en intuschen van onder de lange zijden wimpers den blik van haar bewonderaar beantwoordt.

't Blijkt dat Emile niet zeer met het plan is ingenomen. »'t Is maar beter dat we niet meedoen; vin je wel?» vraagt hij voor Dora alleen verstaanbaar.

»Ik heb er wel lust in,» antwoordt zij even zacht.

»Maar denk aan Emy. Durf je haar zooveel alleen laten? En zal het je niet te veel opwinden?..»

»Op u heb ik gerekend voor de jongemeisjesrollen,» zegt de heer Van Trecht op zijn innemendsten toon tot Dora.

»Ik vrees,» begint Dora aarzelend, »dat ik u zal moeten teleurstellen. Ons kindje eischt zooveel zorg...»

»Maar u hebt immers een uitmuntende baboe.»

»O ja, dat wel, maar comediespelen is zoo animeerend en 't is misschien beter, dat ik...»

»Neen, neen Dora, dat mag niet. We kunnen u onmogelijk missen,» zegt Jenny nu, gedwongen door een blik van haar man.

»Nu ik zal maar aan de dames overlaten u tot betere gedachten te brengen. Wat uw man betreft, die krijgt toch permissie?»

»O ja,» antwoordt Dora lachend, »hij mag meedoen!»

»Ik moet u verzoeken op mij niet te rekenen,» zegt Emile beslist. »Ik heb niet het minste talent en, om u de waarheid te zeggen, ook weinig plezier in comedie-spelen.»

Die woorden van Emile zoo onverwacht uitgesproken, brengen een niet geringe ontsteltenis onder de aanwezigen. Wat? Een controleur weigert het plan van zijn assistent-resident te helpen uitvoeren? 't Is ongehoord, ongelooflijk!

De heer Bruinis, die den geheelen avond met glazen rijnwijn, gebakjes en eau de Cologne heeft rond geloopt, alsof er niet genoeg bedienden waren, spert den mond wijd open en grijnslacht dan: »die meneer Van Son zal het niet ver brengen in Indië.» Stricke verlaat een oogenblik mevrouw Reenen, loopt onder den schijn van haar waaier te zoeken, achter Emile om en bijt hem in het oor: »wees niet dwaas, Van Son!»

Op het voorhoofd van den assistent-resident zwelt een ader, die Emile daar al eens meer heeft te voorschijn geroepen, maar dan in dienstzaken.

»Van wien ik tegenwerking verwacht had, het laatst van u,» zegt hij op ijskoude toon, en wendt zich dan tot den heer en mevrouw Voerman, die zich reeds beleedigd beginnen te gevoelen, omdat hun opinie nog niet gevraagd werd.

Mevrouw Voerman wil graag meêdoen, en mijnheer hoopt, dat de weinige kennis, die hij heeft van de dichters en schrijvers uit deze en vorige eeuwen hem in staat zal stellen de artisten voor te lichten bij de keuze van het stuk.

Dit is nu niet precies de bedoeling van den assistent-resident. »Vorige eeuwen zullen we er, geloof ik, maar buiten laten,» meent hij te moeten opmerken.

»Neen, zeg dat niet, mijnheer Van Trecht, zeg dat niet! U weet niet wat u verwerpt! Langendijk, Kotzebue.»

»Kotzebue is, geloof ik, wat rraarrs,» brengt mevrouw Voerman bescheiden in het midden.

Mevrouw Reenen heeft in de afwezigheid van haar man ook de Duitsche klassieken eens ingezien en wil nu gaarne daarmede wat eer inleggen. »Kunnen we niet een stuk van Schiller geven?» vraagt ze, »of van Lessing; die zijn zoo prachtig.»

»De Maagd van Orleans bijvoorbeeld,» lacht Stricke.

»Heeft volstrekt geen geschiedkundige waarde,» zegt de hoofdonderwijzer op een toon, die het, voor hem zoo vreeselijk feit, dat hij schoolmeester is, in aller herinnering brengt.

»Neen,» gaat Stricke voort, alsof de heer Voerman niet had gesproken. »Ik geloof dat we beter doen met wat laag bij den grond te blijven. Een aardig, fransch stukje, goed vertaald!»

»Waarom zouden we juist fransch kiezen?» vraagt de heer Voerman nijdig. »U zult het toch zeker niet met zekere menschen eens zijn, dat Nederland geen schrijvers of dichters meer oplevert.»

»Weet iemand een aardig hollandsch stukje?» zegt de heer Stricke, terwijl hij de strijdlustige vragen van den hoofdonderwijzer onbeantwoord laat.

Er werden verscheidene genoemd, goede en minder goede, enkelen ook, die ontegenzeggelijk te mooi waren om door een Indisch liefhebberijtooneel te worden opgevoerd; maar telkens klonk het van den stoel, waarop de miskende poëet zich in een schilderachtige houding had neergeveld op beslissenden toon: »Een vod! Een prul! Een nietsbeduidend ding!»

»Maar, mijnheer Voerman,» zei de assistent-resident ongeduldig, »op die manier komen we niet verder. Weet u dan iets beters dan al die stukken, die u daar zoo onvoorwaardelijk veroordeelt?»

»Ja, mijnheer Van Trecht. En wat meer zegt, ik verzoek uwe toestemming om het stuk dat ik bedoel op de volgende vergadering te mogen voorlezen. Een vriend van me heeft het in der tijd geschreven voor het hollandsch tooneel, maar, daar het eenige letterkundige waarde heeft, is het natuurlijk niet opgevoerd.»

»Nu, dat is goed,» zegt de heer Van Trecht, die daareven een blik op de pendule wierp, en zag dat het bij twaalfen was, »we zullen dan tot de volgende vergadering wachten met de verdere bespreking van de zaak. Wat denken de heeren en dames van aanstaanden Zondag, dat is overmorgen. 't Is wel wat kort op elkaar, maar als men wil, dat zulke plannen gelukken, dan moet men, vooral in het begin, de geestdrift geen tijd laten om te bekoelen.»

Men keurde alles goed.

»Ik hoop dan Zondagavond de heeren en dames weer hier te zien. En nu! Een glas champagne op het succès van onze comédie!»

Stricke zet zich op een wenk van zijn gastvrouw voor de piano en speelt een feestmarsch, de kurken knallen,

de glazen worden aangestooten, de opgewekte stemming, die den geheelen avond geheerscht heeft, wordt er vooral niet minder op, er is een druk gesprek, nu hier, dan daar zelfs uitbarstingen van gelach.

De assistent-resident had een plaatsje gevonden naast mevrouw Van Son. Dat de heer Van Trecht tact had met dames om te gaan; dat de dames zeer gesteld waren op zijn gezelschap, dit alles weet Emile; maar dat Dora, zijn Dora, meer dan een half uur achtereen met dien man zou praten, dat ze zich door hem naar het rijtuig zou laten brengen en afscheid nemen met zóó'n knikje, — neen dat had hij nooit kunnen gelooven!

»Beste man,» zei Dora, zoodra ze op den grooten weg waren, »je moet er niet boos om zijn, dat ik het zoo ronduit zeg; maar hoe kon je nu zoo weinig politiek handelen?»

»Dora!» riep Emile, »één ding! Ik kan alles verdragen, maar als jij me afvalt . . .»

Ze ontstelde van zijn bleek gelaat, zijn fonkelende oogen. »Wat bedoel je? Ik je afvallen. O, Emile, alsof dat mogelijk was!» en de jongen achterop den wagen dacht er het zijne van, toen toewan (mijnheer) met een van die hartstochtelijke ontboezemingen, die voor den Javaan steeds een raadsel zullen blijven, Dora in zijn armen sloot.

»Dat wist ik ook wel, engel, dat wist ik wel! Maar waarom heb je ook zoo lang met dien akeligen vent zitten praten?»

Dora barstte uit in haar vrolijksten lach. »O, Emile, dat is nu het grappigste, wat ik ooit gehoord heb. Ja-loersch? En dat op papa Van Trecht! Laat het in 's hemelsnaam niet merken. Wat zou hij er meê in zijn schik zijn, de ijdelruit!»

De jonge echtgenoot gevoelde zich heel wat verlicht, maar toen ze, thuis gekomen, en van kleeding verwisseld waren, toen het bleek dat Emy nog geen behoefte had aan mama, kwam hij toch op het onderwerp terug.

»'t Is zoo goddelijk mooi buiten, Dora. Toe, sla iets warm's om en laten we nog wat in den maneschijn gaan zitten; dan kun je me meteen vertellen, waarover je het zoo druk hebt gehad met Van Trecht.»

Nu is het een van de vele voorrechten van het nooit volprezen Indisch klimaat, dat men na een vroolijk bal of opgewonden partij nog zoo gezellig kan zitten napraten, in een zachte atmosfeer, verlicht door den kalmen maneschijn, of de vriendelijke sterren. Het jonge vrouwtje dat niets liever wenschte, dan de zaak eens rustig te bespreken, had zich dan ook gauw naast Emile in een luierstoel geleid; maar ze wist reeds bij ervaring, dat er oogenblikken waren, waarin ze met haar echtgenoot zeer voorzichtig moest omgaan, en nam hare maatregelen. Ze drukte hem een langen kus op de lippen, fluisterde van Emy, die daar zoo engelachtig lag met haar lieve, kleine vuistjes op het dek, en nam zijn hand in de haren, vóór ze op zachten toon begon: »Je moet weten, Emile, . . . ik geloof dat wij van avond een groote onhandigheid begaan hebben.» Emile vroeg verontwaardigd wat ze bedoelde.

»Ja, zie je, beste man, in Holland zou je dat niet overkomen, maar hier zijn wij zoo onbekend met de gewoonten en gebruiken. Als ik het goed begrepen heb, dan was jij, controleur, verplicht om comédie te spelen, als mijnheer Van Trecht, je assistent-resident, dat wenschte.»

»Maar Dora, dat is onzinnig!»

»Ja lieve, dat is het zeker! Maar je moet denken we

zijn in Indie, en we hebben immers al dikwerf opgemerkt, dat hier de hoogeren in rang, hun minderen beschouwen als een soort ahangelingen, die maar moeten gereed staan, om hun plezier te doen.»

»Ja, dat is zoo. Maar hoe ben je op dat idée gekomen?»

»Dat zal ik je zeggen. Nauwelijks had ik verklaard, dat ik liever niet meê zou doen, toen mevrouw Cornelissen met haar valschen lach tot me zei: »Wel, wel, die vind ik alleraardigst! Dat had ik om de waarheid te zeggen niet achter u gezocht, dat u den assistent-resident zoo aardig beet zoudt nemen; ik verzeker u, hij is dat niet gewoon van zijn controleursvrouwen!»

Mevrouw Voerman, die een oogenblik daarna quasi naar den welstand van Emy informeerde, fluisterde op eens met een veelbeteekenend gezicht: »U durft, mevrouw!»

»Maar, mijn God! zijn die menschen gek?» vroeg Emile, terwijl hij ongeduldig opsprong uit zijn stoel.

»Neen, blijf nu zitten, lieve; je zult nog heel wat anders hooren! Toen je een oogenblik daarna zoo gedecideerd zei, dat je niet meê woudt doen, zag ik dadelijk dat mevrouw Van Trecht vreeselijk ontsteld was. En jawel, al heel gauw kwam ze bij me zitten, erg zenuwachtig. Ze vroeg of je iets tegen haar man had; ze zei dat het nooit goed zou alloopen, dat er een eind zou komen aan onze vriendschap, als je Van Trecht zoo tegen je in het harnas jaagde, en nog heel veel meer.»

»Maar, Dora . . . begrijp jij er iets van?»

»O, je zult nog meer hooren. Daarop kwam, zooals je gezien zult hebben, Stricke naar me toe. Hij was heel discreet en hartelijk dat moet ik zeggen. Hij zei dat hij, als oude academiekennis, eenig recht meende te hebben je een goeden raad te geven . . .»

»En die raad was»

»Vooral zoo spoedig mogelijk je weigering in te trekken.»

»Dat kan hij begrijpen!»

»Toen kwam mijnheer Van Trecht bij me zitten. Eerst was hij stijf, beleedigd, geloof ik, en sprak in het geheel niet van de zaak; maar ik begon er zelf over en vroeg of wij waarlijk verplicht waren, om deel te nemen aan iets waarin we niet veel lust hadden. Toen hadt je hem moeten hooren! Neen, we waren het niet verplicht; maar wat zou het zijn zonder ons? Jij zoudt zeker een goed acteur zijn en ik enfin, je weet hoe complimenteus hij altijd is.»

»En wat heb je geantwoord?»

»Wel, ik heb hem zoo half en half beloofd, dat we er ons niet geheel aan zouden onttrekken, en hij heeft me dringend verzocht te beproeven, of ik je niet tot andere gedachten kon brengen.»

»Nooit! Nooit zeg ik je! Al is het dan honderd maal het Indisch gebruik, ik zal er me niet aan storen! De assistent-resident kan me bevelen in zijn kantoor; niet in zijn salon.»

»Ja, beste, het is een hatelijke dwang, maar — als nu iedereen zich aan dien dwang onderwerpt, waarom zouden wij, die daarenboven verplichting hebben aan de Van Trecht's»

»Neen, Dora, neen zeg ik!»

De heer en mevrouw Van Son waren nu anderhalf jaar getrouwd, en mevrouw Van Son is zoo langzamerhand tot de ontdekking gekomen, dat het »Neen» van een man die veel van zijn vrouw houdt, niet zoo heel onveranderlijk is; maar ze weet ook reeds, dat de vrouw

het juiste tijdstip moet afwachten, om het in »Ja» te veranderen en dus zegt ze niet anders dan: »Nu is Emy toch wakker, man; ik geloof zeker dat ik haar hoor schreeuwen. Tot straks, beste!»

't Is enkele dagen later, Zondagavond.

Wie is er, die nog zou durven beweren, dat het stil en eentonig is op Iloenka, wie, die zeggen durft, dat men op dat plaatsje geen belang stelt in groote gebeurtenissen? Het gerucht van de liefhebberijcomédie heeft zich verspreid (men begrijpt niet hoe het mogelijk is, daar men toch zoo vast beloofd had te zullen zwijgen en natuurlijk niemand zijn belofte schond), en wie heden avond ging »nonton» zou meer dan één voorgalerij helder verlicht, en in verscheidene huizen partijtjes vinden, die met de kaarten in de hand, voorovergebogen op de speeltafel zaten te praten.

De sociëteit is ongewoon druk bezocht. Men vindt er allereerst aan hun hombretafel, den oudsten militair van de plaats, een kapitein en een majoor de beide laatsten (natuurlijk zeer onrechtvaardig) gepensioneerd met veel dank voor de diensten den lande bewezen!

Behalve de steunpilaren der sociëteit, een aantal jonge officieren, is er een tafeltje met mannen, die tot de »woeste gronden» in betrekking staan. Twee, die een prachtig stuk van 500 bouws in het Tengersche hebben aangevraagd: twee, die er een van 700 bouws zullen aanvragen; drie wie er juist een geweigerd is, en één, wien een stuk is toegewezen en die nu druk praat over de koffie, die hij oogsten gaat — het planten schijnt hem minder bezig te houden.

Dan is er een groepje vreemdelingen. Een chef van een opname, een inspecteur, en een mijnheer, dien men in

elke Indische societeit vindt, die »een baantje zoekt.”

Maar tegen twaalf uur komen de militairen, nog versterkt door den dokter, de ontginners, de burgers, allen te samen aan de groote tafel, die vooral op Iloenka met zooveel recht haar leelijken naam draagt; de vreemdelingen verdwijnen, alsof ze gevoelen, dat er iets ongewoons gaande is, en nauwelijks is men onder elkaar, of de lang weerhouden stroom breekt los.

Weet men het van de comédie? Men weet het. Is het geen schande? Roept het niet om wraak? Als mijnheer Van Trecht comédie wou spelen, waarom moesten daarvoor dan juist de lui van het civiel bestuur worden uitgekozen!”

»Mevrouw Reenen was ook gevraagd om mee te doen,” zei een van de ontginners.

»Wat beteekende dat, het was immers bekend dat Reenen niet uit kon gaan met zijn ziek been. De assistent wist wel wat hij deed! Mooie, jonge vrouwen in zijn huis halen, vooral als hun mannen niet konden meekomen! Ja, dat was zijn oude taktiek! De spreker kon er over oordeelen; hij, de oudste militair van de plaats, al werd hij niet als zoodanig geëerd. —

Neen, het was weer een nieuwe hatelijkheid! Waarom moesten de officieren weer genegeerd worden? Waarom verkoos hij dien pedanten schoolmeester boven zooveel beschaafde jongelui?

Die vraag wist een der grondbezitters in spe, te beantwoorden. Voerman was een doods vijand van Majoor van Welkendonk, omdat die zijn kinderen niet naar school zond.

Oh, zoo? Ja, dat was verklaring genoeg! Dus was het een dubbele belediging!

»Het beste zal zijn,” begon nu de gepensioneerde luitenant, die om zijn huiselijke omstandigheden nooit geïnviteerd werd bij den assistent-resident, »dat iedereen bedankt bij de voorstelling.”

Maar dit denkbeeld vond niet de toejuicing, die men met eenig recht verwachten kon. 't Was wel hatelijk, verfoeilijk, ondragelijk, van dien Van Trecht, maar — de partijen daar aan huis waren altijd dol prettig, nergens werd zulke wijn geschonken, nergens kreeg men zoo'n fijn souper — en dan een comedievoorstelling — neen, daar kon men maar niet zoo op eens afstand van doen!

De aarzende stilte, de ontwijingen, die op het gezegde van den luitenant volgden, namen veel weg van de prettige, eensgezinde stemming die tot dusver geheerscht had, en toen de grogjes leeggedronken waren, stond de een na den ander op.

Geheel anders ging het op het speelpartijtje, heden avond verzameld ten huize van de zoutverkoop-pakhuismeesteresse.

We vinden daar mevrouw Nausuali, sinds het huwelijk van haar dochter, enkele malen toegelaten in den kring van dames, die moeilijk conversatie kunnen houden met de hooger geplaatsten van Iloenka, maar toch ook weer niet willen gerekend worden tot de »bruine broeders.”

De vrouw van den hulponderwijzer Bak is er ook, maar ze is zeer stil, voor goed tot zwijgen gebracht door een paar snauwen van mevrouw Driel, de gade van den tweeden onderwijzer, die, hoewel diep gegriefd, door den toon, welke mevrouw Voerman tegen haar aanneemt, zich reeds oefent in het aannemen van dienzelfden toon

tegen »haar mindere,» zooals ze de arme mevrouw Bak noemt.

Verder is er een kort, dik vrouwtje, die eigenlijk met minachting neerziet op de haar omringende dames, daar haar man een zuivere »Europeaan» is en nog daarenboven gestudeerd heeft in de rechten. Die zuivere Europeaan was gesjeesd na zijn tweede examen en nu de grande utilité van Iloenka. Hij hield een commensalenhuis en ook een toko; hij verhuurde dos à dos en slachte zondags een kalf voor de burgers; hij gaf rechtskundigen raad aan chineezers en inlanders; — hij handelde in paarden en zijne vrouw verkocht melk; wat de verhouding tusschen haar en mevrouw Nausuali eenigszins gespannen maakte.

Ze spreken allen met kwalijk verborgen haat over de »hoogen» in het algemeen, en den assistent-resident in het bijzonder, want, hoe vriendelijk hij ook wezen mocht voor de echtgenooten en vaders van mooie nonnaatjes, er zijn er altijd genoeg over, die zich beleedigd gevoelen door zijn hoogen toon of eigendunkelijke handelwijze.

De vrouw van den tokohouder weet te vertellen van een perkara in de kampong, die het hoofd van het gewestelijk bestuur in een weinig deftig daglicht stelt; als Jenny eens had kunnen luisteren, zou ze niet weinig verbaasd hebben gestaan haar Louis telkens te hooren bespreken als: »Die oude snoeper!» »zoo'n pierewaaier,» en wat dies meer zij.

De vrouw van den zoutverkoopkhuismeester, glinsterend in een prachtige zwart satijnen japon en behangen met groote juweelen, heeft het niet zoozeer voorzien op den assistent-resident — die weet te geven en te nemen — dan op dien kwàjongen van een controleur.

Nu, ze had wel reden; want manlief, die nu reeds jarenlang ongestoord juweelen schudde uit de zoutzakken was op eens opgeschrikt uit zijn rust, door dien mijnheer Van Son, die maar sprak over valsch gewicht en aanklagen, en onmiddellijk ontslag, alsof het zoo niets was.

De comédie werd ook hier besproken, maar met nog meer vuur dan in de societeit.

»t Zal me verwonderen wat er achter steekt,» zegt de vrouw van den ex-student in de rechten.

»Achter steken!» roept njonja Nausualie, »achter steken! Ik zou niet weten wat!» En daar zij zich, sints het huwelijk van Ida, airs begint te geven, alsof ze heel intiem was met al de »hoogen» zegt ze bepaald:

»Neen, dat weet ik zeker, er steekt niets achter.»

Maar haar vriendin geeft het niet op.

»Hoor eens, ik wil graag gelooven dat je er alles van weet. Maar — leer mij meneer Van Trecht niet kennen! Als die zoo iets begint, dan weet hij wel waarom hij het doet.»

Wat er van zij, de dames stellen zooveel belang in het nieuwe plan van den assistent-resident, dat ze besluiten om nog eens even den aloon-aloon om te loopen, en te nonton.

Ze zien niet veel — In het midden van een kring door de heeren en dames gevormd, staat de heer Voerman voor te lezen uit een lijvig manuscript.

't Was het stuk door Voerman's vriend geschreven, getiteld: »De weduwnaar of een uur in den nacht.» Een drama in zeven bedrijven door Luctor.

»Vijf te veel,» heeft de assistent-resident gemompeld.

»Twee,» heeft de dichter geantwoord op vasten toon. »De ouden hadden altijd vijf bedrijven.»

De heer Van Trecht heeft gezwegen, en de letterkundige begon. Hij is niet vrij van zenuwachtigheid en kucht telkens, welk kuchje dan wordt beantwoord door zijn ega; hij heeft gezegd dat er allergrappigste tooneelen in het stuk voorkwamen en is nu juist bezig er een voor te dragen.

EERSTE BEDRIJF.

Zesde tafereel.

Een lakei.

't Is laat, 't is laat,
De ure slaat,
Waarop een elk ten bedde gaat! — — —
Alleen i k waak,
Ik ken geen vaak
Voor men mijn boeien slaak!

(Lakei blijft in gepeins verzonken.) (Baker treedt binnen.)

Ik, arme slaaf,
Hoe meer ik draaf,
Hoe eer men mij begraaf.
En ik bemin!
Mijn hartsvriendin
Is baker in dit huisgezin.
Zij doet haar plicht,
Zij kweekt een wicht,
Dat nog in roode luiers ligt. — — —

De heer Voerman kucht, het kuchje vindt zijn echo, en dan ziet hij onder den schijn van zijn glas wijn te ledigen den rij rond. Het effect van de grappige scène schijnt niet het gewenschte.

»Ga toch voort, ga toch voort,» roept Stricke, »wij verlangen zoo dat het aardige komt!»

De dichter werpt den controleur een minachtenden blik toe. »Hebt u niet begrepen?» — begint hij. —

Maar Pierette, die weet, dat dit de groote geestigheid is geweest, valt hem haastig in de rede:

»Sla dat tooneel tusschen de dienstboden maar over, Johan, dat is zoo min! Begin liever met het tweede bedrijf, dat is aandoenlijker!»

Johan vindt het wel jammer, dat er iets verloren zal gaan van het kunstgewrocht, maar besluit toch eindelijk den raad van zijn vrouw te volgen. —

Hij begint dus op den graftoon die bij een aandoenlijke scène past:

TWEEDE BEDRIJF. TIENDE TOONEEL.

(Augustin de Clermont, weduwnaar. Adelaide de Rococovaux, weduwe.)

AUGUSTIN.

Vergeef, mevrouw, zoo ik het durf te wagen
Op dit moment u om uw hand te vragen.

ADELAIDE.

Wat doet het oogenblik? — — — Het is nu kwart voor elven,
Straks stijg ik opwaarts naar mijn slaapgewelven.
En u verbiedt de eer mij derwaarts te geleiden. — — —

AUGUSTIN.

Hoewel ik in 't verlof mij hartlijk zou verblijden.

ADELAIDE.

Mijnheer, gij hoont de vrouw, die gij zoo teer bemint?

AUGUSTIN. (hartstochtelijk.)

Vergeef, mevrouw Rococovaux, de liefde heeft m'ontzind.
O zie het aan, o schoone, hoe ik hier neer ga knielen;
Bedenk, dat eene weigering me onmiddlijk zou ontzielen.

ADELAIDE. (plechtig)

Mijnheer, ik draag het somber weduwkleed,

En schoon nog jong, schoon nauwlijks dertig jaren. — — —

AUGUSTIN.

Mevrouw, op dat punt kunnen we elkaar veel last besparen,
'k Zag uw geboorteakt! zoodat 'k uw leeftijd weet. — — —

ADELAIDE.

O God! Wat hoor ik? Ha! Welk vreeselijk bericht. — — —
(Valt in zwijm.)

AUGUSTIN.

Mevrouw, gij hebt uw knieschijf, hoop ik, niet ontwricht?

ADELAIDE. (met waardigheid)

Neen, Augustin, verwijder u! Nooit zal 'k u toebehooren,
Sints 'k uit uw mond dit laag verwijt moest hooren.

AUGUSTIN.

Maar, veertig is niet oud. — — —

ADELAIDE.

— — — Zwijg; ik behoor aan het graf!

(ter zijde) O, dat het noodlot mij geen beet'ren minnaar gaf.
(af.)

ELFDE TOONEEL.

AUGUSTIN. (alleen.)

Ha! zij gedenkt Rococovaux,
En ik — vergat u, Pieteko,
Hoe kon ik zoo wreedaardig zijn,
En lijden nu reeds minnepijn?!

Ja, wormen, ja!

Nog knaagt gij aan mijn gâ,

Terwijl ik reeds uit minnen ga — — —

Ja, hier met blauwe schenen sta! — — —

Tot dusver had de ernst dien de gastheer wist te bewaren ook de anderen in bedwang gehouden, maar toen deze nu haastig naar zijn glas greep, een teug nam en zich verslikte in een laatste, wanhopige poging om zijn lachlust te bedwingen, barstten al de aanwezigen los.

»Vindt u het om te lachen?» vroeg mevrouw Voerman verbaasd.

Een nieuwe uitbarsting, nog heftiger, nog langduriger dan de vorige.

»Er is veel grappigs in het stuk,» zei de dichter,

»enkele tooneelen ten minste, maar daar dit juist een der meest tragische passages is, begrijp ik niet...»

»Tragisch!» roept Stricke. »Mijnheer, ik verzeker u, dat het allergrappigst is, onbetaalbaar aardig!»

De heer Voerman staart ontsteld om zich heen, en zegt dan: »In zooverre hebt u gelijk, mijnheer Stricke, qu'il n'y a qu'un pas du sublime au ridicule!»

De assistent-resident is van zijn hoestbui gekomen. Terwijl de tranen hem nog over de wangen loopen, begint hij: »Om u de waarheid te zeggen, mijnheer Voerman, geloof ik dat dit stuk, niettegenstaande het groote verdiensten heeft, minder geschikt zou zijn voor ons doel. De rol van den weduwnaar bij voorbeeld, is wel wat moeielijk voor ongeoeffende acteurs.» —

»O, als dat het eenige bezwaar is, met die rol wil ik mij gaarne belasten.»

»O zoo? Wel vriendelijk! Maar — om op het stuk terug te komen, er is weinig handeling in.»

»U zult toch niet willen opvoeren, wat men, onder ons auteurs een draak noemt.»

»Neen, dat nu niet! Ofschoon... Enfin, we zullen het oordeel van de dames en heeren vernemen:

Wat denk jij er van, Jenny?»

Mevrouw Van Trecht vindt het niet bijzonder; Dora verklaart, dat ze niet recht begrijpt, of de dichter bedoeld heeft een persiflage of een wezenlijk drama; mevrouw Cornelissen betuigt, dat, als haar oordeel gevraagd wordt, ze, ofschoon weduwe en geheel alleen staande in de wereld, zeggen wil wat ze denkt, en wat ze denkt is: »te aandoenlijk!»

Mevrouw Reenen, die door den heer Stricke zoo aan het lachen is gemaakt dat ze haast niet spreken kan,

brengt er toch eindelijk uit: »onzin, vreeselijke onzin!» waarop Van Son verklaart, dat hij het geheel met de vorige spreekster eens is.

De bleeke ambtenaar ziet zijn chef vreesachtig aan, en vindt dan moed om te verklaren, dat hij wel eens een mooier stuk gehoord heeft, maar, dat hij, als mijnheer Van Trecht het mocht goedkeuren, toch gaarne bereid zou zijn — — — —”

»En u, mijnheer Stricke?»

Stricke, die nog steeds zit te lachen met mevrouw Reenen, doet alle moeite om zijn gezicht in een ernstige plooi te brengen, en roept dan uit: »Ik? Wel, meneer Voerman, ik hoop niet, dat die vriend van u, een heel intieme vriend is, want ik durf u met zekerheid voorstellen, dat de man binnen kort dienst zal doen, als een van de gekken, die men zoekt voor het gesticht te Buitenzorg.»

»En wat is uw opinie, mijnheer Van Trecht?» vraagt nu Voerman, bevend en doodsbleek.

»Stricke kon wel gelijk hebben; heel pluis is het zeker niet bij den schrijver.»

Er klinkt een verontwaardigde gil. »Johan, ze schelden je voor gek! Johan, kom meè!»

Het manuscript wordt bijengepakt, Mijnheer grijpt zijn hoed, Mevrouw haar shawl, en vóór men nog bekomen is van den schrik, zijn beiden verdwenen.

XXVIII.

De hoogst fatsoenlijke gade van Iloenka's hooflonderwijzer zal het wel wat ongepast vinden, maar toch moet ik den lezer uitnoodigen met mij het echtelijk slaapvertrek der Voermans te betreden.

Zooals men dat meer ziet: de dichterlijke man heeft zeer ondichterlijke gewoonten. Hij draagt des nachts een geheel pak van flanel, en daar hij de keuze van dat flanel overlaat aan zijn gade, die groen met geele strepen of paarsch met roode ruiten mooi vindt, zal het niet noodig zijn, hier iets bij te voegen, om een denkbeeld te geven van zijn uiterlijk schoon in dit oogenblik.

Hij houdt in arren moede een groot rolkussen omklemd; nu en dan schopt hij, als een bezetene, tegen het dek, dan weer knarst hij op de tanden; voortdurend laat hij een akelig steunen hooren.

Gehoond, gegriefd tot in de diepste diepten zijner diepe kunstenaarsziel, heeft hij nog geen oog geloken. Of schoon Pierette zich houdt of ze slaapt is dit een bepaalde onmogelijkheid, te meer daar zijn kreunen telkens wordt afgebroken door een dof gemurmel, somtijds eindigt in woest uitgegilde kreten als: »Mijn held! Mijn prachtige titelrol! Versmaad, onbegrepen!»

Zoo tegen een uur of twee in den nacht begint mevrouw Voerman toch werkelijk ongerust te worden. Niet uit vrees dat haar Johan, zijn bedreiging ten uitvoer brengen en bij het eerste ochtendkrieken »het moordend staal" door de borst van den ellendeling Stricke zal jagen; ze kent de hazennatuur van haar poet, en is er zeker van dat hij morgen bij het eerste ochtendkrieken drie kopjes slappe koffie drinken zal en verder klokslag zeven de schooljeugd voorgaan bij het vreedzaam liedekje: »Duifjes met uw blanke veëren," maar ze begint een oogenblik te twifelen of het hem misschien ook in het hoofd is geslagen.

Immers, zich voor een miskend genie te houden, is een weelde, die zooveel menschen zich veroorloven, dat ze er voor Voerman geen kwaad in had gezien, maar hem nu te hooren verklaren, dat hij grooter had kunnen zijn, dan Thiers of Bismarck (als men hem maar een terrein voor zijn werkzaamheid had aangewezen), hem te hooren uitroepen, dat het een misdaad was geweest iemand als hij te doemen tot schoolmeester, dat maakte haar ongerust, vooral toen hij eindelijk in geestverrukking een lied begon te zingen, met het refrein: »En Goethe en Shakespeare zijn in 't niet verzonken,"

»Sints ons de liederen van een Voerman tegenklonken."

»Johan," vroeg ze, terwijl ze bedarend de hand op zijn gloeiend voorhoofd legde, »Johan, je ijlt toch niet?"

»Straks stijg ik opwaarts naar uw slaapgewelven — —" sprak Johan.

»Je bent er reeds! als je dit ten minste een gewelf wilt noemen; 't is schande zoo benauwd als ze hier een hoofdonderwijzer laten wonen!"

»Pietje, Pietje," zei Johan nu, tot de werkelijkheid

teruggeroepen. »Mijn stuk, waarover ik twee jaar heb gewerkt! O, Pietje, Pietje!"

»Als je de kanarie hebben wilt zal ik hem wel hier brengen," zegt Pierette — nu zonder pruimenmondje en zonder rollende r's, — »anders begrijp ik niet wat je met dat Pietjeroepen bedoelt."

»Vrouw! Verlaat jij me ook om je bij mijn vijanden aan te sluiten?" roept Johan uit op allerakeligsten toon.

»Denk om Edoarda, je zult haar wakker schreeuwen. En wat nu »de Weduwnaar of één uur in den nacht" betreft, ik heb je wel gewaarschuwd, dat ze het hier niet waardeeren zouden; stuur het naar Holland en zie, dat je er wat duiten voor krijgt."

»Duiten? Duiten? O spreek het genie niet van geld! Dat schrijnt de overgevoelige ziel!"

Pierette wordt eensklaps ongeduldig. »Kom," zegt ze, »ik zou nu maar ophouden met die gekheid! Morgen ben je ongeschikt om school te houden! Hier is wat chloraal. Probeer nu om te slapen! — — — Wat, wil je niet? Pas op, hoor Jan, of ik houd je den neus toe."

Daar de zanger achteroverligt, zijn beide armen in woeste smart om den goeling geklemd, terwijl zijn vrouw in niet zeer vredelievende houding voor het bed staat, begrijpt hij, dat weerstand nutteloos zou zijn en neemt de medicijnen.

't Wordt stil in het echtelijk slaapvertrek. Pierette is op het punt van in te sluimeren — — — daar ruischt een gesmoorde zucht, daar weerklinkt een wanhopig: »o, Mevrouw Rococovaux!"

Met een vreeselijken sprong heeft mevrouw Voerman de sponde verlaten; met één ruk grijpt ze een kussen en goeling: ze zal rust zoeken in de logeerkamer! »Laat

jou mevrouw Rococovaux voor mijn part" — — — en ze slaat de deur achter zich toe.

Geen Iloenker zou het geloofd hebben, dat die hoogst-fatsoenlijke mevrouw Voerman met haar hoogst fatsoenlijk pruimenmondje zulke woorden op zulk een toon kon uitspreken!

Zooals Pierette had vermoed, dronk haar Johan den volgenden morgen zijn drie kopjes koffie, en zong hij klokslag zeven met schorre en klagelijke stem:

»Duifjes met uw blanke veëren.»

Maar dit nam niet weg, dat hij na schooltijd dadelijk weder in een vlaag van verontwaardiging losbarstte en vreeselijke bedreigingen uitte. Hij zou nimmermeer den voet zetten in de woning van den assistent-resident. Hij zou zijn handen aftrekken — niet alleen van deze comedievoorstelling, maar van alle comedievoorstellingen in de toekomst; hij zou geen enkel gelegenheidsgedicht meer vervaardigen; hij zou — — — maar Pierette herinnerde hem, dat het voor den hoofdonderwijzer zaak is den assistent-resident tevens president der schoolcommissie — te vriend te houden.

En de zanger zweeg.

's Middags aan de thee was hij kalmer. Hij begon een zoete wraak te genieten. Natuurlijk zou de comédie geen voortgang hebben; ze zouden weldra inzien, dat het zonder zijn raad en voorlichting onmogelijk was, iets tot stand te brengen; er zou een deputatie uit hun midden worden afgezonden, om verontschuldgingen aan te bieden, en op nieuw zijn hooggewaardeerde medewerking te verzoeken.

Hij wachtte één, twee dagen; den derden dag trok hij

zelfs zijn zwarte jas aan, daar hij de deputatie plechtig ontvangen wilde — vreemd, zij kwam niet.

Voerman voelde zich meer en meer onttremd, vooral daar de zaak scheen uitgelekt. De tweede onderwijzer, een van de velen, die jaloersch op zijn groote gaven, hem trachtte te verkleinen, vroeg hem deelnemend wat hem toch scheelde, hij zag er zoo ontdaan uit; de derde deelde hem in vertrouwen mede, dat er allerlei praatjes over hem gingen. Verbeeld u, men vertelde zelfs dat hij een drama had willen opvoeren, waarvan de titel zijn zou: »De weduenaar of één uur in den nacht;» hij had het overal tegengesproken, immers — de onzinnige titel bewees reeds dat het een van de vele Iloenkasche praatjes was.

Toen de derde dag was voorbijgegaan, zonder deputatie, werd het den armen zanger te benauwd; hij ging een bezoek brengen aan de douairière, en informeerde. Mevrouw Cornelissen verzekerde, dat alles uitmuntend ging, dat de heer Stricke een geschikt stukje had gevonden en het dezen avond zou voordragen, om het aan het oordeel der dames en heeren te onderwerpen. Maar het was reeds vooruit aangenomen, voegde de weduwe er bij, toen zij zag dat Voerman doodsbleek en mevrouw Voerman vuurrood was geworden; Stricke was zoo'n geestige jongen, dat hij zeker met iets goeds voor den dag zou komen, en dan, mijnheer wist zoo wel als zij, dat het koek en ei was tusschen den assistent-resident en zijn controleur.

De dichter was verplet.

Alles ging goed zonder hem! Vreeselijk denkbeeld. Er zou comédie gespeeld worden op Iloenka zonder hem, den letterkundige, den zanger van »Indische geuren.» En zijn doodsvijand, die Stricke, die hem altijd negeerde,

die zijn vrouw zoo onbeleefd behandelde, hij zou de leiding op zich nemen — zijn haan zou koning kraaien... onmogelijk!

Toen het dien avond half negen sloeg, sprak Johan tot zijne Pierette: »Volg mij! het is een zware gang, maar ik ben aan de letterkunde verplicht, wederom handelend op te treden.»

O, vreeselijke ontdekking, die den dichter bij zijn binnentreden wachtte!

Op geen enkel gelaat was iets van die bekommering te lezen, die Johan meende dat aller harten moest vervullen, sinds hij de liefhebberijcomédie zoo wreed aan haar lot overliet, integendeel, allen stonden met de grootste opgewektheid te praten en hadden zich geschaard om Stricke, die een geïllustreerde uitgave van Molière voor zich had liggen en druk gesticuleerde, terwijl hij de platen aan de dames vertoonde.

»Dames en Heeren,» zei Stricke, die zooals Voerman tot zijn ontsteltenis bemerkte, nu optrad als de letterkundige van de plaats, »zooals ge u herinneren zult zijn we bij onze vorige bijeenkomst besloten tot de opvoering van een van Molières meesterstukken: »Le médecin malgré lui.»

»Wat? Een fransch stuk!» riep mevrouw Voerman.

»Dat zou voor u toch het minste bezwaar zijn,» vroeg Stricke uiterst beleefd. »U is uw fransch volkomen meester, niet waar?»

»O, wat dat betreft . . . Maar . . .»

»Maak u niet ongerust, mevrouw,» valt de gastheer hier in; »er is een uitmuntende vertaling van het stuk, die meneer Stricke zoo goed wil zijn ons voor te lezen.»

De controleur begon.

De lezer kent het stuk.

Lucinde, de dochter van Géronte, is verliefd op Léander, terwijl de vader haar aan een ander wil uithuwelijken.

De trouwdag met den pretendent, door Géronte begunstigd, is reeds bepaald, maar nu houdt het meisje zich ziek en wat meer is stom. —

Géronte, ten einde raad, zendt, na reeds verscheiden geneeskundigen geraadpleegd te hebben, zijn beide knechts Valère en Lucas, om nog meer dokters te zoeken.

Zij ontmoeten Martine, de vrouw van den houthakker Sganarelle, wie ze hun opdracht meedeelen. Martine, die daareven na een hevigen twist van haar man een flink pak slaag ontving, komt op den inval dezen een poets te bakken.

Ze verzekert, dat Sganarelle een buitengewoon knap dokter is, maar somtijds onwillig om als zoodanig op te treden en dan alleen daartoe te brengen door slagen en schoppen.

Sganarelle wordt gedwongen de beide knechts te volgen, en speelt voor wonderdokter in het huis van Géronte, waar hij den ouden heer voor den gek houdt, met de min allerlei grappen uithaalt, Lucas, haar man, woedend maakt, Leander als apotheker verkleed binnensmokkelt, tot en over Lucinde heel wat doctoralen onzin uitkraamt, en eindelijk den vader zoover weet te brengen, dat hij den apotheker met zijn dochter in den tuin laat gaan, van welke gelegenheid de jongeluitjes profiteeren, om in het huwelijk te treden, met een snelheid, die zelfs in Engeland verbazend zou moeten heeten, maar hier noodzakelijk is, om het blijspel op een allervroolijkste manier te doen eindigen.

Bij enkele gezegden bloosden de dames en die niet goed blozen konden, brachten haar waaijer voor het gezicht; bij anderen lachten de heeren veelbeteekenend, of keek Stricke eens even van zijn boek op naar zijn chef die nooit méér genoot dan bij dubbelzinnigheden; maar de echt vroolijke toon, de grappige toestand en de geestige zetten hadden op de Iloenkers den invloed, dien ze sints meer dan twee eeuwen uitoefenen op de geheele beschaafde wereld; men lachte hartelijk.

Een algemeen handgeklap, een »alleraardigst, uitmuntend" volgde dan ook op de lezing; alleen het gelaat van den dichter bleef bewolkt. Het stilzwijgen dat hij hardnekkig bewaarde, moest, dacht hij, welsprekend wezen, terwijl de lippen van zijn gade slechts deze woorden voortbrachten: »Errrg choquant, vrrreeselijk ongepast! bepaáld smerig!"

»Ik moet zeggen Stricke," begon na de voorlezing de heer Van Trecht, »je hadt geen beter stuk kunnen kiezen. De moeilijkheid, waarvoor we echter thans staan is de rolverdeeling. De eenige, zware rol is die van den dokter en, zie je, nu is de vraag: Wie zal Sganarelle wezen?"

De hoofdonderwijzer, verwoed, dat zijn veelbeteekenend stilzwijgen onopgemerkt bleef, besloot te spreken. Hij trok zijn boorden op, gaf een verticale richting aan zijn kuif en zeide: »Ik begrijp, mijnheer Van Trecht, dat uw woorden een bedekte uitnoodiging zijn aan mijn adres, maar ofschoon ik anders gaarne de hoofdrol zou hebben vervuld, moet ik na de miskening — — — —"

»Mijnheer Voerman? U?" riep de gastvrouw ontsteld.

»Mijnheer," zei Stricke hoffelijk, »niemand onzer heeft er aan gedacht, dat van u te vergen. Een man met uw

veelomvattende werkzaamheden zou zich met zulke nietigheden moeten bezighouden! Vergeet toch niet, dat de hoop des vaderlands aan uwe zorgen is toevertrouwd! En dan — weten we het niet dat u een groot werk onder handen hebt, een roman; mogen we het nageslacht berooven van de kinderen uws geestes, om iets van zoo weinig belang als een liefhebberijcomédie?"

Toen Pierrette haar echtgenoot in vollen ernst en met een tevreden lachje hoorde antwoorden: »Misschien hebt u gelijk mijnheer Stricke," kwam weer die akelige gedachte in haar op, die haar een dag of drie geleden reeds had gekweld: »Zou Johan misschien gek worden?"

»Stricke, zou jij zelf de rol niet op je willen nemen?"

»Stricke, die vroeger met veel succès als Sganarelle was opgetreden, had alleen dit stuk gekozen om nogmaals eer in te leggen met zijn talent voor komiek, en zou de hoofdrol niet licht hebben afgestaan; toch vond hij het best zich een geruimen tijd te laten bidden, vóór hij aarzelend zijn toestemming gaf.

Hij had echter één voorwaarde; namelijk zelf zijn dames te mogen kiezen. Dit werd hem gaarne toegestaan.

»U hebt gezegd, dat u liever niet meespeelt?" mevrouw Van Trecht.

Jenny knikte toestemmend. Liever niet meespeelde, hoe gaarne had ze het gedaan! Maar Van Trecht had gezegd. »En dan zorg jij, dat er na de repetities wat te eten is, hoor Jen!" en ze had begrepen, dat er voor haar geen sprake kon zijn van anders op te treden, dan als gastvrouw.

»Mevrouw Reenen, wat dunkt u er van als u de rol van de min eens op u naamt?" ging hij voort.

»De min," vroeg Ida. En voegde er toen met het kin-

derlijkste gezichtje van de wereld bij: »Is dat niet een beetje een gekke rol, mijnheer Van Trecht?»

»Als er wat geks in voorkomt, dan maken we dat een beetje minder gek,» antwoordde deze geruststellend.

»En je kunt een beeldig toiletje aandoen,» zei Jenny.

Dit laatste scheen Ida de zaak veel lichter te doen inzien. »Een rood fluweelen keursje?» vroeg ze fluisterend.

»Zeker,» antwoordde Jenny, »en een mutsje met vuurrood.»

Ida verklaarde hierop, dat ze heel graag min zou zijn.

»En als mevrouw Van Son ons het genoegen wilde doen voor Lucinde te spelen?»

»Met genoegen,» zei Dora, na Emile geraadpleegd te hebben met haar oogen, »als het ten minste niet pretentius van me is, om een jongemeisjesrol te kiezen.»

Maar terwijl ze dit zeide, kwam zulk een bekoorlijke bos het jeugdig gezichtje kleuren, dat de assistent-resident zich niet kon weerhouden, uit te roepen:

»Pretentius? Wel, mevrouw, als u niet zoo goed voldeed als getrouwde vrouw, zou men wenschen u altijd als jong meisje te zien.»

»Mijnheer Stricke heeft zijne dames gekozen, zou mijn vrouw nu ook haar minnaar niet mogen kiezen?» vroeg Emile.

»O, Emile, natuurlijk moet jij dat zijn. Hoe zou ik anders ooit goed kunnen spelen?»

Bij dien uitroep, onbedacht, maar daarom niet minder uit het hart geweld, knikte Jenny haar vriendin hartelijk toe en merkte niet op hoe een nijdige trek om den mond van haar echtgenoot speelde en hoe scherp zijn toon was, toen hij vroeg: »Vin' je je zelf zoo geschikt voor de rol van premier amoureux?»

»Ja, dat is hij!» riep Stricke vroolijk. »Ik heb hem in de dagen van zijn hofmakerij gekend en het ging hem uitmuntend af. Niet waar, mevrouw?»

»Ik geloof het wel, maar . . . ik had weinig ervaring op dat punt,» zei Dora bescheiden.

»Dus de premier amoureux is al gevonden,» hernam Stricke, »maar nu blijft er nog een damesrol, die van Sganarelles beminlijke gade. Als het mevrouw Voerman mogelijk was zichzelf zoo geheel te vergeten in haar rol, dat ze een vrouw uit den minderen stand kon voorstellen . . .»

Een hooge bos heeft eensklaps Pierrettes gelaat overdekt, en ze kijkt strak voor zich als ze zegt: »k Wil 't wel probeeren, maar ik weet niet. . .»

»Ja we begrijpen,» roept Stricke, »dat het u heel moeilijk zal vallen zoo'n gemeen mensch (want het is niet veel meer dan een meid) voor te stellen, maar we zouden het zeer apprécieeren.»

Nog steeds keek Pierrette strak voor zich. »Enfin, er moet er altijd een zijn, die opgeofferd wordt bij zoo'n gelegenheid en dus zal ik het voor dezen keer wel moeten wezen.»

»Mevrouw Voerman,» sprak nu de douairière Cornelissen op diep treurigen, maar onderworpen toon; »als er iemand is, die opgeofferd moet worden laat mij het dan zijn. Ik ben er aan gewoon!»

»Neen, zeker niet,» sprak de heer Van Trecht, die met de tailles der beide dames, mevrouw Voerman de geschikteste vond, »dat mogen we niet van u vergen, mevrouw!»

Maar nu de heerenrollen. De komiek en de premier amoureux zijn gevonden, maar wie zal Géronte, de père noble zijn?

Dora, Ida, mevrouw Voerman en de weeuw riepen als uit één mond dat dit niemand anders dan de assistent-resident kon wezen, maar Jenny zag doodelijk ontsteld naar haar echtgenoot.

»O ja, dat zal u heel goed afgaan,» riep de ongelukkige Bruinis, die iets aangehaams zeggen wou, maar beloond werd met een scherp: »Zoo, zou je dat denken?»

Door dien toon verrast zagen allen, wat Jenny reeds lang had gezien, dat het gezicht van den gastheer rood was van kwaadheid, ja, dat de dikke, blauwe aar, die alleen wanneer hij zich zeer driftig maakte, zichtbaar werd, meer en meer te voorschijn kwam. Nu is het dan ook één ding om in de eenzaamheid van eigen kamer bij het verwen van een grijs haar of het ontdekken van een rimpel tot zichzelf te zeggen dat men niet jong meer is, een ander ding dat te hooren van de lippen der jonge vrouwen, bij wie men nog zoo gaarne de don Juan zou willen wezen.

»We zullen heel wat moeten grimeeren,» zei Stricke, die de zwakke punten van zijn chef op zijn duimpje kende, »maar met een pruik, die erg veroudert, kan men veel doen!»

De blauwe aar begon te verdwijnen.

»Ziet u,» ging Stricke voort, »'t zou moeilijk zijn voor die rol een ander te vinden. Er behoort daarvoor iets waardigs, iets deftigs, dat alleen eigen is aan menschen die van jongs af aan....»

»Nu 't is goed, ik zal Géronte wezen,» sprak Van Trecht. De blauwe aar en het roode gezicht waren spoorloos verdwenen.

Nu echter komt het er op aan. De controleur begrijpt

ten volle het kritieke van het geval, en wacht tot er een oogenblik van stilte is, om voor den dag te komen met de vraag: »En, mijnheer Voerman, zouden we op u mogen rekenen voor de rol van Lucas?»

Daar richt de heer Voerman zich op in zijn volle lengte en dat was een heel eind! Zijn gelaat is bleek, zijn fletsche oogen schieten vuur, zijn handen zoeken zenuwachtig naar een zakdoek om zich het koude zweet van het gelaat te wisschen.

»Mijnheer Stricke,» spreekt hij op hollen toon, »er zijn ten allen tijde mannen geweest, die, wanneer ze niet tot het hoogste werden geroepen, het mindere versmaadden: tot die mannen behoort ik. De hoofdrol is me niet toegestaan, verschoon me van de voorstelling eener onbetekende persoon.»

»Zooals mijnheer Van Trecht daareven op zich nam,» riep nu Emile niet langer in staat zich te bedwingen, »zooals we bijna allen op ons hebben genomen, omdat we meer aan het welslagen van het geheel, dan aan onze persoonlijke ijdelheid dachten.»

Dit was het teeken tot een algemeenen aanval.

»Ik moet ook wel knecht zijn,» morde Bruinis.

»En als ik min wil wezen, dan kunt u waarlijk mijn man wel zijn,» pruilde Ida.

»Als u eens den heelen avond stommetje moest spelen, zooals ik?» vroeg Dora.

»Of père noble wezen?» klaagde de heer Van Trecht en voegde er zachter bij. »Als ik er ook niet zoo'n lieve dochter meê won....»

»En een kleindochter meteen,» antwoordde Dora, wier gedachten telkens heenvlogen naar kleine Emy.

»Of als hij eens in 't geheel niet meê mocht doen,

omdat hij voor de soupertjes zorgen moest," dacht de arme Jenny, die juist aan haar man het teeken had gegeven dat alles gereed was.

Er volgde op al die uitbarstingen een stilte, die niets goeds voorspelde voor het welslagen der comédie.

»Als we maar eerst eens gingen soupeeren," vroeg de heer Van Trecht.

Maar Stricke had zich hervat, en toonde dat zij, die van hem getuigden, dat hij het nog ver zou brengen in Indië, het niet geheel mis hadden.

»Een oogenblikje, mijnheer?" zeide hij en toen de gastheer wachten bleef: »Het is zeker lang geleden, mijnheer Voerman, dat u het stuk gelezen hebt, anders zou iemand met uw stalen geheugen zich moeten herinneren, dat de titelrol wel de grootste, maar die van Lucas, de knecht van Géronte, de man van de min, de vinder van den wonderdokter verreweg de moeilijkste is. Er behoort ernstige studie, veel fijn gevoel, een welluidende stem en een juiste waardeering van de bedoeling des schrijvers toe, om die rol goed te spelen, en daarom had ik met onzen gastheer afgesproken, dat we haar alleen aan u zouden toevertrouwen.

Weerloos als een lam, viel de dichter in den hem gespannen strik.

Men ging soupeeren; ieder was tevreden en vroolijk, behalve Pierrette, die een goed glas wijn moest drinken voor ze het van zich kon afzetten, wat ze eerst stellig geloofde, dat die »aap van een Stricke" — het pruimenmondje sprak het leelijke woord niet uit, maar ze dacht het, — dat die aap van een Stricke haar en Johan allebei voor den gek hield.

XXIX.

»Emile! Ben je daar? Kom eens even hier. Nu zeg me eens, heb je ooit zoo iets engelachtigs gezien?"

Hij zag het engelachtige. Een heerlijk voorspoedig kind, dat met haar blank, mollig lichaampje in het badje rondplast, juichend van genot, en, daar over heengebogen een gelukkige moeder, met hoogen bos op de wangen, met stille verrukking in den zoeten glimlach. Hij zag het, zooals hij in de laatste maanden meermalen zulke tooneeltjes had gezien in zijn blijde woning met dankbare vreugd, maar zonder dat ze de donkere wolk konden verdrijven, die op zijn voorhoofd zetelde.

Na lang tegenspartelen stemde Emy er eindelijk in toe, te worden opgenomen uit het water, en Niam maakte zich van haar meester, daar Niam nog altijd volhield, dat zij, en zij alleen het kind naar behooren behandelde; Mijnheer was veel te brani en mevrouw niet sampé kwat.

»Kijk nu eens, papatje, of je niet trotsch bent op je dochter," en Dora hield haar schat omhoog in een beeldig wit jurkje; want al moesten ze nog zoo zuinig zijn, Emy mocht er niet anders dan lief uitzien. Emy moest

Wat bepaald een gemakkelijke huwelijk!

snoeperige jurkjes hebben en snoeperige schoentjes, Emy moest in een dodderig bedje slapen en in een poeterig wagentje rijden.

Emile had zich wel voorgenomen, uiterst streng te zijn op het punt van onnoodige uitgaven, maar in hun huwelijksleven waren de gelukkige dagen aangebroken, waarin man en vrouw alles liever doen dan elkaar iets onaangenaams te zeggen; en, als hij haar zoo verrukt zag over hun lieveling in haar mooie jurkjes, was het hem onmogelijk aanmerkingen te maken, die haar vreugde zouden vergald hebben.

Emile, die lusteloos op de divan is neergevallen, heft even de oogen op en zegt: »Ja, 't is een engel!»

»Wat kijk je knorrig, man? Is er iets?» en dan door haar kwaad geweten gewaarschuwd, »je vindt het misschien niet goed, dat ik ze zoo mooi heb aangekleed; maar je moet weten, ze gaat uit; mevrouw Van Welken-donk heeft laten vragen of ze haar eens zien mocht.»

»Neen, lieve, dat is het niet. . .»

»O dan is het weer van die ellendige koempoelan. Daar kom je tegenwoordig altijd zoo ontstemd vandaan. Kom, vertel me alles lieve?» En ze kwam naast hem op de bank zitten, legde zijn hoofd in haar schoot en begon met zijn krullend haar te spelen.

Dat was zoo langzamerhand gewoonte geworden; als Emile iets had, dat hem onaangenaam was, dan wist Dora hem zoover te brengen, dat hij zijn verdriet uitstortte in haar hart. Hij wist het reeds, dat ze hem begreep, en met hem voelde, en hij begon zelfs langzamerhand de overtuiging te krijgen, dat het vlug begrip en de juiste opvatting van zijn vrouw niet voor de zijnen behoefden onder te doen. Ook had hij niets

liever, wanneer hem iets hinderde, dan dat Dora deed wat ze nu gedaan had, kind en baboe wegzenden en zijn hoofd in haar schoot leggen met de vraag: »Vertel me alles lieve!»

't Is altijd een groot voorrecht voor man en vrouw, wanneer ze elkander volkomen begrijpen en met elkaar gevoelen kunnen, maar een dubbel groot voorrecht is dat in Indië.

Zij hebben alles verlaten: ouders, familie, vrienden en vaderland, en de liefde van één moet de genegenheid van die allen vergoeden. Te samen vreemden in een vreemd land, moeten ze hun troost zoeken in elkaars gezelschap, want — behalve op enkele groote plaatsen — zijn er geen publieke gemakkelikheden; de conversatie biedt weinig afeiding, en de vele verstrooiingen die het vaderland schenkt, worden gemist in Indië.

Gelukkig kan de vrouw hier veel voor haar man zijn. Ze behoeft niet den geheelen dag te sloven in haar huishouding of te draven met een lastig kind; ze wordt niet vervolgd door de gedachte aan een natte wasch of een mand verstelgoed; integendeel ze heeft tijd over.

Tijd om rustig een uurtje te zitten, en gezellig te praten; tijd om met hem te gaan wandelen en toeren of visites maken; tijd om het boek te lezen, dat hem boeit of het muziekstuk in te zien, waarbij hij haar accom-pagneeren wil.

Uit den aard der zaak ontwikkelt zich de vrouw in Indië meer tot een zelfstandig handelend en denkend wezen. De honderden moeilijkheden, waarvoor ze vooral in de binnenlanden, geheel onvoorbereid komt te staan, leeren haar zich redden. Het bestuur van een aantal bedienden, mannen als vrouwen, geeft haar fermeit;

dikwijls staat ze alleen voor alles, hetzij haar man op Atjeh, op inspectiereizen, of om andere redenen van huis, hetzij ze op een eenzaam land of drukke fabriek gedurende zijn afwezigheid het beleid der zaken op zich neemt; dat alles geeft aan de vrouw in Indie iets flinks, dat haar, meer dan haar Europeesche zusters, geschikt maakt voor die schoone verhouding in het huwelijk: kameraadschap.

En — dat er in Indie vrouwen gevonden worden die begrijpen, wat haar roeping is, die deelnemende vriendin en teedere gade tegelijk weten te zijn, dat bewijzen de innig gelukkige huwelijken, die men hier in het algemeen, maar vooral op de stille, vriendelijke buitenposten aantreft.

»Vertel me alles, lieve!»

»Och, wat zal ik je zeggen, kind? Ik begin te gelooven dat het aan mij ligt. Eerst heb ik den regent tegen me in 't harnas gejaagd, omdat ik te veel vroeg en niet altijd op gezag kon gelooven, toen den pattih en de wedonos omdat ik geen cadeaux van hen wilde aannemen....»

»Vergeet niet mijnheer Van Trecht, die het nog niet vergeven kan, dat je hem iets hebt durven weigeren.»

»O, de assistent kon me al lang niet meer uitstaan; hij heeft zich al uitgelaten dat ik veel te veel praats had voor zoo'n manneke, dat pas komt kijken; maar dat was allemaal nog niets; vergeleken bij hetgeen vandaag is voorgevallen.»

»Hoe dan?» vroeg de jonge vrouw verschrikt.

»Zooals ik je van morgen zeide, was het een buitengewone vergadering. Er moesten rapporten worden uitgebracht over den toestand der bevolking met het oog op de nieuwe regeling der koffiecultuur.»

»Al de controleurs en hoofden waren opgekomen;

het eene rapport was al gunstiger dan het andere, tot mijn beurt kwam; het mijne was ongunstig. — — —»

»Stricke had me al gezegd, dat men nooit moet rapporteeren, wat men voor waarheid houdt, maar wat de regeering in Holland graag hoort, en ik begin nu te begrijpen dat hij van zijn standpunt gezien, gelijk heeft.»

»Was de resident boos?»

»Ik weet 't niet, maar dat doet er ook minder toe, daar mevrouw-resident boos was; Van Trecht schijnt haar te hebben ingelicht, ten minste zij was bijzonder lief tegen de andere heeren, terwijl ze mij niet scheen te zien.»

»Je moest natuurlijk je opinie zeggen,» begon Dora na een oogenblik stilte, »maar heb je het misschien wat heftig gedaan? Je weet, daar heb je wel eens een handje van!»

»Neen, ik ben integendeel zoo bedaard gebleven dat ik over mezelf verbaasd stond. Alleen toen die Bruinis, om zijn chefs naar den mond te praten, mij tegensprak, heb ik hem gezegd dat hij het loog.»

»O, foei! En?»

»O natuurlijk kroop hij toen gauw in zijn schulp! hij is al bang, als men maar naar hem kijkt.»

»Een lekker kopje thee, man? En dan, als je eens frisch gebaad hebt, zullen we een eindje gaan wandelen, en dan, — — — een heerlijk, gezellig avondje hebben.»

»En dan — heb ik al mijn misères vergeten in je lief gezelschap,» zei Emile en kust zijn vrouw.

Het programma voor dien avond liep niet geheel zoo af, als Dora het had opgemaakt. Stricke kwam een bezoek brengen en de jongelui dachten niet anders of hij zou blijven eten, zooals hij dat meestal éénmaal deed bij zijn maandelijksche bezoeken aan de kotta.

»Ik breng een treurig bericht mede,» zoo begon hij, »of weet u het misschien reeds? De vrouw van den Pattih is dood.»

»Fatimah!» riep Dora ontsteld. »Arm schepsel; is ze eindelijk tot rust gekomen!»

»Ze heeft veel geleden, hoor ik?» vroeg Stricke, die Fatimah niet meer in haar glans gekend had en meer gevoelde voor gezonde, dan voor zieke vrouwen.

»Hoe jammer, dat je van de week niet nog eens naar haar toe zijt gegaan, ze zal zeker naar je verlangd hebben. Je moet weten, Stricke, mijn vrouw ging haar nog al eens opzoeken — — —»

»En dat deed haar altijd zooveel goed,» zei Dora en zweeg toen, om niet in tranen uit te barsten.

»'t Is van morgen gebeurd, terwijl de regent en de pattih beiden op de vergadering waren. Als het niet zoo schandelijk lang geduurd had, zouden ze haar nog levend gevonden hebben. Waarom kwam je ook zoo laat met dat stuk van je? Nu heeft Fatimah alleen moeten sterven en we hebben allen een koude rijsttafel gehad!» En dan zachter: »A propos weet je vrouw er van?»

»Natuurlijk.»

»Enfin, mevrouw, als u toch op de hoogte zijt, mag ik u wel een vraag doen, niet waar? Kunt u uw man niet terughouden van zulke stukjes, als hij er van morgen een uitgehaald heeft?»

»Al kon ik het, ik zou het niet willen,» zegt Dora, met hooger blos, hoewel op vasten toon. »De waarheid gaat boven alles!»

»Prachtig mevrouw! 't Is of ik een romeinsche matrone hoor. U hebt gelijk, de waarheid gaat boven alles, maar de carrière dan?»

»Ik kan niet gelooven, dat openhartigheid iemand in zijn carrière zou kunnen benadeelen,» zegt Emile. »En al was dat zoo, ik kan toch niet tegen mijn overtuiging spreken! En het is mijn overtuiging, dat de bevolking lijdt onder de tegenwoordige regeling der koffiecultuur. Het is mijn overtuiging, dat het aansleepen van hout en andere materialen voor het bouwen der pakhuizen en het werk van de gouvernementstuinen meer tijd en krachten van de bevolking vorderen, dan met recht mogen worden onttrokken aan den particulieren landbouw en het bewerken der sawahs.»

»Dacht je dan, Van Son, dat de heeren van het civiel bestuur dat niet even goed weten als jij?»

»Neen, dat kan ik niet gelooven.»

»Maar weet je dan niet dat het om een leeuwje te doen is? Er moet in dit district een koffieoogst gemaakt worden, die Nederland in verrukking brengt, en die verrukking moet zich openbaren in lintjes.»

»Zou dat mogelijk zijn?»

»Ik zal je zeggen hoe de vork in den steel zit. Duperé wil dolgraag voor goed naar Europa, en mevrouw zegt: ik wil dolgraag meê, maar als je ridder bent, eerder niet! Papa is ridder, mijn broer en mijn zwager zijn ridder, en ik bedank er voor om de minste te zijn in de familie. Den regent is het reeds lang beloofd, en wat ons »geacht hoofd» betreft, let eens op, hij draagt alleen zijn borst zoo hoog, uit vrees, dat anders mettertijd zijn riddersorde niet genoeg zal uitkomen.»

»Is dat de kwestie?»

»Niet alleen de kwestie maar het to be or not to be voor Van Trecht en Duperé beiden. Nu kunt ge u voorstellen, hoe die leeuwenjagers het je afnemen als je niet

onduidelijk beweert, dat ze hun orde verkrijgen ten koste van — om den geijkten term te gebruiken — ten koste van het zweet en bloed van den Javaan."

»Maar komt er dan niemand voor den inlander op?"

»Wat zal ik je zeggen, Van Son, alle controleurs zijn nu eenmaal niet voor martelaar geboren; ik geloof zelfs dat de meesten van ons zich geenszins geroepen achten, om als verdedigers op te treden van een volk, dat gewoon is aan onderdrukking, zoo goed als de paling er aan gewoon is om gevild te worden."

»O, mijnheer Stricke, zeg dat niet," viel Dora in. »Dat kunt u niet meenen. Ieder, die gevoel heeft voor wat recht en goed is, moest het onmogelijk zijn aan zijn eigenbelang zijn waarheidsliefde op te offeren."

»Ik wil mijzelf niet slechter maken dan ik ben, mevrouw," zei de jonge man, niet weinig uit het veld geslagen door den ernst van Dora, »en wel bekennen, dat ik, toen ik pas in Indie kwam, dacht als uw man en handelde als hij. Maar — ik heb leergeld gegeven en ben er toe gekomen, om ieder, die hier van zijn superieuren in meening durft verschillen, te bewonderen — zooals ik in mijn schooltijd Albrecht Beijling bewonderde, met de verzuchting: hij liever dan ik!"

»Maar," vroeg Emile, die toch eenigszins onrustig begon te worden, »wat kunnen ze me nu eigenlijk doen?"

»Wat ze je doen kunnen? O, gelukkige onwetendheid! Je slecht signaleeren! Je overplaatsen!"

»Overplaatsen! Ja, dat zou ons niet best gelegen komen; niet alleen bevat het ons hier uitstekend, maar zoo'n overplaatsing zet je natuurlijk financieel achteruit."

»En ik hoor dat verandering van lucht erg nadeelig is voor zoo'n klein kind."

»Nu, maak u nog maar niet ongerust, mevrouw. Het zal toch voornamelijk van u afhangen."

»Van mijn vrouw?"

»Ja, zeker van je vrouw. Heb je nooit gehoord dat Indie door de vrouwen geregeerd wordt? En is het misschien van Indie wat veel gezegd, van deze residentie zeker niet. Als je de residentsche weet te vriend te houden, kun je nog heel wat doen, zonder gevaar voor onaangenaamheden. Maar ik geloof dat mevrouw zich daarvoor niet veel moeite geeft..."

»Waarom gelooft u dat? Ben ik niet altijd beleefd?"

»Beleefd! Alsof dat genoeg was! Een controleursvrouw moet voor haar residentsche meer zijn dan beleefd; ze moet allerliefst, allernederigst, allervoorkomendst wezen, ze moet nooit in opinie verschillen, mag niet mooier en vooral niet beter gekleed zijn..."

»Och, Stricke houd op, Dora zou toch aan al die eischen niet kunnen voldoen!"

»Neen, maar neem een goeden raad van me aan, Van Son, laat je vrouw, als mevrouw Duperé weer op Iloenka komt, toch vooral er om denken haar een bezoek te brengen; ze heeft het haar zeer kwalijk genomen, dat ze het dezen keer verzuimde."

»Ik heb het niet verzuimd," zei Dora. »Maar Emy is de laatste drie dagen zoo lastig geweest, dat ik geen oogenblik van huis kon; u moet weten, ze heeft een hoektand doorgekregen."

Daar Stricke volstrekt het onderscheid niet wist tusschen hoek- en andere tanden, stond hij op met een: »Ja zeker, natuurlijk!" en nam afscheid.

Emile liep een eind met hem den weg op, maar het

gesprek vlotte niet. Eensklaps stond Stricke stil, en legde zijn vriend de hand op den schouder.

»Je vindt het erg min van me, niet waar Van Son?»

»Ik had het niet van je gedacht, Stricke.»

»Ik evenmin. Maar vier jaar in Indie brengen een groot verschil.... Wacht eens, wat jij over vier jaar doen zult.»

XXXII.

Toen het bericht, dat er een liefhebberijcomédie zou gegeven worden, zich door Iloenka verspreidde, voer er een electrieke schok door de bewoners van dat plaatsje; die schok bleef nog langen tijd voortleven in min of meer hevige trillingen en hoewel het nieuws nu veertien dagen oud was, stelde men nog steeds het innigste belang in de zaak, en werd niemand zoo hartelijk welkom geheeten in de Iloenkasche kringen, dan wie iets wist te vertellen van de comédie. Zelfs verhalen, die wat vreemd en onwaarschijnlijk klonken, werden met genoegzaam aangehoord, en bleek het later dat ze onwaar waren, het werd vergeven; het was toch zóó interessant geweest, toen men het hoorde vertellen.

De heer Van Trecht had de zaak weten te omhullen met een sluier van geheimzinnigheid, dien de Iloenkers te vergeefs trachtten te verscheuren. De naam van het stuk was nog niet bekend evenmin de rol, waarin mevrouw die of die zou optreden; evenmin de datum der opvoering.

Men ging een bezoek brengen aan mevrouw Van Trecht, als de »dames van de comédie" binnengegaan waren, maar wat baatte dit? In de binnengalerij ontvangen,

hoorde men de anderen in mevrouw's boudoir lachen en praten.

Enkelen, door deze ervaring nog niet afgeschrikt, besloten de actrices in haar eigen huis op te zoeken, en daar te beproeven of ze wellicht in een vertrouwelijik oogenblik het geheim zouden verraden. Mevrouw Braak deed aan de douairière prachtige cadeaux van versche groenten en sappige vruchten; mevrouw Van Berkum wier man als hij op zijn land was, niet veel anders deed dan jagen, zond mevrouw Reenen groote stukken hertenvleesch; en mevrouw Voerman vlogen de gebraden pauweborstjes in den mond . . . maar het geheim bleef bewaard. —

Zoo iets ongehoords was nog niet gebeurd op Iloenka

Het begon nadeelig te werken op de stemming en weldra vernam men van de brave burgerij, dat ze "het land" kregen over die flauwe aardigheid der Van Trechten.

Er was onder de Iloenkers één, die ook zelfs geen enkel oogenblik ingenomenheid toonde met de comedieplannen; kapitein Reenen.

Hoewel hij langzamerhand herstelde en de hardnekige koorts hem eindelijk verlaten had, was hij nog steeds gedwongen tot liggen. Mocht hij al eens voor een oogenblik zijn divan verlaten, hevige pijn in het gewonde been dwong hem weder tot rustnemen. Niemand beter dan hij, besefte dat het voor zijn jonge vrouw eentoonig moest zijn, haar leven te slijten aan de zijde van een zieke; en met een liefde en geduld, die menig op later leeftijd gehuwd man tot voorbeeld mocht strekken, trachtte hij voor Ida het minder aangename van den toestand weg te nemen.

Wilde ze rijden, een fraaie panier met twee allerliefste paardjes stond gereed; had ze lust om muziek te maken, ze kon haar prachtigen Pleyel openslaan; gevoelde ze behoefte om menschen te zien, hij weerhield haar niet; ze kon uitgaan of een partijtje vragen, dat hij dan op zijn rustbank bijwoonde.

Ida had zich voorgenomen niet onder te doen in kennis en ontwikkeling voor de dames, met wie haar veranderde positie haar in aanraking bracht. Ze studeerde met onvermoeiden ijver en haar man zelf een goed musicus, verbeterde haar oefeningen op de piano, dicteerde haar fransche opstellen, leerde haar de beginselen van het engelsch, de zuivere uitspraak van het hollandsch, en als er nog een uurtje overbleef en hij niet al te vermoeid was, quadrille en whist.

Somtijds ging hij er zelfs toe over papa en mama Nausuali ten eten te vragen, de zwaarste boete, die hem voor zijn onberaden huwelijk kon worden opgelegd; ja, als de schoone Ida dit met haar betooverend glimlachje van hem eischte, legde hij zijn boek neer en babbelde met haar uren lang over de kleuren van een nieuw toiletje, het model van een fauteuil, het menu van een diné, en duizend andere nietigheden die een degelijk man zoo deerlijk vervelen kunnen.

Maar al die opoffering, al die inspanning baatte niet. Ida vroeg iets anders dan het kalm geluk, dat hij haar schenken wilde; het nestje dat hij haar zoo liefdevol had bereid was den lichtzinnigen vogel een gevangenis, en weldra kon hij het zich niet langer ontveinzen, dat zijn vrouw zich ontevreden en teleurgesteld voelde.

Wel koesterde hij de hoop, dat de lieve handjes, die de jonge vrouwen binden aan haar huis, ook voor haar

zouden komen; maar Ida wilde daarvan niets weten; ze hield niet van kinderen; het was maar soesah, ze was nog veel te jong; ze wilde eerst eens naar Europa gaan, om wat te zien van de wereld, voor kinderkrijgen was later nog tijds genoeg. Dat vond moeder Nausuali ook. Reenen had te veel gezien van de wereld, en kende te goed de vrouwen, uit wier midden hij eene had gekozen, om niet met angstige vrees te voorzien, wat het einde zou zijn van dezen toestand. Hij werd onrustig op zijn divan, hij kon het niet langer uithouden in zijn huis, hij smeekte den dokter hem toch spoediger te genezen — — — dat hulpeloos, werkeloos ter nederliggen zou hem krankzinnig maken.

De dokter raadde, zooals alle dokters trouwens altijd raden in Indië: naar boven. Het frissche bergklimaat zou hem geheel genezen, maar Ida wilde niet naar dat vervelend gebergte, ze was bang voor de kou, heette het, en hij kon, hij durfde haar reeds niet meer alleen achterlaten.

In die dagen werd de liefhebberijcomédie op touw gezet en de assistent-resident kwam zelf kapitein Reenen vragen of mevrouw een rol zou mogen vervullen. Ida, overgelukkig in het vooruitzicht, wachtte met niet weinig angst het antwoord van haar echtgenoot af.

»Zeker mijnheer Van Trecht, zeker mag ze meedoen! Ze heeft zoo weinig afleiding; ik ben blij dat u aan haar gedacht hebt.»

En toen de bezoeker was vertrokken, en Ida neerknielde bij zijn bank, om hem te zeggen dat hij toch zoo'n lieve, beste man was, toen zag hij haar lang en ernstig in de fluweelen oogen en fluisterde: »Ik vertrouw je kind!»

In die toestemming van haar echtgenoot lag meer edelmoedigheid dan Ida ooit zou kunnen waardeeren. Hij had haar niet zonder innerlijken strijd, niet zonder bange voorgevoelens gegeven. Hij mocht, hij wilde haar niet wantrouwen, hij vroeg zich ernstig rekenschap van het gevoel, dat hem dreef om haar het vele uitgaan te misgunnen, en hij vond in dat gevoel te veel egoïsme om er aan toe te geven. Hij herinnerde zich wat moeder Nausuali hem onlangs zoo ruw had toegeroepen: »Jij hebt genoten en plezier gemaakt toen je er lust in hadt, laat het arme kind nu ook eens wat hebben,» en hij was tot de opoffering besloten.

Want het was een opoffering.

Ida zou zich met hart en ziel aan dit nieuwe pretje wijden, ze zou avond aan avond uitgaan, altijd voorwendsels hebben om hem alleen te laten; ze zou andere heeren ontmoeten, bewonderd worden, zich laten bewonderen; wellicht zou ze den armen zieke op zijn divan vergeten — — — maar neen, dat niet! dat niet!

Ida ging naar vergaderingen en repetities, zonder dat het in haar scheen op te komen, hoe de man, die haar uit armoede en vernedering had verlost, om haar de eerste plaats te schenken in huis en hart recht had op haar dankbaarheid; recht om te eischen, dat ze geduldig haar plicht zou blijven vervullen naast zijn rustbank.

Ze ging en ontmoette Stricke. Deze had zich reeds lang getroost over het gebrek aan jonge meisjes, dat in de binnenlanden heerscht, en voor sommige ongetrouwde heeren zoo onaangenaam is. Er was altijd wel een ongelukkig huwelijk, een romanesk schepseltje dat zich onbegrepen waande, en hij had zich reeds dikwijls kunnen schadeloos stellen door het aanknoopen van een onschul-

dig amouretje" — zoo noemde de heer Stricke zijn verhouding tot een getrouwde vrouw wanneer ze maar niet met echtbreuk eindigde. Hij zou zich wel gewacht hebben om de mooie Ida op te zoeken toen zij nog schuilde onder de Nausuali's; hij had het hardst gespot met de dwaasheid van kapitein Reenen, maar daar deze de dwaasheid eenmaal begaan had, zag hij geen enkele reden, waarom hij daarvan geen gebruik zou maken om zich te koesteren in den gloed van Ida's schoone oogen, te genieten van Ida's bekoorlijk lachje.

Zoo Iloenka's roos nog een oogenblik aarzelde om de hulde van Iloenka's Lovelace aan te nemen, dan was dit, omdat ze nog niet met zichzelf eens was of ze het onopgemerkt zou kunnen doen; maar toen langzamerhand ieder zoo vervuld werd van het stuk, dat er op de enkele personen weinig gelet werd, liet ze zich zoo gerust, zoo gewillig het hof maken, alsof niet die ernstige stem, dringend, en smeekend tot haar gezegd had: »Ik vertrouw je, kind!"

Er zijn twee zaken, die ieder meent te kennen: kinderen opvoeden en comediespelen.

Eenmaal aan het opvoeden, beginnen de meesten in te zien, dat het toch zoo heel gemakkelijk nog niet is; ja, die er zich met ernst op toelegden, verzekeren dat het een zware taak, een groote verantwoordelijkheid, een altijd durende oorzaak van tweestrijd en twijfel is.

Maar comediespelen — — — — o, dat is zoo moeilijk niet, dat kan men al licht; een weinig oefening, een beetje brutaliteit — — — — en de rest komt van zelf.

Dat ieder woord, iedere beweging, iedere gelaatsuitdrukking, ja, tot zelfs de kleinste bijzonderheid in gang,

houding en toilet moet bestudeerd worden, wie denkt daaraan, als men lachend zegt, dat men ook wel een rol wil vervullen in de liefhebberij-comedie!

Toen de heer Van Trecht de Iloenkasche dames en heeren uitnoodigde, om hem te helpen bij zijn plan, bleek het dan ook, dat er wel enkelen gevonden werden, die geen lust, en enkele anderen, die geen tijd meenden te hebben, maar niemand die twijfelde, of hij er wel geschikt en bekwaam toe zou wezen.

Veel minder vermoedde men, dat, wat als een pretje begonnen werd, niet weinig inspanning en opoffering van eigen zin en wil aan de algemeene belangen vorderen zou.

Men begon dan ook al dadelijk den regisseur veel-eischend te vinden, toen hij bij de eerste voorlezing beweerde, dat men Molière moest hebben gelezen en herlezen, dat men geheel op de hoogte van dien tijd en den geest, die toen in Frankrijk heerschte, zijn moest om een zijner blijspelen goed te kunnen weergeven.

Daarop volgde een algemeene ontevredenheid onder de dames, die ieder vervuld van »een snoezig toiletje" dat haar teint en figuur op het best zou doen uitkomen, op eens uit hun schoone droomen werden wakker geschrikt door de platen, die Stricke haar voorlag, als costumes uit Molière's tijd: omvangrijke heupen, laag uitgesneden keursjes, hooge kapsels en japonnen zonder sleep.

Dora zei niet veel, maar was onherroepelijk besloten om in geen geval haar kleedje te laag uit te snijden.

Ook Ida zou op dat punt onverzettelijk zijn, maar om andere redenen; haar nauwelijks tot volle ontwikkeling gekomen meisjesfiguur was niet geschikt om

zoo zonder eenigen sluier vertoond te worden, ook waren volgens haar oordeel de halflange mouwen leelijk en de tallooze rokken wansmaak.

»Die mouwen zijn nog zoo leelijk niet,» vond mevrouw Voerman, die mooie armen had, »en zooveel rokken, dat zal heel aardig staan, geloof me!»

»Voor u misschien,» antwoordde Ida met een minachtenden blik op Pierette's taille, die, als men haar gelooven wilde, vroeger met twee handen te omspannen was.

»Je moet wit of hemelsblauw kiezen,» zei Jenny tot Dora.

»Blauw dan maar,» antwoordde deze, zich nog altijd afvragend, of het niet pretentius was als jong meisje op te treden.

»Dan zou Ida roze of zeegroen kunnen nemen,» bracht nu de weduwe in het midden.

Nu was het Ida's onwrikbaar voornemen vuurrood en niets anders dan vuurrood te dragen op dien avond. Roze en zeegroen waren twee kleuren, die ze, als alle Indische meisjes aanbad; maar — — — ze had een zeer juist oog voor hetgeen bij haar donkere schoonheid paste, en na twee vergeefsche pogingen, die Reenen veel geld kostten, was ze vast besloten die kleuren aan blonde of ten minste blanke vrouwen over te laten.

»Ja, roze of groen, daar zegt u zoo iets,» sprak ze met een lief lachje, »maar neen,» zoo viel ze eensklaps zich zelve in de reden, »dat zou al heel onaardig van me zijn, terwijl ik weet dat groen mevrouw Voermans lievelingskleur is. Neen, het best zal dan wezen, dat ik maar rood neem, rood voldoet nog al op de planken.»

»Maar Stricke, meen je in ernst dat de dames zich zoo moeten misvormen,» vroeg Jenny en wees op de figuren met breede heupen.

»'t Zal wel jammer zijn,» zei Stricke en zijn bewon-

derende blik omvatte de taille, die het tengere der Javaansche prinses met de gratie der française vereenigde.

»Jammer!» riep mevrouw Voerman, die Stricke's blik had opgemerkt en niet kon verdragen als mevrouw Reenen zoo werd geveid, »jammer? wel! 't Is een uitkomst voor de magere spieringen.»

»Ofschoon er in ons gezelschap geen »magere spieringen» zijn,» zei Stricke, »hoop ik dat de dames zich streng aan de modellen zullen houden.»

De dames trokken lange gezichten, maar zwegen nog; weldra zouden lange gezichten niet meer voldoende zijn, om de algemeene ontevredenheid lucht te geven.

Mevrouw Reenen had uren, wat zeg ik, halve dagen voor haar psyché gestaan, om haar rol te leeren. Ze had iedere beweging, iedere uitdrukking van haar gelaat bestudeerd; Reenen, wiens geboorteplaats Breda was, had haar met onuitputtelijk geduld het plat brabantisch voorgepraat, en hoewel hij geen getuige was geweest van haar manoeuvres voor den spiegel, twijfelde hij niet of zijn vrouw zou met haar gewonen takt en aangeboren gratie zich van haar taak kwijten.

Nog zekerder dan hij, was zij van hare zaak, en ze betrad dan ook het tooneel met een groot vertoon van verlegenheid, maar innerlijk overtuigd, dat haar hier een nieuwe zegepraal wachtte. Hoe groot was dan niet haar verbazing, toen de heer Van Trecht, anders altijd zoo complimenteus, uitriep: »Allerliefst, mevrouw, allerliefst. Maar — — hebt u vroeger al eens gespeeld voor soubrette of grisette of — —»

»Neen mijnheer!»

»Weinig gelegenheid in de kampong,» fluisterde mevrouw Cornelissen.

»Ik dacht het soms, omdat u uw rol veel meer vervult als een aardig kameniertje, dan als een dikke, brabantische min.»

Ida's oogen zochten die van haar bewonderaar, maar de régisseur was bezig een muskiet te vervolgen, die, zooals hij beweerde, hem in zijn neus had gestoken.

»Wel, mijnheer Van Trecht,» riep nu de weeuw, schijnbaar geheel verbazing, »hebt u nog aanmerkingen? Ik moet zeggen, ik vond het prachtig! 't Was wel niet zoo als een min doet, maar u moet bedenken, Ida heeft nooit een hollandsche min gezien.»

Het itam manis van mevrouw Reenen's gezichtje werd ietwat geel. 't Was hatelijk, dat ze nooit in Holland was geweest, hatelijker nog dat Reenen weigerde haar vooreerst dat beloofde land binnen te leiden; allerhatelijkst daaraan door haar vriendin Cornelissen te worden herinnerd. Op een toon, die niet zoo lief was, als men na de waardeerende woorden der weduwe kon verwachten, vroeg ze:

»Ik zou gaarne uw opinie weten, mijnheer de régisseur?»

Juist in dit oogenblik sloeg Stricke met een grooten slag de schuldige muskiet tusschen zijn handen dood.

»Mijn opinie? O, over uw spel? Aanbiddelijke min!»

»Neen, nu geen gekheid, Stricke?» vermaande Jenny.

»Aanbiddelijke min!» ging Stricke voort, »die niets op een min gelijkt en daarom dubbel aanbiddelijk zijt... ik geloof dat het u goed zal doen, om heel veel te repeteeren.»

Mevrouw Reenen was woedend, maar dit nam niet weg, dat ze repeteerde met een ijver, die — — zeer de attentie trok van haar lieve vriendin Cornelissen.

Immers, hoewel Stricke niet van de geduldigste was,

scheen het hem haast of het hem nooit zou vervelen om te herhalen:

»Hoe beklaag ik je, mooi minnetje, opgescheept te zitten met een man als den uwen, jaloersch en een bemoelial!»

En niettegenstaande het moeielijk brabantisch, was het de schoone Ida nooit te veel om te antwoorden: »Wat zàk oe zegge, menèr, da's veur men oefening in de heligmaaking!» En dan met een opslaan van de smachtende oogen, dat volstrekt niet aan een gezonde min herinnerde. »Waor de koe vastli, zèt het sprèkwoord, mot ze graoze!»

Mevrouw Cornelissen vroeg zeer bescheiden, of de toeschouwers niet vonden dat Sganarelle wat al te heftig, al te hartstochtelijk sprak, als hij uitriep: »Welk een ramp, dat zulk een juweel van eene vrouw in dergelijke handen moest vallen, dat een lompert, een lummel, een botterik, een ezel — — — neem me niet kwalijk, min, dat ik op die wijze over je man spreek.»

De dames, tot wie de weeuw haar onschuldige vraag richtte, antwoordden niet veel. Dora vooral zei niets, maar 's avonds met Emile alleen vroeg ze, of hij ook niet blij was, dat Reenen op zijn divan lag en den blik niet zien kon, waarmeè Ida antwoordde: »Toch nie, menèr! Hij verdienèt, da wèt ik!»

Dora deed heel veel dingen beter dan comediespelen. Het lag niet in haar aard, zich zoo op den voorgrond te plaatsen, veel minder al haar doen en laten te bestudeeren. Ze had toegestemd omdat de betrekking van haar man nu eenmaal scheen mede te brengen, dat, als de assistent-resident een liefhebberij-tooneel oprichtte, zij daarin een rol vervulde; maar de rechte animo ontbrak haar. Het cachet van zedigheit en jonkvrouwelijke

ingetogenheid, dat haar zulk een eigenaardige bekooring schonk, was hier eigenlijk minder op zijn plaats, daar men bij een jong meisje, dat als Lucinde, brutaalweg haar vader bedriegt en haar minnaar in het complot trekt, meer iets pittigs, iets ondeugends kon verwachten.

Wat, zonder dat ze daarvan zichzelf nog rekenschap gaf, haar bedeesdheid deed toenemen, was de houding van Géronte.

Louis van Trecht had te lang den premier amoureux uitgehangen, om zich thuis te gevoelen in de rol van père noble; en er was iets in zijn manieren, in den blik, dien hij op haar rusten liet; den handdruk, waarmee hij van haar scheidde; de zorgen, waarmee hij haar omringde, dat de jonge vrouw eerst slechts verbaasde, maar langzamerhand begon te verontrusten. Zij sprak er met Emile over. »Lieve,» zei ze op zekeren avond, toen mijnheer Van Trecht den mylord had laten uitspannen en de coupé voorkomen, omdat hij niet wilde dat mevrouw Van Son last zou hebben van den regen; nota bene, de andere dames liet hij te voet naar huis gaan; »je moet me niet uitlachen, maar — — ik verbeeld me dat mijnheer Van Trecht in den laatsten tijd niet zoo tegen mij is, als hij wezen moest.»

»Wat? Hij kon toch moeielijk beleefder zijn.»

»Juist. Maar hij zou wel wat minder beleefd kunnen wezen. Hij is al te voorkomend en — — ik ben bang, ik ben huiverig voor die overgroote liefde.»

Een oogenblik betrok Emile's gelaat, een oogenblik slechts.

Toen keek hij zijn blozend vrouwtje aan met de kalme zekerheid van den echtgenoot, die weet, dat hij boven alles bemind wordt.

»Nu, laat hem zijn gang maar gaan, de oude heer! Er is toch zeker geen gevaar voor je zielsrust?»

»O neen! dat niet! Mijn zielsrust en Van Trecht!» — —

Wat zou hij woedend, maar ook, wat zou hij verbaasd geweest zijn als hij gehoord had, hoe het jonge paar onder hartelijk gelach en teedere kussen zich vrolijk maakte over de dwaze inbeelding van den ouden don Juan.

XXXIII.

't Is de eerste algemeene repetitie van den »Gedwongen dokter.»

Wat men Iloenka's assistent-resident ten laste kan leggen, zeker niet dat hij, wanneer hij eenmaal een plan opvat, het niet ten uitvoer legt met al de kracht die in hem is, 't zij het een ridderorde, een schoone Javaansche of een liefhebberijcomedië geldt.

Sedert de tooneelvoorstelling op touw werd gezet, was er geen moeite gespaard, om haar te doen gelukken. Vergaderingen, door vroolijke dinétjes afgewisseld, rollezing met den meesten ernst gehouden, het opslaan van het tooneel in de pendoppo en het schilderen van de coulisses, waren de voorbereidende maatregelen geweest; op heden avond zou men voor het eerst allen te samen repeteeren.

De acteurs en actrices hebben zich als toeschouwers voor het tooneel geplaatst, en men is overeengekomen dat, niemand behalve de regisseur en de heer en mevrouw Van Trecht, het recht zullen hebben aanmerkingen te maken; dit was noodig, daar de stemming tusschen de artisten niet meer zóó amicaal was als voor al die vergaderingen en bijeenkomsten.

Men wacht in spanning het opgaan van het gordijn, dat als alle gordijnen van alle liefhebberijcomedies met zeer veel moeite omhoog gaat en halverwege onwrikbaar hangen blijft.

Na veel drukte is het opgetrokken, en Stricke als Sganarelle, mevrouw Voerman als Martine, treden voor. Men mag geen aanmerking maken — dit is ook geheel overbodig bij de teleurstelling, die ieders gezicht uitdrukt; zooveel preparatieven en nu!

Stricke kent geen woord van zijn rol, maar wat veel erger is, mevrouw Voerman, die haar les zoo prompt opzegt als men van een onderwijzersvrouw verwachten kan, stelt in plaats van een kijvend houthakkerswif, een deftige jufvrouw op een deftig theesaletje voor.

De gastheer maakt het eerst van zijn recht om aanmerkingen te maken gebruik.

»Ik geloof, mevrouw Voerman, dat het u niet gemakkelijk valt uw zachte persoonlijkheid zoo geheel te vergeten, dat u een helleveeg kunt voorstellen.»

»'t Is me onmogelijk, mijnheer Van Trecht!» roept Pietrette met vreeselijk rollende r's. »Ik heb mijn best gedaan, geloof me . . .»

»Ja, ja, dat is de kunst,» zegt Van Trecht, »'t is niet gemakkelijk, maar ik betwijfel niet of met wat oefening . . .»

»Ik hoop het, maar och, 't is zoo'n gemeene rol!»

»Zullen we het nog eens probeeren,» vraagt Stricke, die eenige verandering in de plaatsing der boomen en takkebossen — het tooneel moest een bosch voorstellen — gebracht heeft.

»Heel graag!» en een oogenblik later hoort men Martine haar man de vreeselijkste verwijtingen doen op den

suikerzoeten toon, waarmee men moet veronderstellen dat ze in teedere oogenblikken, Johan vervoert.

Als het tooneeltje driemaal is afgespeeld, ziet men het den regisseur aan, dat zijn geduld ten einde is. Maar terwijl hij met den assistent staat te praten, schijnt hij op eens een gelukkig denkbeeld te krijgen, ten minste met één sprong is hij weer op de planken en vol vuur roept hij mevrouw Voerman toe: »Kom, Martine, nog één keer!»

»Och, mijnheer Stricke, geloof me, evenmin als u uw rol ooit zult leeren, zal ik mij in de mijne thuis gevoelen.»

»Laat ons in ieder geval niet beginnen met den moed op te geven,» zegt de heer Van Trecht en leidt Pierette naar het tooneel. Sganarelle, die bij zijn optreden den man in het hokje heeft toegesproken: »niet souffleeren,» speelt met een entrain, een vuur, dat ieder verbaast, weldra schijnt hij zoo geheel in zijn rol verdiept, dat hij zich weinig meer bekommert om den tekst, maar zonder den samenhang te verliezen een reeks van hatelijkheden debiteert, zooals zelfs de vruchtbare verbeelding van Molière niet had uitgedacht. Het »Schatje, mijn handen jeuken om je een pak slaag te geven,» werd zoo natuurlijk gezegd, dat mevrouw Voerman als van zelf achteruit deinsde, maar toen hij kwam aan de passage, waarin Sganarelle zijn vrouw een veelbeteekenend verwijt doet, zei hij het: »Och kind, laten we zwijgen over vroegere dagen!» en voegde er »Ik geloof dat je daar de wenschelijkheid van inziet, is het niet?» op een manier bij, die Pierette het bloed naar de wangen dreef.

»En — wat zou er dan gebeurd zijn? Wat zou je dan te vertellen hebben?» vroeg ze, zonder r's, zonder prui-menmondje.

Het: »och! hoe minder we daarover praten, hoe beter!» wekt de verontwaardiging niet van Martine, maar van mevrouw Voerman op. —

En nu gaat het voort, steeds heftiger van Martine's, steeds hatelijker van Sganarelles kant; en langzamerhand krijgen de toeschouwers een gewaarwording, alsof het niet meer de kijvende echtelieden van Molière zijn, maar de heer Stricke en mevrouw Voerman, die deze gelegenheid aangrijpen, om lucht te geven aan de antipathie die zij jegens elkaar koesteren.

»Wandelend wijnvat! Gemeene kerel! Smeerlap, vlegel, bedrieger, lafbek, schelm, schooier, klaplooper, dief!» schreeuwde Martine steeds luider, en onwillekeurig heeft ze de handen in de zij gezet, het hoofd achterover geworpen, en is haar stem overgeslagen in een krakende fausset.

»Bravo! bravo! uitmuntend! het kon niet beter!»

Mevrouw Voerman ziet ontsteld rondom zich. Toen ze eensklaps zweeg, schrikte ze van van het geluid harer stem, de handen vielen haar langs het lijf, haar strijdlustige houding maakte voor verlegenheid plaats; »wel, mevrouw, wat hebt u dat goed gespeeld,» zegt de heer Van Trecht, en die woorden geven het sein tot een stroom van welgemeende complimenten.

»Chassez le naturel, il revient au galop,» mompelt Stricke terwijl hij zich, tevreden over zijn welgelukte list naast mevrouw Reenen plaatst; die hem lachend zegt: »Ik geloof, Stricke, dat je nooit minder comédie hebt gespeeld dan daareven.»

»Er komt nog een tooneeltje, waarin ik geen comédie zal behoeven te spelen; 't is als ik de min bewonder.»

Jammer, dat Stricke maar zoo kort genieten kan van den gloeienden blik, die van onder de lange zijden wimpers

den zijnen zoekt; maar zijn plicht als régisseur roept hem. De bedwelmig van den roem is mevrouw Voerman naar het hoofd gestegen. »Ze wil nu toonen dat ze spelen kan. Ieder heeft zich kunnen overtuigen, hoe moeilijk het haar viel haar zachteren aard te verloochenen; nu zal ze hen eens laten zien, dat ze kan wat ze wil.

Het tooneeltje waarin de buurman Robert zich met den twist der Sganarelle's komt bemoeien en van beiden troef krijgt werd zeer goed afgespeeld. Beter nog de derde scène, waarin Sganarelle vrede zoekt te maken en zijn vrouw hem blijft boudeeren. —

Geen van de toeschouwers kon een glimlach bedwingen, toen Stricke hun met zijn schelmsch gezicht aankeek, terwijl hij vleide: »mijn boutje, mijn schatje!» Geen van hen kon betwijfelen, dat Martine uit den grond van haar hart sprak, toen ze dreigde: »Wacht maar! ik zal het je betaald zetten!»

Er heerscht niet weinig spanning, als, na een oogenblik rust en het gezamenlijk bespreken van enkele klei-nigheden, die dienen konden om het geheel nog beter te doen slagen de regisseur de attentie vroeg voor het vijfde tooneel. Daarin toch zou de heer Voerman optreden.

Bij de voorlezing had men het meeste pret gehad, het hartelijkst gelachen, wanneer Lucas in zijn plat brabantisch zijn echt grappige gezegden ten beste gaf. Men had begrepen, dat van het vervullen dier rol veel zou afhangen, men zag met vreezen en beven te gemoet, wat de heer Voerman, die een Amsterdammer was, van dat patois zou maken.

»Mijn vriend, wij hebben daar een moeilijke taak aan-

vaard! Ik vrees zeer, dat wij onverrichter zake naar huis zullen moeten terugkeeren.»

Zoo sprak de heer Voerman, op den galmenden toon van een voorlezer in de dorpskerk, met de plechtige manieren van den notaris, die een testament komt maken.

Het antwoord van Valère, op vrij lossen toon gegeven, klonk onzinnig op deze dramatische ontboezeming.

Weer sprak Lucas: »Hoe komt hij er toe, ons te kiezen voor die zending? Immers, al de geneesheeren hebben te vergeefs»

Martine, eenmaal van het pruimenmondje verlost, vergat in de animo van het spel, alle voorzichtigheid en bleef uitmuntend in haar rol, toen zij, om zich op haar man te wreken, de bedienden raadde Sganarelle door een pak slaag te dwingen, als dokter op te treden.

»Mirakelen doet hij meneer!» en met het meeste vuur, verhaalt ze een wonderbaarlijke genezing, die hij zou hebben verricht.

»Wat bericht gij mij daar,» spreekt Lucas, op een toon, alsof men hem de doodstijding van zijn boezemvriend bracht.

Ieder herinnerde zich uit den tekst, dat echt natuurlijke: »Hèk van mien leven!» dat Stricke zoo grappig had uitgeroepen, en als Martine een nog sterker stuk vertelde en Lucas in plaats van »Hèk van mien leven,» wederom antwoordt »Wat bericht gij mij daar?» ontstond er een ontevreden gemompel. Eensklaps, niemand wist van waar het kwam, klonk er een schel gefluit door de pendoppe. —

»Neem mij niet kwalijk, dames!» roept de regisseur eensklaps opduikend van achter een coulisse, »maar ik moet even de voorstelling storen. Mijnheer Voerman,

een woordje! Wat is dat voor een rol, die u daar speelt?"

»De rol van Lucas," zegt de dichter fier, hoewel dat fluitje daareven hem deed verbleeken.

»Volgens welke vertaling?"

»Volgens de mijne."

Er ontstaat een stilte. Niemand durft zeggen, wat hij denkt. Voerman is ondragelijk, o ja! Men zou hem graag van de planken kijken als men kon, maar hem zoo openlijk aan te vallen . . . Iloenka is zoo'n kleine plaats, en er zijn al zooveel vijandschappen.

Eensklaps zet zich de borst, bestemd om het ridderkruis te dragen uit tot een ongewone breedte, en de assistent-resident, verwoed, dat men hem, de eerste persoon van de plaats, zoo durft contrarieeren, spreekt op afgemeten toon:

»Het verwondert mij, mijnheer Voerman, dat iemand van uw literarische bekwaamheden, een van de aardigste rollen, die Molière gecreëerd heeft, zoo kan verminken."

»Juist mijn literarische bekwaamheden," antwoordt de dichter, »maken dat ik niet werkeloos kan aanzien, als onze schoone hollandsche taal zoo wordt verbasterd en verknoid."

»Mijn God, hoe is het mogelijk, dat iemand zoo weinig begrip heeft van de eischen, die het tooneel stelt," roept Stricke en drinkt dan haastig een glas water.

»Maar mag ik vragen," merkte nu Van Son op, »waarom hebt u bij de rolverdeling niet uwe bezwaren gezegd over dat verbasteren van onze schoone hollandsche taal — zooals u het gelieft te noemen."

»Mijnheer Van Son, men begrijpt van zelf dat een litterator geen plat brabantisch zal spreken."

»Wat litterator!" barst nu Stricke, die bij al het water drinken geen baat schijnt te vinden, los. »Zoudt u het misschien beter willen weten dan litteratoren als Molière en Huet? Ik ben de régisseur, mijnheer Voerman, en ik zeg u, dat de rol van Lucas gespeeld zal worden, zooals die in Huets vertaling staat en niet in een dwaas, deftig hollandsch dat misschien goed is voor een gedicht van Schaepman, maar niet voor het tooneel."

»Dan zal de rol niet gespeeld worden," spreekt de dichter.

»Niet door u, ten minste, mijnheer Voerman," roept de assistent-resident, bleek van drift.

»Och, wat is het jammer! Wat is het jammer," krijt de weduwe op hartverscheurenden toon, »dat er nu dadelijk oneenigheid ontstaat; er zal van de geheele comédie niets komen!"

De schrille stem van mevrouw Cornelissen bracht de verwoede heeren op eens tot kalmte. Niets van de geheele comédie komen? Onmogelijk!

»O, maak u niet ongerust, dat komt alles terecht," sprak de heer Van Trecht, haastig.

»O denk daar niet aan, mevrouw," riep Stricke, »niemand twijfelt of het gezond verstand van meneer Voerman, zal spoedig sterker zijn, dan zekere dichterlijke vooroordeelen."

Er kon geen sprake zijn van verder repeteeren. De gastheer bedwong blijkbaar met moeite zijn drift; Jenny liep onrustig heen en weer, Stricke speelde een marsch, Bruynis debiteerde een aardigheid, die in het water viel, en weldra namen de artisten afscheid onder een stilte, die niet veel goeds voorspelde voor Iloenka's liefhebberijtooneel.

Eerst, toen allen vertrokken waren, merkte Stricke op, hoe bleek mevrouw Van Trecht er uitzag, en hoe het teëre handje beefde, waarmede ze een glas water naar de lippen bracht.

»Mevrouw, wat scheelt er aan?»

De heer Van Trecht, de man, die altijd zoo vol attenties was voor de kuurtjes en kwaaltjes van andere dames, hief even de oogen op van den grog, dien hij bezig was gereed te maken en — -- ergerde zich, toen hij zag hoe bleek Jenny was geworden.

»Maar mijn hemel!» riep hij knorrig, »is dat nu om dien schoolmeester?» En dan zich tot Stricke keerend: »Je zoudt niet gelooven, Stricke, welk een kinderachtigen angst mijn vrouw heeft voor onaangenaamheden.»

Waarlijk, de heer Van Trecht had ongelijk met dat uit te roepen, alsof die eigenschap zijner vrouw hem lastig was.

Als Jenny niet altijd was vervolgd geworden door »die kinderachtige vrees voor onaangenaamheden» zou het hun waarschijnlijk niet zoo spoedig gelukt zijn het vroolijk, levenslustige kind, dat hij zestien jaar geleden, huwde te veranderen in de stille, onderworpen, willooze vrouw, die nu de oogen naar hem ophief als de hond naar zijn meester.

Arme Jenny! Eenmaal was ze de lieveling van ouders die er hun vreugde in vonden, hun eenige dochter het leven licht en liefelijk te maken.

Wat hadden ze haar onwillig afgestaan aan den vreemdeling die het argeloos hartje veroverde; wat hadden ze hem gesmeekt toch zacht te zijn voor het teergevoelig wezen, dat niet bestand was tegen 's levens ruwe werkelijkheid. Dat was juist zijn macht — haar zwakheid!

Doodelijk beangst voor harde woorden, bevend bij een heftig gebaar, ontsteld door een toornigen blik — angstiger nog voor het mokkend stilzwijgen, dat daarop volgen kon, dagen lang wilde ze alles verduren, alles toegeven, alles inschikken, als er maar niets gebeurde, waardoor haar vreesachtig hart zoo kloppen, haar zwak hoofd zoo bonzen moest.

De heer Van Trecht had zijn wensch verkregen. Als een oostersch vorst werd hij gediend, zijn luimen werden geduldig verdragen, zijn gunsten dankbaar aangenomen, maar toch niet geheel kon de arme Jenny hem voldoen. De sultane, die dezen pacha behagen kon, moest schoon zijn en dat was zij niet meer; de blos, die de ouderlijke zorg had getooverd op het zacht gelaat, was verdwenen tegelijk met den glans harer oogen en de ronding harer vormen en soms kon de sultan zich ergeren aan het bleek gezichtje, aan de fletsche oogen, die nog slechts van zachte liefde en verborgen tranen spraken.

Op een smeekende vraag, die Louis in de oogen zijner vrouw las, had hij met een nauwelijks merkbaar knikje geantwoord, en mevrouw Van Trecht wenschte de beide heeren goeden nacht.

Deze, met een knaap, die twee glazen grog droeg, tusschen hen in, strekten zich zoo behagelijk mogelijk uit in hun luierstool en staken een manilla op.

De heer Stricke wachtte geduldig tot het zijn chef behaagde te spreken.

»Die ellendige schoolvos!» barstte eindelijk de assistent-resident los. »Ik heb het altijd gedacht dat hij alles in de war zou schoppen, maar Jenny was niet tevreden of die Voermans moesten er bij zijn.»

»Nu, mevrouw Voerman, als Martine is nog zoo kwaad

niet. Toen ze eindelijk besloot, om natuurlijk te zijn, speelde ze zelfs vrij goed."

»Maar die dwarsdrijver moet op zijn plaats gezet worden."

»Ja, weet u, als de man niet wil, kunnen we hem toch niet dwingen om te spelen, zooals wij dat verkiezen," zei Stricke terneer geslagen.

»Welzeker kunnen we dat!"

Stricke keek verbaasd naar den assistent resident, die met van ingehouden drift fonkelende oogen en op elkaar geklemde tanden tegenover hem zat.

»U bedoelt . . . ?"

De heer Van Trecht keek rondom zich »Pigi Kromo," zei hij tot den inlander, die met zijn tali api op den trap zat, om de heeren te bedienen.

Niet dat hij bang was zich aan Kromo te verraden.

De jongen was twintig jaar lang bij hem in dienst, hij had honderden muilpeeren en evenveel rijksdaalders van zijn heer ontvangen, en hij zou meer van diens »zwakke punten" kunnen vertellen, dan al de Iloenkers te samen, maar — — — Kromo verstond hollandsch, en het was beter, dat hij enkele dingen niet hoorde.

Stricke schoof dichter bij.

»Mijn plan is al gemaakt," sprak de assistent-resident. »Je kent de heeren van de schoolcommissie? Allereerst hebben we den notaris. Die zal het niet wagen me te contrarieeren, ten minste niet zoolang die kwestie met de weeskamer hangende is. Eén woord van mij, en hij wordt ter verantwoording geroepen. . . . nu, hij heeft reden, om daarop minder gesteld te wezen. Dan heb je Van Berkum, die veel doet en nog meer doen wil als ik hem maar helpen wil aan die waterleiding en gunstig

adviseeren op zijn rekest. Nu, we zullen eenvoudig een onverwacht bezoek aan de school brengen, een paar moeilijke vragen doen, waarop de kinderen het antwoord schuldig blijven, een standje maken; Voerman wordt dan brutaal, zooals dat zijn gewoonte is; we toonen ons beleedigd en — we verzoeken zijn overplaatsing."

Maar hoe verwoed Stricke ook op Voerman wezen mocht, hoe groot zijn antipathie tegen Pierette was, de verraderlijke manier, waarop Van Trecht zich wilde wreken stuitte hem tegen de borst.

»Een heel goed plan! Maar toch verbeeld ik me — — zou het niet wat gevaarlijk zijn?" En na een lange pauze:

»Zal men niet begrijpen, dat u hem benadeelen wilt?"

»Misschien, maar dat zal dan meteen een goed voorbeeld zijn voor anderen, die het zouden durven wagen mij hier de wet te komen stellen."

»In zooverre zou het niet kwaad zijn," stemt Stricke toe.

»Maar, — — wat zoudt u er van denken, als we Voerman alleen eens een schrik op het lijf jaagden! 't Zou misschien genoegzaam zijn, om hem zoo zacht als een lam te maken. We moeten niet vergeten, dat als hij weg is, de rollen van Lucas en Martine nog niet zoo spoedig vervuld zijn."

»Daar zeg je zoo iets. 't Is dan misschien beter, dat we hem zoover zoeken te krijgen, als wij hem hebben willen."

»Maar hoe zullen we dat aanleggen?"

Er werden achtereenvolgens plannen beraamd en verworpen; eindelijk bij zijn derde glas grog, kwam de assistent-resident op een idée, dat hij subliem geliefde te noemen, en de beide heeren scheidde.

Twee dagen later stond de arme Voerman doodsbleek tegenover zijne Pierette.

»Vrouw, ze willen me overplaatsen!» bracht hij met moeite uit.

»Overplaatsen? Wat? Overplaatsen! — — Wel, dat wou ik wel eens zien!»

»Ja, ja. In Indië is alles mogelijk, als je vijanden hebt.»

»En we zijn pas zoo netjes ingericht! En — — mijn God, Jan, hoe moet het gaan met je gezondheid, die juist wat beter werd hier in de koelte? Ze kunnen je even goed vermoorden! Overplaatsen? Kom, wie heeft je dat wijs gemaakt?»

»Ik had er al van hooren fluisteren! Driel zei er me eergister een woordje van, maar ik dacht dat hij het deed om me te plagen. Nu van morgen kwam Bak naar mij toe, en vroeg me of het waar was, dat ik overgeplaatst zou worden; het speet hem zoo dat hij zulk een humaan en ontwikkeld chef verliezen moest, iemand die door talenten...»

»Nu ja, dat weten we! En verder!»

»Verder ontving ik een brief van Van Berkum, die mij waarschuwt dat mijn verplaatsing onherroepelijk besloten is — — de assistent-resident moet zoo woedend zijn over mijn weigering, om dat plat brabantisch te spreken.»

»En daar heeft hij gelijk in,» riep nu Pierette, die het vooruitzicht van een overplaatsing buiten zichzelf bracht, »groot gelijk! Wat verbeel jij je ook wel om hier dat heele gezelschap de wet te gaan stellen en het al die lui te willen verbeteren? 't Is niets als je ondragelijke pedanterie!»

»Vrouw — — —? Ik heb te veel eerbied voor de hollandsche taal — — —»

»Wat hollandsche taal? Heb je bij je moeder thuis altijd zulk mooi hollandsch hooren spreken?»

»Wat het ergste is,» zei Johan, die deze vraag liefst onbeantwoord liet, »we gaan naar een strandplaats. Padang — — — of Samarang misschien?»

Mevrouw Voerman was plotseling bleek geworden.

»Een strandplaats! Een strandplaats!» herhaalde ze werktuigelijk. Toen sprong ze op van den stoel, waarop ze een oogenblik te voren verplet was neergezonken.

»Jan, ik zal je iets zeggen,» riep ze uit, »ik ben altijd een goede vrouw voor je geweest, dat weet je, maar — — — als je denkt dat ik weer mijn lieve engeltjes zal zien sterven; — — — neen, Jan; ik kan weer gaan dienen, maar naar een strandplaats gaan, dat doe ik niet!»

En mevrouw Voerman barstte los in een stroom van tranen. 't Was bij de gedachte aan haar eersteling; een flinken jongen, die groeide als een bloempje in mooi weer op het heerlijke Salatiga. Voerman had in die dagen een gedicht gemaakt op een aardbeving, hij reciteerde het, werd uitgelachen, was beleedigd en vroeg zijn overplaatsing. Op Samarang, hun nieuwe standplaats, begon hun lieveling te kwijnen, hij teerde weg en eindelijk moesten ze hem neerleggen in de heete aarde, wier dampen zijn adem hadden verpest.

»Denk je dan niet meer aan onzen kleinen engel?» vroeg ze na een lange pauze.

Of hij er nog aan dacht? De bevende lippen, het doodsbleek gelaat, ze waren antwoord genoeg op die meedoogenlooze vraag.

»Pierette?» vroeg Johan eindelijk berouwvol, »wat zou je er van denken, als ik eens naar een der leden van de schoolcommissie toeging, om te vragen wat er waar is van die praatjes?»

»Ja, dat is geen kwaad denkbeeld," antwoordde mevrouw Voerman, die beurtelings Edouarda en Pierette in haar armen klemde, als vreesde ze reeds, ze weldra te moeten missen. »Neen Johan," voegde ze er ver-teederd bij, »ik wist wel dat je onzen armen kleinen jongen nog niet vergeten waart."

En ze wischte zacht het voorhoofd af, waarop de klamme zweetdruppels parelden. »Maar ga niet naar dien hondsvot van een assistent resident."

In aanmerking genomen, dat mevrouw Voerman straks verklaard had, den heer Van Trecht gelijk, groot gelijk te geven, zou deze benaming Johan wel eenigszins verwonderd hebben, maar de man was tien jaar getrouwd, en wist dus dat men in oogenblikken van spanning bij een vrouw geen consequentie verwachten moet.

»Van Berkum dacht ik. Dat is nog de beste."

»Ja, Van Berkum! En bedenk, man; dat je er Edouarda en Pierette misschien het leven mede redt."

Johan dacht er aan en was zeer nederig, zoo nederig, dat het Van Berkum, die nauwkeurige instructies ontvangen had, leed deed den armen zondaar geen hoop te kunnen geven. Maar ook Van Berkum dacht aan zijn kinderen en de vruchtbare koffietuinen, die eenmaal hun erfdeel zouden zijn, als hij den assistent-resident te vriend hield.

»Uw vonnis is geteekend," sprak hij.

»Maar," riep de Dichter, »is er dan geen recht of billijkheid meer in Indië?"

Van Berkum deed of hij dezen wanhoopskreet niet had vernomen en merkte op dat de inspecteur van het onderwijs zeer bevriend was met mijnheer Van Trecht, altijd bij dezen logeerde, en dat Voerman dus wijs zou

gedaan hebben, den assistent-resident niet tegen zich in het harnas te jagen. Of er niets meer aan te doen was? »Onder ons gezegd en gebleven, dat geloof ik wel!"

Nog dienzelfden avond ontving de heer Van Trecht een briefje, waarin de dichter-wijsgeer hem meldde, dat hij bij nader onderzoek en voorgelicht door verschillende schrijvers over Molière's werken, begrepen had, welke beweegredenen de groote blijspeldichter had om Lucas en Jacqueline zoo plat te laten spreken, en dat hij na eenig nadenken zich daarmede wel kon vereenigen.

»Morgen avond repetitie," sprak Van Trecht triumfeerend. En toen, terwijl een valsche lach om zijn lippen speelde: »Als de comédie achter den rug is, wordt je toch overgeplaatst, manneke! Ik zal je leeren, om mij te willen ringelooren."

XXXIV.

»Dus zullen we van avond eindelijk rustig samen thuis blijven,» zegt Dora, als ze na het eten in het gezellig binnengalerijtje haar man een kop thee schenkt.

»Ja, Goddank. Maar ik vrees dat het wel een rustig maar niet een gezellig avondje zijn zal, want ik heb veel werk.»

»Nu, dat treft goed, want ik heb ook geen tijd. Misschien straks nog een oogenblikje, om wat voor je te spelen. Je weet niet, Emile, wat die kleine dreumes al een werk geeft! Wil je wel gelooven, dat het goed van den luiermannd haar al te klein is geworden?»

»Ja,» zegt Emile met blijden trots, »'t is ook zoo'n kolossaal kind.» Dan wijkt de glimlach van zijn gelaat.

»Dus moet je nu weer alles nieuw maken? Dora, lieve denk er om.»

»Ja, man, ik weet al wat je zeggen wilt. Denk er om dat we zoo'n klein traktement en zulke groote uitgaven hebben — — — alsof ik daar niet altijd aan dacht!»

»Och,» gaat ze op vroolijken toon voort, »het zal

niet veel kosten, omdat ik alles zelf maak, maar weet je, ik ben zoo achteruit met mijn naaiwerk door die ellendige comédie.»

En terwijl Emile's pen over het papier krast, gaat Dora's naald op en neder, met een haast, zoo zenuwachtig, alsof ze nog heden al de verloren uren moest inhalen.

»Die ellendige comédie!»

't Was niet alleen Dora, die zoo sprak.

Ook Jenny dacht het, als ze het aanzag, hoe haar ordelijk huishouden op stelten stond; als ze telkens weer gebak moest maken, als Van Trecht zoo 's middags onder de thee op eens den inval kreeg, dat het wel aardig zijn zou, 's avonds kandeel of Meiwijn te schenken.

Had mevrouw Cornelissen onlangs niet gezegd, dat ze zooveel van kandeel hield? Neen, het was mevrouw Van Son, die het gezegd had. Ze zou er een volgenden keer aan denken. Nu was het wat laat. Maar waarom nu niet? Te laat? Wel neen! Als ze even wilde opstaan van de theetafel, dan kon ze nog juist het benoodigde uitgeven, vóór ze zich ging kleeden. 't Was het werk van een oogenblik, ze had immers haar orders maar te geven.

Hij wist wel beter. Hij wist dat ze veel te bang was voor zijn booze oogen, om iets, dat zoo nauw luistert, aan de bedienden te durven overlaten; maar ze doet wat hij verlangt en als Dora hem een goedkeurend lachje schenken wilde voor de lieve attentie, deed het minder ter zake of Jenny hoofdpijn had door overhaasting.

»Ellendige comédie, ik wou dat we het nooit begonnen waren,» zuchtten ook de Voermans, ofschoon uiterlijk kalm en nederig bij de gedachte aan de overplaatsing.

»Ellendige comédie,» zoo riep ook de régisseur, verontwaardigd over de domheid, eigenwijsheid en verwaandheid van zijn sujetten, zoo riepen ook de sujetten, verwoed en gebeten op den regisseur, die allen in hun ijdelheid gekwetst en in hun waardigheid te kort gedaan had.

Sommige vrouwenhaters beweren, dat de dames in het dagelijksch leven altijd eenigszins comediespelen; en wanneer men ziet hoeveel gemakkelijker dan de heeren zij zich in haar rol verplaatsen kunnen, zou men het haast gaan gelooven.

De heer Bruynis kende zijn rol uitmuntend; hij sprak duidelijk en goed, en hij zou dus vrij wel voldaan hebben — als hij maar geen armen en beenen had gehad.

Maar o! die armen! o, die beenen! Ze brachten den régisseur tot wanhoop.

Reeds van af zijn veertiende jaar had Bruynis zich de buitensporige lengte van enkele zijner lichaamsdeelen bewust, de vaste gewoonte aangenomen, om de linkerhand te verbergen in het linkervestzakje, terwijl de rechter bestemd werd om een denkbeeldigen lok van zijn voorhoofd weg te strijken en hij had zich hierbij altijd wèl bevonden.

Doch — er komen oogenblikken in het menschelijk leven, er komen vooral oogenblikken op het tooneel, waarin men een ander gebruik van zijn handen moet maken; op die oogenblikken nu had de arme Bruynis niet gerekend. Stricke had zich moe geschreeuwd, de assistent-resident was boos geworden, de dames ginne-gapten achter waaiers en zakdoeken; nog steeds hingen de armen en beenen van den delinquent op plaatsen, waar zij niet behoorden.

De glaasjes wijn en taartjes, die de gastvrouw hem als ter bemoediging toediende, waren niet langer in staat hem te verzoenen, met hetgeen hij bij iedere repetitie te lijden had, en weldra behoorde ook hij tot het koor, dat knorrig uitriep: »ellendige comédie!»

»Nee, ellendige comedianten,» bromde de régisseur en greep zijn collega bij den arm. »Ik zal je iets zeggen, Bruyn, je bent ondragelijk met die beenen van je, maar — — kom drie dagen bij me logeeren en ik zal een Talma van je maken. —»

De bedienden van den controleur, die om een hoekje gluurden, toen hij zijn kamer op en neer liep, bezig de rol van Sganarelle in te studeeren, hadden elkaar angstig aangestaard met de vraag: »brankali main gila?» maar nu ze de heeren te zamen hoorden, twijfelden ze geen oogenblik meer, of ze waren plotseling krankzinnig geworden.

»k Zal hem à faire nemen,» had de régisseur gezegd, en hij nam hem à faire, zoodat het den toekomstigen Talma soms groen en geel voor de oogen werd.

Om het verbergen van de linkerhand te voorkomen, was hem vest en jas uitgetrokken, en de bewuste haarlok door een hoofddoek van een der jongens vastgehouden. Een haarspeld werd hem op den neus bevestigd, waaraan een vlaggetje; dit laatste om hem te herinneren, dat hij zijn gezicht naar het publiek moest keeren.

»Nu ben ik het publiek. Valère komt op,» riep Stricke na al deze voorbereidende maatregelen.

»Mijn hemel! waar wil je naar toe? Nergens? Maar waarom neem je dan zulke groote stappen? Een, twee, een, twee, een... neen, nu trippel je weer net als mevrouw de douairière, wanneer haar rok te nauw is. Zoo

is het beter. Loop nu het tooneel eens een paar maal op en neer. Maar zou je niet eens iets met je linkerhand doen? Me dunkt, hij heeft nu lang genoeg langs je lijf gehangen alsof het een vaatdoek was. A propos, wou je Valère voorstellen als bultenaar? Omdat als dat niet in je plan ligt je den rechter schouder wel wat zoudt kunnen laten zakken."

Dan weer klonken er bevelen, alsof de régisseur met een rekrut op het drilveld te doen had. »Recht op je hoofd! Weg dien arm! Ga toch zitten! Je kunt nu wel weer eens een paar passen doen. Kijk recht voor je uit! Blijf met je handen van je gezicht af! Niet dat ik er iets tegen heb, dat je het groeien van je bakkebaardjes bevordert door er aan te trekken, ik kan me begrijpen, dat iemand tot de wanhopigste middelen zijn toevlucht neemt, — maar bedenk, dat Valère geen bakkebaarden droeg."

»Daar u het dan volstrekt wilt," zegt Valère, »moet het maar gebeuren," en hij begint Sganarelle af te ranselen.

»Wat? is dat een manier om iemand af te ranselen? Dat doe je zoo, zóó, zóó! Begrijp je?" En de régisseur hanteerde den stok, alsof het hem waarlijk ernst was met het pak slaag.

Toen de drie dagen voorbij waren, keerde Bruynis naar Karong terug met gescheurde kleeren, blauwe plekken en een gevoel, alsof hij geradbraakt was; maar hij wist nu precies, hoe hij zitten of staan, zijn beenen kruisen, zijn hoofd houden, zijn armen bewegen moest.

»Je hoeft je niets beleedigd te gevoelen, kerel, Rachel, je weet wel, de groote tragédienne, heeft al haar rollen op die manier ingestudeerd."

»Dan verwondert het me, dat ze zoo oud is geworden," mompelde Bruynis.

»Dat zeg je wel," zei Stricke, »maar denk er nu om. Als je merkt dat armen of beenen niet op hun plaats zijn, dan kijk je maar naar mij."

Bruynis deed, wat hem gezegd werd, en speelde goed, daar alleen hij en Stricke wisten, hoe hij eigenlijk niet veel meer was dan een hansworst, waarvan de régisseur het touwtje in handen hield.

De assistent-resident zou ook wel eens een lesje noodig gehad hebben, vooral voor die gedeelten, waarin hij zijn vaderlijk gezag moest laten gelden, maar — — ik vraag u, wie zou het gewaagd hebben hem dat lesje te geven?

Hij werd geprezen en toegejuicht, en daar hij reeds lang de overtuiging had van een dier bevoorrechte wezens te zijn, die willen wat ze kunnen, diende deze gelegenheid slechts, om hem in die overtuiging te versterken.

Emile had niet veel moeite met zijn kleine rol. Het was zoo geheel in zijn geest een ouden geldwolf beet te nemen en een lief meisje het hof te maken, dat het hem bijzonder gemakkelijk afgang; dat trof dan ook maar goed; want, zooals zelfs Dora in haar verblinding niet kon ontkennen, Emile behoorde ook al niet tot de menschen, die veel aanmerkingen verdragen kunnen.

Maar wie, hoewel hij door angst gedreven, zijn uiterste best deed, het meest stof tot bezorgdheid bleef geven, dat was Voerman. Hij sprak nu brabantisch, maar van zijn lippen klonk zelfs brabantisch deftig; hij beproefde los te zijn, maar het was de losheid van den aap, die zich van den eenen boomstam om den anderen slingert. Hij sloeg een vroolijken toon aan, maar het was de vroolijkheid

van Piet Paaltjens, als hij in het bosch den zelfmoorde- naar ziet hangen met een slak in zijn oog.

Al die eigenaardigheden van de acteurs maakten den régisseur het leven zuur, maar niets was hem te veel; ja, het repeteeren, critiseeren en disputeeren bleef hem een genot, daar de schoone Ida de repetities bijwoonde, en van onder de zijden franjes harer neergeslagen oogleden, hem blikken toezond, die nu niet meer smachtend waren, maar tintelden van het vuur, waaraan Oscar Reenen zich zoo deerlijk had gezengd.

Evenmin als de controleur het moe werd die blikken te beantwoorden, evenmin verveelde het de weduwe om gade te slaan, welke vorderingen de Roos van Iloenka maakte op den weg, waarvan het einde schande en wanhoop zijn moest.

Mevrouw Cornelissen had nog meer reden, dan vele anderen, om »dat kampongkind,» zooals de jaloersche iloenkasche dames Ida noemden, te benijden. Toen kapitein Reenen op de plaats kwam, lag hij bij de weduwe onder sterke verdenking, dat hij bestemd was om haar tweede echtgenoot te worden.

Er was namelijk kort na den dood van Cornelissen door een bekende grootheid op het gebied der voorspelingen aan de treurende weeuw verzekerd, dat als ze ooit hertrouwde, het wederom met een kapitein zou zijn.

Had Euphrosine nu maar wat meer aandacht geschonken aan dat veelbetekenend »als!» Maar weldra vergat ze dat woordje, om zich in hare eenzame uren te troosten met het denkbeeld »ik zal niet altijd eenzaam blijven!» Daar kapitein Reenen tegenover dames, oud of jong, mooi of leelijk, de vriendelijke beleefdheid in acht nam, die een der kenmerken van de ware be-

schaving is, gaf hij nog meer grond aan het blij vermoeden der weduwe, en reeds meende ze zeker te zijn van haar zaak, reeds sloeg ze de groenachtige oogen veelbetekenend naar hem op, toen de verpletterende tijding haar ter oore kwam, dat Ida Nausuali zich had meester gemaakt van haar kapitein."

Mevrouw Cornelissen had het schoone kind haar zegepraal nooit vergeven, en ze wachtte slechts op de gelegenheid, om zich over het aangedane onrecht te wreken. —

De comédie bood daartoe een uitmuntende gelegenheid. Men had haar geen rol toebedeeld, maar, verre van zich daarover beleedigd te toonen, verklaarde ze het niet meer dan natuurlijk te vinden, dat als iemand gemankeerd moet worden, het de arme, onbeschermdede weduwe was. Zij verwachtte niet anders; zij had reeds lang geleerd zich op te offeren — en ze deed het gaarne!

Niettegenstaande deze ontboezeming, dacht niemand dat zij nog langer de vergaderingen zou bijwonen; maar tegen aller verwachting en tot veler teleurstelling, was dit het geval; er moest een publiek zijn, zei ze, en zij wilde zich gaarne vergenoegen met de rol van bescheiden toeschouwster.

En hoewel de aandacht der beminnelijke vrouw niet weinig werd afgeleid door al hetgeen rondom haar voorviel, en waarvan niets haar ontsnappen mocht, loerde zij van onder haar witte oogharen het meest en het scherpst naar Ida en Stricke. —

Mevrouw Cornelissen kwam nog al eens bij de Reenen's aan huis, en dus was er niets buitengewoons in, haar op zekeren namiddag hun voorgalerij te zien binnentreden. Wat wel buitengewoon kon schijnen, was

dat op het »Nonja tida ada" van den jongen, er een triumfeerende lach om haar dunne lippen verscheen, en ze regelrecht doorstapte naar den kapitein, die in de achtergalerij op zijn divan zich zoo deerlijk lag te vervelen, dat zelfs het bezoek der douairière hem welkom was. —

»Nog op de bank kapitein?" vroeg ze deelnemend.
»Kasian, als ik u hier zoo zie liggen, dan denk ik altijd aan mijn goeden Cornelissen!"

»Hij had toch niets aan zijn been?"

»Neen, dat niet! Hij heeft nooit het buitenkansje gehad van met een kleine verwonding een ridderorde te verdienen."

»Zooals ik bijvoorbeeld?" vroeg kapitein Reenen vroolijk.

»O, mijnheer Reenen, hoe kunt u denken dat ik zoo iets bedoelde?" en de weduwe legde zooveel teederheid in stem en gelaat, dat de kapitein onwillekeurig werd teruggevoerd naar den tijd, toen die zelfde katachtige liefde hem soms een rilling op het lijf had gejaagd. »Maar zeg me nu eens, hoe gaat het? Is er nog steeds beterschap?"

»Ja, mevrouw. Ik verbeeld me dat ik alweer zoo goed kan loopen als ooit, maar de dokter beweert, dat ik nog een dag of tien rust moet houden."

»Wel, wel, dat doet me plezier! Nu, ik moet zeggen, het werd tijd, hoog tijd!"

»Ja, zeker," sprak Reenen, onergdenkend als slechts getrouwde mannen zijn kunnen, »men zou er moedeloos onder worden."

»Vooral, omdat u zooveel alleen zijt."

Niet door haar woorden, maar door het licht dat in

haar oogen, den kwaadaardigen trek, die om haar lippen kwam, werd Reenen gewaarschuwd.

»Och, daar heb ik niet over te klagen. Mijn goede kennissen komen me trouw opzoeken en Ida houdt zich uitmuntend."

»U schijnt niet veeleischend, kapitein."

»Neen, dat ben ik niet. Men zegt anders wel eens dat de heeren, die zoo lang wachten met trouwen, lastige echtgenooten worden."

»Nu, daar zal uw vrouw toch niet over klagen, geloof ik. Neen, mijn goede Cornelissen was de beste man van de wereld, maar hij was vreeselijk jaloersch" — — —

»Dat was onnoodig," dacht Reenen. »Zoo waarlijk, mevrouw," vroeg hij. »Dat had ik niet achter hem gezocht. Het was zeker erg lastig voor u?"

»Och, wat zal ik u zeggen? Een beetje jaloezie kan geen kwaad. Menig huwelijk is ongelukkig geworden, omdat de man te goed van vertrouwen was."

»Zoudt u denken?"

»Zeker! 't Is ongelooflijk, hoe verblind de mannen zijn voor de lichtzinnigheid van hun eigen vrouw."

»'t Is een teer punt, om met een jonge weduwe te behandelen," zei Reenen, die nu volkomen begreep, wat de bezoekerster in het schild voerde, »maar weet u, wat ik er van denk? dat het verregaande ijdelheid is, die het voor de heeren zoo moeilijk maakt om te gelooven, dat hun vrouwen een ander boven hen verkiezen zouden. — Om over iets anders te spreken; — wat zegt u van mijn bloemen? Staan de rozen niet mooi in knop? Hebt u de groene roos al gezien? Meer vreemd dan mooi vind ik."

»Och, niet onaardig!

»En dan die begonia? Prachtig, niet waar, dat fluweelachtig blad? Ida beweert dat hij een rose bloem zal dragen, maar ik geloof eer" — — —

»Heeft Ida nog tijd, om naar haar bloemen om te zien? Ik dacht dat al haar gedachten waren ingenomen door de comédie."

»Ja, van de comédie gesproken, wat is uw oordeel over het stuk?"

»Och, kapitein, mijn bescheiden oordeel is van zoo weinig belang! Maar Ida zal er u zeker wel alles van verteld hebben. En Stricke."

»Stricke? Neen, ik zie hem zelden, nu ik niet meer naar de sociëteit ga."

»O zoo? Ja, ziet u, ik ga tegenwoordig zoo weinig uit, dat ik in het geheel niet meer op de hoogte ben, maar ik dacht dat hij hier l'ami de la maison was."

»Hij? l'ami de la maison? Waarom dacht u dat?"

»Och neen, 't was maar een idée. Maar omdat hij zoo vriendelijk en zorgzaam voor Ida is. Niet waar, hij brengt haar altijd thuis van de repetities — — — dat wist u toch."

»Ja — — — of eigenlijk neen! Ik wist het wel, dat het een van de jongelui was. Maar ik slaap dan meestal reeds. Misschien vergist u zich, Bruynis en Van Trecht zullen hem wel eens aflossen? Is het niet?"

»O neen, 't is altijd Stricke! Niemand anders!"

»Zoo zoo? 't is wel beleefd van het jonge mensch!"

Mevrouw Cornelissen kon tevreden zijn. Het edel, manlijk gelaat tegenover haar werd bewogen door de hevigste hartstochten, de doodsbleeke lippen waren op elkaar geklemd, er sprak smart uit de oogen, woede uit de krampachtig gebalde vuisten.

Na een korte pauze, hervat Oscar Reenen zich in zoverre, dat hij met schorre stem kon uitbrengen: »Ik vrees dat u nog lang op Ida zult moeten wachten, mevrouw Cornelissen."

Zij vatte den wenk en stond dadelijk op.

»De hartelijke groeten dan! En beterschap!"

»Dank u zeer!"

»Ik hoop toch, dat mijn bezoek u niet lastig geweest is," vroeg de weduwe, terwijl ze op het punt van vertrekken haar valsche tronie nog eenmaal tot hem keerde.

»Zeker niet, mevrouw! Hoe kunt u dat denken? U hebt me integendeel veel genoeg gedaan."

Toen Ida thuis kwam van een wandeling, waarop ze toevallig den heer Stricke ontmoet had, vond ze tot haar verbazing haar man in de voorgalerij op en neder loopen.

»Hemel, Oscar, hoe onvoorzichtig!"

»Onvoorzichtig?" vroeg hij met een schamperen lach, »ik geloof, dat het onvoorzichtig zou geweest zijn, om te blijven liggen! dan zou ik razend zijn geworden!"

»Wat een idée," riep Ida. »Maar je ziet zoo vreeselijk bleek, man! Ik dacht wel dat het je kwaad gedaan had. Kom meê en je mag niet meer opstaan voor je beter zijt."

»Ik ben beter. Ik moet beter zijn."

XXXV.

Eindelijk was hij aangebroken, de dag der dagen, de gewichtige, de lang verwachte, de nu eens gevreesde, dan weer vurig verlangde, de dag van uitvoering!

Het groote huis van den assistent-resident was propvol. De predikant, die eenmaal 's maands Iloenka bezocht, en daar, zeer oordeelkundig, bij voorkeur over de christelijke liefde en onderlinge verdraagzaamheid sprak, kon zich verheugen over den zachtmoedigen geest, die vergevensgezinde stemming, die zich van de gemeente had meester gemaakt, toen het groote feest naderde. Ja, ieder Christen mocht zich verblijden bij het gezicht, hoe de vreeselijkste vijanden van de familie Van Trecht nu zacht als lammeren, de voorgalerij binnenstroomden, en het kopje koffie dat hun werd aangeboden, plechtig en langzaam uitdronken, als den beker der verzoening.

Dit was niet zoo op eens gekomen.

Er was veel gesproken over het bal, waarop de jonge dames van al de naburige plaatsen werden genoodigd, en de jeugdige luitenants waren langzamerhand tot de overtuiging gekomen, dat men, niettegenstaande den gloeiendsten haat wel dansen kon in de woning van den

assistent-resident. De kapiteins waren het niet met de luitenants eens; zij spraken met weerzin van het bal en met spot over de komedie; maar ze dachten met groote verheuging des harten aan het souper, dat daarop volgen zou, en ook zij werden plotseling door zachte vergevensgezindheid aangegrepen. Om zijn huiselijke omstandigheden nooit genoodigd door den assistent-resident, zwoer de gepensioneerde luitenant, dat hij nimmer de woning van zijn aartsvijand zou betreden, maar toen het gerucht zich verspreidde, dat niemand geïnviteerd werd, maar ieder welkom zijn zou, kocht hij onmiddellijk een paar glacés. Ook de oudste militair van de plaats vergat zijn grieven en bedacht op eens, dat iemand van zijn leeftijd en positie, moest doen, wat hij vermocht om een feest als dit te doen gelukken, en weldra kon men in de volle voorgalerij uitroepen hooren, als:

»Jij hier? Wie ik hier verwacht had te ontmoeten u niet! Wat zie ik? u op een feest bij Van Trecht?» en meer zulke kreten, die meer voor de vergevensgezindheid der Iloenkers dan voor hun standvastigheid spraken.

Alle logeerkamers waren bezet.

Njonja resident had eerst geweigerd te komen.

Bij haar laatste bezoek had ze niettegenstaande de heer Van Trecht alles deed om het te verbergen, al spoedig ontdekt hoe zijn ontvlambaar gemoed voor Dora's zachte schoonheid blaakte; hoe Stricke, een trouw adorateur van zijn residentsvrouw, werd beheerscht door de fluweelen oogen van Ida Reenen, en — wat mevrouw Dupéré verdragen kon, wat ze wilde verduren, niet, dat men andere vrouwen het hof maakte in haar tegenwoordigheid.

Ze had Iloenka verlaten met een lief lachje om de gevulde lippen, maar een onheilspellenden gloed in de bruine oogen; ze was zóó allerliefst geweest, zóó voorkomend, dat Van Trecht ernstig ongerust werd en het na eenig nadenken best oordeelde, een bezoek natuurlijk voor dienstzaken, aan den resident te gaan brengen.

Hij maakte zijn hof aan de residentische met den takt die hem door veeljarige oefening was eigen geworden; hij sprak op goedigen toon over mevrouw Van Son, een goed schepseltje, Jenny's vriendinnetje, het vrouwtje van dien récalcitranten controleur — — — »Een beeldig gezichtje, vindt u niet?» vroeg mevrouw Dupéré, een tintje geeler dan gewoonlijk.

»Ja, het gezichtje is niet kwaad, jammer dat ze zoo mager is!»

Mevrouw Dupéré kreeg haar natuurlijke tint terug.

»Mager? Zoo? Och, ik heb er zoo niet op gelet. Maar ze moet heel aardig zijn, hoor ik.»

»Dat gaat nog al. Maar u weet, ik houd niet van dat kalme, dat koudbloedige van die hollandsche vrouwen. En dan — het mensch gaat zoo geheel op in dien kwájongen, dat ze welbeschouwd voor andere heeren ongenietbaar is.»

't Was moeilijk, zeer moeilijk mevrouw Dupéré zand in de oogen te strooien, maar eindelijk gelukte het toch.

Met een genadig lachje gaf ze hare toestemming tot het bijwonen der partij; natuurlijk als Dupéré het goedkeurde.

Bij al de drukten van gister had men de gasten nog moeten ontvangen en afhalen met de gewone staatsie, maar de gastheer troostte zich daarover met de gedachte dat ze dan nu ook door hun tegenwoordigheid iets deftigs, iets officieels, aan de feestelijkheid bijzetten.

In haar prachtig toilet, gewapend met haar lief lachje, overschaduwde zij geheel de stille gastvrouw, die hoewel doodelijk vermoeid het haar plicht achtte, wat leven te brengen onder de dames, die bevangen schenen door de vrees om haar eigen stem te hooren en fluisterden of giggelden achter haar waaiers. Maar bleef het nog steeds deftig en min of meer gedwongen in de voor-galerij, des te meer vroolijkheid heerschte elders in huis.

Bijna alle ruimte was afgestaan en ingericht voor het gebruik der artisten. Het boudoir en de kleedkamer van mevrouw waren aan de dames, de appartementen van mijnheer aan de acteurs toegewezen, maar hoe goed alles was overlegd, hoe uitmuntend voor het benoodigde was gezorgd, nu heerschte overal de grootste verwarring. Die verwarring deed de algemeene agitatie niet weinig toenemen.

Uitbarstingen van gelach werden afgewisseld door kreten van angst, complimentjes en vriendelijke aanbiedingen, beantwoord met snauwen en grauwen, aardigheden door zenuwachtige gilletjes en dat alles door champagne, waarmede de jongens voortdurend rondliepen.

Dat Voerman ellendig kermde en te vergeefs om hulp riep, toen hij ontdekte dat iemand zijn meest onmisbaar kleedingstuk had verstopt, dat Bruynis in een warm pasteitje ging zitten en op het punt stond woedend te worden, toen hij ontdekte dat het een grap was van zijn chef, dat Sganarelle zijn pruik moest ontrukken aan de tanden van Jenny's smousje, en Van Son als minnaar te voorschijn trad voorzien van het instrument, waarmede Molière zijn apothekers wapent, dat alles waren nog kleinigheden, vergeleken bij de vergissingen der heftige tooneelen en belachelijke voorvallen die in de dames-kleedkamer plaats vonden.

Maar men was door de groote repetitie in costume den vorigen avond, in een vroolijke opgewekte stemming geraakt en hoe grooter de verwarring, hoe meer geschreeuw om vermiste haarborstels en verdwenen flacons, hoe luider geroep om meiden, die geheel bingoeng waren en jongens, die dicht bij het buffet moesten gezocht worden, hoe grooter pret.

Eindelijk waren de dames gereed.

Ida Reenens toiletje was, hoewel het weinig op de plaat gelek, die haar tot model werd gegeven, frisch en schitterend met zijn vuurrood en wit, en verborg met onnavolgbare kunst achter den eenvoud van het landelijk costume al de fijne coquetterie der Parisienne.

Dora was allerliefst in de wolken van zacht blauw en nog zachter rose, die haar teere schoonheid zoo goed omhulden, mevrouw Voerman, door Jenny gekleed, grof en lomp, maar een flink houthakkerswijf.

»Er zijn toch nog buitenkansjes!» had de heer Van Trecht uitgeroepen, toen het bleek, dat hij de eenige was, die verstand had van grimeeren. Hij liet een prachtige doos met allerlei kleurseltjes en smeerseltjes komen, en met die doos betrad hij nu het heerenvertrek, waaruit weldra een luid gejuich zich hooren deed, en eindelijk de acteurs te voorschijn kwamen, bijna onherkenbaar in hun wonderlijke kostumen, met hun pruiken op.

't Was bekend, dat de assistent-resident van buitenkansjes wist te profiteeren; vandaar waarschijnlijk dat Voerman, die toch anders nooit een jaloerscher aard getoond had, onrustig werd zoodra hij zijn vrouw in het boudoir zag verdwijnen; vandaar misschien ook dat Reenen telkens op zijn horloge zag, en eindelijk ongedul-

dig ging aankloppen, toen het meer dan een half uur duurde voor Ida weder te voorschijn kwam, zoo opgeschilderd en geblanket, dat haar oostersch schoon voor een meer westersch type had plaats gemaakt.

»Het best voor het lest!» zei de heer Van Trecht, toen eindelijk Dora plaats nam in den grooten stoel tegenover Jenny's toiletspiegel.

Er was iets in dat samenzijn, dat haar verlegen maakte, en toen de heer Van Trecht een lokje van haar ter zijde schuiven, haar hoofd met zijn hand opheffen, haar gelaat met zijn penseel aanraken moest, kwam zulk een gloeiende blos het verwen, dat blanketsel waarlijk overbodig mocht schijnen.

De assistent-resident haastte zich niet met het hem toevertrouwde werk; zij zag de oogen vol bewondering dicht bij de hare, zij voelde zijn warmen adem in haar hals, de zachte overredende stem, sprak zoo dringend — — ze wenschte dat Emile bij haar was.

Men mag aan het spiritisme gelooven of niet, zooveel is zeker, dat tusschen getrouwde lui, die elkaar liefhebben een geheime macht bestaat, die telephoon en phonograaf overbodig maakt. — Er wordt geklopt.

»Niemand binnen!» roept de heer Van Trecht, en vliegt naar de deur om die te sluiten.

»Ben jij het, Emile?» vraagt Dora, en op hetzelfde oogenblik is ze ook bij de deur.

't Is Emile. Op een wenk van zijn vrouw komt hij binnen. De heer Van Trecht gaat voort; weer voelt Dora zijn adem in haar hals, maar 't is nu, omdat hij blaast van moeielijk bedwongen drift.

»Van Son, je vrouw is geagiteerd; zou je niet een glas ijswater voor haar halen?»

»O, dank u,» haast Dora zich uit te roepen; »'t is heel vriendelijk, maar ik ben nu vrij kalm.»

»Er ontbreken een paar takjes in uw haar, mevrouw Van Son. Er staat nog een mandje bloemen in de kleedkamer. . . .»

»O, ik zal het even krijgen,» zei Emile, en hij kwam met de bloemen terug, vóór de heer Van Trecht een enkel woord met Dora had kunnen wisselen.

Emile was niet op de gedachte gekomen, bevreesd te zijn voor den invloed van den man, dien hij bij voorkeur den »ouden heer» noemde; veel minder gevoelde hij jaloezie, maar het hinderde hem, dat zijn reine bloem moest worden aangeraakt, door die duizendvoud bevelte handen, en vooral nu hij den angstigen blik, den hoogen bloes van Dora zag, waren al de listen van den gastheer niet in staat hem het boudoir te doen verlaten. En toen Lucinde eindelijk opstond met een woord van vriendelijken dank, en de verliefde echtgenoot vol verrukking uitriep, dat zij er nooit, neen nooit zoo had uitgezien; toen moest de heer Van Trecht het aanzien, hoe die uitroep een gloed in haar oogen, een lachje om haar lippen, een bloesje op haar wangen bracht, die haar bekoorlijker maakten, dan al de potjes en zalfjes, uit de kostbare doos.

Beurtelings hebben al de artisten door een gaatje in het gordijn gekeken naar de eivolle zaal, beurtelings zijn ze allen bleek geworden, en hebben ze allen om ijswater gevraagd; het schelletje heeft weerklonken, een, twee, driemaal! Een laatste oogenblik van vreeselijke agitatie, Stricke grijpt mevrouw Voerman aan en springt met haar op het tooneel. »Publiek, ik veracht u!» roept hij zoo luid dat het een wonder mag heeten, als het publiek

hem niet hoort, en hij geeft het teeken om het scherm op te halen.

Mevrouw Voerman was in het eerste oogenblik, toen zij al die hoofden, al die nieuwsgierige gezichten zag, zenuwachtig; Bruynis manoeuvreerde ondragelijk met armen en beenen; Dora was te bedeesd; Voerman scheen door den champagne, dien men hem geschonken had, in plaats van opgewonden, tragisch te worden — — maar Sganarelle redde alles.

Niet alleen, dat hij zelf speelde met een entrain en vroolijkheid, die weldra voor medespelers en publiek aanstekelijk bleek; maar toen Valère, ontdaan door den aanblik van zijn resident, den kluts kwijt raakte, gaf Sganarelle hem een kneep in den arm, die zelfs een halven doode tot de werkelijkheid zou hebben teruggebracht; toen de min ontstelde door het gezicht van haar man, wiens blik haar zonderling beangstigde dien avond, reikte Sganarelle haar een glas water met een aardigheid over de voor minnen noodzakelijke kalmte, die men kon houden voor een volzin uit zijn rol; toen eindelijk Emile zijn costuum van apotheker niet spoedig genoeg verwisselen kon, voor dat van premier amoureux, stond hij rustig door te praten en kwinkslagen te debiteeren, tot het pas vereende bruidspaar te voorschijn kwam.

Het succès was groot, grooter dan iemand had kunnen verwachten; de pendoppo daverde van toejuichingen.

Opgewonden geroep, oorverdoovend handgeklap riep de artisten tot driemaal toe terug; het tooneel was als bezaaid met kransen en bouquetten; men juichte, men had geen woorden genoeg om zijn geestdrift lucht te geven.

Maar wat was dit alles, vergeleken bij hetgeen achter de schermen voorviel.

Daar weende Voerman, nog steeds onder den invloed van den champagne, heete tranen, en vroeg vergiffenis voor de tegenwerking, die men van hem had moeten onder vinden; daar voerden Pierette en Sganarelle een wilden pas de deux uit; daar kuste de gastheer al de actrices, en de echtgenooten zagen het aan en vonden het goed; daar stond men op een gegeven oogenblik in een grooten kring rondom Sganarelle, die met een champagneflesch in de hand, nog eens zijn liedje herhaalde:

Botteltjelijf

Hartedief! — — —

Daar vergat men in dat ééne uur, al de kleine en groote onaangenaamheden, die de comedievoorstelling waren voorafgegaan.

De residentsche was wat geeler dan gewoonlijk, ook schenen haar lippen wat meer omgekruld; maar o, ook zij vond het allerliefst, ook zij was verrukt, ook haar reeds zoo hoog gespannen verwachting was nog verre overtroffen!

»Ik maak u mijn compliment,» zei ze vriendelijk tot Dora, toen deze haar na de luidruchtige hoera's en het opgewonden »Lang zullen ze leven,» dat het binnenkomen der actrices uitlokke, kwam groeten. »U hebt het er uitmuntend afgebracht en ik verzeker u, dat het niets hinderlijk was — — —»

»Hinderlijk? Wat?»

»Dat een getrouwde vrouw de jonge meisjesrol vervulde. 't Is waar, men kan bij u niet dat jeugdige, dat vlugge, dat gracieuse verwachten, dat alleen ongetrouwde dames eigen is, maar uw toilet en kapsel waren uitmuntend gekozen. Zeker een staaltje van den goeden smaak, dien Van Trecht voor zulke dingen heeft?»

»Ik heb geheel mijn eigen idéé gevolgd, daarom doet het mij dubbel genoeg, dat het u zoo bevalt,» zei Dora, maar toen mevrouw Dupéré haar eindelijk met een allergenadigst knikje verliet, had ze een gewaarwording alsof ze iets heel onbescheiden had gedaan, en volstrekt niet op haar plaats was geweest, in de rol van Lucinde.

Mevrouw Dupéré merkte den pijnlijken blos op, dien het gelaat der jonge vrouw kleurde en wendde zich nu tot Ida Reenen.

»Wel, Ida, kind! wat heb je goed gespeeld! Wil je wel gelooven, dat ik je bewonderd heb! Een hollandsche type met zooveel juistheid voor te dragen, dat zegt wat, als men — — — — Neen meisje lief, eere wie eere toekomt; je hebt je in den laatsten tijd bijzonder ontwikkeld! Mijnheer Reenen kan tevreden zijn; hij mocht waarlijk wel een opgewekter gezicht zetten, dan hij doet van avond; menig man, die een meisje trouwt — — — enfin, een meisje zooals jij waart, legt er later niet zooveel eer meê in als kapitein Reenen! Neen in ernst, je hebt een prijsje verdiend! A propos, Ida, wil je aan je mama zeggen, dat die juweelen, die ze me gezonden heeft, lang zooveel niet waard zijn, als ze beweert; ik ben nog niet eens zeker of ze wel echt zijn; ik geloof niet dat ik ze nemen zal. Mama moet ze maar aan een ander zien te verschacheren.»

Ida ging woedend weg, maar ze werd nog veel woedender toen ze Stricke haar nood klaagde en deze, te zeer door mevrouw Dupéré bekoord, om haar kwaadaardige natuur te doorgronden, maar niet wilde toegeven, dat ze een verkeerde bedoeling had met de complimentjes, die Ida als zoovele hatelijkheden had opgenomen.

Daar werd mevrouw Voerman gewenkt.

»Wel mevrouw, wat is dat goed gelukt! U hebt wel voldoening van de genomen moeite. En ik moet zeggen u en uw man hebt uw rol gespeeld, zoo natuurlijk, alsof u nooit iets anders waart geweest dan lui uit dien stand!»

Mevrouw Voerman dankte zeer vriendelijk voor het dubbelzinnig compliment, en zei toen, nog vriendelijker dan mevrouw Dupéré. »Ja, dat is voor een hollandsche vrouw niet moeielijk, een meid voor te stellen! Als een indische het doen moest, zou ze dadelijk aan haar moeder in de kampong doen denken.»

Mevrouw Dupéré zag op. Zou mevrouw Voerman weten, dat ze van moeders zijde uit den kampong stamde?

De groote bruine oogen schoten vonken, als ze een oogenblik in gepeins verzonken zitten blijft, toen wenkte ze haar echtgenoot, die vriendschappelijk en gemoedelijk zooals zijn goedige aard dat meê bracht, mevrouw Van Trecht gezelschap hield.

Mevrouw Dupéré sprak lang met haar man en wie haar gadesloeg merkte op dat zij zeer heftig sprak. Eindelijk wenkte de resident zijn gastheer.

»Wat ik zeggen wou, Van Trecht,» begon hij eerst aarzelend, langzamerhand flinker, »zoo'n comedievoorstelling is aardig, alleraardigst, maar — — — ik zou je toch raden om het bij deze ééne keer te laten. We behoeven elkaâr niets wijs te maken, maar als assistent-resident en controleurs zoo vervuld zijn van »Le médecin malgré lui,» kunnen ze hun gedachten niet bij hun werk bepalen, en de dienst zou er onder lijden, begrijp je?»

»Dat komt er van, dat Mevrouw Reenen er zoo allebeeldigst uitziet,» denkt Van Trecht, maar hij buigt en vraagt mevrouw Dupéré of hij de eer mag hebben het bal met haar te openen.

XXXVI.

Het is een liefelijke nacht; de sterren fonkelen bij duizenden en tienduizenden op hun donkerblauw fluweel; bamboes en tjimara's ritselen met zoet gefluister, de zoele lucht wordt nu en dan verfrist door een koeltje, dat de geuren aanbrengt van talloze bloemen — — —

De groote tuin, die de woning van den assistent-resident omringt, is geillumineerd met chineesche lampions. Nu eens wordt de vijver, dan weder het hertenkamp of de koepel overgoten met het witte of blauwe schijnsel van het bengaalsch licht; telkens schieten vuurpijlen naar boven, die in gouden vonken tusschen het dichte groen neer komen.

De gasten hebben zich overal henen verspreid: er zijn groepjes bij den vijver, er wandelen paartjes langs de bloembedden, anderen bij de heesters. Maar hier in het acaciaboschje blijft het rustig; hier heerscht die plechtige, indrukwekkende stilte, die in oostersche nachten, de gedachte opwekt aan de eeuwigheid. — — —

Een eenzame wandelaar, wiens gang moeilijk is en slepend, nadert langzaam. De storm, die in zijn binnenste woedt, bedaart geen oogenblik voor de aangrijpende

kalnte rondom hem; het vuur in zijn brandende oogen wordt niet getemperd door het verheven schouwspel, boven hem, hij slaat den blik niet omhoog naar het liefelijk stargeflonker; hij ziet slechts rondom zich!

»Ze zouden hier heen komen heeft ze gezegd! Maar ik geloof haar niet! Ze heeft het alles! alles! gelogen. Weet geheel Iloenka het niet, dat mevrouw Cornelissen een lasteraarster is — — —? Waarom zou ik haar gelooven? — — — Ik heb haar gezegd dat het een leugen was, dat ik mijn vrouw vertrouwde, dat ik haar niet bespieden wilde. — — — Toch ben ik hier! Maar ik weet dat het onmogelijk is, onmogelijk! Ida is immers nog zoo jong! Een meisje van achttien jaar is geen monster! En een monster — — — dat zou ze wezen, als ze zooveel liefde loonde met zooveel ondank!» —

Een jeugdig paartje komt langzaam aangetreden. De slanke mannengestalte heeft het hoofd gebogen naar het tengere wezen, dat in de schemering haast niet zichtbaar is, zoo dicht loopen ze naast elkander, zoo vast heeft ze zich geklemd aan zijn arm.

»Nu is het gedaan met ons geluk,» fluistert de jonge man, terwijl hij haar diep in de oogen staart.

»Ja. — — — Het waren heerlijke dagen — — — alleen te kort!» antwoordt een stem, die iedere zenuw trillen doet van den eenzamen wandelaar, die achter het struikgewas verborgen toeluistert.

»Te kort! — — — Spijt je dat? O, Ida, zeg me, dat het je spijt! Zeg me dat je die heerlijke dagen terug wenscht.»

Haar antwoord moest een van de gloeiende bliken, een van de betooverende lachjes zijn, den luisteraar in het struikgewas maar al te wel bekend, want eensklaps

riep Stricke vol verrukking uit: »Ja, liefste, ik wist het wel. Ik weet wel, dat het niet alleen voor mij een verrukkelijke, een onvergetelijke tijd was! Niet waar, je wenscht ook dat het nog niet voorbij was, helaas! voor altijd voorbij!»

»Maar — — — Rudolf — — — Moet dat zoo zijn?»

Ze sprak zacht, onhoorbaar bijna, alsof de hartstocht haar de spraak benam. Maar hij die luisterde, hij kende dien klank; hij wist, hoe betooverend ze was in zulke oogeblikken met het goud harer wangen getint door het warme, donkere bloed; de oogen smachtend opgeheven, de koraalroode lippen half geopend, om den gloeienden ademtocht door te laten.

»Engel! Dus ik mag hopen dat het nog niet voor altijd voorbij zal zijn? O, Ida, lief, bekoorlijk kind! — — — Dus ik mag een middel uitdenken om je telkens en telkens weer te ontmoeten! O God! als je wist hoe gelukkig je me maakt!» — — —

»Misschien zal ik je nog veel gelukkiger maken!»

't Was nu geen fluisteren meer, een verzuchting, met teedere woorden belast; maar hij, die luisterde, had verstaan, had begrepen; hij kende ze, de beloften, die hem eenmaal vervoerden tot krankzinnig wordens toe. — — —

»Ida, mijn Ida,» ruischte het door de plechtige stilte van den nacht en de echtgenoot, die dat zoo menigmalen had uitgeroepen in hartstochtelijke verrukking, hij sprak het nu den minnaar na met woeste smart: »Ida, mijn Ida!»

Wat niet dikwerf gebeurde, Iloenka dacht en sprak eenstemmig den dag na de partij.

't Was een groot succes geweest. De voorstelling aardigst, het bal geanimeerd, het vuurwerk prachtig, het

souper exquis; en dat de wijn uitmuntend moest zijn, bleek daaruit, dat ze, hoe overvloedig ook geschonken, geen hoofdpijn had achtergelaten.

De stemming jegens de Van Trechten bleef dan ook nog eenigen tijd zoo vriendschappelijk mogelijk; hoe kon men vijandig gezind wezens jegens menschen, die zulke partijen gaven?

Waarlijk, de heer en mevrouw Van Trecht konden tevreden zijn — — — mevrouw zou het wellicht geweest zijn als ze niet door oververmoeidheid drie dagen te bed had moeten blijven; mijnheer als in zijn oog en comédie en partij niet zoo deerlijk mislukt waren.

Het liefhebberijtooneel was voor hem niet anders geweest, dan het middel om een doel te bereiken; en dat doel was niet bereikt.

't Is waar, hij had mevrouw Van Son veel ontmoet, hij had genoten van haar gezelschap, hij had avond aan avond kunnen staren op haar zachte schoonheid, luisteren naar haar melodieuze stem, maar hij wenschte meer! — — — en de vervulling van zijn wensch lag nog even ver buiten zijn bereik als ooit te voren.

Wat erger was — tot dusver had hij altijd na korter of langer zoeken het zwakke punt eener vrouw weten te vinden — nu zocht hij te vergeefs.

Dora's innerlijk leven was voor hem een gesloten boek. Ijdelheid en behaagzucht konden haar niet geheel vreemd zijn, dat getuigde naar zijn oordeel, de zorg, waarmede ze altijd was gekapt en gekleed; ze moest de liefde, den hartstocht kennen, ze kon weten wat het leven, wat de wereld is; en toch! ze scheen hem niet te begrijpen, veel minder te vermoeden van welken aard het gevoel was, dat zij in hem opwekte.

Te vergeefs trachtte hij het raadsel op te lossen.

Vervulde wellicht de liefde voor man en kind haar hart zoo geheel, dat er voor geen ander gevoel plaats was?

Behoorde ze tot de vrouwen, die tegen iedere verleiding gepantserd zijn door deugd en plichtbesef?

Kon ze niet misschien een volleerde coquette zijn, die haar listen verborg achter schijnbare argeloosheid?

Dat kon hij spoedig ontdekken. Bij de eerste gelegenheid beproefde hij of zij, die zoo licht bloosde, niet blozen zou bij zijn dubbelzinnigheden; maar neen, ze zag hem aan met een vragenden blik, waarvoor hij den zijnen neersloeg; — hij hoorde Jenny uit over haar meer intieme gesprekken en verbaasde zich over hetgeen hij de onnoozelheid daarvan noemde; hij sloeg haar gade, hij lette op haar woorden, haar bewegingen, hij las haar gedachten in het open oog, en eindelijk — daar kwam hij op een inval: misschien was ze zoo onschuldig als ze scheen!

Maar het duurde niet lang of hij verwierp dit denkbeeld dat tot zijn eigen niet geringe verbazing in hem was opgekomen.

Onschuldige jonge meisjes — — — — men beweerde dat ze bestonden, ofschoon hij er nooit een had ontmoet; — ja toch, toen Jenny hem door haar weenende moeder werd toevertrouwd, toen was ze rein als haar bruidstooi, maar och, Jenny was een sukkeltje, een koudbloedig wezen en daardoor een uitzondering op den regel — maar een onschuldige getrouwde vrouw, onzin!

Toen Louis van Trecht het geloof aan de onschuld eener getrouwde vrouw zoo verre van zich wierp, had hij den sleutel verloren, waardoor hij misschien een blik had kunnen werpen in Dora's binnenste.

Want Dora was onschuldig. Niet langer onnoozel, niet langer onwetend, maar rein van gedachten, zooals, God dank! ook een getrouwde vrouw wezen kan. ~~Waarlijk~~

Was die onschuld in het oog van haar echtgenoot een bekoring te meer, den assistent-resident scheen het slechts een lastige eigenschap. Hij hield niet van de sneeuw-witte bloesems, die men ter nauwernood durft aanraken, uit vrees van de teere blaadjes te beschadigen, hij zocht de purperen vrucht, die zwellend tusschen weelderig loof vraagt om te worden geplukt en genoten.

Dora, die hem meer en meer begon te doorzien, deed wat te wenschen ware, dat iedere vrouw deed in zulk een geval; zij waarschuwde haar echtgenoot. Van Son lachte en schertste nu niet meer, zooals eenige maanden te voren over den ouden heer, die den don Juan wilde uithangen; hij beefde van ingehouden drift.

»Ik kan het haast nog niet gelooven, Dora. Je bent veel te lief en te goed dan dat hij smaak in je zou vinden.»

»Maar ik weet het nu, Emile, ik weet het zeker! Omdat hij telkens dingen tegen me zegt — — — dingen, die een ander niet zeggen zou, man!»

Emile sprong overeind als door een adder gebeten. »Dora, hij heeft het toch niet gewaagd je te beleedigen?»

»Ik weet niet. Maar hij zegt alles op zoo'n vreemden toon en dan kijkt hij mij aan — — — Emile ik ben bang, ik ben bang voor dien man! O lieveling, zeg dat ik er niet meer heen behoef te gaan. Laat me thuis blijven, bij Emy!»

»Natuurlijk ga je er niet meer heen!» roept Emile, »denk je dat ik mijn vrouw zal blootstellen aan de gemeene intrigues van dien ellendeling! Dora, als je wist wie

diezelfde schijnbaar zoo hoogstfatsoenlijke mijnheer Van Trecht is, wat een vuile, diepgezonken wellusteling, kind, dan zou je jezelf te goed achten om hem je hand te laten aanraken, veel minder door hem gecourtiseerd te worden. Neen, Dora, ik wil niet, dat je een voet meer over zijn drempel zet, ik wil niet dat.» — — —

»Emile, je vergeet Jenny. We hebben veel verplichting aan haar en daarenboven — als we plotseling geheel met hen braken na zoo intiem te zijn geweest, zou het haar misschien op vermoedens brengen.»

»Ja, zij mag nooit begrijpen wat de reden is van ons wegblijven. Arme vrouw, ze heeft buitendien genoeg te dragen. We zullen dan langzamerhand verkoelen in onze vriendschap.»

»Goed, man.»

»Ik dank je voor je vertrouwen, kind. O, Dora, vergeet nooit dat je in je man de beste en trouwste beschermer hebt.»

XXXVII.

De heer en mevrouw Reenen zitten, kort na het mid-dagslaapje en een daarop gevolgd bad, in hun achter-galerij thee te drinken, hij, den droomerigen blik gericht naar het gebergte, dat heerlijk getint wordt door de ondergaande zon, zij, al haar aandacht gevestigd op een kraag, die de lijfmeid bezig is in een kleedje te naaien; beiden te zeer met eigen gedachten vervuld, om veel te spreken. Ook is er, hoewel Reenen door woord noch blik toonde, dat hij Ida's geheim ontdekt had, sedert korten tijd een verkoeling ontstaan tusschen de echtge-nooten. Dat zijn vrouw een liefde huichelen zou, die ze niet meer gevoelt, is hem een vreeselijk denkbeeld en zoo dikwerf ze hem nadert met de teederheden, waarnaar hij eenmaal smachtte, stoot hij haar ruw van zich af; de kussen met den minnaar gedeeld hebben voor den echtgenoot hun waarde verloren.

»Nu, Oscar, ik ga me kleeden,» zegt Ida eindelijk en staat op.

Juist op dit oogenblik brengt de jongen een brief binnen. Reenen scheurt hem haastig open. Ida, die in het mid-den van de pendoppo is blijven staan, ziet hoe zijn hand

beeft, hoe zijn straks bleek gelaat met een donkeren gloed is overtogen.

»Is er iets bizonders, Reenen?» vraagt ze nieuwsgierig.

»Ja. Ik had je nog niet gezegd, Ida, dat ik gevraagd heb, om weer naar Atjeh te gaan. — Mijn verzoek is toegestaan. Ik ontvang daar juist het bericht.»

Ida blijft onbeweeglijk staan, vlak voor haar echtge-noot. Ze kan ter nauwernood spreken van verbazing. »Naar Atjeh? Nu? Wat bedoel je?»

»Ja, naar Atjeh. Vin je dat zoo vreemd?» is zijn we-dervraag.

»Mijn hemel. Oscar! Hoe ben je op dat onzinnig denk-beeld gekomen? Wat zullen de menschen zeggen, als je nu alweer weggaat? Dat je je vrouw ontloopt, dat we ongelukkig leven samen — — —»

»En de menschen zullen gelijk hebben, Ida!»

»En dat terwijl je nog ter nauwernood hersteld bent. Oscar, zeg me de waarheid, waarom ga je weg? Wat is het toch, dat je hindert? Ik weet, dat je verdriet hebt, Oscar, ik heb het laatst gezien, dat je laagte te snikken, voorover op je schrijftafel — — — Wat is er — — —? Zeg het me.»

»Wat er is.....? o, Ida.»

Hij staarde haar in het gelaat met zijn treurige, ver-wijtende oogen en zij wendde het hoofd af; ze had liegen en huichelen geleerd van af haar vroegste jeugd, maar voor dien blik sloeg ze den haren neder.

»Ga je voor lang, Reenen?» vroeg ze eindelijk, na een pijnlijke stilte, en zonder naar hem te durven opzien.

»Ik weet het niet. Maar, trek je dat niet aan. Je zult zeker niet zoo lang thuis behoeven te blijven, als den vorigen keer — — —,» en hij lachte bitter.

»Kom je dan gauw terug?»

»Ik kom niet terug.»

»Oscar — — —?»

»Ik ga naar Atjeh om me te laten doodschieten, Ida. Nu, het kan twee, 't kan drie maanden duren, maar er zal toch wel een kogel voor me zijn — daar weduwen niet lang treuren in Indie, kun je er op rekenen, dat je over een half jaar weer kunt uitgaan als te voren. Daarenboven — — — als je van mijn tegenwoordigheid bent verlost, kun je — — — ieder, dien je wilt ontvangen! — — —»

»Oscar! neen, neen, dat mag niet gebeuren! O, ik ben niet goed voor je geweest, man, maar geloof me, ik houd toch van je, Oscar! O, ga zoo niet heen!»

Tot eenig antwoord keerde de beleedigde echtgenoot zich van haar af. Op het punt echter van haar te verlaten, zei hij schijnbaar kalm: »Schrei niet zoo, Ida, je vergeet dat je een afspraak hebt om mijnheer Stricke straks te ontmoeten.»

Maar Ida schreide. Ze schreide alsof haar het hart zou breken, vooral op den morgen van zijn vertrek.

Mevrouw Nausuali beweerde, dat ze er geen reden toe had. Het was een lastige potentaat, die Reenen, met zijn strak, stuursch gezicht; twee jongere Nausuali's trokken bij zuster Ida in, papa kwam driemaal 's weeks eten, de controleur van Djalan-Pandjang reed vaker nog dan gewoonlijk naar de kotta en de iloekers fluisterden, gisten, vermoedden en als ze alles gezegd hadden, wat ze met mogelijkheid zeggen konden, beweerden ze, dat ze meer van de zaak wisten, maar dat spreken zilver, en zwijgen goud was.

Ja, weldra kwam de controleur van Djalan-Pandjang

bijna dagelijks. Mevrouw Nausuali droeg zorg dat hij onopgemerkt kon binnegaan en vertrekken, — zulk een taak was haar volkomen toevertrouwd — en hem werd zijn verraad aan den afwezigen echtgenoot zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt. Ida kon echter de belofte, in den tuin gedaan, niet houden.

»Ik zal u nog veel gelukkiger maken,» had ze gefluisterd, maar gelukkiger dan hij was geweest in de eerste verrukking van zijn beantwoorde hartstocht — dat was hij niet! Wel gaf ze hem alles, wat ze had te geven; maar een man moet al zeer laag staan, als hij op den duur voldoening vinden kan bij hetgeen vrouwen als Ida Reenen kunnen bieden, en hoewel zwak en lichtzinnig, Stricke behoorde niet tot die mannen van de lagere soort.

Als Oscar, werd hij vervoerd, meegesleept; als Oscar voelde hij het bloed hem vuur in de aderen worden; als Oscar verloor hij alle zelfbeheersching, alle manlijke waardigheid in hare omhelzingen; maar als de ongelukkige echtgenoot, zoo zocht ook de teleurgestelde minnaar, een hart in dien zachten boezem, een hart, dat liefhebben, dat medegevoelen, dat opofferen kon.

Slaaf van haar luimen, weerloos tegenover den machtigen invloed, die haar demonische schoonheid over hem uitoefende, was Ida zeker van haar zegepraal, toen Stricke, tegelijk met de walging, die op overmatig genot volgt, een gewaarwording in zich voelde opkomen alsof hij haar, die hem zoo alle achting voor zichzelf ontnam, zou kunnen haten.

Niet dat hij een vrouw er minder om zou geacht hebben, wijl ze in een zwak oogenblik toegaf aan een gevoel, krachtiger dan alle andere; maar Ida was niet

zwak, Ida had toegegeven, niet na bangen strijd, maar berekenend hoeveel genot haar Stricke's hartstocht zou kunnen verschaffen!

Dat hij de vrouw van een ander in zijn armen sloot, dat zou hij, hoewel niet geheel zonder wroeging, zichzelf hebben kunnen vergeven, maar dat kapitein Reenen bedrogen werd, op zoo schaamteloze, lafhartige wijze, dat stuitte hem tegen de borst.

Toch had hij dat alles nog kunnen vergeten, zoo Ida hem waarlijk had bemind, maar zijn ijdelheid ontving een gevoeligen slag, toen hij ontdekte, dat het niet liefde, maar slechts de behoefte om te behagen en te beheerschen geweest was, die haar tot hem voerde.

Neen, ze beminde hem niet; als ze hem ook maar een weinig had liefgehad, zou ze hem niet zóó getergd hebben met haar onverklaarbare kuren, haar onzinnige grillen, dan zouden oogenblikken van wilden hartstocht gevolgd zijn door uren van zachte teederheid, niet door dagen van ijzige koelheid en onverschillig terugstooten, die hem tot razernij brachten.

Er was om Reenen's behouden aankomst te melden, een zeer kort telegram gekomen; daarop bleven en brieven en telegrammen uit; Ida schreef enkele malen, en zij beproefde hem van zijn ongelukkig voornemen af te brengen, maar haar brieven bleven onbeantwoord, en ze dacht weinig meer aan hem, tenzij ze toevallig zijn naam las onder degenen, die zich bij een of ander gevecht onderscheidden — — — voor vrouwen als zij, is het zoo gemakkelijk den afwezigen echtgenoot te vergeten, als een minnaar de eenzame uren helpt korten.

Toch zou ze maar al te spoedig aan hem herinnerd worden!

't Was op een donkeren, stormachtigen avond. De wind gierde met woeste vlagen, de regen viel bij stroomen neder: mevrouw Reenen had haar toevlucht gezocht in de achtergalerij, toen vóór de lampen uitwaaiden, en ze zoo huiverig en koud werd van het akelige weer. De heer Stricke was bij haar; de jongere zusjes waren naar bed gestuurd, en zeker van niet gestoord te worden had hij juist zijn stoel wat dichter naar den haren geschoven, toen ze stemmen in de voorgalerij hoorden. Een oogenblik later traden de heer en mevrouw Nausuali de achtergalerij binnen; beiden druipnat, beiden in een indisch negligé, zoo vuil en slordig, dat Ida boos uitriep: »Mijn hemel, wat ziet u er uit; u kondt u toch waarlijk wel fatsoenlijk aankleeden als u bij mij komt!» Mevrouw Nausuali, anders niet op haar mondje gevallen, liet dit verwijt onbeantwoord; mijnheer trok zich terug in het donkerste hoekje van het vertrek, waarschijnlijk met het idéé, dat hij evenals een parapluie in een hoek moest uitdruipen.

Sinds hun mooie dochter in eigen rijtuig reed, hadden ook de brave ouders een plotselingen tegenzin getoond in het loopen; als er maar een wolkje aan de lucht was werd om Ida's wagen gezonden en vandaar dan ook nu haar verbaasden uitroep; »Hemeltje, mama, hoe komt u door dat weer? Waarom niet even den wagen gevraagd?»

»Hé, ja, daar heb ik niet aan gedacht,» zei moeder Nausuali, niet weinig verbaasd over haar vergeetachtigheid.

»Niet aan gedacht?» herhaalde Ida, en toen, terwijl ze haar moeder in het ontstelde gezicht zag. »Mama, is er iets?»

't Was een bange nacht, de bliksemschichten scheurden nu en dan het donkere zwerk van een, maar geen star blonk aan den rusteloos jagenden hemel, geen oor of wachtvuur verlichtte den eenzamen weg; de donderslagen dreunden met razend geweld en weerkaatsten ratelend tusschen het gebergte; de jonge man jaagde voort met lossen teugel als de misdadiger, die door de furiën van de wraak wordt vervolgd.

De donder brulde, de wind gierde, de regen kletterde, maar hoog boven dat geraas uit klonk Ida's stem hem in de ooren, zooals ze, schel en woest als een krankzinnige, had uitgeroepen: »Gaaf weg, allen die hem hebt helpen vermoorden!"

't Was donker, maar als in een lichtglans stond hij voor hem, de bedrogen echtgenoot, met zijn edel, open gelaat, zijn smartvollen, verwijtenden blik — — —

»Oscar, dus heb je toch woord gehouden?" had Ida gevraagd. Dus, ze had geweten, dat het de wanhoop was, die hem op nieuw naar het slagveld dreef; dus, hij had haar gezegd, dat hij heenging om te sterven, wijl hij niet meer leven wilde na haar verraad, en zij — — — ze had kunnen glimlachen, ze had kunnen genieten, in de liefde die de oorzaak moest worden van zijn dood — — — En Stricke was de medeplichtige geweest in die vreeselijke misdaad — — — — —

Ook voor Ida was het een bange nacht.

Indien een hart als het hare voor liefde vatbaar was, dan zou ze liefde gevoeld hebben voor Oscar Reenen. Niet omdat hij zoo goed, zoo trouw, zoo edelmoedig geweest was; maar omdat hij haar van een arm, vergeten kampongkind tot mevrouw gemaakt had.

Hij had getracht, al wat er hooger en edeler was in haar laag gestemde ziel op te wekken en tot ontwikkeling te brengen, hij had haar vertrouwd met het vertrouwen van edele harten, die zelf geen bedrog kennen; dat had ze nooit kunnen waarden, maar hij had haar zijden japonnen en juweelen ooringen en gouden armbanden gegeven; dat kon ze niet zoo gemakkelijk vergeten.

Berouw, wroeging, die kon ze niet gevoelen; moeder Nausuali had nooit veel werk gemaakt van het geweten bij haar kinderen, maar ze was bitter bedroefd over den dood van den goeden, lieven, geduldigen man, die haar had bewonderd, geveid en aangebeden, en als ze met eenige opoffering hem in het leven had kunnen terugroepen, dan zou ze dat zeker gedaan hebben. — — —

Er zal altijd iets raadselachtigs blijven in de manier, waarop Iloenka dadelijk te weten komt, wat er met een zijner burgers is geschied.

Een uur, nadat de oude Nausuali het doodsbericht ontving, wist men niet alleen dat kapitein Reenen op Atjeh was gevallen, maar waarom en hoe en waardoor hij gevallen was — twee uur later wist men elkaar tal van bijzonderheden mede te deelen, die de betrokken personen niet weinig zouden verbaasd hebben, maar overigens een schitterend bewijs waren tegen de bewering, dat op een buitenpost de verbeelding langzamerhand ophoudt te werken.

Alleen mevrouw Cornelissen wist nog niets.

Juist zou ze zich neerzetten aan haar eenzaam maal.

Het beloofde buitengewoon smakelijk te zijn, want het was heden de verjaardag van »mijn goeden Cornelissen!" dien herdacht de treurende weduwe nog steeds, door

's morgens een krans van witte rozen neer te leggen op zijn graf, en 's avonds erwtensoep te eten, dat was zijn lievelingsgerecht!

De snert is opgediend. Daar hoort ze een wagen stilhouden voor haar nederige woning; het is een coupé, en als het portier wordt geopend, laat het niet zonder moeite mevrouw Broks door.

»Kasian! kasian!» roept deze, nog meer dan gewoonlijk buiten adem, »die goeie, knappe, mooie man! Ik zeg altijd tegen Broks: »mijn eerste man, hij is een mooie ventje, maar zooals Reenen, neen!»

»Wat is er, mevrouw? Wat bedoelt u?» vraagt Euphrosine.

»Weet u het niet! Nu, wat zeg ik tegen Broks, als hij wordt uitgeroepen: »Jij laat den coupé inspannen, en ik rijd mee naar mevrouw Cornelis.» »Mensch, ben je hek?» zegt hij. »Maar ik stap in: al mijn mannen hebben mij gevraagd of ik hek was, maar wat stoor ik mij?» — — —

»Is er iets met kapitein Reenen?» vraagt Euphrosine weder.

»En dat vertel ik u! Ja, ja, die Atjehnezen! Ik wou dat ik ze hier had, wat zou ik ze! Nu mevrouw, ik moet Broks weer oppikken, maar ik wou het u toch even zeggen — — — Koetsier, hier!»

»Maar mijn hemel, mevrouw Broks,» roept Euphrosine nu geheel wanhopig, terwijl ze haar bezoeker bij den arm grijpt: »Ik weet nog niet wat u bedoelt. Is kapitein Reenen, gewond — — — gesneuveld misschien?»

»Noemt u dat gesneuveld? Nu ja, hij is gesneuveld. En och, mijn lieve kind, hij is dood. Nu zeggen ze, dat hij het leven moè was, en zich expres heeft laten doodschieten, maar dat is hekheid, wie laat zich nu voor zijn

plezier doodschieten, en dan door zoo'n leelijken, nakenden Atjehnees?»

Euphrosine liet nu haar bezoeker in vrede heengaan; ze keek in gedachten verzonken, den wagen na, tot zelfs de lantarens niet meer zichtbaar waren als twee vurige oogen in den donkeren nacht. Toen keerde ze zich om en slaakte een diepen zucht.

De jongen, die aan tafel bediende, keek haar vragend aan; zij wierp een treurigen blik op de dampende terrine en schudde het hoofd.

»Arme kapitein! Zich dood laten schieten! Het leven moe!»

De erwtensoep dreigde koud te worden; de jongen dekte ze toe, zijn meesteres liet hem begaan.

»Zelf den dood gezocht? — — — Zou hij dan toch iets gezien, toch iets ontdekt hebben dien avond? Ja, dat moet zoo wezen! O, ik ben er zeker van! Waarom was anders zijn stem zoo schor, zijn gezicht zoo akelig strak en bleek als van een doode.» Hij is sinds dien tijd niet meer dezelfde geweest — — —

De jongen kuchte eens, om aan de soep te herinneren maar Euphrosine had haar goeden Cornelissen en zijn lievelingsgerecht vergeten.

»Misschien was het beter geweest te zwijgen,» mompelde ze.

»Maar neen, ik moest mijn plicht doen! Reenen behoorde tot het corps van mijn Cornelissen, en ik heb het altijd als mijn roeping beschouwd voor de eer van dat corps te waken — — — zou de erwtensoep nog warm zijn?»

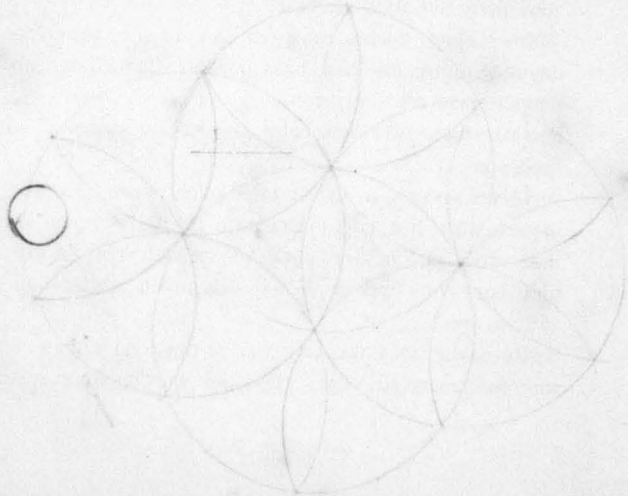
De erwtensoep was nog warm, maar de jongen merkte op dat mevrouw hem koud liet worden door tusschen

iederem lepelvol, dien ze naar haar mond bracht, een alleenspraak te houden.

»Een slecht schepsel, die Ida, ze heeft wat verdiend — — — — Mijn vijanden zouden zeggen dat ik haar verraden heb, om me te wreken! — — — — Had kapitein Reenen maar naar de voorspelling geluisterd — — — — De man had vrij wat beter keus kunnen doen — — — — Ik had toch niet gedacht, dat hij het zich zóó zou aantrekken — — — — Als ik dat geweten had, maar neen, ik heb mijn plicht gedaan. Ik heb me, Goddank, niets te verwijten.»

Dit laatste gezegde herhaalde Eüphrosine ontelbare malen, en telkens luider en luider, als of er iemand was die haar tegensprak. Maar niettegenstaande men kon verwachten, dat de overtuiging van zich Goddank niets te verwijten te hebben, haar kalm moest stemmen, bracht ze een slapeloozen nacht door.

»t Was van de erwtensoep,» verklaarde ze aan de meid, die haar te vergeefs haar slaapdrankje toediende.

XXXVIII.

Ida ontving de condoleantievisites in een toiletje van wit neteldoek met zwart fluweelen strikken; ze had er ernstig over gedacht om in den rouw te gaan, dat stond altijd goed voor een weduwe; maar, na rijp beraad, kon ze er toch niet toe besluiten, zwart was haar kleur niet. Om echter te toonen, dat al de praatjes van de Iloenkers over Reenen's dood verzonnen waren, hield ze zich of ze wanhopig bedroefd was, en sprak ze heel veel over een fraaie tombe, die ze op het graf van haar lieven Oscar wilde plaatsen. Toen haar eerste schrik en ontsteltenis over het tragisch uiteinde van haar echtgenoot wat bedaard waren, en de bezoeken van de goede kennissen langzamerhand minder werden, begon de jonge weduwe met meer geduld te luisteren naar de vertoogen van mama Nausuali, als die beweerde, dat ze waarlijk geen reden had om haar mooie oogen te bederven, met al dat huilen. Er was nu toch eenmaal niets meer aan te doen en — ze was goed af! Goed af! ja! dat kon ze niet tegenspreken. Een mooi, jong weeuwte, zonder kinderen, rijk — — — want dat was ze immers?

Wel zeker! Reenen had fortuin, een vijftig duizend gulden, en hoewel hij, omdat dit altijd de wensch geweest was van zijn oude moeder, met huwelijksche voorwaarden trouwde, had mama Nausuali hem geen rust gelaten, voor hij een testament maakte, waarbij hij Ida tot zijne universeele erfgenaam benoemde, en dus was ze rijk!

Mooi, jong, rijk, — — — en dan weduwe!

Geen ziek of jaloersch echtgenoot meer tevreden te stellen, geen kinderen om u het leven moeilijk te maken, en toch al de voorrechten, die het huwelijk een vrouw schenkt; vrijheid om te doen en te laten, wat ze verkiest, alleenheerscheres in huis, een eigen kapitaal om te beheeren, een aardig pensioen — — — neen, het was een vreeselijk geval, maar als men het goed beschouwde — — —!

Ze liep de lieve woning, die hij haar met zooveel zorg bereidde, op en neder, en gevoelde nu eerst dat zij haar eigendom was, en met die zoete zekerheid vervuld, scheen alles haar dubbel schoon toe. Wat kon ze nu al haar wenschen bevredigen?

Reenen was er tegen geweest, dat ze zelf mende; nu zou niets haar langer weerhouden. Hij had haar, om gezordheidsredenen, het paardrijden verboden, nu zou ze papa dadelijk opdragen een mooi beestje voor haar te koopen; liefst wat vurig, dat stond zoo aardig, en o, wat zou haar figuurtje goed uitkomen in een donker-groenen of bronskleurige amazone!

Ze zou in haar lief huis blijven wonen. Het was eigenlijk wel wat klein, maar het lag vrij afgelegen en ze kon daar, zonder dat al de Iloenkers er zich mee bemoeiden, Stricke ontvangen, wanneer ze verkoos — — — tot zij met hem trouwen kon.

Laat zien, hoe lang moest een weduwe wachten? egn groot jaar, had mama gezegd. Met hem trouwen — — — maar zou ze dat doen? 't Is waar, ze hadden heel veel gesproken van een wreed noodlot dat hen scheidde, maar alles was nu zoo veranderd! zij was rijk, en Stricke een dood arm controleurtje; en met haar schoonheid, in haar mooie positie kon ze misschien wel residents- of kolonelsvrouw worden. Als ze haar kans maar afwachtte en haast had ze volstrekt niet — — — integendeel! ze wilde vooreerst geen echtgenoot; ze wilde genieten, genieten van haar jeugd en haar schoonheid en haar macht over de mannen!

Moeder Nausuali had dadelijk van de omstandigheden geprofitteerd, om Ida met een paar van de kinderen te belasten. Ida stemde er in toe, maar het moesten twee van de jongeren zijn, Clara en Coralie werden reeds zulke wijsneuzen, en ze hield er niet van op de vingers te worden gekeken.

Jacques' schoolgeld zou ze blijven betalen. Papa kon als te voren driemaal 's weeks komen eten; mama kon het rijtuig nu en dan krijgen; ze zou voor haar familie doen wat ze kon, maar als een van hen het waagde haar te weerstreven, dan trok ze dadelijk de handen van hen af.

Zoo was dan alles geregeld. Den tijd, die er nog verlopen moest, voor ze in gezelschap kon verschijnen, zou ze gebruiken, om aan te leeren wat aan haar opvoeding ontbrak en als ze dan weer uitging, dan zou er veel moeten gebeuren, wanneer zij, Ida Nausuali, niet een der eerste dames van de plaats werd!

Maar, in afwachting van dien gelukkigen tijd, begon het jonge weeuwtje de dagen toch wel wat heel lang en

haar bestaan wat heel eentoonig te vinden, en, toen er geruimen tijd voorbij was gegaan, zonder dat haar minnaar iets van zich had laten zien of hooren, besloot ze, na lange aarzeling, hem een van die briefjes te schrijven, die hem altijd binnen den kortst mogelijken tijd in hare tegenwoordigheid brachten.

Toen het briefje was verzonden, ging de schoone Ida haar bad nemen, en twee uren later kwam ze uit haar kamer te voorschijn, in een donker purperkleurig kleedje, dat Stricke meer dan een harer andere toiletten bewonderde, met een enkele witte roos in de zijden kronkelingen van het gitzwarte haar, zoo verleidelijk schoon, dat het verklaarbaar was, hoe zij na een langen blik in den spiegel, ongeduldig werd bij het denkbeeld, dat er minstens nog een half uur moest verlopen, voor Rudolf daar kon zijn om haar te zien en te bewonderen.

Het half uur verliep; het werd een uur.

Ida liep onrustig de binnengalerij op en neder. »Daarvoor zal hij boeten,» mompelde ze. En na een wijle, terwijl ze de kleine vuisten ineenkneep, »ik zal hem leeren dat men mij niet wachten laat!»

Weer verliep een half uur.

»Als hij nu nog komt, wil ik hem niet eens meer ontvangen,» sprak ze, sloot de deuren, liet de lampen opsteken, en wierp zich met den laatsten roman van Zola — haar lievelingsschrijver, al durfde ze het niet openlijk bekennen — op den divan neder.

De bode, die altijd als postillon d'amour diende, kwam schoorvoetend binnen.

»Di mana, toewan?»

»Tida datang.»

Mevrouw Reenen sprong op uit haar liggende houding;

»Ada soerat!» haastte zich de jongen uit te roepen, ontsteld door haar vlammen blik.

Mevrouw Reenen scheurde het couvert open en las.

Toen ze kort daarop het hoofd ophief, was de roos van Iloenka onherkenbaar geworden.

Ziehier wat Stricke's brief inhield:

»Mevrouw!

»Uw uitnoodiging heeft mij in zwaren tweestrijd »gebracht, maar toch staat mijn besluit onherroepelijk vast.

»Om de achting voor mij zelve niet geheel en »al te verliezen, ben ik verplicht, voortaan uw huis »en tegenwoordigheid te vermijden.

»Gij zelf hebt mij aangewezen als een van hen, »die deel hebben aan den dood van uw echtgenoot: »ik heb mij aan zijn vrouw bezondigd; ik wil zijn »weduwe ten minste eeren.

»Hierbij zend ik u alles terug, wat onze vroegere »verhouding zou kunnen verraden; wanneer u zulks »mocht wenschen, dan zal ik mijn overplaatsing »vragen.

RUDOLF STRICKE.

Ze herlas het briefje, ze maakte het pakje open, bergde den inhoud weg en barstte eindelijk uit in een schaterend gelach, den lach eener teleurgestelde Délila.

»Gek die hij is! Alsof hij dat zou kunnen, mij ontvluchten...? Ik zal hem ontmoeten, hem aanzien, en hij zal weer aan mijn vosten liggen — — — en dan zal ik hem tergen en trappen en tot wanhoop brengen, zooals hij het verdient, de lafaard!»

En ze frommelde het briefje in elkaar, en scheurde en trok en vernielde het, alsof het de man geweest was, die waagde zich aan haar macht te willen onttrekken.

Ook dien nacht schreide ze, maar het waren tranen van woede en spijt, die sporen achterlieten op het mooie gezichtje, zulke diepe sporen, dat de heer Van Welkendonck die den volgenden morgen haar een bezoek bracht getroffen was door de verandering, die bij haar plaats gegrepen had.

Men had hem de nalatenschap van den overledene toegezonden, om die aan de weduwe ter hand te stellen; de koffers zouden straks bezorgd worden, hij bracht zelf wat aan geen vreemden mocht worden toevertrouwd: Reenen's ridderorden, zijn portefeuille en eeresabel.

»Er is een brief aan uw adres,» sprak de heer Van Welkendonck met een deelnemenden blik op Ida's bleek gelaat, en terwijl hij haar dien overreikte: »Ik begrijp mevrouw, dat u dien laatsten groet van een geliefd echtgenoot, liever zonder getuigen zult lezen, — — —»

Ida zat lang met het zorgvuldig gecacheteerde couvert in haar handen, zonder dat zij den moed had, het open te breken. Ze was bang, bang voor die laatste woorden met stervende hand geschreven — — — Wat kon bij haar niet verwijten? Misschien was het een vervloeking, een — — — ze scheurde den omslag open en las.

Het was geen hartstochtelijk verwijt, geen vervloeking — — — het was erger, veel erger, dan het ergste wat ze had gevreesd.

»Ida, je hebt me dikwijls hooren spreken over de jongere zusters in Holland, en over mijn moeder.

»Ik heb je gezegd dat ze een edele, fiere vrouw is, »afstammeling van een oud geslacht.

»Een smet op den naam, dien ze draagt, zou haar »dood zijn.

»Daarom heb ik gezwegen, Ida, toen ik je gezien »had met je minnaar in den tuin van den assistent- »resident; daarom heb ik niet gedaan, wat ik, God »alleen weet hoe vurig, wenschte te doen, eerst den »vellending te vermoorden, die mijn eigendom had »durven aanranden, en dan mezelf een kogel door »den kop jagen; daarom ook heb ik je gehaat met »een grooten, vurigen haat, sinds je, opgeraapt uit »het slijk, het hebt durven wagen, om den naam, »dien mijn moeder draagt, te ontëeren. —

»Zij kan nu gelooven dat ik voor mijn vaderland »gefallen ben, en ik zou gelaten sterven, als ik niet »gekweld werd door de gedachte, dat je onzen naam »nog draagt.

»Ik ken je karakter genoegzaam, om te begrijpen »dat je niets liever zoudt wenschen, dan als jonge »weduwe te blijven voortleven met nu dezen, dan »genen tot minnaar. —

»Mijn geld zou je dat gemakkelijk gemaakt heb- »ben, en daarom heb ik mijn testament vernietigd »en bij uiterste wilsbeschikking bepaald, dat van »kracht blijft, wat in ons huwelijkscontract is be- »schreven, dit namelijk: als ik zonder kinderen kom »te overlijden, keert alles, — hoor je, Ida — alles! »terug tot mijn familie!

»Dit was het eenige middel, wat ik kon uitdenken »om je te dwingen tot een tweede huwelijk, en daar- »door mijn moeder de schande te besparen, die een »II.

»schoondochter als gij haar noodwendig moet aan-
»doen.

»Oscar.»

Toen mevrouw Nausuali — zooals hare gewoonte was — eens kwam inloopen tegen den tijd, dat bij mevrouw Reenen voor de rijsttafel werd gedekt, vond ze Ida koud en stijf, uitgestrekt op den grond.

Zij las op haar beurt den brief, en — — — — had geen troost meer voor haar zwaar beproefde dochter; ja, zoo vriendelijk en geduldig zij tot nu toe geweest was, zoo kwaadaardig werd ze nu.

»Eigen schuld!» gilte ze, »waarom wou je ook geen kinderen hebben? jij, ijdel nest!»

»Als ik een kind gehad had — — —?» vroeg Ida.

»Dan had hij je niets kunnen doen!»

De notaris, bij wien èn huwelijkskontrakt èn uiterste wilsbeschikking berustten, had slechts op den beslissenden brief gewacht, om handelend op te treden.

Den aard der Nausuali's kennende, haastte hij zich reeds den volgenden morgen alles te laten opschrijven en verzegelen; maar zooveel haast had hij niet kunnen maken, of moeder Nausuali was hem vóór geweest, en menig artikel van waarde bleek spoorloos verdwenen.

Acht dagen later klom Ida, des morgens heel vroeg, voor het laatst in haar panier; hij bracht haar naar het ouderlijk huis, waar zij met veel minder égarde werd ontvangen dan kort geleden het geval zou geweest zijn.

De panier keerde ledig terug, om straks op vendutie gebracht te worden, en de beroofde vrouw wierp zich voorover op het onzindelijk bed van een harer zusters.

Ze wilde niets zien maar zij moest het wel aanhooren

hoe Coralie nu en dan Clara toeriep: »Dat is de piano! Toe kijk eens wie dien grooten spiegel gekocht heeft? Zijn dat de stoelen uit de binnengalerij niet? Daar gaan de bloempotten! Daar gaat Ida's toilettafel!»

Zoo werd alles voorbijgedragen, wat getuige was geweest van haar kort geluk en weelde, ze bleef met het hoofd in de kussens liggen, tot het was afgeloopen.

Toen richtte ze zich eindelijk overeind, en — dat de wraak van den beleedigen echtgenoot doel had getroffen, dat konden de Nausuali's getuigen, die dat doodsbleek gelaat aanzagen, smartelijk vertrokken van spijt en wanhoop.

XXXIX.

»Ja, meproutjelief, ik ken de mannen! Als je er zelf drie hebt gehad — — — — allà! Ik zeg tegen Broks: Wat doet die assistent altijd zoo dicht bij Dora? Dat is niet pluis! Pas op kind! Je ben mooi, jij ben lief, de assistent is een vuilpoes! Emile moet oppàs!»

Zoo, njonja dokter!

Dora hoorde haar aan met pijnlijken blos en hield vol dat er niets van waar was, dat mevrouw het zich verbeeld moest hebben! Maar al wilde ze njonja dokter niet in haar vertrouwen nemen, toen ze een paar uren later mevrouw Van Welkendonck bij zich zag, kreeg ze een onweerstaanbaar verlangen om haar hart uit te storten in die edele ziel, die de hare zoo goed verstond.

Hoewel mevrouw Van Welkendonck zich zeer zelden in de Iloenkasche gezelschappen vertoonde, hoorde ze reeds herhaaldelijk spreken over de nieuwe verliefdheid van den assistent-resident. Met geen enkel woord echter had ze daarover gerept tegen Dora, allereerst omdat ze in haar eigen huis genoeg te doen vond om zich niet te bemoeien met de zaken van anderen, vervolgens omdat de hulde van dien man haar een belediging toescheen, waarover Dora

slechts ongaarne zou hooren spreken, maar vooral, omdat ze waar de liefde tot man en kind zoo innig was, geen gevaar te duchten en dus waarschuwingen overbodig achtte.

Maar Dora had behoefte aan moederlijken raad en eenmaal tot een vertrouwelijke ontboezeming gebracht, vermocht ze niets te verzwijgen. Ze fluisterde het haar vriendin toe, hoe ze geslingerd werd door de tegenstrijdigste gevoelens, hoe ze den heer Van Trecht bijna haatte, maar het ondankbaar vond hem dit te toonen; hoe ze vreesde voor een heftig tooneel tusschen de beide heeren, en eindelijk, hoe ze Jenny wilde sparen.

»Ik weet, kind», begon mevrouw Van Welkendonck, nadat Dora al haar bezwaren had opgesomd, »ik weet dat je tot de gelukkige vrouwen behoort die zelfs niet de gedachte aan ontrouw kennen, omdat ze het onwaardeerbaar voorrecht hebben in haar echtgenoot haar alles te vinden. Maar dat is niet genoeg. Een getrouwde vrouw is aan haar man, aan haar kinderen verschuldigd, ook zelfs den schijn van het kwaad te vermijden. Ontvang je mijnheer Van Trecht ooit als Van Son uit is!»

»Nooit! O, mevrouw als u eens wist hoe bang ik voor hem ben! Laatst kwam hij, terwijl Emile niet thuis was. Ik had Niam naar voren gestuurd en ofschoon ik heel goed wist, dat ze hem niet zou binnen laten, ben ik van angst in onze slaapkamer gekropen.»

»Nu, houd je aan dat systeem. Zorg dat je nooit een oogenblik met den man alleen zijt. Laaggezonken wezens als Van Trecht bluffen soms op gunsten, die ze nooit ontvingen. Ik vind het goed van je, dat je de arme Jenny een nieuwe grief besparen wilt, ook dat je een vredebreuk tusschen de heeren tracht te voorko-

men, maar laat dit alles slechts voorwaardelijk zijn, Dora! Als Van Trecht voortgaat je te vervolgen, dan moet Jenny, ja, dan moeten zelfs mogelijke nadeelige gevolgen je niet zwaarder wegen dan je goede naam. Beloof me dat."

»Ik zal uw raad volgen."

»Denk dat ik het goed met je meen, kind! En kom altijd gerust tot me met je bezwaren. Ik heb het wel druk met mijn achttal, maar ik zal altijd nog wel een oogeblikje weten te vinden, om je met raad en daad bij te staan."

Van Son was des morgens op tournee gegaan, en als naar gewoonte, kwam reeds aan den avond van dienzelfden dag een zeer dringend briefje van Jenny om haar vriendin te vragen bij haar te komen eten.

Dora bedankte onder voorwending van hoofdpijn. Ze had met Emile afgesproken, dat ze nog een enkele maal te samen naar de Van Trechts zouden gaan, maar niet zij alleen.

Als haar man van huis was, liet Dora de lampen in de voorgalerij niet aansteken, ten bewijze dat ze niet ontving en ook dezen avond had ze, zeker dat er geen bezoek komen zou, zich voor de piano gezet, toen de deur geopend werd en de assistent-resident binnen trad.

»Laat mij u niet storen, mevrouw, ga voort! Ik kom alleen even hooren hoe het met de hoofdpijn is."

»Dank u; ik ben beter," zegt Dora.

Ze is opgestaan van de piano en staat nu tegenover hem, zoo koel en hoog, als Emile niet had geloofd, dat zijn zacht vrouwtje wezen kon. »Is er nog iets anders van uw dienst, mijnheer Van Trecht?"

»Ja mevrouw. En daar mijn gastvrouw me geen stoel aanbiedt zal ik maar zoo vrij zijn er zelf een te nemen."

»Doe dat niet mijnheer," spreekt Dora ernstig. »U weet dat het voor een jonge vrouw niet past alleen heerenbezoeken te ontvangen — — —"

Van Trecht ziet haar aan, zooals ze daar staat in al den glans harer vrouwelijke waardigheid en men had kunnen gelooven dat ze hem eerbied afdwong, zoo vermoedelijk zoo vaderlijk is de toon waarop hij antwoordt: »'t Zou misschien opspraak kunnen verwekken, zoo u mij hier binnen ontvingt, mevrouw, maar ik wilde u voorstellen de lampen te laten opsteken in de voorgalerij?"

Eenigzins ontwapend vraagt ze aarzelend: »Maar is het misschien niet beter dat u terugkomt als Emile thuis is?"

»Neen mevrouw, want ik moet u alleen spreken. Er dreigt u een gevaar, een vrij groot gevaar. En ik meende u te moeten waarschuwen," zegt hij ernstig.

»Wat bedoelt u?" roept ze ontsteld. »Er is toch niets met Emile?"

»Ja, het geldt uw man. Willen we nu vóór gaan zitten? Het licht is opgestoken."

Hij bood haar een stoel en nam zelf plaats zoover mogelijk van haar verwijderd.

»'t Is een onaangename boodschap, die ik heb over te brengen, mevrouw," begon hij deftig, »maar ik meende aan onze vriendschap verschuldigd te zijn u niet onkundig te laten van hetgeen u boven het hoofd hangt. De resident is niet tevreden over Van Son. U weet misschien dat dit uw man kan benadeelen bij zijn promotie?" en hij zag haar scherp aan, als wilde hij zien, welken indruk zijn woorden maakten.

Er volgde een lange stilte. Eindelijk hief Dora het verbleekt gelaat op. »Wat heeft mijn man mevrouw Dupéré toch misdaan?» vroeg ze.

»Mevrouw Dupéré?» herhaalde Van Trecht schijnbaar verbaasd. Maar toen voegde hij er lachend bij: »Nu als u dan toch weet, hoe de zaken staan, laten we het kind dan maar bij den naam noemen en onzen goeden sukkel van een Dupéré niet de schuld geven. Ja, 't is mevrouw Dupéré die er achter zit! — — — Wat zal ik u zeggen, mevrouw Van Son? Onze stand brengt enkele voorrechten mede: een residentsche is gewoonlijk niet jong meer, maar daarom heeft ze niet minder het recht te eischen, dat de oude en jonge ambtenaren, die onder haar man dienen, haar omringen als een staf, haar ten dans vragen, bouquets aanbieden, complimentjes maken — — — Van Son heeft dat niet genoeg in het oog gehouden. — — —»

»Maar Emile houdt niet van mevrouw Dupéré.»

»Dat doet hier volstrekt niet ter zake, mevrouw! Het is niet noodig van iemand te houden, om alles in het werk te stellen tot het verwerven van zijn gunst....»

»O, mijnheer Van Trecht?»

»Ik zie wel, u weet nog volstrekt niet hoe het in de Indische ambtenaarswereld toegaat. Een lief cadeau, een vleidend woord, een fijn dineetje op het gunstig oogenblik aangeboden, beslissen dikwerf over ons lot en u zult op uw beurt leeren u in dien toestand te schikken of ten minste, u zult leeren inzien, dat het noch in uw belang noch in dat van uw man is, om hen, die het goed met u meenen af te stooten.»

»Dat deed ik nooit, mijnheer Van Trecht!»

»En hoe hebt u mij straks ontvangen? Ik kwam hier,

voornemens om met u maatregelen te nemen ter voorkoming van gebeurtenissen, die ik weet, dat u beiden onaangenaam zouden zijn; ik wil uw man helpen, zijn voorspraak wezen — — — ofschoon ik het den resident moet toestemmen dat hij onhandelbaar is als een jong veulen....»

»Dat is hij niet,» roept Dora, »dat is hij niet!»

»Niet voor u, dat wil ik gaarne gelooven,» antwoordt Van Trecht, die een oogenblik zijn rol vergeet om haar aan te zien met een alles behalve vaderlijken blik.

»Maar... ik geloof niet dat de resident zoo onrechtvaardig, zoo oneerlijk zou kunnen handelen. Hij is een door en door fatsoenlijk man en de goedheid zelf.»

»Mevrouw, we waren meen ik overeengekomen den resident er buiten te laten om de eenvoudige reden, dat hij niets met de zaak te maken heeft. Wij spreken over njonja-resident, niet waar? Geloof u dat zij jaloersch is op uw schoonheid en talenten? Geloof u dat ze woedend is omdat Van Son haar niets dan koele beleefdheid bewijst, terwijl zij nederige hulde eischt? Geloof u, dat onze comedievoorstelling, juist omdat ze zoo goed geslaagd is, haar kwaadaardigheid en nijd heeft opgewekt?»

»Helaas, ja!»

»Nog één vraag: Geloof u dat zij het is, die de residentie regeert, of mijnheer Dupéré?»

»Zij.»

»Nu, dan zult u me wel willen toestemmen, dat we iedere onrechtvaardigheid verwachten kunnen.»

»En wat zou er dan kunnen gebeuren?» vraagt Dora angstig.

»Ja, wat zal ik u zeggen? Men kan een jong ambtenaar op meer dan één manier het leven onaangenaam

maken. Daar hebt u bij voorbeeld een overplaatsing. Laat eens zien wat komt er binnenkort open. Kotta-baroe. . . ."

»Kotta-baroe?"

Hij zag hoe het bekommerd gezichtje tegenover hem doodsbleek werd, hij hoorde haar verschrikten uitroep en hij zag en hoorde met genoegen. Juist die schrik, die angst voor de akeligste post van de geheele residentie moest hem zijn doel nader brengen.

»Neen, dat zou toch te erg zijn! Dat afgelegden, ongezonde nest!"

»Er zal weinig tegen te doen zijn, vrees ik. En och! zoo heel ongezond is het niet. 't Is het ergste dat er uren in den omtrek geen dokter is; met zoo'n klein kindje kan dat treurige gevolgen hebben soms!"

Er stonden groote tranen in de angstige oogen, die ze naar hem ophief. »O, mijnheer Van Trecht, wat moeten we doen?"

»Die overplaatsing zou wel onaangenaam zijn, maar nog niet het ergste. Ik vrees, dat het gedrag van uw man, niet alleen jegens mevrouw Dupéré, maar ook jegens den resident en den regent, hem wel eens zou kunnen benadeelen in zijne promotie."

»Maar dat hangt toch voornamelijk af van u en de manier, waarop u hem signaleert?"

»Voornamelijk, ja, maar niet geheel. Enfin, ik behoef u niet te zeggen, dat ik doen zal, wat ik kan, om Van Son op zijn tijd te doen bevorderen; ik begrijp te goed, hoe iemand van uw smaak en opvoeding, iemand, die, als het ware geschapen is, om groote dame te zijn, het voortsukkelen op zoo'n klein traktementje hinderen moet..."

»Daarin vergist u zich," antwoordt Dora fier, terwijl

het bloed haar naar de wangen stijgt. »Ik heb alles, wat ik wensch en al had ik dat niet, dan zou de liefde van man en kind mij alles vergoeden."

»Ik bewonder u, mevrouw Van Son," zegt de heer Van Trecht veelbeteekenend. »Maar we zijn daar van ons onderwerp afgedwaald! Mijn goede Jenny is al even ontsteld als u door het vooruitzicht u te moeten missen, en ook om harentwil zou ik alles willen doen om . . . mijnheer Van Son hier te houden. Misschien zou alles ook nog ten beste kunnen geschikt worden als ik op uwe hulp mocht rekenen?"

»Dat moogt u! Ik wil doen, wat ik kan!"

»Is dat ernst? Nu, dan moet ik u allereerst verzoeken Van Son wat neer te zetten. Raad hem aan jegens hen, die boven hem staan, wat volgzamer, wat minder eigenmachtig te wezen. Ik zou cok wel kunnen eischen, dat hij beleefder was jegens mij, maar dat zullen we daarlaten . . . ofschoon ik mij ter wereld niet begrijpen kan, wat Van Son tegen ons kan hebben. We hebben hem altijd met de grootste voorkomendheid ontvangen, en als we nu niet lief voor zijn vrouw waren . . . maar ik vraag, kunnen Jenny of ik, u meer blijken van onze achting en genegenheid geven dan we doen?"

Dora was verbijsterd. Had ze zich dan alles verbeeld? Was ze misschien opgestoot en daardoor kwaaddenkend geworden? Meende hij het dan waarlijk goed met hen? Hadden ze hem misschien miskend? Ze wist niet wat te antwoorden, eindelijk stamelde ze: »Ik zal dan uw raad volgen, mijnheer Van Trecht!"

»Goed! Ik wil u niet langer ophouden. Dag mevrouw."

»Dag mijnheer Van Trecht!"

Hij hield haar hand in de zijne, zijn oogen strak op

de haren gevestigd; zij beefde waar ze stond en bloosde onder dien doordringenden blik.

»Wilt u toonen, mevrouw, dat u mijn belangstelling op prijs stelt, spreek dan met niemand over hetgeen we hier verhandelden.»

»Toch wel met mijn man?» vroeg ze verschrikt.

»Neen, juist niet met uw man. Als hij weet, wat mevrouw Dupéré tegen hem in het schild voert, zal hij de zaak nog duizendmaal erger maken door haar te trotseeren.»

»'t Spijt mij, mijnheer Van Trecht, maar geheimen hebben voor mijn man, dat kan, dat wil ik niet!» zegt Dora op vasten toon.

»Zooals u verkiest, mevrouw Van Son. Ik heb u gewaarschuid, de gevolgen zijn nu verder voor uwe rekening.»

XL.

De dag moge in Indie zijn als overal elders, vol proza en werkelijkheid, vol lijden en ontbering, nergens vindt men de zoete liefelijkheid, het goddelijk schoon van den Indischen ochtendstond weder.

Zuiver en frisch is de atmosfeer; geen rook van fabrieken, geen vuile dampen, opstijgend uit overbevolkte steden... slechts bloesemgeur draagt ze met zich voort.

Het stampen en razen van machinerien, het geschreeuw van hongerige kinderen, het gekijf van twistende kooplieden wordt niet gehoord; slechts het verwijderd ruischen van den waterval in het gebergte of het vroolijk gonzen der insecten in het eeuwig frische groen.

De wereld ontwaakt om te genieten, witte, donzige wolkjes stoeien met de toppen der bergen, wier donkerblauw heerlijk afsteekt tegen het doorzichtig azuur des hemels; de aarde als met nieuwe jeugd en nieuwe frischheid beschonken door den nachtelijken regen, wacht glimlachend op de zonnestralen, die nu nog spelen in het glanzend groen der palmen, maar straks zullen neerdalen om de bloesems te ontplooiën, de rozen en melatti's nieuwe geuren te schenken.

Rustig en tevreden wandelt de Europeaan, wien straks bureau, kantoor of toko wacht met vrouw en kind tusschen - zijn bloemen ; vroolijk neuriend slaat de inlander den sarong om de leden en spoedt zich naar den stroom om door een heerlijk bad zijn krachten te herstellen ; alles geniet van de vredige stilte, de liefelijke rust, die het gloeiend hoofd van het geslingerd menschenkind zoozeer behoeft, de rust, die treurenden vertroost, ontevredenen tot kalmte brengt, gelukkigen een juichtoon in het harte legt, luider dan het vogelenkoor hem aanheft in het dicht geboomte.

Dora heeft, hoewel allerlei zorgen en bezwaren haar kwellen, den heerlijken morgen begroet als het begin van een feestdag.

Want straks verwacht ze Emile thuis, en is het voor den vermoeiden reiziger feestelijk reeds van verre dierbare handen te zien wuiven en dichterbij gekomen de zoete muziek te hooren van Emy's »dag paatje!" voor haar is het niet minder feestelijk, telkens te turen langs den weg of hij nog niet komt, de mooiste bloemen uit den tuin te plukken, de lekkerste schotels gereed te maken, hem te bedienen of hij van een verre reis kwam, mee te troonen in een gezellig hoekje, een verslag te vragen van zijn wedervaren, en eindelijk te vertellen hoe Emy in die twee of drie dagen weer bewijzen heeft gegeven van een buitengewoon verstand, een buitengewone liefde, of een van de vele buitengewone eigenschappen, die een gelukkige moeder bij haar eersteling ontdekt.

Heden niets van dat alles.

Emile kwam thuis, bleek en huiverig en al de goede zorgen van zijn vrouw konden niet verhinderen, dat hij

weldra door rillingen bevangen, binnen het half uur na zijn terugkomst, met een harde koorts te bed lag. Maar dokter Broks, in alle haast geroepen, en mevrouw Broks, die onmiddellijk naar »den goeden jongen" kwam kijken hadden eer van hun bemoeiingen ; acht dagen later zat hij geheel hersteld in zijn voorgalerij.

»Ik was al zoo ongerust," zegt Dora met zijn hand in de hare en een bezorgden blik op het wel wat vermaerd gelaat.

»Dacht ik het niet," lacht hij. »Ik merkte al dat je zoo stil en ter neergedrukt waart."

»Maar je was die eerste dagen hard ziek."

»Och neen, kind, die ziekte van me had niet zoo heel veel te beteekenen, maar ik heb me al een heelen tijd ontstemd gevoeld en dat schijnt op mijn gestel gewerkt te hebben. 'k Behoef je niet te zeggen, Dora, 't is geen prettig dienen, dat ik hier doe, en ik word in den laatsten tijd zoo geslingerd, dat ik niet meer weet wat ik doen of laten moet. Aan den eenen kant staat de bevolking, die ik zoo gaarne mijn hulp verleen, aan den anderen de regent en de inlandsche hoofden met hun willekeur en hebzucht. De resident, die mij overigens aantrekt, door zijn goed hart en beminnelijke persoonlijkheid, wordt te veel beheerscht door zijn vrouw, om mijn streven te ondersteunen, en Van Trecht — — — de geheele residentie gewaagt van de schandalen — — —"

»Maar Emile," begint Dora, verheugd dat zich nu de gelegenheid aanbiedt om op het onderwerp te komen, waarvan ze gedurende zijn ziekte niet had durven spreken, »maar Emile, ben je wel zeker dat al die praatjes over Van Trecht waarheid bevatten ? Je weet hoe kwaadsprekend de menschen hier zijn — — — hebben we ons

misschien niet te veel laten meeslepen door al dat gebabbel? Ik moet je zeggen, dat ik in den laatsten tijd wel wat veranderd ben in mijn opinie over hem. Toen je op tournee waart is hij...."

Er kraakt een voetstap op het grint.

»Daar is de postbode," roept Emile, zonder verder de noodige aandacht te schenken aan het betoog zijner vrouw. »Twee brieven? O, de mail is aangekomen! Deze is uit Holland, van Trude...."

Haastig breekt hij het couvert open — — — als hij niet lang daarna het gelaat opheft is dat plotseling verbleekt.

»Doralief, een treurige tijding... Maar, niet waar, we konden het verwachten na de laatste berichten..."

»Bernard?" vraagt Dora.

»Zijn laatste groeten waren voor ons."

Zij lazen en herlazen Trudes uitvoerigen brief; zij treurden te samen om den lieven doode en toen in de plechtige stilte van den avond de starren bij millioenen en nogmaals millioenen werden ontstoken aan den wolkelozen hemel sloeg Dora de oogen opwaarts en fluissterde van »het huis des Vaders," waarin vele woningen zijn.

Er kwam in Gertrudes brief een bladzijde voor, die haar broeder en zuster veel stof gaf tot gesprek.

»En nu mijn plannen voor de toekomst. Je zult er wel wat van ophooren, maar als jullie het goed vindt, »zou ik gaarne naar Indie komen. Je weet, ik heb actes voor hollandsch en fransch en kan nog heel veel »onderwijzen, waarin ik niet geëxamineerd ben — kun »je me niet een betrekking bezorgen?

»Zeg niet, Emile, dat dit moeielijk gaan zal; ik ben

»met heel weinig tevreden. Als ik kost en inwoning »heb en zooveel salaris, dat ik niemand tot last behoef »te wezen, is het voldoende.

»Het is voor mij maar de vraag zoo spoedig mogelijk »hier van daan te komen. Er zijn dingen voorgevallen, »die het me onmogelijk maken met papa in hetzelfde »huis te blijven wonen, — — — hoe onmogelijk kan je »daaruit blijken, dat hij er in heeft toegestemd mijn »overtocht te betalen. O lieve broer, je weet niet wat »ik in den laatsten tijd heb uitgestaan, hoe diep bedroefd, »ja, hoe wanhopig ik somtijds wezen kan. — — — Mijn »eenige hoop is nu op je gunstig antwoord; och, schrijf »me toch spoedig, dat je arme zuster je welkom zal »wezen."

»Natuurlijk is ze ons welkom, niet waar, man?"

»Natuurlijk," zegt Emile. En dan roept hij uit: »O Dora, wat is het toch verschrikkelijk arm te zijn!

Hoe gaarne zouden we Trude bij ons houden in plaats van haar na alles wat ze reeds moest ondervinden, onder de menschen te zenden. Maar we moeten het zelf al zoo zuinig overleggen."

»Ja, en toch... Wat zou je er van denken, Emile, als ze bij ons kwam inwonen en lessen gaf; aan Adelaide Broks bijvoorbeeld; de dokter zoekt al lang iemand, die het meisje wat verder zou kunnen brengen. Ook zou ze hier wel muzieklessen kunnen krijgen....!"

»Ja, dat zou een uitkomst zijn!"

»Ten minste zolang we hier blijven. Maar als we eens worden overgeplaatst...."

»Overgeplaatst? Enfin, dat is van later zorg! Daar hebben we vooreerst niet veel kans op."

»Ben je daar zoo zeker van, Emile?"

II.

Emile, verbaasd over dien ernstigen toon ziet op in het bezorgd gelaat zijner vrouw. »Mijn hemel, kind,» spreekt hij knorrig, »wat bezielt je toch om telkens met zulke akelige voorspellingen voor den dag te komen? Heb ik niet genoeg om me te ontstemmen, dat jij me nu ook nog het hoofd moet warm maken met allerlei ingebeelde bezwaren?»

Dora zweeg en kort daarop trad ze naar buiten onder den donkerenden sterrenhemel. Daar stond ze lang in gepeins verzonken, zichzelve pijnigend met duizend vragen, duizend twijfelingen.

Was het een noodlot dat haar de woorden maar niet over de lippen konden komen, die Emile moesten inlichten omtrent het gedrag van den assistent-resident? Of een beschikking misschien? Ze was vast voornemens geweest hem bij zijn terugkomst alles te zeggen en nu was hij reeds acht dagen thuis en nog steeds droeg ze het geheim met zich om.

Zij had hem toch in zijn koortsigen toestand niet mogen lastig vallen met praatjes die slechts dienen konden om hem op te winden, en nu, na het ontvangen dier treurige tijding was nu het oogenblik goed gekozen om hem de toekomst donker en vol onaangenaamheden voor te stellen? Was het — hoezeer ze geen geheimen voor haar man mocht hebben — in dit bijzonder geval niet haar plicht om te zwijgen? Was het niet beter de zorgen alleen te dragen, dan hem nog daarmede te bezwaren?

Had Van Trecht misschien juist gezien toen hij beweerde dat het goed zou zijn als haar man onkundig bleef van de booze plannen der residentsche? Konden ze niet beter op hem werken als hij niets vermoedde? Hij was

in den laatsten tijd heftig en prikkelbaar zoodra er van den assistent-resident sprake was; moest zij, thans vooral nu zij ook voor Trude te zorgen hadden, niet met al wat in haar was een vredebreuk zien te voorkomen?

Dora zweeg en bleef zwijgen, ook toen Emile haar vroeg niet boos te zijn over zijn uitval van daar straks, en haar lachend plaagde met die eigenaardigheid in haar karakter, van steeds bang te zijn voor een of ander naderend onheil.

»Maar Dora, er was nog een brief, waar is die gebleven?» riep Emile den volgenden morgen bij zijn ontwaken. Na lang zoeken kwam de brief uit de papiermand te voorschijn en werd aan de groote, vette letters dadelijk herkend als een epistel van oom Jan.

»Beste jongen,

»'t Is gedaan met je ouden oom! voor goed gedaan!

»Ik schreef je in mijn laatsten dat het allerellendigst stond met den tabak; nu gister is mijn principaal hier geweest, de man is geruineerd, de onderneming wordt opgedoekt en ik ben broodeloos.

»Weet je misschien een baantje voor me? Niets is me te min! Ik ben dood arm; al mijn overgespaarde duitjes heb ik in de zaak gestoken.

»Zie je, 't is voor mij zoo erg niet; ik zal er me wel doorredden, en mijn vrouw is ook niet bang voor armoê lijden en hard werken, maar Tina, onze arme Tina! We hadden een dame van haar gemaakt.»

Emile beproefde wat hij voor den armen zwerveling doen kon, maar tabakkers waren er meer dan genoeg in den Oosthoek op dat kritieke oogenblik en oom's be-

kwaamheden voor eenige andere betrekking zeer gering.

Gelukkiger waren ze in hun pogingen voor Gertrude en dokter Broks was zeer in zijn schik met het vooruitzicht dat Adelaide onderwijs zou ontvangen in veel dat haar tegenwoordige *bonne-gouvernante* haar niet leeren kon. Mevrouw Van Welkendonck verzocht er op te mogen rekenen, dat jufvrouw Van Son haar meisjes muziekles geven zou en van meer dan één zijde werden aanbiedingen gedaan voor een betrekking als *gouvernante*.

XLI.

Er brak nu voor de jongelui een tijd aan van vriendelijke rust, die hun hartelijk welkom was, vooral daar Emile nu langzamerhand weer in de gelijkmatige vroolijke stemming geraakte, die den laatsten tijd maar al te dikwerf was verstoord.

Bij een bezoek, dat de Duperés aan Iloenka brachten was Van Son op sterk aandringen van zijn vrouw uiterst beleefd voor de *residentsche*. Mevrouw Duperé vergaf nooit en vergat nog minder, maar, zoo ze iemand vergeven kon dan was het een jong man met een knap uiterlijk, — en Emile werd niet meer genegeerd zooals bij vroegere gelegenheden.

Dora overwon zich en was zoo nederig en bescheiden als de *njonja* besaar dat maar vergen kon van een »*controleursvrouw*." De resident bracht hun een bezoek — mevrouw was verhinderd door een harer plotselinge hoofdpijn en, maar — haar afwezigheid werd geenszins betreurd, daar de heer Duperé zonder mevrouw een aangenam mensch en onderhoudende prater bleek.

Met bijzonder veel genoeg ontdekte Van Trecht, dat Dora hun gesprek voor haar man had verzwegen.

Hij speelde de rol van belangstellend vriend uitmuntend en met zooveel succés, dat Dora zich weldra verwijtend begon af te vragen hoe ze dien man ooit had kunnen verdenken van verkeerde plannen?

Men zag elkaar weer drukker; de toon werd weer vrij en hartelijk als te voren, tot groote vreugde van Jenny, die zich honderd malen te vergeefs had afgevraagd, wat toch de oorzaak zijn kon van de teruggetrokkenheid der Van Sons.

De eenigen, die met den bestaanden toestand niet zoo bijzonder bleken ingenomen dat waren de heer en mevrouw Van Welkendonck. Zij kenden Van Trecht reeds verscheidene jaren; zij hadden het bijgewoond, hoe hij een lief jong weeuwtje het hof maakte en op de spraak bracht tot ze haar goeden naam verloren had en met den vinger werd nagewezen; zij wisten waarom een vorig controleur zoo haastig zijn overplaatsing had verzocht, waarom zeker jong echtpaar, eenmaal gelukkig en tevreden, nu op het punt stond van te scheiden.... zij kenden Van Trecht en daarom achtten ze zich verplicht hun vrienden te waarschuwen.

Mevrouw sprak met Dora; deze was haar dankbaar voor hare belangstelling en nam zich voor de zoo ernstige en hartelijke raadgevingen op te volgen; maar toen de assistent-resident haar op zekeren middag meetroonde naar den tuin, onder voorwendsel dat hij haar een pracht-exemplaar van een caladium wilde laten zien en haar daar meedeelde, dat haar man nu weldra bevorderd zou worden en er geen sprake meer zijn kon van overplaatsing, toen vergat ze alle waarschuwingen om slechts gehoor te geven aan de inspraak van haar dankbaar hart.

Van Son liet zich geen oogenblik meeslepen door het veranderd gedrag van zijn chef; hij geloofde niet aan dat vaderlijke, dat gemoedelijke in zijn toon jegens Dora, maar hij kende nu de vrees niet meer, die hem wel eens gekweld had; de heer Van Trecht begreep beter dan iemand welke dames niet gediend waren van zijn oplettendheden; Dora verstond uitmuntend de kunst hem op een afstand te houden en nu hij het had opgegeven den Don Juan te spelen, zag hij in de conversatie met de Van Trechten niets verkeers of gevaarlijks meer.

Zoo stonden de zaken toen Emile plotseling op reis moest naar de hoofdplaats. Over het geheel was hij in den laatsten tijd veel op reis. De assistent-resident had nu deze, dan gene moeilijkheid, waarvan hij de regeling gaarne aan zijn controleur toevertrouwde, die niet minder gaarne zulk een eervollen last op zich nam, omdat hij daardoor met de bevolking in aanraking kwam, kennis opdeed van haar adat en karakter en zich meer en meer bekwamen kon in de taal.

Nu Dora bezigheid vond in het spelen met haar kleine — en Emy was voor een kind van twee jaar buitengewoon ontwikkeld — viel haar de tijd dat Emile op reis was niet meer zoo lang, te meer daar Jenny haar overlaadde met vriendelijke uitnodigingen.

Emile was dien morgen vertrokken, en Dora zat 's avonds alleen in de binnengalerij met Emy, die door haar glinsterende oogen en drukke bewegingen protesteerde tegen het beweren van mama, dat het hoog tijd was, om naar bed te gaan, toen de heer Van Trecht binnentrad.

»Waar is Jenny?» vraagt Dora na de eerste begroeting.

»Jenny wordt weer geplaagd door een van haar zware hoofdpijnen; ze had nog gehoopt te kunnen meekomen;

maar het was te erg. Toch wou ik mijn bezoek niet uitstellen."

»Het is heel vriendelijk van u," zegt Dora, die, nu de heer Van Trecht zoo bedaard en vriendschappelijk was, er geen bezwaar in vond, dat hij haar bezocht, ook al was Van Son niet thuis; ze was onlangs zelfs heel boos geworden op mevrouw Broks, die, toen ze den heer Van Trecht bij haar vond, hem toefluisterde: »O, jij oude snoeper, jij weet ook wel wat je doet!"

»Ik heb een verrassing voor u, mevrouw. We kregen vanmiddag een bezending uit Holland, een grooten voorraad nieuwe muziek, en Jenny zegt dat er verscheiden quatre mains bij zijn, geschikt voor u en haar. Dan de laatste roman van Ebers; een boek in drie deelen van Ouida, en een partij mooie plaatwerken."

»O, mijnheer Van Trecht, hoe heerlijk! Waarom hebt u er niets van meêgebracht?"

»Ja, dat had ik wel kunnen doen. Wat wilt u? Dat boek van Ouida bijvoorbeeld? Jenny zal de eerste dagen niet kunnen lezen, en u weet, voor mij is engelsch verboden kost.... weet u wat, zend even een van de jongens..."

»Een van de jongens? 't Is of ik een njonja besaaren die er een dozijn op nahoudt! De staljongen gaat vroeg naar huis, de kokkin heeft permissie, Niam is bezig Emy in slaap te maken en er is dus niemand dan Kromo."

»Dus zijt u zoo alleen? En dat nu met donkere maan?"

»Ja, maar ik ben niet bang! Ten overvloede sluit ik, als Van Son op reis is, al heel vroeg de deuren van de achtergalerij." — — —

»O, zoo...? Dus is alles nu reeds gesloten? Deze deur ook?"

En de heer Van Trecht stond op om te zien, of de deur, die van de binnen- naar de achtergalerij bracht, op slot was. »U moet toch oppassen, mevrouw! Maar u zoudt Kromo even zenden om dat boek te halen, dan hebt u wat lectuur van avond."

»Och, er is zoo'n haast niet bij! We mochten hem eens noodig hebben..."

»Noodig hebben, waarvoor? De minoeman en sigaren staan onder mijn bereik, en als u ergens behoefte aan krijgen mocht, dan zal ik u gaarne bedienen." En de jongen, die tot dusver op den trap had gezeten, gereed om bij het minste bevel zijner meesteres op te springen, werd met een briefje naar de woning van den assistent-resident gezonden.

't Was een avond zonder maanlicht of sterren; men kon buiten geen hand voor oogen zien, en wie niet noodzakelijk uit moest, was thuis gebleven; 't bleef dus rustig op den grooten weg en weldra was het doodstil rondom de controleurswoning.

De tjitjaks, die stoeiden en vochten langs de muren, lieten nu en dan hun vroolijk slaan hooren; de ghekkoriep tot zesmalen toe zijn naam, maar eindelijk zweeg ook hij, tegelijk met Niam, wier eentoonig wiegelied tot dusver nu en dan hoorbaar was geweest in de achtergalerij. — — —

Emy had de groote blauwe oogen gesloten, en sliep met den blos der gezondheid op de wangen, Niam verjoeg eenige muskieten, die alleen in haar verbeelding bestonden, sloot zorgvuldig de klamboe, hurkte neer voor de deur der kamer, en maakte zich gereed om een dutje te doen, zooals dat de gewoonte van den Javan is, als hij een oogenblik vrij heeft.

De stemmen van haar mevrouw en den bezoeker, komen zoo flauw en gedempt tot haar, dat ze uitmuntend dienst doen om haar in slaap te helpen; de oogleden vallen zwaar neder, de ineengehurkte gestalte rolt zich samen, tot ze een bal gelijkt -- -- -- daar schrikt ze op uit haar dommeling.

Neen, het moet verbeelding geweest zijn... Maar 't is haar, of ze daarbinnen luid en driftig hoorde spreken. Het blijft een poos stil, en juist is ze begonnen om weer den balvorm aan te nemen, als nogmaals haar aandacht getrokken wordt; 't is door de stem van den heer Van Trecht; dringend, heftig, maar toch gedwongen tot fluisteren. -- -- --

Niam, hoezeer ze zich op haar hollandsch verheft, verstaat geen woord van hetgeen hij zegt; maar, als zij haar mevrouw hoort antwoorden en op den toon, dien ze zeer enkele malen aanneemt, wanneer haar verontwaardiging is opgewekt, springt ze overeind en luistert scherp toe.

Op eens. . . Zijn dat geen haastige schreden, als van iemand, die vervolgd wordt. Is dat niet de slag van een voorwerp, dat omver wordt geworpen. . . ?

Nu, de luide, angstige stem harer meesteres, bevend maar gebiedend tevens: »Schaam u, mijnheer Van Trecht, schaam u!»

Niam begrijpt iets, maar ze aarzelt nog. . . daar komt een gerucht tot haar, alsof er een worsteling plaats heeft; ze aarzelt niet langer; met één stap is ze bij de deur. Maar vergeefs dat ze den knop omdraait, vergeefs dat ze trekt en schudt en schopt -- -- -- de deur was daar straks door Van Trecht gesloten.

»Niam! Niam!»

»Ja njonja, ja, Niam komt.»

De heer Van Trecht glimlacht boosaardig. Niam kan niet komen; ze zit opgesloten in de achtergalerij. Maar hij lacht te vroeg. Met al zijn listige voorzorg had hij niet gerekend op de trouw der oude. Ze heeft in een oogenblik den toestand overzien, beide deuren zijn gesloten, maar -- ze zal door het venster naar buiten komen. 't Is acht voet van den grond; maar dat kan haar geen beletsel zijn. »Ja, njonja, Niam komt!» zoo roept ze en vliegend loopt ze het erf om, de trappen op, de galerij binnen; met twee sprongen, als van een tijgerin, heeft ze den hoek bereikt in het kleine vertrek, waar Dora staat; het edel gelaat, bleek als een doode, de zachte oogen neergeslagen, maar de tengere gestalte hoog opgeheven met de fierheid eener beleedigde vorstin. -- -- --

Woedend maakt de assistent-resident die tusschenkomst. Hij grijpt het oudje bij de schouders; hij schudt haar heen en weder dat de botten kraken; schor brult hij: »Pigi, pigi loe!» en reeds wil hij haar wegsleuren, naar buiten als op eens de knellende greep van zijn hand loslaat en hij ineenkrimpt als getroffen door een hevige pijn. . . . Niam heeft hem in den arm gebeten.

Dora neemt nu den sleutel van de tafel en treedt op de deur toe; ze gaat statig en vol majesteit langs de plaats, waar de heer Van Trecht staat, schuimbekkend van woede, krimpens van pijn, maar ze schijnt hem niet te zien; het eenige, waaruit kan worden afgeleid, dat ze zich bewust is van zijn tegenwoordigheid is de beweging, die ze maakt, om haar lang slepend gewaad saam te nemen als vreesde ze besmetting.

XLII.

»Och toe, Louis; zeg me wat het is!»

Mevrouw Van Trecht staat tegenover haar echtgenoot; de vreesachtige oogen naar hem opgeheven, het vervallen gezichtje nog bleeker, de trekken om den mond nog zenuwachtiger dan gewoonlijk.

»Zwijg!» dondert het haar tegen.

Ontzet zinkt ze terug in den stoel, dien ze zooeven verliet om hem nader te treden; ze neemt haar tapisseriewerk weder in de bevende handen, en waagt het nog slechts om ter sluiks gade te slaan, hoe haar echtgenoot met groote schreden het vertrek op en neer loopt, hoe hij de vuisten gebald, de lippen op een geklemd houdt, en hoe de aderen op zijn voorhoofd zijn gezwollen.

»Jenny,» klinkt het eindelijk, maar nu veel vriendelijker. In een oogenblik is ze aan zijn zijde. »Zie je, man, ik wist wel dat je toch eindigen zoudt met me in verrouwen te nemen,» roept ze, verheugd over het geschonken gunstbewijs. En dan, met haar teer, bevend handje op zijn arm, gaat ze voort: »'t Is iets met Van Son, niet waar — — —? Wat is er gebeurd?»

Van Trecht blijft zwijgen, en Jenny beschouwt dit als het verlof, om voort te gaan. »O, Louis, wat ben ik van hem geschrikt! Ik herinner me niet iemand ooit zoo bleek, zoo ontdaan te hebben gezien! Wat kwam hij hier doen, de arme jongen?»

»De arme jongen!» herhaalt Van Trecht schamper. »Wat hij hier kwam doen? Hij kwam je man uitmaken voor al wat laag en gemeen is. — — —»

»Dus had ik toch goed gehoord?» roept Jenny ontsteld.

»Goed gehoord? Dus heb je geluisterd?» vraagt de assistent-resident met moeilijk verborgen schrik.

»Neen, Louis,» antwoordt Jenny met een zweempje van de waardigheid, die haar maar al te zeer ontbreekt, »je weet wel, dat doe ik nooit; en zeker zou ik het nu niet gedaan hebben, daar Van Son, toen hij binnenkwam, me verzocht weg te gaan, zoover mogelijk weg, zei hij. Ik ging naar den tuin en naar de stallen, en kwam weer hier, niet twijfelend, of het gesprek was sedert lang afgeloopen, toen ik die woorden hoorde. . . .»

»Welke woorden?» vraagt Van Trecht gejaagd.

»Lafaard, ellendeling!» — — —

»Sst!» roept de assistent-resident angstig rondom zich ziende. »Heb je niets anders gehoord, Jenny?»

»Niets anders! O, Louis, is dat niet genoeg?»

Van Trecht slaat de oogen neer voor dien droeven blik. »Van Son is een gek, een verwaande kwast, die me het leven onaangenaam heeft gemaakt van het eerste oogenblik, dat hij hier is gekomen. Ik wou, dat ik hem lang geleden had voorgedragen voor overplaatsing! ik wou dat ik het nog doen kon. — — —»

»Maar wat verhindert je daarin? Laat je niet weer-

houden, Louis, door de gedachte, dat ik zooveel in Dora zou verliezen. — — —”

»Wat me daarin verhindert, vraag je? Maar ik kan immers nu minder dan ooit!” De heer Van Trecht houdt op in het midden van zijn volzin; hij aarzelt nog een oogenblik, dan treedt hij plotseling vooruit als iemand, die een besluit genomen heeft, en met hondsche onverschilligheid legt hij het masker af, dat hij nog zoolang is blijven dragen voor zijn rampzalige vrouw. »’t Is misschien beter, dat ik je alles zeg, Jenny, opdat je in deze zaak niet met je gewone onhandigheid, maar als een verstandig mensch kunt te werk gaan. Er is iets voorgevallen tusschen mevrouw Van Son en mij.”

»Onaangenaamheden? En je vond haar zoo lief?”

»Je zegt het, Jenny, ik vond haar lief, heel lief, allerliefst zelfs! Ze heeft mijn attenties altijd met groot genoegen geaccepteerd; ze toonde me duidelijk, hoe aardig ze het vond door mij te worden onderscheiden; daarbij komt dat ze heel behendig met me koketteerde. — — —”

»Nee, Louis, dat is niet waar!” roept Jenny en haar doodsbleek gelaat naar hem gekeerd, gaat ze voort:

»Ik heb je altijd geloofd, Louis, en ik heb het dikwerf met eigen oogen moeten aanzien, hoe de vrouwen je zochten te behagen, hoe wreed en valsch genoeg je voor één oogenblik van triomf af te trekken van mij, die ze daardoor zoo ongelukkig maakten, ik heb je altijd kunnen vergeven, omdat ik dit wist; maar dat Dora met je zou hebben gekoketteerd, Dora, die zoo met hart en ziel haar man toebehoort, Dora, die zoo innig veel van mij houdt, neen, dat zal ik nooit gelooven!”

»Enfin, ik wil me geen moeite geven, om je in te lichten op dat punt. Vertrouw mevrouw Van Son beter

dan je eigen man, als je dat verkiest. Maar wat er van zij — — — — ’t is noodig dat ik je vertel wat er is voorgevallen. Ik was gister in den vooravond bij haar — haar man was op reis zooals je weet — ze was liever en voorkomender dan ooit en — nu ja, ik ben wat te ver gegaan — — —”

»O, Louis!”

»Of liever, ik zou wat te ver gegaan zijn, als niet een oude kat van een baboe tusschenbeide was gekomen.”

»Goddank!”

»Dat zeg jij,” herneemt Van Trecht met een lach, die zijn vrouw het bloed naar het voorhoofd jaagt. Dan gaat hij, met de grootste onbeschaamdheid voort. »Mevrouw Van Son is een grooter gans dan ik gedacht had — ze schijnt in het geheel niet op zooiets voorbereid te zijn geweest; ze heeft het op haar zenuwen gekregen; de dokter is er midden in den nacht geroepen; hij heeft getelegrafeerd aan Van Son, die van morgen is aangekomen — — — —”

»O, mijn God! mijn God!”

»Wat die kwājongen betreft, hij is woedend, razend van woede letterlijk. ’t Is hem niet genoeg dat hij me hier in mijn eigen huis is komen beledigen, hij wil volstrekt vechten en we zouden misschien reeds aan den gang zijn, als mevrouw niet zoo ziek was!”

»Maar je zult toch niet duëlleeren, Louis?”

»Natuurlijk zal ik duëlleeren. Maar dat is het ergste niet. Van Son is voornemens me aan te klagen bij den resident, en als hij dat doet, ben ik verloren. Er zijn in den laatsten tijd enkele zaken uitgelekt, die . . . enfin, die in mijn nadeel kunnen worden gebruikt — en er moet niet veel meer bijkomen of ik krijg mijn ont-

slag, — — — een niet eervol ontslag misschien. En dan te denken dat ik over een jaar of vijf naar Europa had kunnen gaan als resident — — — en ridder?"

»'t Is verschrikkelijk," zucht Jenny. En na een lange pauze: »O Louis, hoe kun je toch telkens weer zulke dingen doen? Hoe is het mogelijk, jezelf zoo te benadeelen, mij zoo te grieven — — —?"

Louis laat die vraag onbeantwoord. Eindelijk, langzaam, aarzelend begint hij: »Zou je niet eens naar mevrouw Van Son toegaan, Jen?"

»Ik? Naar mevrouw Van Son? Onmogelijk!"

»Jullie waart altijd zulke vriendinnen! — — — en ze schijnt vrij ernstig ziek te zijn. Ik dacht soms — — — je zoudt er mij plezier mee doen, kind."

»Louis, hoe kun je dat van me vergen?" vraagt Jenny, de oogen vol verontwaardiging op hem gericht. »Nee, neen! Ik zou Dora niet aan durven zien, ik zou Van Son niet kunnen ontmoeten — — —"

»Je wilt liever je man ongelukkig maken?"

»Ik begrijp niet..."

»Wat? Begrijp je niet, dat die ellendige zaak gesust, dat die razende Roland tot bedaren gebracht moet worden? Begrijp je niet dat ik nooit resident word, als er iets van het geval uitlekt en nog veel minder, als die kwājongen me dwingt, om met hem te duelleeren; begrijp je dat niet?"

»Maar Louis, me dunkt, dat jij de persoon zijt, die de zaak moet bijleggen. Misschien als je excuses maakte..."

»Praat geen onzin Jenny, vergeet niet hoever Van Son onder me staat. Neen, er is maar één persoon, die hier alles kan herstellen, en die persoon ben jezelf. De Van Sons zijn je beiden genegen. Dora houdt bijzonder

veel van je; ze voelen zich aan je verplicht; ze zullen veel doen, als jij het hun vraagt — — —"

»Maar ik kan het hun niet vragen, Louis. Neen, God weet het, ik ben genoeg gehoond en vernederd en getrapt..."

»Enfin, dan kan ik hem nog altijd doodschieten."

Jenny ziet haar man aan met onverholen afschuw.

»O, Louis, zou je die arme vrouw en haar kind ongelukkig willen maken?"

»Waarom niet? — — — — Maar komaan, Jen, neem een kloek besluit, en voorkom alle akeligheden door met de Van Sons eens kalmpjes te gaan praten. Neen, zeg nu niet, dat het je onmogelijk is; je hebt me zoo dikwijls een dienst bewezen; je bent altijd zoo'n goede zelfopofferende vrouw voor me geweest — — —."

»En wat heeft het me geholpen?"

»Niet veel tot dusver, dat moet ik bekennen. Maar, Jenny, als je dit nog voor me doen wilde, als je me dit offer nog kon brengen... kind, ik zou je zoo dankbaar zijn..."

»Nee Louis! ik kan niet..."

»Jenny, ik beloof je, alles zal anders worden. Het zal de laatste keer geweest zijn, dat ik me aan zoo'n zwakheid schuldig maak! Je weet immers, lieve, dat mijn afdwalingen altijd van korten duur zijn, dat ik mijn goed vrouwtje nooit voor langen tijd kan vergeten — — — daarom moest je ook niet zoo boos zijn, Jenny, lieve! —" Met de oogen, die zooveel macht op haar uitoefenden, staarde hij in het half afgewend gelaat; met de overredingskracht, die hem nooit beter dienst deed dan bij zijn zwakke, karakterlooze vrouw, sprak hij lang en vurig en... had ze in hun huwelijk geleerd hem te ver-

achten, ze zou nimmer leeren hem te weerstaan. — — —
Een half uur later kwam de coupé voor en toen mevrouw met roodgeweende oogen instapte, klonk het zegevierend uit den mond van haar echtgenoot: »Di roemah toewan controleur.»

't Is donker en stil in de anders zoo vroolijke woning. In de voorgalerij brandt geen enkele lamp en slechts de maan giet haar zilveren stralen uit over Dora's bloemen en planten, over het gezellig hoekje, waarin ze gewoonlijk te vinden is, gezeten tusschen man en kind. Het hart der bezoeker bonst en klopt, als ze 't erf oprijdt en het kiezelzand kraakt onder de wielen van haar wagen. Ze voelt, dat ze den moed niet heeft om als vroeger, uit te stappen en binnen te gaan — dus blijft ze wachten.

Twee, drie minuten verlopen; de oppasser aan het portier kijkt verbaasd naar zijn meesteres die onbewegelijk zitten blijft, tot eindelijk de deur der binnengalerij open gaat. 't Is Emile die naar buiten treedt.

»U mevrouw Van Trecht?" vraagt hij met onverholten verbazing. »O, waarom hebt u dat gedaan?"

Mevrouw Van Trecht antwoordt niet; ze drukt zijn hand, zet zich en tracht vergeefs woorden te vinden, om het gesprek te beginnen.

»Ik zal de lampen laten opsteken," zegt Emile en ziet om naar den jongen.

»Nee, o nee, doe dat niet! Ik wou liever geen licht; de maan schijnt zoo helder, niet waar? Maar — zoudt u me een glas water willen geven?"

Emile staat zelf op, om het gevraagde te halen. Als zij het glas tot op den bodem geledigd heeft, is ze ein-

delijk haar stokkende stem genoeg meester, om te vragen: »Hoe gaat het met Dora?"

»Het ergste is voorbij," antwoordt Van Son, wiens bleek, afgemat gelaat van groote vermoeienis getuigt, »ze is natuurlijk zwak. — — — O ja, u wist misschien niet, dat we hoop hadden op een klein broertje voor Emy ... nu, die hoop is vernietigd! En als dat nog maar het eenig gevolg mag zijn van het gebeurde, — — — maar de dokter zegt, dat haar zenuwgestel een zwaren schok heeft ondergaan — — —."

»En ze was al zoo zwak in den laatsten tijd — — — o, mijnheer Van Son, u moet ons wel haten!"

Er komt een plotselinge flikkering in de vermoeide oogen. »Ja," barst hij los, »ik haat mijnheer Van Trecht!"

»En u wilt u wreken?"

»Ik wil Dora wreken, mijn reine engel, die hij beledigd heeft, zooals men geen fatsoenlijke vrouw beledigt."

»U hebt gelijk, mijnheer Van Son!"

De woorden komen langzaam, moeielijk, maar uit den grond van het hart. Eerst in Dora's huis, tegenover Dora's echtgenoot begrijpt Jenny ten volle hoe groot de hoon geweest is, begrijpt ze, dat zulk een hoon wraak ejscht.

»U hebt gelijk, mijnheer Van Son!"

De maan verbergt zich achter een donkere wolk en ze zitten zwiingend tegenover elkander, ieder vervuld van sombere gedachten, het hart vol bitterheid jegens den man, die hen zoo grieven dorst.

Eensklaps wordt de stilte verbroken door het geklikklak van een paar damessloffes. Mevrouw Broks in een verkreukte kabaia, en zoo warm als slechts dikke in-

dische dames worden kunnen, komt haastig aanwaggelen. »Ze slaapt nu vast;» roept ze uit de binnengalerij Emile tegen, »en ik vlieg naar huis! Maar weet je wat, arme jongen, je hebt even goed rust noodig als zij! Beloof me dat je niet meer aan dien gemeenen vuilpoes denken en . . . apa?»

»Stil! stil toch!» en Van Son, haastig opgesprongen, wijst op dien donkeren hoek, waar Jenny zit, ineengeskrompen als wilde ze zich onzichtbaar maken.

Mevrouw Broks is niet zoo berouwwol als Emile verwacht had. »'t Spijt me meprou, dat u het gehoord hebt, maar ik kan niet helpen! — — — ik zie Dora daar liggen en ik ben woedend op mijnheer Van Trecht — — — en woedend op u ook, meprou, ja, dat ben ik!»

»Maar mevrouw Broks! Het is toch niet de schuld — —»

»Jij hebt nog geen verstand van, jongenlief. Zeker is het haar schuld! Ik heb drie mannen, dus ik kan oordeelen, zou ik denken! En ik zeg: ook uw schuld meprou! U bent veel te stil en te goed en u laat maar met schoenen en kousen over u heen loopen — — — dat is uw ongeluk! Je weet wat een goede ziel ik ben, Van Son, maar Broks moest eens zulke stukjes uithalen, als de assisten doet — — — ik zou hem leeren!»

»Misschien hebt u gelijk, mevrouw! ik had flinker moeten zijn. Maar — — — o, zeg nu dat alles niet! Ik . . . ik kan niet meer dragen!» en na een vergeefsche poging om zich te bedwingen, barst mevrouw Van Trecht los in een zenuwachtig snikken.

»Astaga!» roept mevrouw Broks ontsteld. »Och, ja, ik praat weer veel te veel! Wat zal Broks zeggen als ik hem vertel? Kassian!» En ze neemt de bevende gestalte in haar armen, »kassian arm, lief schepsel.

Sajang, sajang! Nu, wees maar niet bedroefd, mijn tweede man is ook een doordraaier . . . en ik ben ook maar stil! Ja, ja, 't is wat, met die mannen! Nu dag, meproujelief, huil maar niet; ik zal je morgen wat manissan sturen . . .»

Toen mevrouw Broks vertrokken was, en Jenny de handen wegnam van voor het gelaat, las ze in Emile's oogen niets meer van den wraaklust, niets meer van den toorn, die ze straks zoo onheilspellend hadden doen flonkeren, maar diep medelijden, innige deelneming.

»O, mevrouw Van Trecht, wat spijt me dat! Hoe gaarne had ik u die vernedering bespaard!»

»Laat het u niet spijten, mijnheer Van Son,» zegt Jenny opstaande, om te vertrekken. »Ik moet langzamerhand aan zulke dingen gewinnen. Het is nog maar een begin, nog niets in vergelijking van hetgeen ik zal ondervinden, als — — — als u mijn man hebt aangeklaagd — — —»

De maan was nu niet langer met donkere wolken bedekt; ze goot een stroom van zuiver, zilverachtig licht uit over de beiden, die daar tegenover elkaar stonden, zij, met de diepste wanhoop op het zacht gelaat, hij, iedere zenuw gespannen, het klamme zweet op het voorhoofd, doodsbleek met trillende lip, als in bangen strijd. 't Bleef lang stil. Toen hij eindelijk sprak, klonk zijn stem schor en toonloos: »Ik zal uw man niet aanklagen, mevrouw!» Mevrouw Van Trecht schijnt hem niet te hebben begrepen, ze treedt een schrede nader; ze staart hem aan; daar ziet ze een traan in zijn oog en met een doffen snik valt ze in zijn armen.

XLIII.

»Mama, pesent, pesent!»

»Alweer een present,» zucht Dora, als ze een oogenblik na Emy's blijde aankondiging, Niam ziet binnentreden met een groot blad. »Ik wou toch dat de menschen er meê ophielden! Ze moesten bedenken, dat ik niets mag aannemen. Ofschoon... de hemel weet, hoe goed het me te pas zou komen, als Emile het wilde toestaan.»

Niam heeft intusschen het servet opgetild, terwijl Emy in de handjes klapt van plezier. En geen wonder, een prachtige taart en verscheidene soorten fijne vruchten lachen haar tegen.

»Dat kan van geen inlandsch hoofd of Chinees zijn,» denkt Dorâ, en op haar vraag verneemt ze, dat mevrouw van Berkum de vriendelijke zendster is.

»Mevrouw van Berkum? Alweer mevrouw van Berkum? wat moet dat beteekenen? De vorige week een reebout, eergisteren groenten, nu dit weer! ik begrijp niet....»

»Ennak, ja, mama?»

Emy krijgt een paar lekkere djamboes, met de vriendelijke vermaning: »ga nu achter spelen, lieve engel, mama is zoo moê!»

»Mama moe sadja,» zegt Emy, met een lipje, want, gewoon om altijd te worden beziggehouden, begint het haar te vervelen, dat men haar nu telkens wegzendt.

En toch is dit reeds een maand lang het geval. In tegenstelling van de meeste zijner broederen in de kunst, nam de goede Broks altijd den schijn aan alsof de ongesteldheden zijner patienten weinig beteekenden. Hij had verzekerd dat Dora over een week of vier weer zoo gezond zou zijn als ooit; njonja dokter had hoog opgegeven van zekere versterkende soepjes, die zij alleen kon klaar maken, maar die nooit in gebreke bleven, de zieke te genezen, Emile gedachtig aan dokter's vermaning, had het onmogelijke gedaan, om zijn vrouw rust te bezorgen; — de vier weken waren voorbij gegaan en nog steeds lag Dora op haar divan, de oogen half gesloten, de ledige handen gevouwen, onverschillig voor alles om haar heen, slechts verlangend naar rust, naar stilte.

»Ik vrees, dat dit muisje een staart zal hebben,» mompelde de oude man, toen hij maar geen verbetering bespeurde in den toestand zijner geduldige zieke, en zijn vrees werd bewaarheid. Weldra openbaarde zich de kwaal, die zooveel europeesche vrouwen in Indië plaagt: bloedarmoede, met al zijn treurigen nasleep: gebrek aan eetlust, slapeloosheid, een gevoel van loomheid en afmatting, maar vooral een zwaarmoedigheid, waartegen men zich vergeefs tracht te verzetten.

Emile had deugden en goede hoedanigheden in overvloed om een vrouw gelukkig te maken — zoolang ze gezond was; maar voor een zieke was hij niet veel waard. Hij, met zijn ijzersterk gestel en onwankelbare gezondheid, kon zich niet wegdenken in een toestand

van apathie, als die waarin Dora meer en meer verviel; maar dit dient tot zijn eer gezegd, hij putte zich uit in oplettendheden; hij overwon zichzelf en deed wat hem vroeger onmogelijk zou hebben toegeschenen, om haar toestand dragelijk te maken. Hij had een afschuw van huishoudelijke beslommeringen, toch trachtte hij zooveel mogelijk de orde en netheid te bewaren, die voor Dora een levensbehoefte waren; hij kende niets akeligers dan voor keukenpiet te spelen, toch bestelde hij 's morgens het eten; ja, reeds was hij er toe gekomen, om de wasch in ontvangst te nemen en op te schrijven, een werk, waarbij hij alle deuren sloot, uit vrees van betrappt te worden.

Hij deed meer! Ofschoon zijn hart vol was van bitterheid, jegens de oorzaak van al deze ellende, ofschoon geldelijke zorgen hem drukten, en de angst over Dora's toestand hem kwelde, was hij altijd even vroolijk en opgewekt in hare tegenwoordigheid, sprak haar moed in en lachte om hare zwaarmoedige buien tot ze zelve met hem instemde.

Maar zoodra hij alleen was, zetelden er donkere wolken op zijn voorhoofd, sombere gedachten in zijn hart.

Als zij zijn thuiskomst begroette met dien zwakken glimlach, als hij de fijne, vermagerde handen in de zijnen sloot, als hij de gebogen gestalte volgde met zijn blik, dan herinnerde hij zich telkens en telkens weder de waarschuwing hem gegeven op dien beslissenden morgen in zijns vaders kantoor.

Had de oude heer gelijk gehad? Was het verwende popje niet bestand tegen zorg en ontbering? Had hij te veel gevegd van het teere, zwakke wezen, toen hij haar deze toekomst te gemoet voerde...?

Maar neen, duizendmaal neen! Ze waren arm, zeer arm zelfs, Dora had zich veel moeten ontzeggen, maar och! wat waren ze gelukkig geweest in die kleine woning met den rozentuin — — — o, de zonnige dagen, de verrukkelijke ochtendstonden, als ze ontwaakten tot genieten en beminnen, de liefelijke wonderschoone avonden als ze waren ingesluiemd, de handen in elkaar gevat, met woorden van teederheid, van zoete verrukking op de lippen — — — dat was grooter geluk geweest dan al de schatten der aarde geven konden! — — —

Hoe arm ze waren, begreep hij eerst nu ten volle.

Als in een huishouding moet bezuinigd worden is het niet de man, die daar onder het meest lijdt; ook niet het kind, wie iets ontbreekt; maar het is de vrouw, de moeder, die zich dikwerf tot het noodige toe ontzegt.

Emile, die anders niet zoozeer op kleinigheden lette, had het wel moeten opmerken, hoe Dora haar kleedjes maar telkens weer opknapte, zonder ooit een nieuw te koopen; hoe de fraaie voetjes waarop ze vroeger zoo trotsch was geweest, nu niet meer in goudleer staken, hoe al de kanten en strikken en bloemen, waarmee ze eenmaal haar schoonheid verhoogde, hadden plaats gemaakt voor den sobersten eenvoud; — hij wist dat ze er niet minder gelukkig om was en vergoedde haar dat alles door zijn liefde; maar — dat ze veel verder was gegaan in haar opofferingen, dat Emy haar melk en hij zijn vleesch op tafel kreeg ten koste van haar ontberen, dat had hij niet vermoed. — — —

En toch bleek hem dit nu maar al te duidelijk. Eerst nu ook bleek hem ten volle, welk een toovenares zijn vrouw was, waar het gold hun armoede te verber-

gen, ja, nog een schijn van welvaren aan te nemen.

De tafel was nooit ruim voorzien geweest, maar de liefde maakt vindingrijk en met veel overleg en letten op iedere kleinigheid, had ze altijd voor verrassingen, voor afwisseling en verscheidenheid in de gerechten weten te zorgen, de manier van opdienen, het sneeuw witte tafelgoed, het blinkend glaswerk, de frissche bloemen hadden het hunne er toe bijgebracht, om de illusie te verhoogen, maar nu kon ze op dat alles niet meer letten en het was hem alsof hij nu aan een andere tafel een ander maal gebruikte.

De wensch om haar man gelukkig te maken, zoowel als die innige behoefte harer ziel om alles rondom haar smaakvol en net te hebben, hadden haar tot een zorgvuldige huishoudster gevormd. Ieder gaatje, ieder scheurtje was hersteld, ieder smetje uitgewischt; nu kwamen er vlekken op de tafelkleeden, vuile vingers op de witte muren, scheuren in de overtrekken der divans, de gordijnen aan vensters en bedden hingen vuil en slap, Emiles kleeren, tot dusver altijd heel en knap, werden verwaarloosd, Emy zag er niet meer zoo frisch en keurig uit en de echtgenoot begreep met den dag beter, hoeveel inspanning en vlijt er noodig was geweest, om met hun klein traktementje zooveel te doen.

In deze dagen kwam de telegram, die Gertrudes aankomst te Batavia meldde en ze kon nu binnen een week bij hem verwacht worden. Dora had, met de lusteloosheid, die haar in den laatsten tijd eigen was, van den eenen dag tot den anderen uitgesteld, om het noodige voor haar komst in orde te brengen; en er was nu nog heel veel te doen. De trouwe Niam liep heen en weer en pruimde veel sirih, een teeken dat ze het erg druk

had, en nog een paar uur voor de aankomst van den postwagen, die de langverwachte logée brengen zou, zag de kleine woning, en niet het minst het voor Gertrude bestemde kamertje, er allerliefst uit.

Niam had de zijden krullen geschikt als van ouds, maar toen ze als van ouds een roos in het goud bruin wilde steken, nam Dora die met een droevigen glimlach weg en er vielen heete tranen op de rozerooide bladeren.

Zou Gertrude niet verbaasd zijn als ze haar zag? zou ze zich haar nog voorstellen met een bos op de wangen, lachend en vroolijk, zou ze . . .

Daar klonk een veerkrachtige tred, een klankvolle stem, en met een luiddroppend hart, met een blijden uitroep vloog ze overeind, en wierp zich in Gertrudes armen.

»Welkom, hartelijk welkom in ons huis!» sprak Emile om een einde te maken aan de sprakeloze omarming der zusters. »Kom Dora, jullie moogt mekaar niet zenuwachtig maken.» Maar toen Gertrude Dora slechts losliet, om hem om den hals te vallen met den uitroep: »O liefste, liefste broër, Goddank, dat ik bij je ben!» toen kreeg hij het ook te kwaad en besloot ieder, die huilen wilde, maar te laten huilen.

»Tante! Tante Tude!»

»Is dat Emy? O Dora, wat een engel! Mijn hemel, Emile, ik heb nog nooit zoo'n mooi kind gezien!»

»Dat zeggen er meer,» riep Emile, met oogen fonkelend van trots en geluk, »niet waar, Dora?»

»Ja,» zei Dora, »en 't is niets overdreven, 't is een engel,» en ze zag het met genot aan, hoe de nieuwe tante het klein rooskleurig wezentje kustte en hoe Emy de groote, heerlijk blauwe oogen naar haar opsloeg met

dat kalm vertrouwen, dat slechts kinderoogen kunnen uitdrukken.

»Trude,» zei Emile dien middag, toen ze zoo recht gezellig samen aan de theetafel zaten — Dora was geheel opgevrootlijkt en had voor het eerst sinds verscheiden dagen haar divan verlaten — »we hebben je daarover niet willen schrijven, maar zusjelief, — ik weet dat je er niet ongelukkig om zijn zult, daarom zeg ik het je ronduit, we zijn arm, heel arm!»

»Toch zeker niet armer dan ik,» riep Gertrude lachend en haalde haar portemonnaie uit. »Ziedaar, als ik nog eens fortuin maak in Indie, dan zullen ze van mij volkomen naar waarheid kunnen zeggen, wat altijd van millionairs wordt verzekerd, dat ze met twee kwartjes op zak begonnen zijn,» en ze legde den inhoud dier portemonnaie, twee kwartjes, op tafel.

Emile lachte. »O, wat ons betreft» — — — — —

»En we hebben er langzamerhand haast plezier in gekregen, niet waar broër? Daarom spijt het me toch om Dora.»

»Om mij? O Trude, hoe kun je mij arm noemen?» en met den vochtigen blik op Emy gevestigd, die aan haar voeten zat te spelen, greep zij de hand van haar man.

Had Gertrude niet altijd het hart van haar broeder bezeten, ze zou het nu stormenderhand veroverd hebben, door de manier, waarop zij Dora al het werk uit de handen nam. Zij had de rechte manier om iemand van dienst te zijn; zij vroeg niet »kan ik je ook met iets helpen?» maar ze deed, wat haar hand vond om te doen. Niam, jaloersch op de liefde harer meesteres,

had haar komst met leede oogen aangezien, maar na een half uur samenzijn met de oude sloof in den goedaang, verstonden ze elkaar volkomen. Emy juichte in de overtuiging, dat dit nu het speelkameraadje was, haar vroeger door papa beloofd, en Dora leefde weer op en deed haar best, om vroolijk te zijn, en voelde zich opgewekt met die blijmoedige, vriendelijke zuster om haar te troosten.

»Maar ik ben hier niet voor mijn plezier gekomen,» riep Gertrude op den tweeden morgen uit, »ik moet noodzakelijk naar mijn leerlingen,» en een half uur later stapte ze, keurig gekapt en gekleed den weg op, om kennis te gaan maken met mevrouw Broks.

Mevrouw Broks begroette haar recht hartelijk.

»Maar mijn lieve kind,» begon ze, als tot opening van het gesprek, »jij bent veel te mooi! Dat is een koopje voor ons, jij bent gauw getrouwd met een assistent-resident of een rijken landheer — — neen je moet toch geen landheer nemen, je moet een ambtenaar hebben, dat is het beste, weet je, om die pensioen...»

Dora lachte zoo hartelijk als ze dat eerst sinds korten tijd weer doen kon, en mevrouw Broks, gewoon dat op hare gezegden, uitbarstingen van gelach volgden, nam het niets kwalijk, maar deed zelf mee tot de stoel waarop ze zat en de tafel, waarop ze steunde, beiden kraakten.

»Ja, ja ondeugd!» riep ze eindelijk. »Jij zult mij niet beet nemen, ik weet wel, die hollandsche meisjes zijn pinter. Zij kapen hier al de mannen weg. Wat? Kom op Batavia! Njonja Edel Heer, dolo gouvernante, njonja Kolonel, njonja generaal; dolo gouvernante; O, ze zijn pinter! Nu, slamat! een goeie man is maar het

beste, weet je! Ik heb drie — — — en nog geen spijt."

Daar Gertrude ingelicht is omtrent mevrouw Broks vooroordeel tegen het gebruik van het verleden deelwoord, verdenkt ze haar niet, zooals Dora deed indertijd, stemt haar gaarne toe, dat een goede man maar het beste is, en slaagt er eindelijk in om haar leerling op het tapijt te brengen.

»Och wat," begint mevrouw nu, »het is allemaal hekkigheid van Broks, dat zij nog leeren moet; zij weet al zoo veel, en waarvoor? Zij krijgt al mijn juweelen en al mijn geld, en zij trouwt met een rijken mijnheer, denk ik, waarvoor al dat leeren?"

»Dat komt iemand altijd te pas, mevrouw."

»Zoudt u denken?" vraagt mevrouw niet weinig verbaasd.

»Nu soedah, u en Broks moet samen weten. Maar u zult haar niet plagen, ja? Als ze haar les niet kent, dan doet u maar, of je niet merkt, en als zij niet wil, dan maak u maar een beetje hekheid met haar; ja? toe belooft mij! Ik zal u veel plezier doen, u kunt altijd in mijn wagen rijden, ik zal u veel geven, presentjes bedoel ik, maar dan moet u mijn lieve non niet plagen, ja?"

Gertrude beloofde dit, en nu werd Adelaide geroepen. 't Was een veertienjarig meisje, dat het zwartgekrulde hoofd bewoog op de wijze, die sommige wilde paarden aannemen, wanneer ze hun meester zien naderen. Haar oogen schitterden van een vuur en haar kersroode lippen krulden zich met een trots, die Gertrude tot de overtuiging bracht, dat ze, ook zonder de belofte aan mevrouw, het niet moest, haar te plagen.

Mevrouw was, toen Gertrude werd aangediend, juist bezig met gebak maken en verlangde naar den beslagpot terug, als een moeder naar haar zuigeling.

»Als ze goed uitvallen, stuur ik Dora er een paar," riep de goede ziel nog, terwijl ze, zoo hard haar corpulentie dat toeliet, wegschommelde, en Adelaide trad op haar nieuwe onderwijzeres toe.

»Goeden morgen Ida. Je bent mooi, je bent lief, je bent aardig!"

Gertrude keek verbaasd om, vanwaar die schelle, scherpe stem kwam. Het meisje lachte. »O, dat is mijn béo, die u daar praten hoort — wilt u hem zien?" en ze nam Trude bij de hand en trok haar meê naar de achtergalerij, waar de kleine, zwarte vogel met geelen bek, al zijn geleerdheid voor hen uitstalde.

»Dokter, daar zijn ze om een recept; wat zal ik geven?"

En dan noemde hij zeer duidelijk een twintigtal latijnsche woorden.

Nu zong hij Wilhelmus van Nassauen en Die Wacht am Rhein! en eindelijk begon hij vervaarlijk te schelden en te vloeken.

»Béo, wat is de juf?"

»Een totoh, een vreeselijke totoh!"

»U bent immers geen totoh?" vroeg Adelaide plotseling.

»O neen," riep Gertrude, overtuigd dat een totoh een misdadig wezen moest zijn.

»Gelukkig," sprak Adelaide met een zucht van verlichting. »Dus houdt u van roedjak?"

»O ja!"

»Goed, dan zullen we zoometeen samen smullen, ja? Wilt u mijn bloemen zien? Kijk eens hier! Die heeft

niemand op de plaats als ik. Het is een orchydée uit den plantentuin te Buitenzorg; pa heeft er vijftwintig gulden voor betaald! En mijn rijpaard; hebt u dat nog niet gezien? Heeft mijnheer Van Son u niet verteld, dat ik soms met hem ga rijden? Maar hij is te bang dat ik een ongeluk krijg; ik ga liever alleen! Dan vlieg ik! O, daar is de roedjak! O'boe, ennak sekali!"

De arme Trude nam heldhaftig een hap, slikte hem even heldhaftig door en verkeerde een oogenblik in de meening, dat ze bezig was inwendig te verbranden; maar toen ze Adelaide zoo kalm het halve bord zag ledigen, greep ze nog eens moed, nam nog een hap — — — alles was beter dan door haar elève te worden aangezien voor dat misdadig wezen, een totoh. —

Toen de jonge dame drie dagen lang Gertrude's leerlinge geweest was, had deze twee ontdekkingen gedaan: de eerste was dat Adelaide letterlijk niets wist, de tweede, dat ze een zeer onhandelbaar karakter had. Ze achtte zich verplicht het feit aan de pleegouders mee te deelen.

»Dat dacht ik al half," zei de dokter, »nu, jufvrouw u moet ze maar eens goed onderhanden nemen."

»Maar niet al te erg," riep mevrouw uit. »Niet waar, dokter, ze moet niet al te knap worden?"

»Zeker niet! U moogt geen savante van haar maken, jufvrouw; geleerde vrouwen zitten zichzelf en anderen in den weg."

Gertrude beduidde hen, dat voor te groote geleerdheid vooreerst geen vrees behoefde te bestaan.

»Des te beter," zei Broks.

De nieuwe gouvernante was er volstrekt niet rouwig om, dat de dokter en zijn vrouw zoo over het onderwijs

waarom ik zoo vreeselijk schrikte, toen oom laatst op mijn vraag of hij dan al wat hij georven had in die tabakszaak had gestoken, antwoordde: »Dat was zooveel niet, Trude, vijftien duizend gulden maar!"

»O, wat ik geleden heb sedert die ontdekking, dat weet niemand! wat het mij gekost heeft oom zoo te zien lijden! Maar nu weet u alles! 't Is vreeselijk — — — en toch, Goddank! dat ik eindelijk van dien last bevrijd ben."

»Ik dank je, Trude!" Jan drukt de tengere gestalte die beeft van het hoofd tot de voeten, aan zijn borst, »ik dank je!"

»Mijn vader een dief, een bedrieger!" klinkt een schorre, klanklooze stem.

Daar slaat oom Jan den arm om den diepgebogen man.

»Mijn jongen, wat de vader aan me heeft misdaan, dat hebben zijn kinderen aan me vergoed!"

Toen de heer Van Son zich eenigszins hersteld had van den indruk door Gertrude's mededeeling op hem gemaakt, bleef hij maar steeds ter neer zitten, hoofdschuddend en mijmerend, soms ook met groote tranen in de trouwe oogen.

»'t Is hard," zuchtte hij. »'t Is hard, zoo zijn rechtmatig erfdeel te verliezen, zoo bedrogen te worden, — — — en dat door Arnold, dien ik altijd zoo hoog stelde — — — door Lala, de eenige vrouw, die ik heb lief gehad. 't Is hard!"

Zoo zat oom Jan uren aaneen met zijn kort pijpje aan de lippen, te peinzen en te mompelen als een plotseling verouderd, plotseling verlamd grijsaard.

Waarvan hij sprak, niet van zijn eigendom terug te vorderen.

Emile achtte zich verplicht hem daaraan te herinneren.

»Ik kan niet, mijn jongen, ik kan niet! Mijn eigen broer, uw vader, als dief aan te klagen, ik kan niet!»

»Ik stem u toe oom, het is verschrikkelijk, maar denk uw vrouw en kind lijden gebrek!»

Maar oom Jan streek met de groote handen over het verweerd gezicht en zuchtte: »ik kan niet!»

»Als uzelf eens naar Holland gingt, om te beproeven of de zaak niet te regelen zou zijn tusschen u beiden, zonder inmenging van vreemden, zonder nadeel voor pa's goeden naam?»

»Als dat kon!» zuchtte oom Jan, »dat zou misschien het best wezen! Maar hoe kom ik aan het geld voor de reis?»

»Laat dat aan mij over, oom.» zei Gertrude bepaald.

Den volgenden morgen, nog vóór ze de les begon, zocht ze mevrouw Broks op in den dispens, waar deze druk bezig was zoetzuur te maken.

»Mevrouw, ik kom u een groote gunst vragen. Ik heb op het oogenblik geld noodig, veel geld. Wilt u mij zeshonderd gulden voorschot geven op mijn traktement? u kunt maandelijks dertig gulden inhouden.»

»Heb ik ooit van mijn leven?» riep mevrouw Broks lachend.

»En mijnheer Stricke dan? Nu, je hoeft niet te kleuren. Of dacht je oude njonja dokter te kunnen beetnemen? Neen, meisjelief, ik zie hem wel telkens binnegaan bij Van Son. Maar wat het geld betreft — — — — ajo kokkie ankat!»

XLIV.

In de voorgalerij der controleurswoning zit Emile tegenover een bezoeker.

't Is de heer Van Berkum.

De gewone onderwerpen zijn afgehandeld. Van Son heeft gevraagd of mijnheer gister met de mail goede berichten ontving van de jongens in Holland; Van Berkum heeft zich zeer belangstellend geïnformeerd naar de gezondheid van mevrouw, de sigaren zijn opgestoken en het oogenblik is daar waarop hij met de reden van zijn bezoek voor den dag moet komen.

»Ik kwam eens hooren, mijnheer Van Son, naar de zaak in kwestie — — — De assistent-resident zegt me, dat u naar boven geweest zijt — — —?»

»Ja, mijnheer Van Berkum. Ik wilde de waterleiding nog eens in loco onderzoeken, en heb meteen de gelegenheid gebruikt, om me alle mogelijke inlichtingen te doen geven. Maar tot mijn leedwezen moet ik u zeggen, dat ik bij mijn eerste opinie ben gebleven. Het zou een willekeurig benadeelen van de bevolking zijn, zoo uw verzoek werd toegestaan. Het riviertje, dat u over uw koffieland wilt leiden, is volstrekt noodzakelijk, ja be-

paald onmisbaar voor de besproeiing der lager gelegen sawahs; en het zou tegenover de dessabewoners onverantwoordelijk wezen, hen van dat water te berooven."

»Onverantwoordelijk? Tegenover een inlander is niets onverantwoordelijk."

»Dat is uw opinie; niet de mijne."

»U weet misschien nog niet, dat de assistent-resident ten gunste van mijn rekest wil adviseeren?"

»Dat weet ik."

»Het is een zeer onaangename zaak voor mij, mijnheer Van Son. Uw advies in dezen benadeelt me misschien voor duizenden. Het land zou oneindig meer waard zijn, als het riviertje kon worden geleid, zooals ik dat vraag..."

»Het spijt me, waarlijk, het spijt me, mijnheer Van Berkum! Maar u zoudt toch niet willen, dat ik tegen mijn overtuiging sprak?"

De heer Van Berkum laat die vraag vooreerst onbeantwoord. »U weet zeker, dat Van Trecht eerst ook van uw opinie was. Hij zag zelfs nog meer moeielijkheden, nog meer bezwaren — — — enfin, het heeft me mogen gelukken, hem tot andere gedachten te brengen — — —! U weet, mijnheer Van Son, wij landheeren, wij toonen gaarne onze dankbaarheid aan de ambtenaren, die ons helpen willen — — —"

»Dat weet ik, mijnheer Van Berkum, en ook dat de landheeren daardoor dikwerf van eerlijke lui schurken maken."

»U neemt de zaak te hoog op, geloof me! U is pas in Indie, en u denkt — als ik het zeggen mag — nog bekrompen op sommige punten. Geloof me, een voorstel als wat ik u doen wilde, kunt u zonder eenig gewetensbezwaar aannemen. Het gouvernement verwacht

niet anders van u. De traktementen van de ambtenaren, van het binnenlandsch bestuur zijn er op berekend om te worden aangevuld door de vrijwillige offers van grondbezitters, fabrikanten, Chinezen en inlandsche hoofden."

»Ik kan moeielijk gelooven, dat dit de bedoeling van het gouvernement geweest is, ofschoon ik u moet toestemmen, dat de traktementen, vooral in de lagere rangen, het begrijpelijk maken, hoe menig ambtenaar bezwijkt voor de verzoeking — — —"

»Niet waar? Nu mijnheer Van Son, ik wil openhartig zijn! Het zou mij minstens een paar duizend gulden waard zijn — — —"

»Ik bid u, mijnheer, ga niet voort! Geloof me, het dient nergens toe, dit gesprek voort te zetten."

Van Son is opgesprongen, en de grondbezitter rijst eveneens overeind.

»Het spijt me . . ."

»Mij evenzeer! Maar mijnheer Van Berkum, laat mij deze gelegenheid aangrijpen, om u mijn vriendelijken dank te betuigen, ook uit naam van mijn vrouw voor de vele cadeautjes, die u ons in den laatsten tijd zond."

»O, 't is niet de moeite waard om van te spreken; het doet me genoegen dat ze u welkom waren!"

»O ja, ze waren ons zeer welkom, als bewijzen uwer vriendschap namelijk, maar ook als zoodanig alléén."

»Natuurlijk, natuurlijk! Groeten aan mevrouw!"

»Adieu, mijnheer Van Son!"

»Ze zouden me wel te pas zijn gekomen, die paar duizend gulden," mompelt Van Son, terwijl hij de fraaie equipage naziet. »Maar Goddank! zoover is het nog niet met me gekomen!" en hij neemt Emy, die voor

mama kwam zien, of de visite nog niet weg was, op zijn schouder, en haast zich, de trouwe deelgenoot van al zijn bezwaren te gaan mededeelen, wat er is gevallen.

De rozen in den tuin stonden zoo weelderig, de klimplanten om het huis groeiden zoo dicht, dat het uitzicht op den weg er geheel door belemmerd werd. Vandaar, dat Gertrude, op dien middag, bezig bloemen te plukken, een vreemdeling het erf zag op komen, die voor Emile in zijn voorgalerij nog onzichtbaar bleef.

»Emile, daar komt iemand den tuin in,» zei Gertrude.
»Een heer?»

»Ik weet niet of het een heer is, maar... 't is een Europeaan, iemand die aan lager wal geraakt is, denk ik!» Dit laatste werd voor zichzelf gezegd, want de bezoeker was reeds naderbij gekomen.

Hoe groot was haar verbazing, toen de man met den gedeukten hoed, de oude, stoffige kleeren en de doorge-loopen schoenen, regelrecht op haar toetrad met de vraag: »Zeker Gertrude?» en haar zonder verdere toelichting hartelijk kuste.

»Oom Jan!» riep Emile uit de voorgalerij, en was in drie stappen bij hen. —

»Dag Emile,» zei oom Jan. »Wil je je ouden oom nog kennen? Zeg het gerust, als je je schaamt, mijn jongen, ik zal het je niets kwalijk nemen...»

»Oom?» vroeg Emile verontwaardigd.

Gertrude, van den eersten schrik bekomen, nam de bruine gebrande hand en drukte die.

»Omdat — zie je, kinderen, omdat ik een bedelaar ben... Ik heb geen andere kleeren, dan die ik aan het

lijf heb... Ik zou je nooit lastig zijn gevallen, als ik nog een uitweg had gezien, maar... enfin, mijn jongen, ik kom je vragen, of je me voor een korten tijd wilt huisvesten...»

Emile wendde het hoofd af; hij kon niet antwoorden, maar een klein, blond engeltje had zich tusschen de beide mannen ingedrongen, en een zilver kinderstemmetje vroeg: »Oom hier blijven, ja?»

»Emy, mijn lief, lief kind!» en in een oogenblik lag de oude man naast haar op de knieën.

»Huult oom?» vroeg Emy. »Is oom stout geweest?»

»Neen kind,» snikte hij, »niet stout, maar o, zoo ongelukkig!»

Toen Dora hem welkom geheeten, en Gertrude thee geschonken had, viel het hun op, dat hij zoo onrustig was.

Van Son had eenig werk af te maken en ging naar zijn bureau, en nauwelijks waren de beide zusters met oom alleen gebleven toen Dora vroeg of hij nog ergens behoefte aan had?

»Neen, kind, neen!» Na een pauze: »Hoe laat eet je tegenwoordig?»

»Acht uur, oom.»

»En nu is het vijf!» Dan weer na een langer stilte, aarzelend, met een donkeren blos op de gebruide kaken: »Dora, kind, je zult me wel lastig vinden — — — maar, zou er niet wat voor me te eten zijn... een beetje rijst of een stukje brood misschien...?»

Toen Dora terugkwam met brood en vleesch, en al wat zij in de kast had kunnen vinden, vond zij oom en nicht snikkend in elkanders armen — — —

Dat was Gertrude's eerste ontmoeting met haar rijken oom uit de Oost.

Er had zeker nooit een minder eischende logé bestaan dan oom Jan. Nog vóór Dora had gezegd, dat de kamer, zoowel als het ledikant, waarin hij vroeger geslapen had, nu door Gertrude waren ingenomen, stelde hij voor, dat hij op de bank in Emiles bureau zou logeeren; nog vóór Emile den volgenden morgen de melk voor zijn vrouw ging halen, stond oom daar reeds mee te wachten voor haar deur; aan het ontbijt waren radijsjes door hem in den moestuin gevonden, hoewel de tuinjongen beweerde had, dat er geen enkele meer was, en versche eitjes in het kippenhok aan de diefachtige kokkin ontruikt.

Dora, zenuwachtig door het weerzien van den goeden man in dien treurigen toestand, had den geheelen nacht niet geslapen, maar wilde toch opstaan; er was zooveel te doen.

Oom Jan vroeg om de sleutels, en alles ging geregeld zijn gang, en nooit was het zoo stil geweest in huis, als nu. Emy werd beziggehouden met de spelletjes, die Tina zoo duizendmaal met haar lieven vader gespeeld had.

Op een morgen, toen Emile rustig zat te werken in zijn kantoor, vloog hij eensklaps verschrikt op. Hoorde hij daar niet Dora's naaimachine snorren? En dat, terwijl de dokter haar zoo streng verboden had er op te werken...?

»Niet spotten met den ouden man,» zei oom Jan, met een verlegen glimlach opziende; »ik heb dikwijls voor Tina gedraaid, en Dora zei dat ze zoo ten achtteren was met haar naaiwerk... ik ben zoo blij als ik julie wat kan helpen.» Emile spotte niet. Integendeel! toen er in den moestuin niets meer te doen viel, het

naaiwerk gereed was, en al de zorgen voor Emy oom toch nog tijd overlieten, nam Emile den schijn aan, alsof hij heel veel in het net had te schrijven, en oom schreef, schreef, van den morgen tot den avond, gelukkig in het denkbeeld, dat hij zich zoo nuttig maakte.

Als er bezoek kwam, werd hij vergeefs gezocht. Gertrude had, toen ze haar eerste traktement ontving en er de veertig gulden had afgenomen, die ze was overeengekomen Dora's maandelijks te restitueeren voor kost en inwoning, de allernoodigste kleeren voor hem gekocht, maar hij liet zich toch niet overhalen om te verschijn te komen. Hij speelde met Emy, praatte met Niam, en vernam van haar, wat Emile en Dora zoo zorgvuldig verzwegen hadden, dat mijnheer en mevrouw het och! zoo zuinig overleggen moesten.

Ze meenden hun geheim goed bewaard te hebben, en daarom begrepen ze het niet, waarom oom Jan voor zooveel, wat hij zich vroeger goed smaken liet, bedankte, daarom schreven ze het aan verdriet en zorg toe dat hij nu zooveel minder eetlust toonde, dan bij een vorig bezoek; daarom bemerkten ze het niet, hoe Niam hem's morgens wat rijst in den warong haalde, en hij aan het ontbijt brood en vleesch en eieren voor de anderen liet.

Toch was er eene, die alles begreep, alles doorzag en opmerkte, eene die den verlangenden blik verstond, door den ouden man geslagen op het glas wijn, dat Dora gebruiken moest; eene, die den heldenmoed begreep, gelegen in het laten voorbijgaan der andere schotels, en het zich voeden met rijst en niets dan rijst; eene, die telkens het vochtig oog afwendde van den armen zwerfer, om met innerlijken haat te denken aan den man,

dien ze de volle geldzakken had zien wegbergen in de ijzeren brandkast op het kantoor. —

Adelaide klaagde, dat de nieuwe juf niet meer zoo vroolijk en aardig was, als in het begin; Mevrouw Van Welkendonck woonde de muzieklessen trouwer bij daar ze nu en dan de onderwijzeres op kleine onattenties meende te betrappen; Dora maakte de opmerking, dat Gertrude toch nog niet zoo geheel verzoend was met den afloop harer liefde'sgeschiedenis, als ze dat wel wilde beweren; en Emile ontrust door het bleek gezichtje van zijn zuster, besloot eens onderzoek te doen naar de oorzaak harer treurigheid. —

»Neen, Emile, neen,» riep ze gejaagd, »vraag me niets: 't is beter, dat ik mijn strijd alleen strijd!»

»Als je dat denkt, Trude... Maar, maak Dora tot je vertrouwde, vrouwen begrijpen elkaar zooveel beter.»

»Dora? o neen, zij vooral mag niets weten, niets vermoeden.»

»Maar... zeg me alleen, Trude, betreft het — — —?»

»Frank, o broer! heb ik je niet gezegd, dat ik lang geleden die bladzijde van mijn levensboek heb gesloten? Vraag niet verder, Emile! o, Als je wist, hoe ik verlang je alles, alles toe te vertrouwen, je raad te vragen —»

»Maar lieve, wat weerhoudt je...?»

»Wat me weerhoudt? Dat ik medelijden met je heb. o, Emile, mijn lieve, lieve broer!» en Gertrude, anders zoo kalm en vol zelfbeheersching, verborg weenend het hoofd in de handen. —

't Is avond. Een overvloedige regen heeft de atmosfeer verfrischt; de wind, die straks gierde en loeide

ruischt nog slechts in de toppen der boomen; of brengt uit een verwijderde kampong de klagende tonen der gamelang over; nu en dan wordt de stilte verbroken door groote regendroppels, die uit het gebladerte neervallen op den grond.

't Is donker; een nacht zonder maanlicht of sterren, maar in het dichte groen fonkelen duizenden lichtgevende vliegjes; hier en daar, tegen de zwarte bergen, branden eenzame wachtvuren, ginds uit den krater verheft zich een roodgloeiende kolom, en nu en dan doorklieven de vurige flitsen van den bliksem het firmament.

Emile ligt achterover in zijn stoel geleund. Zijn vrouw is reeds sints verscheidene dagen niet opgestaan, en met hoeveel zusterlijke liefde Gertrude zijn wenschen ook zoekt te voorkomen, zij kan hem het gemis der geliefde niet vergoeden; zijn dwaze invallen worden niet gehoord, zijn vroolijke bijna jongensachtige lach verstomt, als Dora niet bij hem is.

Gertrude zit in gepeins verzonken; een gepeins, waaruit ze telkens opschrikt, nu door de vallende regendroppelen, dan door de bliksemstralen, maar meestal toch door de diepe zuchten, die naast haar worden geslaakt.

»Emile, ik ben besloten om morgen te vertrekken,» klinkt eindelijk een schorre stem.

»Vertrekken? Waarheen?» vraagt Emile, verbaasd het hoofd opheffend.

»Waarheen?» herhaalt oom Jan als in een droom. »Waarheen! — — — Dat weet God!»

»Maar oom, hoe komt u op eens tot dat besluit? U weet, dat u ons hartelijk welkom zijt, dat u zich on-

misbaar gemaakt hebt, niet alleen bij Dora en Emy...."

»Goede jongen!"

»Neen gekheid, oom; 't is de waarheid! Niet waar, Trude, we laten hem niet gaan!"

»U zoudt immers wachten op tijding van Samarang, oom?"

»Ik heb tijding, kind!"

»En?"

»Hetzelfde als altijd. Er is reeds in de betrekking voorzien."

»Arme oom!"

»Als dit nog alles was! Maar ik heb ook een brief van Tina! De familie, bij wie ze logeert gaat plotseling naar Holland; mijnheer is zwaar ziek geworden, morgen is daar aan huis vendutie . . . waar moet het kind blijven?"

»Laat ze hier komen oom!"

»Neen, Emile, dat nooit! Je hebt gedaan wat je kondt, om het voor me te verbergen en God weet hoe dankbaar ik je daar voor ben, mijn jongen." — hier zoekt oom in het donker Emile's hand, — »maar je hebt het zelf hard te verantwoorden — — —"

»Neen, waarlijk oom, u vergist u!"

»Kinderen," zegt oom Jan, »laten we mekaar niets wijs maken! Ik ben hier nu twee maanden geweest, en bij al mijn ellende en al mijn teleurstellingen, heeft het me gelukkig gemaakt te zien, dat er nog zulke trouwe, edele harten op de wereld kloppen, als van je beiden en van Dora, het lieve kind, maar ik mag geen misbruik maken van je goedheid, ik moet weg — — —"

»O, oom! ik smEEK u, blijf hier!" spreekt Gertrude, nu nauw verstaanbaar. »Oom, ik kan, ik mag u niet laten gaan... ik..."

»Gertrude lief, en jij ook, Emile, denk niet dat het alleen de bescheidenheid is, die me van hier drijft. 't Komt misschien niet te pas voor een armen landlooper zooals ik ben, maar . . . o kinderen, heb je het niet begrepen; ik moet Tina weerzien, mijn arme, kleine Tina!"

En dan, na een lange stilte: »Ik ben nooit van haar gescheiden geweest, sinds het oogenblik, dat haar vader haar in mijn armen lag — — — daarom ben ik zeker zoo laf, zoo kinderachtig, dat ik niet leven kan zonder haar . . . En toch, wat helpt het me, of ik haar weerzie? Ik kan haar niet langer onderhouden; ik moet haar gaan zeggen, dat ze — dat ze . . . o God, wat moet er van mijn arm kind worden . . .? En Kamisah, mijn goede, trouwe Kamisah . . .? In Godsnaam dan! De vrouw terug naar de kampong . . . het kind — —"

»Neen oom! neen! Dat zal niet gebeuren. Niet zoo lang ik leef om te zeggen, wat ik weet. Niet zoolang uw eigen broer schatten bij schatten opstapelt van het geld, dat u toekomt . . ."

»Gertrude . . .?" klinkt het van twee paar bestorven lippen.

»Stil! stil! Laat me spreken! Houd me niet terug, Emile! Ik zou krankzinnig worden, als ik dat afschuwelijk geheim nog langer moest bewaren! — — — Oom! uw vrouw behoeft niet terug te keeren naar de kampong; Tina is niet arm . . . want u zijt rijk oom, heel, heel rijk!"

»Wat bedoelt ze . . .?" vraagt de oude man verwilderd.

»Wat ik bedoel . . .?" herhaalt Gertrude met de hand aan het hoofd. »Emile, zeg niet dat het een misdaad is om mijn eigen vader aan te klagen . . ."

»Doe wat recht en billijk is, Trude,» brengt Emile die de vreeselijke waarheid begint te vermoeden, met moeite uit. »Spaar niemand!»

»Nu dan, God moge het mij vergeven, maar ik kan niet langer zwijgen! Oom, grootpa heeft niet dat kleine sommetje nagelaten, wat u in der tijd ontvangen hebt, maar — — — meer dan twee ton!»

»O God! O God!» kreunt Emile met de handen voor het gelaat geslagen.

Oom Jan brengt geen woord over de van een gescheiden lippen; hij luistert slechts met ingehouden adem, met groote, klamme zweetdruppels op het voorhoofd.

Gertrude gaat steeds voort met verhalen, maar haar adem is kort en gejaagd, met moeite stoot ze de onsaamenhangende volzinnen uit: »Ik had veel ontdekt tijdens de ziekte van Bernard. Maar niet alles! Ik had geen zekerheid! Ik vermoedde maar — — — ik had geen zekerheid — — — papa hield maar steeds vol, dat al het geld, dat ik voor hem had zien uittellen, aan cliënten behoorde. En ik, ik was dwaas genoeg nog te twijfelen — Vóór mijn vertrek naar hier moest ik een paar dagen bij tante Aleida gaan logeeren; zij was daarop gesteld. Zij vertelde mij veel van haar man, hoe schandelijk die haar behandeld had, hoe hij geheel haar fortuin had doorgebracht — — — toen vroeg ik haar hoe groot dat fortuin was geweest. Ze zei me dat ieder, Jan, Arnold en zij vijf en zeventig duizend gulden had geerfd...»

»Vijf en zeventig duizend gulden! Neen, Trude neen! — — —»

»Ja oom. Het is de waarheid! Nu weet je ook, Emile,

hunner pleegdochter dachten. Op haar achttiende jaar had ze met zeer veel moeite haar hoofdje tot genoegzaam ernstige studie kunnen dwingen om het examen van hulponderwijzeres af te leggen; een jaar later had ze de akte voor het Fransch gehaald, maar toen waren alle studieboeken in een der donkerste hoeken van het donkere huis verstopt, om ze nooit weer te voorschijn te brengen. Ze had er alleen daarom tegen opgezien, onderwijzeres te worden.

»Maar dat schijnt hier niet moeielijk te zijn,» zei ze den morgen na die verklaring der Broksen.

»Wacht maar, zusje, roep niet te vroeg victorie,» zei Emile, »mevrouw Van Welkendonck denkt er heel anders over.»

En weldra bleek het, dat daar haar taak niet zoo gemakkelijk zou zijn.

Mevrouw Van Welkendonck sprak geen woord over haar uiterlijk, veel minder over haar kansen om een ambtenaar, en met dien ambtenaar een goed pensioen te verschalken; ze liet heel kalm en heel vriendelijk, onder den schijn van de onderwijzeres op de hoogte te brengen van de vorderingen der meisjes, haar een examen ondergaan, waarbij deze lang niet op haar gemak was.

't Hielp Gertrude weinig, dat ze een schitterende ouverture speelde met groote vingervlugheid, en zoo maatvast dat het minstens bewonderenswaardig mocht heeten; ook niet dat ze een »Lied ohne Worte» voordroeg met een aanslag en een fijn gevoel, die een tijger zouden vermurwd hebben; mevrouw Van Welkendonck wilde weten, welke methode ze volgen zou, ze sprak over al het nieuwe op muzikaal gebied; ze toonde dat

ze volkomen berekend was, om het onderwijs, dat aan hare dochters gegeven zou worden, te beoordeelen. Maar het einde was toch, dat ze Gertrude engageerde, om de meisjes dagelijks een uur les te geven tegen een belooning van dertig gulden 's maands.

Dit maakte met de vijftig die ze voor het onderwijs aan Adelaide, ontving een inkomen waarmede het meisje zich zoo rijk gevoelde als een koning.

Het zoetzuur was op het punt te gaan verkoken en het duurde geruimen tijd voor mevrouw haar oogen of gedachten van het brouwsel kon aftrekken.

»U zei, mevrouw!» vroeg Gertrude eindelijk.

»O ja, wat was het ook weer? Ja, van Stricke. Ik heb er verstand van kind! — je begrijpt, drie mannen! maar ik zeg, hij is tot over de ooren toe verliefd!»

»Maar — — — er is hier geen sprake van hem, mevrouw lief.»

»Dat is waar ook, je spreekt over dat geld. Jij moet met mijn man weten.»

De dokter was niet alleen gaarne bereid om aan het verzoek te voldoen, maar hij nam de gelegenheid waar om Gertrude mede te deelen dat hij en zijn vrouw op Adelaides dringend verzoek besloten waren om haar tegenwoordige juf weg te zenden. Haar contract voor den tijd van vijf jaren zou (over eenige maanden geëindigd zijn, wilde juffrouw Van Son dan in haar plaats komen?

De voorwaarden waren f125 's maands traktement, benevens kost en inwoning.

XLV.

Met hoogen blos en schitterende oogen treedt Gertrude van Son de achtergalerij binnen, waar broeder en zuster in gespannen verwachting haar komst te gemoet zien; daareven toch heeft ze afscheid genomen van een bezoeker die zeker niet zonder gewichtige redenen een afzonderlijk onderhoud verzocht.

»En?» vraagt Dora, nieuwsgierig als alle vrouwen, waar het een amourette geldt.

»Zooals je dacht, lieve. Stricke is met zijn declaratie voor den dag gekomen,» antwoordt Gertrude.

»En?» vraagt Emile op zijn beurt, »wat heb je geantwoord?»

»Ik heb tijd van beraad gevraagd. En nu heb ik je een verzoek te doen, Emile.»

»Je hebt me vroeger eens gewaarschuwd voor het gevaar van mijn hart weg te schenken aan een losbol — heb je me nu iets te zeggen, broer?»

Emile wordt onrustig, maar blijft zwijgen.

»Je zult zeggen dat ik toen toch niet naar je raadgevingen heb geluisterd, maar ik zou nu verstandiger zijn; men bemint maar eens met een liefde, die voor geen

redeneering vatbaar is . . . ik zou gaarne hooren wat je van Stricke weet.»

»Waartoe, Trude?» vraagt Dora. »Stricke heeft niet altijd even goed gehandeld, maar hij heeft daar berouw over gehad, laat dat je genoeg zijn. De meeste vrouwen hebben iets aan haar man te vergeven en och! de liefde maakt dat zoo gemakkelijk.»

»Spreek zoo niet, Dora, spreek zoo niet;» roept Gertrude in zenuwachtige overspanning; »ik zou maar al te graag naar je hooren, alles vergeven, alles hopen, maar ik mag niet! ik kan niet. Ik heb eens ondervonden wat het zegt een lichtzinnig man lief te hebben . . . God beware me voor de tweede maal!»

Van Son is nu besloten aan het verzoek zijner zuster te voldoen. Hij verhaalt langzaam en breedvoerig; hij houdt zich strikt aan de waarheid, hij weegt ieder woord voor hij het uitspreekt, uit vrees van iets te verergeren of te vergoelijken misschien. Er valt van Stricke veel goeds te vermelden, maar ook veel, dat spreekt van een zwak karakter, van een onvoorzichtig toegeven aan den hartstocht, die op beminnelijke en talentvolle mannen haar invloed het machtigst gelden doet.

Eindelijk komt het verhaal van Stricke's verhouding tot mevrouw Reenen.

»Je moet niet vergeten, man, er bij te voegen, dat hij en kapitein Reenen volstrekt niet bevriend waren,» brengt Dora in het midden. »Zie je, Trude, daarom heb ik zijn gedrag nooit zoo verraderlijk gevonden als het in sommige gevallen is. En dan, je weet niet wat mevrouw Reenen gedaan heeft om hem in haar netten te lokken; sommige vrouwen zijn zoo listig.»

»Ik zou graag een echtgenoot hebben, op wien zelfs de

listigste vrouw geen invloed uitoefent," zegt Gertrude op vasten toon. »Ga voort, Emile."

Emile ging voort tot er niets meer te vermelden viel, dan dat Stricke in den laatsten tijd, bedaard en kalm geleefd en zich met allen ijver aan zijn werk gewijd had; toen stond Gertrude op en verliet hen, om in den tuin een eenzaam plekje te zoeken, waar ze haar strijd kon uitstrijden.

Rudolf Stricke was verpletterd, toen weinige dagen later Van Son zoo verschoonend mogelijk, maar daarom niet minder bepaald, hem zijn vonnis kwam aankondigen.

»Kan ze niet aan de standvastigheid van mijn liefde gelooven, omdat ik die reeds meermalen wegschonk!" riep hij wanhopig uit. »Alsof ik ooit te voren iemand had ontmoet als Trude!" . . .

»Ze durft het leven niet met mij ingaan, omdat ik het zoo weinig ernstig opvat, zegt ge? O, Van Son, als je wist, hoeveel er in mij omgegaan is sinds dien plotselingen dood van Reenen, dan zou je niet zeggen dat ik geen ernst maak van het leven! — — — —"

»Vreest ze de toekomst aan de zijde van een echtgenoot, die gebleken is niet bestand te zijn tegen verleiding?"

»Maar mijn God, Van Son, ik zweer je bij al wat me heilig is, dat Ida Reenen hier in ditzelfde huis, op deze zelfde plaats voor mij op haar knieën heeft gelegen om me te smeeken haar mijn liefde terug te schenken. Ik zweer je dat ze onder allerlei vermomming, op elk uur van den dag en den nacht hier is binnengedrongen en dat ik haar van me heb gestooten — — — —!"

»Ik geloof je, Stricke. Maar je moet rekening houden

met Gertrude's verleden. Ze heeft treurige ervaringen opgedaan in haar jong leven. Ze is huiverig om haar liefde weg te schenken, als ze niet zeker weet, dat zij gewaardeerd zal worden."

»Maar daarvan kan ze zeker zijn."

»Het doet me innig leed voor je, maar — — — —
Ze wil het zelf niet beproeven."

»O," roept de jonge man in wanhoop uit, »als ik haar door mijn gedrag, door mijn standvastigheid en trouw toonen mocht, hoezeer ik haar liefheb, dan durfde ik hopen! Al moet het drie, vier jaar zijn, dat ze mij beproeven wilde, ik zou geduldig wachten, ik zou me haar bezit waardig maken."

Toen Van Son vertrokken was, verzonk Rudolf Stricke in somber gepeins. »Ik heb niet verdiend dat zulk een vrouw de mijne wordt . . . dat is zoo! Maar o, als ze wist hoe eenzaam en verlaten ik me gevoel, als ze wist hoe ik smacht naar haar tegenwoordigheid, naar huiselijk geluk, naar de geoorloofde liefde van een waarlijk edel vrouwenhart, o, dan zou ze medelijden met me hebben!"

Eensklaps heft hij het hoofd op. »Zou dit nu de straf zijn," vraagt hij met pijnlijken lach, »die me als kind geleerd werd dat op het kwaad volgt?"

»Groote God," barst hij los, »dan is de straf te zwaar! Een engel als Gertrude te moeten missen, voor het genot van door een duivelin als Ida bemind te zijn!"

Op dienzelfden morgen, toen Stricke het uur vloekte, waarin hij haar voor het eerst ontmoette, lag het weeuwteje op den divan in de binnengalerij, met een geheelen jaargang van »La Vie Parisienne" rondom zich verspreid.

Eensklaps werd ze in haar rust gestoord. Mevrouw

Cornelissen, minder bekoorlijk dan ooit in het Indisch negligé, kwam haar bezoeken. Onwillig rees ze overeind, streek de verwarde zwarte haren uit het gelaat, stak de bloote voetjes in de slossen en nam, zoodra Euphrosine had plaats genomen, de achtelooze houding weer aan, waarin ze gevonden was.

Mevrouw Cornelissen, die in haar hoedanigheid van douairière zekere égards eischte, was niet weinig ontstemd door die ontvangst. Ze vroeg of Ida ziek was?

»Neen, alleen maar lui,» antwoordde mevrouw Reenen onverschillig.

Er was iets in den grijns, die nu en dan om Euphrosine's lippen speelde, in den glans, die haar groene oogen verlichtte, dat Ida waarschuwde om op haar hoede te zijn, en weldra bleek het dat die waarschuwing niet overbodig was geweest.

Mevrouw Cornelissen wischte zich het zweet van het voorhoofd en verzekerde, dat het vreeselijk warm was; mevrouw Reenen vroeg, hoe ze ook op het denkbeeld komen kon om op dit uur van den dag alleen uit te gaan.

»Ja, zie je, ik zou het ook zeker niet gedaan hebben, maar, zooals je weet, is mevrouw Dupéré op de plaats en ik moet haar een visite gaan maken; nu dacht ik, ik zal even bij Ida aanloopen, te meer daar ik een nieuwtje heb, dat je zeker zal interesseeren.»

»Zoo waarlijk?» vroeg Ida. »Dat is een goed idée van u. En wat is het?»

Het licht in de groenachtige oogen flikkerde op, en de boosaardige lach speelde om de dunne bleeke lippen toen ze begon: »Je hebt het misschien al gehoord — — — van Stricke? Niet? — — — Nu ze zeggen dat hij het huwelijksbootje gaat instappen. En raad eens met wie?»

Ida heeft aan het Javaansche bloed, dat door haar aderen stroomt ten minste dit te danken, dat ze gelaat en stem volkomen in bedwang heeft.

»Wel, ik ben blij, dat hij er toch eindelijk toe komen zal,» zegt ze op een toon die uitmuntend passen zou voor een welmeenende oudere vriendin van Rudolf Stricke. »Altijd hebben wij, Reenen en ik, hem voorgehouden dat hij trouwen moest! En wie is de gelukkige? Zeker dat aardige meisje; die jufvrouw Van Son?»

»Ja. Dat heb je goed geraden. De meeste menschen hadden echter iets heel anders verwacht, geloof ik! Om je de waarheid te zeggen, ik dacht altijd dat Sganarelle nog eens om het »mooi minnetje» zou komen.»

»O foei, mevrouw!» roept Ida verontwaardigd uit, »zoo kort na Oscar's dood! Hoe is het mogelijk zoo iets te veronderstellen? Van wie ik het verwacht had, niet van u, die zelf weet wat het zegt een braven man te verliezen»

Mevrouw Cornelissen wordt plotseling gemoedelijk en roept uit: »O mijn goede Cornelissen; nooit, nooit zal ik hem een opvolger geven!»

»Neen, dat geloof ik graag,» zegt Ida. »Maar, mijn lieve mevrouw, we zijn daar van ons onderwerp afgedwaald. Is het al zeker van Stricke? Heeft ze hem aangenomen? Och, ik hoop maar dat ze hem gelukkig zal maken, hij verdient het! Ziet u, als u het zeker, bepaald zeker weet, dan schrijf ik een paar woordjes om hem te feliciteeren.»

Zóó goed acteerde Ida, zóó kalm sprak ze, dat mevrouw Cornelissen, woedend, bekennen moest, dat haar bezoek het doel had gemist.

Hoe tevreden, hoe dubbel beloond zou ze geweest zijn

voor haar moeielijken tocht door de brandende zon, zoo ze had mogen aanschouwen, wat kort na haar vertrek plaats vond; zoo ze Ida had gezien ten prooi aan woede en wanhoop; zoo ze haar had gezien op en neergaande in de kleine ruimte als een tijgerin, die men haar prooi heeft ontroofd, zoo ze dien uitroep had gehoord: »Heb ik daarvoor me vernederd en verlaagd, daarvoor gedaan wat, als het bekend wordt, me voor altijd schandvlekken zal, om hem aan een ander te moeten afstaan?»

Hoe rijk beloond zou ze geweest zijn, zoo ze de jonge vrouw, die haar eenmaal »den kapitein» ontroofde, had zien neerzinken op den grond, met loshangende haren, met saamgeklemden handen, luid snikkend om haar verloren hoop.

Niet dat ze hem bemind had — vrouwen als Ida Reenen beminnen niet — maar toen het haar duidelijk was geworden dat met Oscar's dood ook Oscar's fortuin haar ontsnapte, toen bleef de stroohalm waaraan zij zich vastgreep — een huwelijk met Stricke.

Dien stroohalm had ze omklemd met krampachtig geweld. Hij moest terugkomen op zijn besluit; hij moest wederom aan haar voeten gebracht worden! — Ze streed met al de gevaarlijke wapenen, die haar ten dienste stonden, ze trad haar vrouwelijke waardigheid met voeten om slechts haar doel te kunnen bereiken, ze schrikte voor geen middel — zelfs voor moeder Nausual's liefdranken — niet terug; maar de spookgestalte, die daar verrees tusschen hem en haar, de doode, die met uitgestrekte hand, wees op een misdaad, die geboet moest worden — hem kon ze niet verslaan.

Na de nederlaag bij de listige Ida geleden, wachtte de douairière een groote zegepraal, een rijk genot bij haar bezoek aan mevrouw Dupéré.

Ook voor mevrouw Dupéré had ze een nieuwtje. 't Had moeite gekost, ongelooflijk veel moeite; voor listen noch laagheden was ze teruggedeeind, maar het doel was bereikt: ze had ontdekt wat de oorzaak is van de veelbesproken vredebreuk tusschen den assistent-resident en zijn controleur.

De betrokken personen meenden hun geheim goed bewaard te hebben. Maar toen mevrouw Cornelissen Jenny smeekte haar toch de waarheid te zeggen omtrent het geval, opdat ze de lasterlijke praatjes in Iloenka verspreid, zou kunnen tegenspreken, toen had Jenny veel te denken gegeven door den uitroep: »Zoudt u zich daarmee willen belasten, mevrouwlie? O, u zoudt er me zoo'n groote dienst mede bewijzen. Ik kan, ik mag wel niets zeggen, mevrouw, maar dit verzeker ik u op mijn woord, dat de Van Sons zich in de zaak goed en edel hebben gehouden. Laat men op Iloenka van ons zeggen wat men wil, maar o, beloof me dat als er van de Van Sons kwaad wordt gesproken, dat u hen dan verdedigen zult?»

Mevrouw Cornelissen legde die woorden weg in haar harte.

Weldra had ze gelegenheid op te merken, hoe een pijnlijke verwarring zich van Dora meester maakte, hoe Van Son zich blijkbaar geweld aandeed om bedaard te blijven, wanneer ze nu en dan den assistent-resident ontmoetten; ook ontging het haar niet hoe, terwijl de verhouding tot den heer Van Trecht uiterst koel was, de omgang met Jenny even hartelijk scheen als te voren.

Eindelijk had mevrouw Broks de onvoorzichtigheid om toen er in haar bijzijn gespot werd over dat paar tortels in de controleurswoning, uit te roepen: »Ja, ja, lach

maar om die tortels; net goed voor die heertjes die onder eens anders duiven willen schieten: ik ken er die daar van een kermis koud zijn thuis gekomen."

Toen mevrouw Cornelissen bij die woorden de verraderlijke ader zag zwellen op het voorhoofd van den assistent-resident, toen wist mevrouw Cornelissen genoeg. Ze deed het verhaal, niet zonder mevrouw Dupéré's nieuwsgierigheid zoo lang mogelijk geprikkeld te hebben, niet zonder vele verzekeringen, dat ze aan niemand dan haar, zulk een diep geheim zou toevertrouwen. — — —

Mevrouw Dupéré luisterde met ingehouden adem en vroeg eindelijk of haar vriendin zich niet vergist kon hebben; ze kon, ze mocht het niet gelooven. — — —

Euphrosine geraakte door dien twijfel zoo in vuur, dat ze meer zeide dan ze waar kon maken; ja toen haar toehoorder ongeloofig het hoofd bleef schudden, ging ze zoo ver van zich te laten ontvallen hoe ze haar oude naaister had gebruikt om de bedienden van den assistent-resident en controleur beiden uit te hooren. Mevrouw Dupéré, door veeljarige ervaring geleerd wat men voor een paar rijksdaalders al niet van inlandsche jongens en meiden te weten kan komen, eindigde met te gelooven.

Onbeschrijfelijk veel voldoening had Euphrosine van haar moeilijken tocht door de barre zon: de resident-sche informeerde naar alle bijzonderheden, de nietigste voorvallen op de zaak betrekking hebbende boezemden haar belang in: toen mevrouw Cornelissen schor werd van het praten liet ze frambozenazijn en limonade komen — of wilde mevrouw liever champagne met ijs gebruiken? toen deze over hoofdpijn klaagde, goot zij den inhoud van een grooten flacon uit op haar zakdoek; en eindelijk liet ze haar met haar eigen equipage thuis bren-

gen onder veel dank dat ze haar wel had willen inlichten, omtrent een schandaal dat Dupéré niet langer mocht aanzien in zijn residentie.

Met gefronsd voorhoofd, met saamgeklemd lippen, met dien geelachtigen tint op het gelaat, die bij haar het teeken was van moeielijk onderdrukte kwaadaardigheid, bleef mevrouw Dupéré alleen achter om plannen tot wraak te beramen.

Want wreken zou ze zich, schrikkelijk wreken op den man, die een ander had durven courtiseeren met haar, Louise Dupéré, in zijn nabijheid; op den man die een andere had gesmeekt om gunsten, die zij Louise Dupéré niet geheel ongeneigd zou geweest zijn hem toe te staan.

De resident wist niet wat hem overkwam, zoo vriendelijk, zoo ongewoon teeder was zijne gade na hun terugkeer van Iloenka; een angstig voor gevoel vervulde hem en reeds had hij zich moed ingesproken, reeds had hij het vaste plan gevormd dezen keer niet toe te geven, als ze iets van hem vroeg, dat hij niet mocht veroorloven, toen ze hem op zekeren morgen in zijn bureau kwam opzoeken.

De resident meende reeds te begrijpen wat hem dreigde: het zou een aanslag op zijn beurs zijn.

Het was erger dan dat.

Hij wilde niets hooren van haar voorstel; hij weigerde verontwaardigd; hij sprak vast en bepaald, hij verweerde zich met de weinige kracht, die zij hem gelaten had, eindelijk smeekte hij dit niet van hem te vergen.... de strijd duurde twee uren; toen verliet ze hem, maar op zijn schrijftafel lag de brief, dien hij had over te schrijven en te onderteekenen; — met de verzending zou zij zich wel belasten. —

Toen die brief op de post was, keerde de natuurlijke kleur in mevrouw Dupéré's gelaat, de vriendelijke glimlach om haar lippen terug. Ze kon gerust zijn: bij al hetgeen Louis van Trecht reeds op zijn kerfstok had — en sedert zij residentsche was had hij geen enkele onvoorzichtigheid begaan, die niet was overgebrieft naar Batavia en Buitenzorg, — twijfelde ze niet of dit laatste bericht zou voldoende zijn om voor goed zijn carrière te breken.

Verlangend zag ze uit naar de mare van zijn ongeluk: hij zou hoogstwaarschijnlijk ontslagen worden of anders gepasseerd — — — dat was het minste wat men doen kon na zulk een wangedrag, zulk een publiek schandaal.

Ze liet zich onder goede kennissen nu en dan eens iets ontvallen over een waarschijnlijk vertrek van den assistent-resident; en geheel Iloenka verheugde zich met haar in het vooruitzicht dezen weldra den trotschen nek te zien buigen onder het wicht der schande.

Ja, zoo sterk was men den laatsten tijd ingenomen tegen den kleinen tiran van Iloenka, dat toen de heer Van Welckendonk zijn benoeming tot overste ontving, de burgers zoowel als de officieren, deelnamen aan een serenade met fakkellicht, hem bij die gelegenheid gebracht, allen als één man hem gingen gelukwenschen en verscheiden vroegere aanhangers van den assistent-resident verklaarden, dat ze zich schaamden over hun gedrag jegens zulk een verdienstelijk man als de overste Van Welckendonk.

Reeds waren de Welckendonks met alle mogelijke eerbewijzen uitgeleide gedaan bij hun vertrek naar Batavia, reeds was hun plaatsvervanger aangekomen, en nog steeds had de post de verwachte tijding niet gebracht. In deze

dagen had er een promotie plaats bij het Binnenlandsch Bestuur.

Onder de ambtenaren, die tot resident bevorderd waren, las men den naam van L. G. B. F. E. van Trecht, thans assistent-resident van Iloenka. Want — mevrouw Dupéré wist het niet, maar het was niettemin waar — de heer Van Trecht bezat een oom, een oom die lid was van de Tweede Kamer, en het hoofd eener thans bovendrijvende partij, die zijn vrienden bij dozijnen telde onder hooggeplaatste ambtenaren, een oom die, toen na een ongehoord rijken koffieoogst, de langbegeerde Leeuw aan regent en resident geschonken werd, maar één enkelen brief te schrijven had om te bewerken, dat het den Koning behaagde ook op de borst van den nieuwbenoemden resident het »Virtus Nobilitat" te hechten.

Hoe innig gaarne de Iloenkers hun geacht hoofd van bestuur, met oneer beladen den aftocht hadden zien blazen, zij konden zich toch ook verheugen, toen het bericht van zijn bevordering door de stille dreven van de plaats hunner inwoning weerklonk.

Immers, het voornaamste was dat ze van hem verlost werden, en men had dubbel reden om tevreden te zijn, daar die verlossing zou gepaard gaan met feestelijkheden. Er werd een prachtig bal met souper, een matinée musicale, een tijgergevecht en de hemel weet wat meer gegeven door den overgelukkigigen regent, nadat hij knielend en met ongeveinsde tranen in de oogen, het teeken had ontvangen van de hooge gunst des konings. De burgers van Iloenka en omstreken boden den drie ridders een partij in de sociëteit; de heer Van Trecht overtrof al het voorgaande door een ongekend schitterend fête de nuit

in zijn heerlijken lusttuin, de ingezetenen brachten serenades en ontstaken vuurwerk met een ijver, die aan razernij grensde: de resident ontving de hulde zijner vasallen op een deftige receptie, — voor het laatst, want zoodra de ridderorde hem gewerd, had hij zijn ontslag gevraagd: mevrouw oordeelde dat hij niet langer in 's lands dienst kon blijven, nadat hem zulk een slag in het aangezicht was gegeven door Van Trecht's bevordering.

Mevrouw Dupéré verscheen bij geen der feesten.

Niet dat ze er geen lust toe gevoelde — ze had pas een bezending toiletten uit Parijs ontvangen, waarmee ze zeker zijn kon, het genot te smaken van de jalouzie der andere dames op te wekken — maar ze wilde zich niet vertoonen. Sedert de dubbele onderscheiding toch Van Trecht ten deel gevallen, had de galachtige tint haar gelaat overdekt — en niet meer verlaten.

De andere dames van Iloenka lieten zich niet onbetuigd. De douairière verheugde zich, och zoo innig, in het welverdiend geluk harer lieve vrienden en inviteerde zichzelf om bij hen te logeeren op hun nieuwe standplaats: mevrouw Reenen schitterde nog eens in al den glans harer wonderbare schoonheid, voor ze de plaats verlaten ging, die de getuige was van haar kortstondige zegepraal en dubbele nederlaag.

Maar wie voor die schoonheid gevoelig zijn mocht, niet Rudolf Stricke, die zorgvuldig hare nabijheid vermeed, terwijl hij zich afvroeg hoe hij zich ooit door de behaagzieke listen van zulk een vrouw had laten vervoeren.

De borst van den nieuwbenoemden resident had zich uitgezet tot een onrustbarende breedte, nu daar het lintje prijkte; hij hield prachtige speeches en beloofde den

Iloenkers met plechtigen ernst, dat tot welke hooge waardigheid het de regeering behagen mocht hem te roepen, hij nooit de belangen vergeten zou van een plaats waar hij zulke gelukkige en zoo hij hoopte, ook voor het gewest nuttige dagen had mogen slijten.

Nota bene: in het geheime laadje van zijn schrijftafel lag een brief, waarin »de oom" hem meldde hoe zijn benoeming niet zonder moeite verkregen was, hoe men van hem verwachtte dat hij over twee jaar verlof vragen en dan stilletjes in Holland blijven zou.

Niemand kende den inhoud van dien brief dan Jenny en voor het eerst sinds langen tijd was er weer een blosje verschenen op de bleeke kaken, bij de gedachte van naar Holland te gaan, naar de arme ouders die zoo vurig verlangden hun eenigste dochter weer te zien. Er werd veel champagne geschonken en er werden veel woorden van waardeering gesproken, die zonder de champagne nooit over de weerbarstige lippen gekomen waren, er werd veel gedanst maar op de maat eener nieuwe wals, voor dezen keer bestudeerd door het Iloenkasche muziekkorps en — wat het beste van alles was, er werd zoo dikwerf en zoo lang geschoten bij de verschillende plechtige gelegenheden, dat al de vuilwitte muren omver lagen.

XLVI.

De heer Van Son is naar Holland vertrokken en heeft zijn dochter goed verzorgd achtergelaten, in de controleurswoning.

Wat hem betreft is alles in orde, maar de omstandigheden van het jonge paar dat hij achterliet, zijn er niet beter op geworden in de laatste maanden.

De geldelijke zorgen, die hen reeds sedert langen tijd drukten, waren steeds zwaarder; de moeilijkheden waarin ze door voortdurend gebrek aan contanten geraakten, steeds talrijker geworden.

Na de overplaatsing der Van Welckendonks, had Gertrude met het vooruitzicht op haar conditie bij Adelaide Broks geen nieuwe leerlingen aangenomen; zij ontving dus nu slechts twintig gulden 's maands, waarmee ze niet kon goed maken wat ze in de huishouding kostte.

Tina, een lief, goed kind, maar tot niets nut, kwam de uitgaven nog vermeederen; Dora's ziekelijke toestand eischte buitengewone uitgaven en nog steeds bleef de bevordering uit, die ten minste een kleine verbetering in het ellendig traktement zou brengen. Van Son had

schulden moeten maken; wat erger was, zijn schuldeischers begonnen op betaling aan te dringen.

Reeds eenmaal had de tokohouder, bij wien zijn grootste rekening stond, hem een zeer beleefd briefje geschreven waarin op een kleine vereffening van de verschuldigde gelden werd aangedrongen, en toevallig had de heer Van Berkum hem den dag na het ontvangen van dien maanbrief uitgenoodigd om nog eens terug te komen op zekere kwestie vroeger tusschen hen behandeld. Hij had aan de uitnoodiging geen gevolg gegeven.

't Is nu drie maanden later en wederom heeft de controleur een schrijven ontvangen van den tokohouder, nu niet beleefd meer, maar dringend, dreigend bijna.

Hij is ten einde raad, hij weet geen middel meer om zich te redden. Dora's diamanten en sieraden zijn reeds verkocht, het parelsnoer harer moeder heeft Niam verpand; er blijft hun niets overig; en met het hoofd in de handen gesteund, zit de jonge man voor zijn schrijftafel, zich afvragende wat het einde zijn moet van dezen vreeselijken toestand. Reeds tweemaal stond hij op met het plan om Dora deelgenoot te gaan maken van de zorg, die hem drukt, maar ook tot tweemaal toe keerde hij terug — — — Zal hij het arme kind kwellen met bezwaren die zij niet kan wegnemen? Heeft ze niet reeds genoeg te dragen? O, ze klaagt wel niet, ze glimlacht en schertst, en spreekt nooit anders dan vertroostend en bemoedigend, maar het oog der liefde ziet scherp en Emile van Son weet het, dat met de vroegere krachten ook de levenslust en de strijdensmoed haar begaven, hij weet dat de voorspelling van den man in het kantoor bewaarheid is; Dora blijft niet bestand tegen een leven van zorg en ontbering.

Als zij toevallig binnenkwam, als ze vroeg wat hem zoo ontstemde, ja dan wilde hij niets liever dan zijn hart voor haar uitstorten, maar ze kwam tegenwoordig niet meer, zooals vroeger, hem telkens storen in zijn arbeid — — — —

Toch kijkt hij vol blijde verrassing op als de deur geopend wordt. Maar neen, zij is het niet.

De heer Van Berkum heeft bij het binnentreden zeer goed de haastige beweging gezien, waarmeê Emile den bewusten brief onder andere papieren verborg; hij weet van wien die brief is; wat meer zegt, hij kent den inhoud woordelijk van buiten, daar hij hem zelf heeft gedikteerd.

Na een zeer joviale begroeting vraagt hij deelnemend of Van Son iets heeft dat hem hinderde; hij zag er zoo ontstemd uit.

»Ik dacht dat ik mijn gezicht beter in bedwang had», antwoordt deze knorrig, »maar — als u het dan toch reeds ontdekt hebt, ja, ik ben ontstemd.»

»Dienzaken misschien?»

»O neen!»

»Die kunnen een ambtenaar anders het leven onaangenaam genoeg maken, geloof ik. Mevrouw is wel, niet waar? En de Non zag ik in den tuin spelen — wat een heerlijk kind!»

»Ja, het is een flinke meid,» zegt de jeugdige vader, gestreeld door den lof, ook al kwam hij uit Van Berkum's mond.

Deze schijnt zijn onderzoek naar de oorzaak van des controleurs gedrukte stemming plotseling op te geven.

»Ja, wat zal ik u zeggen, mijnheer Van Son; ieder mensch heeft al eens iets, dat hem hindert. En men

Straks als allen zijn verkwikt en opgefrischt, door een rustig middagdutje, een koel bad en een geurig kopje thee, kan Gertrude zich niet langer bedwingen en zegt vleiend: »Nu bent u uitgerust, oom! niet waar, hij ziet er wel tien jaar jonger uit dan van morgen? — en nu moet u ons alles vertellen; niet maar zoo van den hak op den tak springen, maar geregeld vertellen.»

Oom wil niets liever dan dat en steekt zijn pijp op.

»Geregeld vertellen, dat heb ik nooit gekend, maar ik zal mijn best doen. De reis was voorspoedig, naar mijn zin eigenlijk wel wat al te voorspoedig, want, om je de waarheid te zeggen, ik had al niet veel zin in de expeditie toen ik aan boord ging, maar hoe nader de boot bij Holland kwam, hoe meer ik er tegen opzag Arnold te ontmoeten, ja, ik moet je tot mijn schande bekennen, dat ik drie dagen in Amsterdam heb rondgelopen, voor ik besluiten kon naar Delft te gaan.

Maar eindelijk moest ik er dan toch aan gelooven. Ik schelde aan en zeide aan de meid dat er een mijnheer was uit de Oost met de groeten van den jongenheer. Ik werd in de zijkamer gelaten; daar kwam de meid zeggen, dat ik maar moest gaan zitten en terwijl ze me een stoel gaf vroeg ze of ik juffer Doortje ook gezien had en of het waar was dat ze nu ook al een kind had?

't Was een hartelijke, ouwe ziel en het deed me goed wat met haar over jullie te praten, maar het schoot me op eens te binnen, dat Arnold me vroeger mijn familiariteit met den minderen stand kwalijk nam, en dus liet ik de sloof maar gaan.

Eindelijk kwam je vader binnen.

Ik weet niet hoe lang hij en ik tegenover elkander gestaan hebben, zonder dat een van ons beiden een

woord kon uitbrengen! Hij begreep dat ik het zijn moest, en ik wist dat die uitgeteerde schim mijn knappen broer Arnold was, maar als ik hem daar niet in zijn eigen huis had ontmoet, dan zou ik het nooit geloofd hebben. Gelukkig kwam je mama binnen, zij viel me snikkend om den hals en was heel hartelijk en lief; ze vroegen me om te blijven eten en Christine werd geroepen — — — ik geloof dat ze heel braaf is, Emile."

»Zoo oom, gelooft u dat?" lachte deze.

»Ja, als ik denk dat ze mij, die toch waarachtig het goed meen, zoo vreeselijk slecht vond — — — dan moet ik het wel gelooven."

»U zoudt ons eerst van papa vertellen?" herinnert Emile.

»Ja... ja. Wat wou ik zeggen? Juist — — — ik was reeds driemaal bij je oudelui geweest — eens heb ik er maar gegeten, want, zooals je weet, ik heb nog al een gezonden eetlust en daar schenen ze niet op verdacht te zijn — nu dan, ik was er driemaal geweest, zonder dat ik een woord over de zaak had durven spreken; den vierden keer heb ik een kloek besluit genomen — en alles gezegd, wat ik op het hart had" — —

»En wat antwoordde papa?" vraagt Gertrude in spanning.

»Ja, weet je, kinderen, ik geloof dat het veel mijn schuld was. Ik heb de zaak wat onhandig aangepakt; ik had niet zoo met de deur in het huis moeten vallen... maar je begrijpt, als ik dat niet gedaan had, zou ik nooit den moed gehad hebben met mijn beschuldiging voor den dag te komen."

»Was papa erg boos?"

»Boos? o Emile, dat er zulke woorden kunnen ge-

volstrekt niet overhaasten, — — — Maar mocht u genegen zijn om ter wille van mijn kinderen, me dit genoegeen te doen, dan verwacht ik binnen acht dagen uw antwoord. Mocht u voor dien tijd me uw gunstig advies willen toezenden, het... datgene, waarover we daareven spraken, ligt ter uwer dispositie."

»Nooit! Nooit! Nooit!"

»Scheelt er iets aan, Van Son?"

Hij schrikt op uit zijn verdooving. Hij weet niet hoe lang hij daar gezeten heeft met gebogen hoofd, de oogen strak op een punt gevestigd, peinzend, over de vraag hoe het zou kunnen zijn, als hij niet geweigerd had, als dat geld, al dat geld, daar voor hem lag om er zijn schuldeischers mede te betalen om te koopen, wat Dora en Emy en hij zelf zoo zeer behoeften...

»Is u het, dokter? — — Neen, mij scheelt niets! Ik geloof dat ik... dat ik gedroomd heb — — — Hadt u me iets te zeggen?"

»Ja, ik wilde je spreken. Maar — — — je ziet er zoo vreemd uit, zoo vermoeid. Is het misschien niet beter ons gesprek uit te stellen?"

»Neen. Ga zitten, dokter, en vertel me wat u op het hart hebt."

Docter Broks zet zich. Hij slaat een bezorgden blik op het bleek gelaat tegenover hem, kucht eens, steekt een sigaar op en begint eindelijk: »Ja, weet je, Van Son, 't is over je vrouw! Ziek is ze niet, volstrekt niet, maar wat zal ik je zeggen...? Enfin, 't is beter dat ik openhartig met je spreek! Ik ben ernstig ongerust over haar. Er is op die ongesteldheid van onlangs, een apathie gevolgd, die niet natuurlijk is bij zoo'n jonge vrouw. Die

totale afwezigheid van énergie, dat vermoeide, dat lusteloze is een verschijnsel . . . dat we — om er het minst van te zeggen — niet onopgemerkt mogen laten.”

»Dokter? — — — O, wat kan ik voor haar doen?»

»Als je het geld er voor hadt dan zou een reisje naar Holland zeker het best zijn. Maar dat heb je niet en een uitstapje naar het gebergte, naar een koel plekje waar ze onbezorgd van de heerlijke natuur genieten kan, zal haar misschien evenveel goed doen. Als we het maar zoover brengen konden, dat die slapeloosheid ophoudt en de eetlust terugkeert, begrijp je, dat zou al veel gewonnen zijn. En dat kan geloof ik alleen door verandering van lucht plaats vinden.”

»Ziet u eenig gevaar, dokter?»

Het hart van den ouden man, hoe ook gewoon om de menschelijke ellenden te aanschouwen, krimpt saâm bij den angstigen, smeekenden blik, die naar hem wordt opgeheven.

»Het is al een heelen tijd dat ze zoo sukkel, reeds veel te lang. Er moet noodzakelijk verandering komen in haar toestand.”

»Dus er is gevaar?»

»Er moet verandering gebracht worden in haar toestand. Als dat niet gebeuren kon, ja, dan zou er gevaar zijn. Adieu, Van Son, hou je goed. En wacht niet te lang met haar vertrek naar het gebergte.”

Met loome schreden en gebogen hoofd begeeft de jeugdige echtgenoot zich naar de achtergalerij, waar in een grooten luierstoel Dora zit, met Emy aan haar voeten.

»Ben je daar eindelijk, Emile? Wat heb je toch uitgevoerd van morgen?»

»Emy, ga wat bij Niam spelen,” zegt hij. En als het

kind is weggelopen: »Dora, gevoel je je waarlijk zoo ziek?»

Verschrikt door die vraag ziet ze op van haar naaiwerk.

»Emile!! O, heeft de dokter nu toch met je gesproken? En ik had hem zoo verzocht het niet te doen!»

»Maar als het nu noodig is, kind?»

»Och kom! Je hebt buitendien al zorgen en bezwaren genoeg dat hij je daarmede niet behoeft lastig te vallen. Het is een idée fixe van den ouden man dat ik ziek moet zijn. Ik ben heel wel . . . zoo wel ten minste als gewoonlijk.”

»Hij wil dat je voor een poosje naar het gebergte zult gaan. Hij sprak al van een reis naar Holland.”

»Naar Holland?»

»Maar je begrijpt, ik zou onmogelijk verlof kunnen krijgen. Je zult zelfs naar het gebergte alleen moeten gaan, vrees ik.”

»Alleen? Neen, Emile neen . . .?»

»Als het noodig was voor je gezondheid, dan . . . zouden we er toe moeten besluiten. Niet waar, je zult niet onverstandig zijn, Dora, mijn lieveling, mijn vrouw . . .?»

Toen ze zijn stem hoorde beven, toen ze hem het hoofd zag afwenden, deed ze zich geweld aan en begon te spreken met die blijmoedige opgewektheid, die ze zoo goed wist te veinzen, maar toen hij voor haar voeten neerzank, toen hij het gelaat in haar schdot verborg en zijn smart luid uitsnikte . . . toen begaf haar de kracht.

»Emile,” kreet ze met opgeheven handen, »o zend me niet weg, laat me niet alleen sterven!»

Hij stond op en staarde in het gelaat, dat eindelijk het masker had afgeworpen, dat eindelijk al den zielsangst teekende, die zoo lang was bedwongen.

»Sterven . . . sterven? Kind, wat bedoel je?»

En dan, als ze zwijgen blijft, de teere handen bid-
dend naar hem opgeheven, roept hij uit met schorre,
klanklooze stem: »Ja, ja, ik zie het! Antwoord me
maar niet, Dora, ik weet het al! Ik begrijp nu alles.
Je hebt te veel moeten missen, te veel moeten ontbe-
ren! Je hebt armoe geleden — — —»

»Neen, Emile, neen, zeg dat niet! Ik ben gelukkig
geweest, volmaakt gelukkig. Mij heeft niets ontbroken.»

»Niets ontbroken?» herhaalt hij. »Mijn arm, lief kind!»
en lang en innig sluit hij haar in zijne armen.

»Neen, wees gerust, mijn lieveling, ik zal je niet alleen
laten gaan! Niets zal ons scheiden! Maar zeg me,
Dora, zeg me, geloof je niet dat zoo'n uitstapje naar
het gebergte een goed idée zou zijn? Geloof je niet
dat verandering van lucht en omgeving je spoedig her-
stellen zouden?»

»Ja, dat hoop ik lieve.»

»Je zoudt dan ook krachtiger voeding moeten hebben.
En veel versterkende middelen. En geen zorgen, alleen
maar voor je plezier leven; uitstapjes maken, groote
wandelingen, rijtoertjes, dat zou je lijken, niet waar?»

»Ja, als dat mogelijk was»

»Je gelooft zeker dat het je helpen zou, niet waar?
Toe, mijn lieveling, zeg dat je er niet aan twijfelt!
Zeg dat je de oude kracht en de oude gezondheid terug
zult winnen, als je maar zoo gelukkig zijt van dat uit-
stapje te kunnen maken?»

Zij neemt zijn hand in de hare. »Ik ben erg zwak,
Emile. Ik heb mijn best gedaan om het voor je ge-
heim te houden; o je weet het reeds, lieve; nu valt
het niet zoo moeielijk om het te zeggen; maar o, in

de laatste weken is het of ik mij de krachten bij den
dag voel ontzinken — — — Emile, ik ben bang dat
ik niet beter zal worden! en o God, het zou zoo ver-
schrikkelijk zijn weg te gaan van Emy, en — — — Ik
weet dat zoo'n reis naar het gebergte veel geld kost,
maar Emile, als het mogelijk was»

»Het is mogelijk, Dora! Wees gerust lieveling; het
is mogelijk!»

— — — — —

»Kromo, breng dien brief naar mijnheer Van Berkum.»

»Ja, mijnheer. Hier is een telegram. Wil mijnheer
teekenen.»

Emile keert zich om. Hij scheurt het couvert open
en leest, leest tot twee, drie malen toe voor hij het
bevatten kan. Dan springt hij op, grijpt den verbaas-
den jongen bij de schouders, rukt hem den brief uit
de handen en scheurt dien aan stukken. Als Dora op
het angstig geroep van Kromo, wien het gedrag van
zijn heer niet weinig verontrust, komt binnenvliegen,
houdt Emile haar den telegram voor: spreken kan hij
niet — — — — —

En Dora leest:

»Uw vader plotseling overleden:
nalatenschap f 400,000

Jan van Son.»

XLVII.

Het is in het midden der Westmousson, de hoogtijd der natuur, die feestelijker dosch, meer purper en goud, meer weelde en heerlijkheid met zich voert dan de hoogtij van eenig vorstelijk echtpaar ooit te aanschouwen gaf.

Als het pad eener bruid is de breedte landweg, die zich door de dreven slingert bezaaid met bloemen.

Hier is de grond wit van de geurige tandjoe met haar sijn uitgepunte sterren, daar strooit de kemoening haar witte bloesems, ginds zijn het de kelken van den waroeboom, die als de koningen dezer eeuw zich des avonds met het purper tooien om 's morgens in het stof te worden vertreden; elders de zilverachtige vleugels der vlinders, die geleefd en bemind hebben in den tropischen zomernacht.

Boven welft zich een bladerendak, rondom verheft zich geboomte, oneindig verscheiden in kleurschakeering; de tamarinde waarvan de pluimen als zooveel lichtende punten verspreid liggen op het donker gebladert; de djattieboom met zijn goudbruine bouquetten, heerlijk afstekend tegen de blauwe lucht; de palmen met hun wuivende kroonen, de pisangs met hun blanke schilden,

de oranjeboom met zijn geurigen tooi en overal — — — om de reusachtige waringin als om het teerste struikje, lianen en orchydeën, die zich daar slingeren en winden en haar zacht gele, of lila bloemtrossen bestemmen tot diadeem of halssieraad van het geboomte dat hen beschermt.

De frissche regens hebben niet slechts de sluimerende natuur doen ontwaken, in het anders zoo droomerig stille landschap heerscht beweging en werkzaamheid. De Javaan brengt zijn karbouwen naar buiten om den vochtigen grond te beploegen; daar ginds ligt de sawah reeds als een vruchtbaar meer zich zachtjes rimpelend bij den groet van het morgenkoeltje, en overal schitteren kleine waterstralen in het dartelend zonnelicht; de weg is bedekt met voetgangers; de mannen spoeden zich voort naar het werk, dat hun wacht; de vrouwen in haar veelkleurige sarongs, kunnen ter nauwer nood den last torschen der vruchten, die dit jaargetijde zoo overvloedig schenkt; naakte kinderen plassen in de rivier of dartelen in de weiden met de veulens en geitjes, die zich te goed doen aan het malsche gras, als in de tooversprookjes, opgeschoten in den nacht — — —

Waar het azuur des hemels het schoonst is, waar de frissche berglucht nieuwe levenskracht brengt, en de vriendelijke muziek van den bergstroom door het blij gezang van duizend vogelen wordt verzeld, is een klein gezelschap vereenigd, dat straks naar buiten kwam geloopt en nu zich midden op den weg geplaatst heeft, om den reiswagen, waarvan de komst door luid geschreeuw en zweepgeklap wordt aangekondigd, te zien naderen.

Weldra is hij dichterbij gekomen; het wuiven van

handdoeken en zakdoeken wordt steeds heftiger, daar buigt zich een forsche gestalte uit het portier met een luid hoerah! door allen begroet!

Als eindelijk de wagen stil houdt en de reiziger rondom zich ziet, vraagt hij zich af of hij niet verplaatst is naar het paradijs in plaats van naar een lief plekje in het gebergte, zooveel geluk, zooveel innige tevredenheid is er te lezen op de gezichten, die hem vol blijde verwachting tegenstralen.

De beide jonge meisjes in haar lichte kleedjes, met rozen in de golvende lokken en lachjes om de frissche lippen, de man, die juichend zijn kind opheft in zijn armen, met den blik vol teederheid gevestigd op de lieve moeder, de vrouw met het donker gekleurd gelaat, dat hem lief is geworden in dagen van leed en ontbering, die bescheiden zich wil terug trekken... Hij ziet al die gezichten; hij hoort een juichend: »Dag oom! dag oom!» dan ziet of hoort hij niet meer, dan snikt hij slechts: »Tina! Tina! — — — Kamisah, — — — o, wat heb ik naar je verlangd!»

Tina en Gertrude zijn niet voor niets zoo druk bezig geweest dien dag; oude Niam heeft niet voor niets vriendschap gesloten met de kokkin; het welkomstmaal, dat den geliefden gast wordt aangeboden, is uitmuntend en het gelach en gepraat is zoo innig vroolijk, de toon zoo goed en hartelijk dat oom Jan met Tina aan zijn zijde en Emy op zijn knie telkens weer herinnerd wordt aan den indruk van daarstraks, of hij wellicht was verdwaald geraakt in het paradijs.

Maar — zelfs aan paradijsvreugde komt een einde en 't is een gelukkige, maar ook een vermoeienden dag geweest.

kan het maar niet altijd aan de groote klok hangen. De goede kennissen vragen mij ook al telkens welke muizenissen ik in het hoofd heb — — — zal ik hun nu gaan uitleggen, dat ik het me aantrek — — — u weet wel van die kali?"

»Neen,» zegt Emile lachend, »dat zou ik u ten minste niet raden. Ze moesten u eens den bijnaam geven van Achab. U weet wel, dat was die koning, die een heel land bezat, maar toch ging mokken en pruilen omdat hij een klein stukje grond, den wijngaard van Naboth, niet krijgen kon.»

»Ja, ja, lacht u me maar niet uit, mijnheer Van Son,» antwoordde de grondbezitter met een poging tot bonhomie, die hem niet best afaat. »U begint pas, u weet nog niet wat het zegt acht onverzorgde kinderen te hebben, en door de eigenzinnigheid, neem me niet kwalijk, maar ik kan het niet anders noemen — door de eigenzinnigheid van een jong ambtenaar hun erfdeel in waarde te zien verminderen.»

»U belooft dat eigenzinnigheid te noemen; ik noem het eerlijkheid.»

»Eerlijkheid? Nu ja, niemand kan dat meer in u achten dan ik. Maar waar de resident en mijnheer Van Trecht me hun hulp beloofden...!»

»Spreek niet van den resident, mijnheer Van Berkum. Hij vermoedt het zelfs niet dat de juweelen ooringen, die uw vrouw de zijne cadeau deed, de belooning zijn voor haar belofte van uw voorspraak te wezen. En wat mijn heer Van Trecht betreft — — — geheel Iloenka weet waarom u hem die schimmels hebt overgedaan voor een vierde van den prijs!»

De heer Van Berkum, niet weinig ontsteld nu hij zijn

praktijken zoo bekend ziet, verbergt zijn schrik achter een plotselinge heftigheid.

»En al was dit nu zoo, wat gaat het u aan?» vraagt hij.

»Wat het mij aangaat? Wat het mij aangaat dat een nijvere dessabevolking benadeeld wordt ter wille van een rijken koffieplanter? Wat het mij aangaat, dat zij die werden aangesteld om den inlander te beschermen hem verraden en verkoopen, dat vraagt u mijnheer Van Berkum? Mijn God, welk denkbeeld hebt u dan van de plichten der ambtenaren voor het binnenlandsch bestuur?»

De heer Van Berkum is een weinig bekomen van den schrik en herneemt zijn gemoedelijken toon van daarstraks.

»Daar u toch alles van de zaak schijnt af te weten, wil ik openhartig zijn. Ja, het is me alles waard om mijn doel te bereiken, en ik heb er me niet alleen veel moeite voor gegeven, het heeft me ook al heel wat geld gekost. U begrijpt dat, eenmaal zoover gegaan, ik niet terug wil, niet terug kan! Mijnheer Van Son, ik herhaal het, u is de eenige, die mijn plan nog tegenwerkt... ik moet u bewegen, ik moet u tot andere gedachten brengen...»

»Laat dit gesprek uit zijn; het leidt nergens toe.»

»Eén woord nog. Mijnheer Van Son, ik moet mijn plan volvoeren. Zoudt u mij, uw hulp nog weigeren als ik...» de grondeigenaar is den controleur ter zijde gekomen en fluistert hem een paar woorden in het oor.

Er volgt geen uitbarsting, geen kreet van verontwaardiging, zooals de verzoeker had verwacht; Emile van Son is doodelijk bleek geworden, hij brengt de hand naar het voorhoofd, als duizelde het hem — —

»Adieu! Ik laat u tijd om na te denken; ik wil u

sproken worden tusschen broers... Enfin, je kent je vader, hoe minder we over de zaak spreken hoe beter geloof ik. Hij ruste in vrede! Ik heb hem alles vergeven...»

»Toen ik zag dat er met zachtheid niets met hem viel aan te vangen, dat ik met al mijn bidden en smeeken niet verder kwam, toen ook zuster Aleida, de eenige die nog invloed op hem uitoefende, niets vermocht, toen ben ik verplicht geweest den ouden notaris in den arm te nemen die in der tijd met de boedelscheiding was belast. Hij dreigde hem gerechtelijk te dwingen — —»

»Maar kondt u hem dwingen, oom? Hij kon immers alles loochenen.»

»Nee jongen. En dat hij het niet kon, heb ik te danken gehad aan de overgevoeligheid, waarom allen, behalve mijn moeder, mij zoo dikwerf hebben uitgelaachen. Toen ik hier eenzaam rondzwierf, waren de enkele brieven, die ik uit Holland ontving, een ware schat voor me; ik bewaarde ze allen en herlas ze somtijds; zoo had ik nog altijd den brief, waarin hij me papa's dood berichtte en dat de erfenis zoo was tegengevallen. Een andere brief, ook nog bewaard, bevatte zijn verantwoording; hij had als mijn gemachtigde me ruim f 15,000 over te maken.

Hij gaf toe en ik ontving mijn geld. Het was meest in staatspapieren belegd; een weinig in landerijen; je vader lag me alles voor tot de vereischte som er was... o, ik zie nog die magere handen beven, ik hoor nog die schorre stem... Het moet hem vreeselijk veel gekost hebben afstand te doen van zijn schatten; ja, toen ik hem daar voor me zag, toen begreep ik reeds dat hij het niet zou overleven... God is mijn getuige, als

ik het zelf niet zoo noodig had, zou ik liever gewacht hebben tot zijn kinderen me konden geven wat me toekwam — — —

Toen alles was afgeloopen, bleef hij met starende oogen al mijn bewegingen volgen, tot ik de papieren had weggeborgen in mijn geldkistje; hij snakte naar adem en was zoo bleek als een doode, maar hij sprak geen enkel woord.

Zoo kon ik niet van hem heengaan. Ik smeekte me een goed woord toe te spreken, voor we voor altijd scheidden; ik herinnerde hem aan onze moeder, hoe ze altijd had getracht de liefde tusschen ons te onderhouden; tot eenig antwoord noemde hij het cijfer van de som, die hij me had uitbetaald.

Ik ging dan heen, zonder groet of afscheidswoord, weinig vermoedend dat ik dienzelfden avond zijn huis weer zou betreden.

Zooals je weet sloot je vader zich dikwerf halve dagen op, dat was vooral na Bernards dood een gewoonte van hem geworden. Maar, hoe eenzaam en in zichzelf gekeerd hij ook leefde, hij verbrak nooit de orde van het huis en Christien was dus zeer verwonderd toen hij dien middag op haar bellen niet aan tafel kwam. Ze ging hem roepen; toen ze geen antwoord kreeg maakte ze de gesloten deur open; daar zat hij dood in zijn stoel.

Dokter Ems werd in allen haast geroepen, maar er was niets meer aan te doen, hij zeide dat het een aanval van beroerte geweest was, een zeer lichte aanval, maar zijn uitgeput lichaam kon niets verdragen..."

Er volgt een lange stilte, maar geen traan wordt gestort door Arnold van Son's kinderen bij het verhaal van zijn dood. — — —

»Hoe was mama, onder dat plotseling sterfgeval?" vraagt Emile eindelijk.

»Ja, kinderen, wat zal ik je zeggen? Je moeder is me altijd een raadsel geweest, en dat zal ze me wel blijven. Zoodra we bij het wederzien een oogenblik alleen waren bezwoer ze, dat ze met heete tranen het uur beweede, waarin ze Arnold boven mij verkoos; nog den dag te voren had ze me verzekerd, dat ze een diep rampzalige vrouw was en nooit een gelukkig uur had gekend sedert haar huwelijk — — —

Ik had het diepste medelijden met haar en toen ik Arnold's dood vernam, was mijn eerste gedachte: welk een verlossing voor Lala! En wat zie en hoor ik toen ik in huis kwam? Een geschreeuw van: »o Nolletje, o, mijn lief Nolletje! je bent de eenige man, dien ik ooit heb lief gehad!" En dan die zenuwtoevallen! Het was vreeselijk om aan te zien. En dat moet ik je zeggen, Christien behandelde je moeder niet goed bij die gelegenheid. Wat is dat voor manier van doen om iemand die zoo ligt te stuip trekken, met water te gooien?

Dokter Ems was ook erg onverschillig — — — lach je Trude?"

»Neen oom, ga voort."

»Na de begrafenis werd het testament geopend; wij zaten allen stom van verbazing over het groot fortuin, dat je vader naliet, maar Lala riep maar dat ze nog veel meer had verwacht. Ja, 't is een vreemde vrouw, je moeder! Ik heb het opgegeven iets van haar te begrijpen. Weet je wat ze den dag na de begrafenis gedaan heeft: 's morgens stuurde ze aan de diaconie duizend gulden voor de armen en 's avonds vroeg ze tante Aleida en mij op het lekkerste diner, dat ik ooit heb bijgewoond.

En de fijne wijnen van grootpa, die Arnold nooit heeft aangeroerd. dan voor Bernard, wel, ik ben een boon als er nog één flesch van over is; wij hebben er al verscheidene geknapt, samen, en, als er een zieke was, als dokter Ems hulp kwam vragen voor een van zijn behoeftige patienten, dan ging de oude Constantia en madéra er heen, alsof het schoon water was geweest.

Je mama wilde in den diepen rouw gaan en nu schijnt het dat ze in Delft, dien rouw niet diep genoeg konden maken, ten minste, ik ben met haar en Aleida naar Parijs gegaan om daar een en ander te koopen. We zijn er vier weken gebleven, en . . . 't is schande dat ik het zeg, maar o, jongenlief, wat kan men daar in dat Parijs een plezier hebben! — — —

Je moeder had gelukkig geen zenuwtoevallen meer; 's morgens moest ik met de dames naar de magazijnen, dat was wel vervelend, maar ik zag nog al eens aardigheidjes voor je . . . je mama heeft me alleen vier kisten meegegeven met hoedjes en japonnetjes en mooie laarsjes. Een prachtig juweelen garnituur voor Dora, dat heb ik meegebracht, ik had zoo'n geheim vermoeden dat ik het andere mee heb helpen opeten."

»En ook speelgoed voor Emy," vraagt een zacht stemmetje.

»Kisten vol," roept oom, »kisten vol, het andere heb ik nog in Soerabaia gelaten, maar Emy's speelgoed dat komt van middag! — — —

Maar om op Parijs terug te komen. 's Morgens gingen we naar de winkels, maar 's avonds . . . Ja, weet je, niemand vermoedde daar dat je mama pas weduwe was, en toen de rouwtoiletten eenmaal klaar waren, vond ze het beter ze maar niet te dragen vóór ze in Holland

terug was en . . . kinderen, je moet mama, daarom niet van ongevoeligheid verdenken . . . maar we hebben schandalig veel plezier gehad in Parijs."

»Wel neen oom, 't is haar van harte gegund!"

»Toch", zegt oom na eenig beraad, »ik wil de goede vrouw niet verraden, maar toch geloof ik dat de familie verstandig zou doen met . . . enkele maatregelen te nemen tegen haar verkwisting. Ik heb nooit in mijn leven zulk gooiën met het geld gezien, dat is rijden en rossen, koopen wat ze ziet, eten waar ze trek in heeft — — —"

»Misschien zullen we haar later wat moeten contro-leeren. Maar laat ze maar eerst een poosje genieten! Ze gaat in den Haag wonen met Christien niet waar?"

»Ja, ofschoon als ik goed gezien heb, niet voor lang. Je zuster Christien is erg braaf Emile, maar slim is ze niet. Er liep daar in Delft een afgescheid dominee of zoo iets rond, nu, let eens op mijn woorden, die wordt je zwager. — — —"

»Beumer bedoelt u? Die afgedankte zendeling?"

»Ja, Beumer heet hij; je weet wel, met dat sluike haar en die teemerige stem; nu die aast op — — — op Christien, zullen we maar zeggen."

»Onmogelijk oom! onmogelijk!" klinkt het van drie kanten.

»Nu wacht je tijd maar af! Geloof me, ik heb een goed gezicht op die soort van dingen. — — — — —"

»En nu een ander praatje. Tina, stop mijn pijp nog eens, — o, kind! hij smaakt zoo goed, nu jij dat weer voor me doet — Emile, schenk me een bittertje en dan zal ik je eens vertellen wat mijn plannen zijn voor de toekomst. Ik heb hard gewerkt in mijn leven en ik voel dat ik oud en stijf word. Ik zou juist geld genoeg

hebben om in Holland stilletjes te gaan leven, maar ik weet dat mijn vrouw en Tina veel liever in Indië blijven. Nu ben ik besloten om een lief huis met een groot erf te huren, eindelijk ook eens in een wagen rond te rijden en al de mooie jassen en vesten te gaan dragen, die Lala voor me gekocht heeft in Parijs. Ik ga er een grooten tuin op nahouden, bloemen kweken en verder zal ik wel werk en last genoeg hebben met het uithuwelijken van mijn dochter. Niet waar, Tina, dat wordt haast tijd?"

»Neen pa, ik wil nog graag wat bij u blijven! Maar ik zeg niet als Trude voorgaat, ik niet zou volgen. — —"

»Wacht daarop niet, Tina!" lacht Dora. »Trude wil een oude vrijster worden! Eerst heeft ze dien armen Stricke bedankt, toen een weduwnaar, die zoo rijk is als Croesus, — ja oom, daar weet u nog niets van, dat vertel ik u later wel eens, — en nu zal kapitein Bankhorst weer een blauwtje loopen."

»Wie zegt je dat?" vraagt Gertrude met hooger blos.

»Nu, word maar niet boos, zusje! We zouden niets liever wenschen dan dat je hem aannaamt; hij is een door en door fatsoenlijk man, wat ernstig en geposeerd voor zijn leeftijd, dat is waar, maar . . ."

»Maar dat is juist wat ik wensch, Emile!"

»Ach hemel!" roept oom Jan, »ik zie wel, dat we Gertrude hier zullen moeten achterlaten als we naar Karingan trekken."

»Naar Karingan?" herhalen allen.

»Ja, zeker, zoo heet immers je nieuwe standplaats, Emile? A propos, ik heb nog vergeten je te feliciteeren met je benoeming tot controleur!"

»O, die is zoo lang uitgebleven, dat het haast geen

feliciteatie meer waard is," antwoordt Emile. »Maar oom heb ik u goed begrepen? Zoudt u waarlijk met ons willen meegaan?"

»Ja, kinderen. Waar jullie heengaat, ga ik ook heen. Mijn vrouw anders zoo schuw voor europeesche dames, wil nergens liever zijn dan in de buurt van Dora. En Tina . . .?"

»O pa! ik vind het een heerlijk plannetje!"

»Maar Karingan is een stille plaats, oom."

»Des te beter, mijn jongen! Dan kunnen we elkaar tot gezelschap zijn."

»Oom, wat zijt u lief voor ons," zegt Dora terwijl ze zijn hand drukt.

»Wel, het sprak van zelf, kind! Wat heb ik je geantwoord, Emile, toen je in der tijd vroeg of Kamisah bij me was gebleven? Wie onze armoe deelt, moet ook onzen voorspoed deelen! En ik heb een idée kinderen, dat je veel voorspoed wacht op Karingan."

»We zijn op Iloenka toch ook niet ongelukkig geweest, is het wel Emile?" vraagt Dora.

»Neen, 't is vreemd," zegt Emile peinzend, »we hebben daar tegenspoed gehad en ziekte en armoede, maar toch — als ik terug zie op den tijd er doorgebracht, dan is het me haast of ik er gelukkig geweest ben — —"

»Vin je dat vreemd, Emile?" vraagt Dora, zacht.

»Vergeet je dan, hoe lief we elkaar daar hebben gehad?" — — — —

